

160

Azenus Medicus

Regimen sanitatis quod sibi mandauit
nobilis et prepotens dominus dominus
De Borthwik scriptum in leith per
Mattheum makculloch clericum Rossen
dio. &c anno dni millesimo quadringentesimo
octuagesimo septimo finitum in men
se aprilis in cena domini collatum
magistro thome cranstoune anno
regine partus sesquimillesimo quinqua
gesimo primo cum sint milites

Benedictum sit dulce nomen domini nostri Jhesu Christi
et gloriosissime virginis marie matris eius in eternum
Amen [illegible]
[illegible] Amen

I K:

I C.

Domine dominus noster quam admirabile
est nomen tuum in vniuersa [illegible]

(i6)

373576

Regimen sanitatis Magnini Mediolanensis medici famosissimi Attrebatensi Episcopo directum. Feliciter incipit etc.

1 In primis deum factorem cuius nomen sit bene-
dictum ab hoc enim principaliter dependet
celum et tota natura hic enim est qui
omnibus influit esse. Huius quidem clarius
hic vero obseruemus. In cunctis igitur deum simpli-
citer preponendo et honorando. In cunctis enim pre-
pone deum et feret te. Honora deum et honorabit te.
Time deum et cuncta corporis seruabis. Ad honorem
enim dei altissimi cuius nutu summo recepi graciam et
doctrinam necnon beatissime virginis Marie eius matris
et totius celestis curie ampliusque domino meo Reverendo
domino Andree de Florencia Attrebatensi Episcopo cuius
vitam deus in prosperitate conseruet et prolonget.
Cui meo domino quod possim denegare non debeo sed ei
in omnibus obedire secundum modicum meum posse valeo
complacere. Necnon ad omnem utilitatem communem et
specialiter eiusdem pauperum copiam librorum habere nequeunt
cum nichilominus in hac scientia studere voluerunt pertrac-
tare regulas regiminis sanitatis a diuersis auctoribus
medicine scribentibus et posterioribus collectas quos
ante annum tunc huius operis laborauerim diligenter in
spericie et clare secundum modulum mei ingenii rescidens
de auxilio Ihesu Christi qui omnium est omnibus dator bonorum
compilare propono hoc opusculum quod racione et

domine tanto post deum vobis confidencius offero
quanto ut spero vestra benignitas defectu mei ingenii
me in hoc opere minus supportabit

Nunc autem in hoc opere quinque pono partes prima
1 patet quarum prima est de quibusdam que antecedunt regulas regiminis sanitatis
2 Secunda est de regulis regiminis sanitatis ex rebus naturalibus sumptis
3 Tercia est de regulis regiminis sanitatis sumptis a rebus non naturalibus in generali et speciali
4 Quarta est de regulis regiminis sanitatis sumptis a rebus contra naturam
5 Quinta est de quibusdam instrumentis quibus utimur in regimine sanitatis

Prima pars continet duo capitula
1 Primum est de utilitate huius operis et regiminis sanitatis
Secundum ad sciendum quid sit sanitas

2 Secunda pars continet septem capitula
Primum de regulis sumptis a complexione naturali totali
Secundum de sumptis a sexu.
Tercium de sumptis ab etate.
Quartum de sumptis a complexione naturali.
Quintum de sumptis ab habitudine.
Sextum de sumptis a dispositione membrorum
Septimum de regulis appropriatis sexui feminino

3 Tercia pars continet xxxvj capitula
Primum de regulis sumptis ex parte quatuor elementorum
circa corpora circumstancium ab extra.
Secundum est de exercicio.
Tercium est de fricatione.
Quartum de balneo.

Quintum de cibis
Sextum de comestione et bibitione in generali
Septimum de somno et vigilia
Octavum de accidentibus anime
Nonum de temporibus anni
Decimum de ex[?] quatuor passionibus — virtutis
Undecimum de regiminibus
Duodecimum de fontibus
Decimum tercium de olearibus
Decimum quartum de radicibus
Decimum quintum de fructibus
Decimum sextum de confectionibus seu [?]
Decimum septimum de carnibus
Decimum octavum de piscibus
Decimum nonum de qualitatibus superfluitatibus
Vicesimum de saporibus
Vicesimum primum de potibus naturalibus et artificialibus — Potus
Vicesimum secundum de [?]
Vicesimum tercium de volentibus coitum
Vicesimum quartum de ire agentibus
Vicesimum quintum de transfretatione
Vicesimum sextum de confectionibus et carnibus [?]

4 Quarta pars continet quinque capitula
Primum est de his qui parati sunt cadere in egritudinem
Secundum est de preservando a pestilencia
Tercium est de preservando a veneno
Quartum est de convalescentibus
Quintum est de consuetudine

5 Quinta pars continet nove capitula
Primum est de flebotomia
Secundum est de ventosis
Tercium est de sanguisugis

Quartum est de cauteriis
Quintum de farmacia
Sextum de vomitu
Septimum de clisteribus
Octavum de suppositoriis
Nonum de pessariis

Capitulum primum de notitia regimine sanitatis

9 Nos regimine sanitatis sit necessarium duplici via investigare convenit prima
quidam via sumitur ex variabilitate corporis humani Corpus enim humanum est variabile et transmutabile nos humanis consistencia a generationis principio Materia enim nostri corporis sunt duo spermata que sunt humida et liquida et multum passibilia humidum enim est multum passibile Ex hiis autem duobus spermatibus cum sanguine menstruo mulieris generatur membra spiritus et calores unde sic quod ex grossiori et corpulentiori parte generatur membra et ex subtiliori calor et spiritus et hec est opinio Aristotelis et Avicenne Et propter hoc opinantur aliqui quod sperma masculi quod est subtilius et fervidus sive semine mulieris vel sanguine menstruo convertitur in spiritum qui cordi appropriatur et aliis membris sicut radix ramo Rami enim sicut oriuntur a radice sic cor et alia membra a tali spiritu suam traxerunt originem Cum ergo ma

tem vero corpora sunt valde passibilia propter ce-
rtam viscositatem et humiditatem quam enim gene-
rata in sua viscositate et humiditate. Modo autem
si corpora mixta sunt multum passibilia. Non enim sunt
sicut lapides et metalla que habent parum aut
nichil resolubile potest nisi per tempora valde
longa. Et quia corpora mixta ut ostensum est sunt
multum variabilia ex quo facilius labi possent extra
terminos sue sanitatis indigent regimine
reservativo quod vocatur regimen sanitatis. Modo autem
est hoc sanitatis regimen necessarium ut nos tu-
eatur a morte secundum vite et hoc duo dicimus specialiter
cavenda quorum primum est nimia cita humidi radicalis
consumptio. Secundum est humorum putrefactio. Si-
cut dicitur. In regimine autem potest
humidi radicalis consumptio sicut contingit in
senibus et laborantibus expressione potest
etiam sufficienter calidi dicatur sicut contingit in
comedentibus et dormientibus expressione et quie-
scentibus. Potest etiam contingere in humido hu-
putrefactio et ebullitio sicut patet in urina
[illegible] [illegible] caliditate extranea et hu-
miditate accidentali. Unde [illegible] talia cum sunt
corpora nata putrefieri et ebullitionem [illegible]
de quibus in processu plenius apparebit. Ex
ergo patet quod via ad investigandum regimen
sanitatis est necessarium et utile. Secundum
via ad investigandum est sicut ex dispositione cor-
poris naturalis quibus [illegible] indiget [illegible] [illegible]
[illegible] sicut sunt cibus et potus [illegible] [illegible] et

repletio sompni et vigilia motus et quies
et animi accidencia hec enim res dicuntur non
naturales quia eis contingit bene et male
vti vnde circa eas contingit errare et bene
agere Et ideo circa ista talia indigemus arte
quia habetur ab aristotele vij° ethicorum capitulo
de hiis circa que contingit errare et recte
agere potest enim aliquis errare in ipso cibo
et potu et sic de omnibus aliis et eisdem
bene vti Bene igitur est vtile habere artem
curative malum ipsum et preservative de homine
sicut in vrinalibus et in aliis verbis est
videre

Consequenter videndum est videndum quid sit sanitas
An est possibile sanitatem custodire sine Nam
sanitatem custodire cum sanitas ignoratur In
hac ergo racione dicamus primo quid est sanitas et
quomodo quot modis dicitur sanitas Vnde notandum
loquimur nisi de hominis sanitate vel aliorum ab ho-
mine vt verbi gratia ad ipsum hominis
autem hominum dicitur se fore sanum cum potest
in operacionibus solitis sine sensibili lesione vti
Si oculus potest in actu videndi consistere
sine omni lesione sensibili dicitur sanus et similiter
in omnibus aliis membris Dicamus ergo quod sanitas
est vna bona dispositio corporis humani per quam agit
vel patitur actiones vel passiones debitas secundum
naturam absque notabili lesione Hec autem dis-
positio est originalis et primo in membris homo-
geneis sive similibus puta in osse et carne et
consimilibus et vocatur commensuracio in qualitatibus primis

qualitatibus puta in calido frigido humido et sicco
Talis enim commensuratio est sanitas consimilium
et est [illegible] vel proportio consimilium [illegible]
[illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] bona quod
est sanitas secundo est in membris organicis seu offi-
cialibus puta in manu pede oculo et corde hec
autem sanitas non solum est commensuratio caloris hu-
midoris frigidoris et siccoris sed etiam quantitatis membro-
rum figure et situs Unde ad hoc quod ma-
nus et pes possit in solitam operationem suam et si-
cut sensibile non sufficit temperamentum debitum [illegible]
quod consistit in commensuratione caloris frigidoris humi-
doris et siccoris immo oportet inesse debitam quantitatem
et debitam figuram debitum situm et hec [illegible]
determinata numero Et quia membra organica com-
ponuntur ex similibus et ab eis dependent sa-
nitas organicorum dependet a sanitate consimilium
Et quia totum corpus est compositum ex membris
tam consimilibus et organicis sanitas ultimo dicitur
in toto unde ex omni membrorum [illegible] ratione
tam similium quam organicorum tam similium quam or-
ganicorum sanitas resultat totius corporis Sic ergo
ad sanitatem totius corporis requiritur commensurabili-
tas membrorum consimilium et [illegible] organi-
corum et [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] commensuratio quo ad [illegible] vel [illegible]
quo ad officialia dicitur corporis sanitas Sic ergo
patet quid est sanitas de qua [illegible] [illegible]
[illegible] Nunc restat ostendere quot modis
dicatur sanitas quantum spectat ad propositum [illegible]
[illegible] quod [illegible] est quod sanitas [illegible] in commensuratione
consistit quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

mentia quorum non est eadem sanitas sicut apparet
manifeste etiam hec diuersas complexiones Diuersitas
complexionum et per consequens diuersas sanitates per bonam
rationabiliter sicut habent diuersas complexiones Et talis
diuersitas arguit diuersam sanitatem quibus 3° de
membris respondens sanitati dispositio est factiua actionum
hoc etiam apparet diuersitate considerata etatum
Vnde puer non est complexionis sanitatis iuuenalis sibi
ipsi sunt vnde sunt alia et alia etate et alia
et alia complexio et per consequens alia et alia sanitas
et per consequens indiget alio et alio regimine et sicut
diuersa membra indiget diuerso regimine sicut patet
intus apparebit Aristotiles quarto phisicorum quod
non est eadem sanitas manus et oculi sed in
tota alia est tota alteratio sic etiam
alius et hic qui ponit sic sanitas non est quid unum
sibi consistit hoc etiam patet ex diuersitate specierum
Alia enim est sanitas masculi et femine hec etiam
patet ex diuersitate regionum Nam homines
diuersarum regionum sunt homines diuersarum complexionum
et per consequens sanitatum hoc etiam patet ex
diuersitate complexionum naturarum Nam homines
diuersarum complexionum sunt diuersarum sanitatum
Vnde sanitas colerici alia est a sanitate fleu
matici et sanitas temperati alia a sanitate
corporis vnde sanitatis latitudo est valde mag
na Est tamen una sanitate alia per
fectior Et est sanitas corporis temperati in
specie humana quia etiam sanitas in indiuisibili
non consistit propter aliqua sequencia tacta
Et hec de prima parte huius operis

Secunda pars est de regulis particularibus applicatis nāli

(Q)uoniam diversitatem hominum sunt diverse complexiones
totales primo non est possibile omnes homines esse
in unica complexione totali. Et per consequens
est quod diversis hominibus indiget diverso regimine sani-
tatis. 2o etiam Cum enim regimine sanitatis sit per similia
si complexiones diversorum hominum sint differentes
oportet quod per differentia conservetur Et omnino
ideo quoniam sic dicitur quod regimine sanitatis non est
per similia ut multi dicunt de conservatione morbi
lapsus Ita sicut lapsus non debent regi per similia
ut multi dicunt sed per contraria sunt dimisse res
etiam dicimus regimine sunt diversa et unum diversa
ut diversa per ideo differentia non est bene rationa-
liter regi sicut diversitates in complexione naturali
totali hominum ut sunt diversitates de quibus sunt
Erunt enim nonne diversitates in complexione naturali
totali quarum quarum prima est nobilissima et est com-
plexio temperata ad iustitiam et ab hac complexione
temperata labi contingit octo modis quatuor sim-
plicibus et quatuor compositis simplicibus quidem
in calido frigido humido et sicco Compositis
quidem calido et sicco calido et humido fri-
gido et sicco frigido et humido Unde dato
complexio quam est ad iustitiam temperata conveniet
sic de necessitate in eisdem qualitatibus
conservare secundum sui lapsus a temperamento ius-
titiali et esse in bona qualitate quoniam ante
temperamentum unde et in quo Chunila quatuor
... sicut simplex ... sit quod bonum alterum non
operabit nisi ... tali nisi temperamentum

cum non est impossibile secundum naturam unde ex hoc tollitur actio
et passio elementorum ad invicem et per consequens mixtio
et mixtum Et per consequens complexio que est qualitas mixti
Et respectu huius temperamenti omnia quecumque sunt illa
sunt lapsa in una qualitate activa et in una
alia passiva unde cum res attributa complexionem
habet in se dominium unius qualitatis active que est
in ea loco forme et alterius passive que est in
ea loco materie unde homo naturaliter non habet
complexionem magis equalem lapsum a temperamento
ponderis et in duabus qualitatibus puta in calido
et humido unde complexionata omnia labuntur
ab hoc temperamento in duabus qualitatibus
Complementum autem ad iustitiam est temperamentum
Dicitur aliquid secundum indigentiam speciei vel individui
vel partis individui verbi gratia natura humana secundum
speciem habet unam complexionem sine qua forma
esse humana non potest esse Similiter homines singulariter
partium vel individualiter unam complexionem propriam sine qua
possunt esse non possunt Similiter quilibet homo particularis
habet unam propriam complexionem sine qua esse non
potest Et similiter intelligitur in complexioni
partium corporis hominis Ab illo temperamento ponderis et
quod est ex necessitate et in duabus qualitatibus ut ad
plus supponimus Ab hoc enim temperamento iustitie
potest esse lapsus in simplici qualitate et similiter
in duabus qualitatibus Et secundum quod aliquid et aliquid lapsus sunt
indigebunt alio et alio regimine vel sanguinativo vel
in ductione vel corporis et speciei humane respective indiget
regimine medio regulativo et indiget primo restitutivo
secundum quod est complexione naturali Eundem autem
sit aliud corpus temperatum et que sunt illa prima complexionata

corpori humano temperato intelligitur ex libris atque medicorum
Et hoc ad praesens est supponendum. Nolumus enim omnia medicis
consulere et specialiter quia hoc [illegible] non ut sciamus
sed ut sanitatem in sua sanitate conservetur et ab extra
[illegible] praeservetur. Sufficit ergo scire quod corpus temperatum
in specie humana debet ut habet quae sunt praeter extra similia
naturalis corporis tali eo modo quo possibile est quia
scimus quod nihil adeo est simile corpori temperato quin
ipsum aliquando alteretur et transmutetur. Modum
autem specialem regiminis huius corporis inferius apparebit
ubi nos ponemus regulas regiminis sanitatis [illegible]
a rebus naturalibus et [illegible] a dubietate [illegible]
Ex dictis autem satis patet quod corpora quae valde
sunt notabiliter notabili casu naturali ab [illegible]
hoc temperamento non indigent eodem regimine et
e converso. Nam si loquimur de regimine [illegible]
tuo et sunt calidiora temperamento naturae in specie
humana indigent calidioribus et frigidiora frigi-
dioribus. Calidiora enim calidioribus indigent
[illegible] tempore [illegible] videtur
rationabile quod corpora colerica [illegible] in sua [illegible]
[illegible] et colerica [illegible] quae sunt calidiora
[illegible]
temperati [illegible]
[illegible] colerica [illegible] in sua
colericitate sunt calida [illegible] colerica
[illegible] corporis temperati [illegible] quae sunt
colerica [illegible] corpore temperato administrare
[illegible] colerico non [illegible] ipsum in sua cole-
ricitate sed [illegible] a sua [illegible]
naturali [illegible] ipsum [illegible] consuetudine [illegible]
quae si colericum [illegible] fortibus [illegible]

nen confirmat. Sed talia quibus corpora colerica con
firmantur sunt respectu corporis temperati frigida s3 respec
tu corporis colerici sunt calida respectiue postquam
enim passa sunt a colerico calore conuertunt ad
eundem gradum vel quasi ipsi unde dicimus quod cor
pora colerica que ponuntur lapsa a temperamento
nutrituali in duobus gradibus non confirmabuntur
per calida in secundo temperamento nutrituali s3 confir
mabuntur per alia que postquam passa fuerint a tali
calore non aufferunt nec diminuunt sua
caliditatem que sunt frigida de primo respectu
temperamenti ad nutrituram Et sic patet quod regi
men confirmatiuum talium non est idem nec [illegible]
cum regimine confirmatiuo corporis temperati quod
intelligatur in aliis. Sed autem capitulum de re
gimine per confirmatiuo vel reductiuo talium corporum
procedentium ad hunc magis patrocinium habet quoniam
corpus temperatum non indiget reductiuo nec
confirmatiuo s3 corpus multum lapsum puta colericum
vel flegmaticum indiget. Sed enim confirmari velle
unumquodque talium corporum in suis lapsibus, plures redeunt
in equalitatem quia est ipsa natura [illegible]
sunt labi in equalitatem quam [illegible] dictum est
[illegible] generatione. Melius est ergo quod reducat
Et quia corpora colerica lapsa in 2° gradu cali
ditatis confirmabuntur per frigida in primo reducere
per frigida magis quam per frigida in secundo Ca
lio autem reductiuo non erit extra terminos comple
xionis colerice s3 erit infra terminos latitudinis
eius. Et sicut dictum est de colericis intelli
gatur de aliis lapsibus tam simplicibus quam compositis
Eritque etiam sic gradus et gradum destinatio

quomodo accipiat[2] et quomodo ad puerum supponat[2]
et de hoc facta sunt tractatum

Capitulum secundum de regimine simplici a statum

[S]icut diverse complexioni naturali indiget
diverso regimine sic etiam species diverse diversa
exigunt commixtionem Masculus enim sicut calidior est
et siccior et in quantitate maior et longior et
fortior et omnibus prudentior femella in specie
humana quamvis sit in aliis speciebus in parte propter quam
quia femella est maior et calidior ut patet
in animalibus [illegible] de rapina et in hominibus
extensionem et pisces de quibus ad presens non est sermo
Supponamus ergo ex hoc quod apparet ex dictis
superiorum masculos calidiores et sicciores esse in
specie humana femellis et femellas frigidiores et
humidiores et corpore minores masculis Vir ergo
temperatior est calidior et siccior mulier a femina
Et ex parte indiget alio regimine consimile
Et puto salvo meliori judicio quod mulier sit
perfectissime [illegible] ut indigeat re
gimine reductivo sed conservativo sicut masculus
temperatus Masculus enim temperatus temperatior
est in specie humana quam mulier temperata [illegible]
tamen sicut infra temperamentum corporis sicut similiter
et habet aliud temperamentum quod sic competit ad
masculum et ad femellam [illegible] ante masculi
ceteris paribus femellis sunt calidiores et sicciores
ut manifestum ad presens ex dictis superioribus et ex se
est manifestum sic patet pro habito patet
quod ad diversitatem complexionis diversarum specierum
[illegible] diversi secundum indiget diverso regimine
conservativo vel preservativo hoc idem

patet ex diversitate compositionum et operationum
Una alia est compositio in signo femineo et mas-
culino ut multa membra sunt in femellis que non
sunt in masculis et contra et alia dispositio
Unde in mulieribus est matrix et colliguntur materie
que non sunt in viris Et in viris est virga viri-
lis que non est in mulieribus Similiter mamille
sunt in mulieribus propter lactis generationem sed in
viris non sunt ad hunc finem sed propter decorem
et caliditatem cordis confirmationem Unde ma-
mille mulierum sunt majores mamillis virorum
Amplius in mulieribus est superfluitas et men-
struorum evacuatio que non est in viris Amplius
in mulieribus est infirmitas lactationis sive matricis
Et sic in regimine signi feminei exigunt aliqua
specialia diversa quibus non exigunt in regimine
masculorum Una indigent regimine confortante
matricem et colligente menstrua matricis et confortante
a fluxu et retentione menstruorum de matrice
Amplius indigent regimine confortante et confortante
mamillas ad moderatam et bonam lactis generationem
Indigent etiam regimine proprio et extra
... et lactantis quorum nullo modo indigent
in regimine virorum et de hiis omnibus propter
nostre perfectionem boni est ... circa sustinere
et de illo forsan in sequentibus apparebit Et cum
cuiuslibet de extra apparet signum femineum
differt a masculo Et sic per diversitatem com-
plexionis similiter ex diversitate signi Et sic
oportet considerare diversitatem signi in comple-
xionatis sic etiam et diversitate regionum una

hominis diversitatem regionum sicut diversitatem complex-
ionum naturalium et formarum diversitatem et figurarum
et colorum sicut in regionibus extremis et habitat[illegible] pro-
pter diversitatem frigoris et medii. Ista distat in complexione
et abusio est dicere quod ipse eiusdem et eodem modo
conservabitur in sanitatibus suis. Et pro salvo
meliori iudicio quod lapsi diversis secundum diversitatem regi-
onis indigent regimine reductivo secundum conservativo ita
secundum illos lapsi qui sunt in parte regionis corpora
non dicuntur egra neque egrotativa simpliciter neque
et neutra neque ut neutra unde individua diversa
regionum solum indiget reductivo regimine secundum
lapsos aggravatos singulariter [illegible] ut habitatores
a medio latitudinis septentrionalis regionis unde
similiter [illegible] non indiget regimine reduc-
tivo ad complexionem climatis temperate unde
similiter [illegible] in [illegible] et similiter
in sexto [illegible] climate [illegible] in climate temperato et
[illegible] qui sunt [illegible] lapsi a temperamento eo-
rum climatis indigent regimine reductivo ad
eorum temperamentum eiusdem [illegible] quod illa re-
ductio sit infra terminos latitudinis [illegible]
[illegible] et nature individuorum que videntur unde
pro isto quod in quolibet climate sunt corpora sana
simpliciter et egra simpliciter et sana et neutra. Corporum
tamen sanum unius regionis est [illegible] et [illegible]
[illegible] alterius regionis unde corpus [illegible] tem-
peratissimum climatis temperati [illegible]
equale ad [illegible] in comparatione ad corpora
temperata alterius regionis [illegible]
[illegible] lapsa [illegible] non est [illegible]
[illegible] corpora egra aliquo predicto [illegible]

Capitulum tercium de regulis sumptis ab etate

Consequenter dicende regule generales sanita-
tis sumpte ex diversitate etatum. Supponamus
enim hanc diversitatem etatum esse in homine sepa-
rato libero ab occupacionibus qui sit potens o-
bedire suo sibi regimini sanitatis. Quod autem
sit de corporibus lapsis et corruptis ex dictis
patebit apparere. Et quia prima etas est infancia
primo dicemus de regulis conservantibus sanitatem
infantis qui in forti equalitate existit. Dicamus
ergo quod talis infans post parturicionem statim
ponendus est in aqua temperate caliditatis ne corpus
suum alteretur ab aliqua frigiditate vel excessiva ca-
liditate. Et etiam si corpus sit quia a matre fuerit
debilitate per aquam calidam dilatatur. Et ante eius
umbilicus est ligandus non nimis longus ne sit
minor quam debeat nec nimis brevis ne sit maior
quam debeat. Nec debet esse ligatura eius nimis
fortis nec nimis debilis ne sanguis cadat et circa
quod ora eius non corrodant ligaturam. Debet esse de filo
lane non nimis duro. Post abscisionem umbilici
apponatur sanguinis draconis vel aliquid simile
ut puta cuminum sarcocolla bene terita [illegible]
restrictionis et quatuor digitorum cum ligacione [illegible]
digiti. Post casum umbilici mulieres gallicane
solummodo solent ponere [illegible]. Alii ante [illegible]
apponunt cineres [illegible] vel plumbi adusti vel
calcanei vituli. Consuetudo mulierum gallicanarum
infantem natum non statim ante omnia ponere super
[illegible] palearum et indifferenter [illegible] separata se-
paracionem. Et ergo lavandi [illegible] ne sit frigi-
da nec calida excessive sed calida temperate

Et mos aliquorum est infantem involvere in [illegible] in
panno lineo vel laneo temperate caliditatis Et ut
sit ad unum dicere convenienter est infans in loco
similiori loco matricis quam possibile est quia muta
cio subita nocet nocimento magno Et ideo nullo
modo balneandus sit post nativitatem in aqua
frigida sicut quidam barbari consueverunt sed in aqua
primo temperate caliditatis simile caliditati matricis
in qua et experiencia nos videmus eos quod plurimum de
lectantur Dicunt antiquorum quidam ipsi statim post
partum debet sinapizari sale minutissime tritu
rato et deinde fasciari communiter hoc enim sinapizacio
utilis est ad membra eius roboranda a frigore cali
de et similibus Ex hoc enim eorum cutis efficitur densior
et impassibilior humiditates et superfluitates cutis
superficie consumuntur In quibus constat infantes
habundare Et quia sal hoc est sine [illegible]
membra infantis mordicare loco salis ad pruritus
mitigacionem utuntur aliqui sapientum oleo simul cum sale
Deinde est ipso membra roborantur et humiditates ab
ipsis desiccantur Racionabile est ipsum in esta
tibus valde calidis et multum raris puta colericis
et sanguineis quorum membra sunt valde rara
Et in infantibus cum sint in suis qualitatibus [illegible]
et In tempore enim sal magis utile Et si essent
flegmatici infantes enim sal debet et caliditas
et non [illegible] Avicenna [illegible] sunt [illegible]
mende ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nulla habent [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oleo est apta
[illegible] Mulieres [illegible] [illegible] [illegible]

in regimine infancium quia balneum premittitur
Dicunt enim infantes nouiter natos debere sua
purgari [illegible] et splendet [illegible] cum inferiores
[illegible] Deinde [illegible] parte proxima [illegible]
asperitatis Dicunt enim superfluitatem [illegible] ab
cum [illegible] Est ergo infantis balnea
duo [illegible] debent fieri non quidem pleno sto-
macho lacte nec statim post lactationem sed
ante lactationem Debet enim operacionem debere
anticipare cibum in potentibus operari sed
balneum debet anticipare lactationem et non
[illegible] quia non possunt operari [illegible]
si stomachus sit plenus lacte cum digestio
[illegible] propter balneum et [illegible] in
lateribus generantur similiter cum diafragma
[illegible] et [illegible] generant [illegible] de la
[illegible] que omnia a nouiter natis nocua sint pre-
caveri et evitanda Non debet autem balneari
in aqua [illegible] naturam sive virtute [illegible]
[illegible] aque sulphuree et alu-
minose sed debet esse aqua pura fontana
[illegible] sit usui [illegible]
non lapidea nec lutosa [illegible] a motibus [illegible]
[illegible] aeris et sibi opposita [illegible] saporem
substancie [illegible] nulla vel
pauca ponderis [illegible] que [illegible]
infrigidat Moveatur in balneo [illegible]
cum rubea [illegible] Et post balneum debet
sine fascianda sicut [illegible]
inspirante [illegible] ante [illegible] debet esse minus
stricta [illegible] cum [illegible]

nimis mollis in eorum membra inducere fecerit.
Nec extendat ea paruum nec quibus fasciatur frigide
Et si forsan contra eorum membra aliquam curuitatem appa-
ruerit ei per certe figurare debet secundum debitam quantitatem
post balneum fasciando tenendo debet eorum
rectitudo sicut [illegible] infantibus similiter facere de-
bemus. Et similiter in hijs quorum una tibia
est breuior altera et magis extendendo eam quam aliam
post hec autem infans lactandus est quousque dormiat
Et si forsan dormire non debet cogitandus est cum
dulcibus cantilenis. Et si omnia ista non inuenit
portandus est totus fasciatus honorande. Et semper caueat
studeat mulier quod eius vestes non sint sordide
Et quoque matrone in hijs experte magis
videmus proficere in hac materia quam a pluribus
temere non intendo. Conuenit enim sue fasciare
in die quociens eorum vestes sordide fiunt
Tamen autem post balneum lactandus sicut [illegible]
post eorum vestium sordidacionem in desiccacionem [illegible]
quando est lac singulare delectabilis videmus quod
eorum infantum lactando consuetudine facile est
videre tamen sicut quod plus bis vel ter in die lactant
una lactacione delectacione lactis sicut hoc semper
bis vel ter semper sunt lactandi. Minor pro tempore
nocturna eorum circumdanda est in lactare habitum
atque dormicionem et vestium sordidacionem [illegible]
Nec etiam nocturne [illegible] indiget alio cibo nisi
lacte. Hoc est sicut [illegible] cibo et potu. Lac autem
infantibus conueniencius est lac matris proprie. Nam
natura saporis sapientate [illegible] est [illegible]

porcionem sanguinis menstrui fetum generat et
nutrit in utero matris et ex alia porcione lac
in mamillis generat quod quidem lac cum sit generatum
ab eodem sanguine magnam similitudinem habens cum sit
materia generacionis et nutricionis infantis
in utero optimum nutrimentum quod est verum supposito
quod mater sit sana et debito regimini subiecta per racionem
aetatis nutricionis nutricem Et hoc est quia ex
eisdem sumus et nutrimur Sed si forte mater propter
accidens nutrire non possit vel nollet tunc est eli-
genda una nutrix sana bone condicionis et bonorum
morum etatis perfecte coloris ad rubeum declinantis
et vene sint late et collum grossum et pectus amplum
Et mamille non careant magnitudine nec lapsu
devenacionem multum cuius lac non sit nimis sub-
tile et spissum nec nimis grossum et coloratum
coloris albi boni odoris et boni saporis Tamen
etiam lac non sit nimis partui propinquum
nec nimis remotum Cuius partus sunt nati
vel masculini et sit remota menstruis ...
vel duorum Et si possit inveniri nutrix similis
complexionis et regimini matris infantis cum
partus fuerint naturales et masculi non ...
matrem Ideo puto quod talis est pre omnibus
eligenda supposita lactis premissa conditione
et in condicionibus antedictis Sed si mater propter
filium nutrire vellet non denegatur alia sanitate
et bono regimine habeat lactis sufficientiam
Tamen curandum sit bonum regimine nutricis et
quod lac eius confirmat corrumpit et auget
infans apparebit post ubi regula regiminis

similitudinem apparet sexus in femineo ut differt a mas-
culino ponderis. Et ideo laudabile est quod omnes doctores
dicunt matrem lactare proprium filium suum. Causa quia mat-
rix multum alterata est a partu. Cum quia lac dum gene-
ratur in mamillis ex quo facte potest ad creaturam
sicut etiam ex ipso colore et substantia est videre
videt mulieres pallidiores fieri. Signa lac ab ea
mamillis per aliqua mulieris vide ad liquor [illegible]
tata. Non est conabulum eius moveat ad somnum
provocationem motu [illegible] ne eius lac in stoma-
cho coagulatur et digestio corrumpatur quoniam motu
fluxum est si sine motu cum mamilla sompnus prosit
provocare melius est. Moderatus fletus ante lac-
tationem convenit et prodest ad plenam spiritua-
lium dilatationem et ad humiditatem superfluam ali-
qualem evacuationem et ad calorem temperate re-
novationem et confortationem. Lectum habeat hu-
mide in quo naturaliter debeat ad plus quatuor
horas si fiet ut forsan in eorum stomacho coagulatur
lac ex nimia et immoderata suctione ex qua
contingit inflatio et extensio et ventositas
multitudo et vomitus albedo longo tempore sine
cura sunt remittendo et studendum comparanda est
solidum. Sed nunc longi tractantes est ut prius
signa lactis et sapor dessumenda cum coloribus
naturalis feta cum odore sit rubeunde et infirmus
apparebit. Bonum est cura ante lactationem
ipsi pueri mellis [illegible] quo aliquantulo bona
[illegible] albo [illegible] post stomacho absorbet
et [illegible] et [illegible] in [illegible]

In inferiorum ordinibus [illegible] ut unque [illegible]
in actione laboret et ex continua sudatione corpus
[illegible] et reliquis [illegible] lesione in
currat. hoc [illegible] regimine infantis quousque
dentes emittat anteriores. Postquam dentes apparu
erunt anteriores aliis cibis a lacte mutuis [illegible]
[illegible] et bibendis sicut cibi lacte [illegible]
in substantia et virtute lacte tamen [illegible]
[illegible] Et sunt cibi qui [illegible] nulla indigent
masticatione [illegible] laudabilia a [illegible]
[illegible] vel [illegible] masticata
et panis in aqua mellis dissolutis vel in aqua
[illegible] laudabilius vel cibus factus ex farina [illegible]
et lacte [illegible] sicut [illegible] farina [illegible]
[illegible] panis dissolutis in vino bene aquatico
[illegible] potest etiam bene tribui aqua bona et pura
[illegible] conditionis [illegible] potest etiam [illegible]
[illegible] laudo quod [illegible]
[illegible] infantibus simul cum lacte. In ho
[illegible] aliquem [illegible] cibum [illegible]
[illegible] a lacte quousque [illegible]
cibum [illegible] hoc [illegible] facto [illegible]
[illegible] et [illegible] et balneum [illegible] ante [illegible]
ante [illegible] ambulare [illegible] debet
[illegible] in infante [illegible] ordinatis in
[illegible] in forte [illegible] membra [illegible]
Nec [illegible] sedere vel ambulare [illegible]
natura [illegible] loco in quo sedet [illegible]
debet [illegible] in [illegible]
ipso debet esse aliqua [illegible] cadit [illegible]

Custodiendus est ne ab alto loco cadat. Cum autem dentes
ceperint incipiunt apparere ab omni re que est masticanda dura
res debet abstinere nec sinere predictum dentem puerum
durorum masticationi totaliter assuescat. Et hoc plus
omnibus bonum esset sicut [illegible] [illegible] [illegible]
lacte vel ex butiro recenti et [illegible] [illegible] Ex hoc
enim eorum facilior fit transitus et ortus. Et quod [illegible]
puer [illegible] dentium predictorum [illegible] [illegible]
[illegible] ut plurimum lavando et hoc tempore [illegible]
[illegible] et colli cum oleo [illegible] congnassata in aqua
calida. Cum autem possibile est in posterum debebunt
mollia desiderata quod digitum masticare [illegible]
hoc tempore sufficit [illegible] radices [illegible] [illegible]
[illegible] pone [illegible] que nos [illegible] sicut [illegible] [illegible]
et sicut medici. Et [illegible] cum masticare
[illegible] eorum gingive ab [illegible] dolor
Lavando [illegible] gingivas [illegible] in melle des-
pumato in [illegible] sales fiant hoc [illegible]
[illegible] a [illegible] et [illegible] candido ante [illegible]
dentes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] masticet. Et quando infantes magis
approximant ad tempus in quo sit a mamilla [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Tempus [illegible] [illegible] possibile
aliquod [illegible] masticare [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Et hoc tempore [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] masticatione [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si infantes
[illegible] et [illegible] [illegible] tempus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ab abhominacione inducunt in quosdam conquod sunt
siccum absinthii et menthastri et vino et similia
Hec ergo sit regimen infantis quousque a matre sit se-
questrandus. Postea tota sollicitudo parentum de-
bet esse in nutriendo mores eius. Et in hoc
consistit duplex utilitas una ut existat bonus
et fiat ex eo bone habitudinis anime qui generatur
in ea ex actibus frequentatis. Et hec utilitas
est in anima cum [illegible] quod habet medium secundum mo-
ralem philosophiam. Alia est attinens corpori. Nam per ma-
liciam morum [illegible] in corpore generatur [illegible] vel ma-
licia [illegible] sicut mala mores sequuntur malicia
complexionis [illegible] sic per plus est malicia
complexionis ex moribus malicia generatur [illegible]
tamen in multo tempore [illegible] malignacio. Et
ergo non sunt committendi nimis tristicia nec angu-
stia nec flere nec gaudere secundum medium in hiis excepta
est. Et si videt appetat rem naturaliter [illegible]
stellare nutrimento moderate ad aliqua passio-
nem attendendi sunt ad removendum [illegible] rem ad
[illegible] ad medium [illegible] sicut docuit [illegible]
[illegible] facere consuetum est. Et sic patet per
custodia morum sive corpus et omnis custodia
consistit. Post [illegible] balneandus est quousque sunt
[illegible] [illegible] [illegible] deinde [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] deinde [illegible] et [illegible]
[illegible] deinde [illegible] et [illegible]
[illegible] deinde balneandus est. Post [illegible]
[illegible] cum aliqua [illegible] sicut [illegible] [illegible]
aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
membra ante septimum annum sit [illegible] [illegible]

et ad nutrimentum multum convenit quod ipsum vinum habet
virtutem ad membrorum confortationem et ad sufficien
tiam digestionem et expulsionem et ut membra ad
augmentum procedant. Non dicit de bibendo speciali
naturam aliquam fermentum cum sit substantia
aluminosa et similia quia in illa etate sunt corpora
eorum augmentabilia. Et post etatem consistentie
vinum eorum non debet esse forte multum et magnum
quia membra eorum adeo sunt debilia quod possunt
forte pati nec possunt in hac etate et tunc vinum
est nocivum quia eo non indigent. Nec enim quod ipsa
est eisque addere usum habent etiam naturaliter debilitat
et cerebrum eorum valde est magnum lesum. Et propter ea
quia eorum nervi sunt valde passibiles et [illegible]
la a vino quod est optimus penetrator propter sub
tilitatem eius debita est [illegible] et [illegible]
vino eius est [illegible] in substantia et [illegible] Nec
[illegible] vinum propter [illegible] Nec
propter [illegible] Nec propter [illegible]
[illegible] Nec propter digestionem [illegible]
[illegible] et considerate [illegible]
vinum album [illegible] valde [illegible]
[illegible] Et quanto sunt [illegible]
[illegible] vino Et [illegible]
[illegible] aqua [illegible]
Cum [illegible] sunt [illegible]
[illegible]
[illegible] In hac [illegible]
[illegible] in medicine [illegible]
[illegible] nos [illegible]

lato ante concepcionem augmentandi quia cum mu-
lieres sunt subito fetum ne sunt [illegible]
complexionis ante [illegible] sit forte [illegible]
no committit complexione forte et magis ante sunt ad
delectacionem vel ad duo septimana [illegible]
bum nisi operacionem sed [illegible]
[illegible] in hoc tempore menstruacionem [illegible] bene
bum propter [illegible] a [illegible]
hoc sit regimen [illegible] vel ad determinacionem [illegible]
aliud unde [illegible] differencie regimen
[illegible] sed [illegible] libero [illegible]
potente regimen [illegible]
determinacione aliud [illegible]
complexionis [illegible] et rebus [illegible]
[illegible] et passionibus habentes [illegible] indigent [illegible]
[illegible] sunt Non indiget complexionis forte
Nec talia complexione [illegible] sunt notabiliter
[illegible] sit [illegible]
et similia Nam [illegible] sufficiente
apta ad tales [illegible] propter [illegible]
[illegible] ad hoc [illegible] talia [illegible]
[illegible] Et sic [illegible]
de complexione [illegible] Nota [illegible]
possunt [illegible] ad [illegible]
[illegible] possit [illegible] sit in
[illegible] delectacione [illegible]
[illegible] sit [illegible] sicut [illegible]
delectacione [illegible] vino [illegible] contra inordinato
[illegible] Ex hoc enim [illegible]

corporis impeditiva est augmento nec sompni et vigilie
perturbationem [illegible] et ad effectum augmentandum conve-
niunt [illegible] nutrimentum [illegible] sompni et [illegible]
[illegible] planta ad augmentandum effectum conveniunt Cum
vero aliquid ad effectum [illegible] augmentandum quod
contingit supponit circa medium quarte [illegible]
[illegible] et a [illegible] [illegible] [illegible] tunc a sanitatis
perfectissima Durat vero ad [illegible] annum Et vocatur
hec etas etas pulchritudinis et fortitudinis
[illegible] hec [illegible] corpus sit pulchrius [illegible] et perfectius
[illegible] omnes operationes sunt fortiores quod spiritus
[illegible] [illegible] [illegible] sit de
naturalibus In hac etate indigent frequenter
[illegible] et [illegible] ad [illegible] fortissima
multo magis quam aliqua precedentium Et [illegible]
quod habent [illegible] quam etas precedens [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] etate [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible]
[illegible] magis [illegible] [illegible] augmentum [illegible]
[illegible] Et non debet hec [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in hac etate debet esse grossior
et maior [illegible] [illegible] [illegible] debet
et possunt [illegible] [illegible] [illegible] etatis [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ultima [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debet esse
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etate
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Nec debent esse cibaria et calida nec contra pre-
ferre quod est in febre vel ipsius calefaciente vel
humorem adustionem inducunt. Et propter calidi-
tatem debent esse excessive calida et sicca ut pro-
hibeant allia et similia. Hec etas indiget bre-
vissimo sompno [illegible] [illegible] propter digestionis
fortitudinem et [illegible] [illegible] que sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
eius ordinat ad confortationem virtutis naturalis
et [illegible] [illegible] [illegible] ad omnia accidentia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] que sanguinis [illegible]
[illegible] et [illegible] Hec etas actibus venereis et
[illegible] propter [illegible] [illegible] et cale-
et [illegible] [illegible] [illegible] multitudine et
digestione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] que sunt [illegible] [illegible] non naturalibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] hanc etatem [illegible]
consistentia [illegible] regimen [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dicto hanc consistentiam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regimen [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pro calefacientes et humectantes [illegible]
[illegible] balneis et [illegible] longo sompno et
quiete. Et quia in stomachis [illegible] [illegible]
multiplicant [illegible] [illegible] intestinis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] vel ad [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

et habitantia sunt similiter grandia et sic de
aliis quantitate durans mullamina vel circa de
nutrientibus stomachi dicimus quod in iuventute stomachi debet
ad facilem digestionem et bonam ... et nimia et
quantitate et summa ... et in etate ...
a corpore cibus stomachi non fit multa ... propter
caloris debilitatem et membrorum ... et non
indigent multo cibo nec saepe sed pauca eis sufficit
sunt ... etati ipsorum et hoc propter digestionem
debilitatem Et ergo debent eis administrari modica
que in pauca quantitate possit eorum stomachi modica suffi-
cere. Et quia senes non indigent superfluitate refectionis
... fortis est sufficiens comedere simul ... na-
turale ideo facilius fit ... de
similiter a similitudine et non a ... est
... qui sunt sicut ... ...
digerunt superflua et pauca refectione a cibo
... multo simul superflue sufficerent calor et ...
... a ... Et sic ... est
... administrari calor naturalis humido
... sicut ... optime
... compositione et ... ...
... optime. Bonum ergo ... de
... in die naturali ... et ...
... ... hora ... de
ultima comestione ... et ... ...
... hora ... vel ... hora ... et sic ...
comestio erit ... et ...
... comestio erit ... ...
... naturalis et ... comestio
erit ... hora septima et ... comestio

septima horam diei siquidem et circa nona vel decima
equale debent sumi [illegible] cibaria omnia [illegible]
mat vel melancolice generativa et [illegible] oppilativa
cuiusmodi sunt grossa viscosa solida et digestioni mo[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et genera
piscium salsatorum et non salsatorum et specialiter [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
et carnium salitarum et specialiter animalium silvestrium
[illegible] [illegible] salitarum et non salitarum et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] cocta
[illegible] et inspissata et similiter frigida [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et similia [illegible] quasi [illegible]
[illegible] [illegible] que frigida vel assata [illegible] [illegible]
[illegible] sunt similiter [illegible] vel [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frigiditatis et
[illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] Item species [illegible] sicut [illegible]
[illegible] sunt similiter [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] caliditate et humiditate vel [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] digestibilis boni
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Carnes
castratorum [illegible] caponum gallinarum gallorum [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] Et
similiter [illegible] alaudarum et fasianorum [illegible] [illegible]
facilis digestionis boni [illegible] et multi pisces
similiter [illegible] sunt pisces [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] generati et [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] in vino [illegible] feniculo aceto et [illegible]
[illegible] et [illegible] frigiditatis [illegible] [illegible]

ventri confortantur. Sed cibaria conveniunt corpori multum calido
et corpori humectato. [illegible] ante ne conveniunt [illegible]
[illegible] [illegible] unde quibusdam ex lacte sub [illegible]
provenditur dolor et extensio [illegible] propter
ventositatem flatuosam et [illegible] ne conveniunt sed convenit
[illegible] est [illegible] vel capitis vel aliqualis [illegible]
[illegible] [illegible] vel multis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] similiter [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] minus [illegible] [illegible]
similiter conveniunt quia [illegible] humectant et calefaciunt
et membra pectoralia lenit. Olera convenientia
sunt scilicet [illegible] [illegible] petrosilinum borago [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et similia que
[illegible] caliditatem et humiditatem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est convenient [illegible] [illegible]
[illegible] naturam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intelligo [illegible] [illegible] herba [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] convenit [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] similiter conveniunt sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
et [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ad temorandum cerebri naturam et ad humectandum
cerebri siccitatem Et omnis cantus debet ab ipso
distare in cerebro mitissima [illegible] [illegible]
distare et [illegible] et [illegible] Debemus
sollicitare In regimine sexto de tonitate re-
rum et [illegible] [illegible] de [illegible]
consuetis Et loquor de similibus a [illegible]
ris [illegible] ponitur in [illegible] anno vel circa
quibusdam [illegible] et quibusdam tamen [illegible]
similia [illegible] male [illegible] corpus quod non possit
ad [illegible] [illegible] [illegible] vinum non [illegible]
[illegible] aquaticum [illegible] [illegible] nisi
forsan post balneum si est moderate [illegible]
[illegible] bonum [illegible] debet esse rubeum [illegible]
[illegible] et [illegible] Tale enim vinum [illegible]
facit et [illegible] melancoliam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] humectat calorem naturalem
[illegible] quibus omnibus indigent [illegible]
[illegible] [illegible] ut possint [illegible] [illegible]
[illegible] contra [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad quod tamen habeat [illegible]
Circa similiter [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] similis [illegible] [illegible]
athanasia [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

similiter sic convenientes. Similiter quantitas et longa-
tio [illegible] fomentis et embrocationibus similiter sicut quod
crevit. Patet per premissa similiter quod [illegible] apud
eius operationem. Et si sint in hiis [illegible] designat
ex premissa patet. Et similiter modum [illegible]
agendi fomentis et similiter. Et si operatio fricatio et
in hiis particularibus addatur ex premissa modus
[illegible] et similiter. Fricatio similiter de quan-
titate et qualitate similiter eciam debilia
membra et delicata similiter fricatio non indiget
debet esse fricatio cum manibus asperis et grossis
pannis lineis [illegible]. Non tamen [illegible] fricatio est
longa et talis quod membrorum operatio inducat [illegible]
tate et quod [illegible] suppeditare [illegible] calefactionis [illegible]
et naturalis calidi sicut in [illegible]
tempore [illegible]. Non debet esse nimis intensa. Ita
quod in membris similiter [illegible] fricatio
naturalis [illegible] ad expulsionem superfluitatis
membrorum [illegible] digestionem et ad [illegible]
[illegible] debet esse [illegible] talis et tanta quod sic
sufficienter [illegible] membrorum aliqualiter [illegible]
[illegible] calor [illegible] aliqualiter [illegible] et
superfluitates [illegible] consumere. Ut ex hiis membra
similiter calidiora [illegible] naturalis [illegible]
Et sic patet quod fricatio similiter non debet esse fortis
quia membra debilitat [illegible] debilia quia [illegible]
a [illegible] consumatur. Nec est [illegible] quia
non sufficit [illegible] aperire et superfluitates consumere.
Nec nimis magna in membris debilibus similiter [illegible]
naturalis debilitate debilitat. Debet esse [illegible]

mediocri in quantitate et qualitate temperate
restringendo a fricatione [illegible] cum [illegible] [illegible]
et aliqualiter dolore [illegible] vel [illegible] [illegible] fricatione
[illegible] [illegible] [illegible] oleo [illegible] calido vel [illegible]
dolor [illegible] calorem et membrorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et calorem naturalem in [illegible] [illegible]
[illegible] hanc fricationem circa stomachum [illegible] ad
cibum et [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
naturalis temperata vel [illegible] Et qui non
possunt [illegible] propter membrorum debilitatem vel
propter aliquam causam in [illegible] [illegible]
[illegible] fricationibus et balneis [illegible] quibus
[illegible] non solum fricatione [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et balneentur
[illegible] in [illegible] balneo humiditate et calore
naturali [illegible] et [illegible] membrorum [illegible]
[illegible] Talia non sunt [illegible] sulphurea vel a
[illegible] nec [illegible] [illegible] natura [illegible]
[illegible] sed sunt aque dulces in quibus [illegible]
[illegible] camomilla et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] bismalva [illegible] ad membrorum [illegible]
[illegible] et camomilla [illegible] membra [illegible]
et lassitudinem removet Et bene [illegible] [illegible]
[illegible] balneo [illegible] [illegible] membra [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible]
membra oleo [illegible] et amigdalarum dulcium ut
post balneum membra remaneant humidiora [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

homini delectino Nam quidam omnino balneum si-
bi vetuerunt quidam vero de aliis sed vtilitatem
corporis sanitatem et balneum tempore quo de hoc
inferius in quarta parte huius operis patebit Et
vult quod ad hoc hoc membra fortia quod corporum
bene apta in balneo aque super vere facere
assuescere debet Nam balneum et fricatio per mag-
nam partem vtilitatis ad expulsionem ordinant super-
fluitatem tercie digestionis et calidum naturalem con-
fortatione et membrorum interiorum confortatione
ad quod omne corpus ordinatum modo debito plus
valet Membra sunt debilia corporibus non debent
in amplioribus incurrent debilitatem sicut in
adolescentibus In quibus membra debilia in
humilis caliditatis in nichil ut natura et forma
fiant quod hoc quod adolescentes habebunt consolidatur
et sicut tota sunt dedicata Vnde multum debet
de membrorum debilium naturaliter consideracione et as-
sueta Et si ex opposito membra fortia sunt et ad
exercicia apta debet aliud expediens ad debite
membrorum augmentum fiat ad tardius vite prosperitatem
Vnde si membra superiora sunt debilia et inferiora for-
tia existant magis inferiora quam superiora calidus
membris sunt maioris exercicio quod debilitate indi-
gent quod adolescentes vel iuuenes Vnde pueros
exercitus non sunt apta corporis sub hastiludia
menta et venera longa cursus et luctamina
et similia Vbi enim sint vires in senectute Vnde
hoc etiam vacare debet hoc quod sine virtute subito
non possunt super corporis ambulatum et si ...

que in senibus accidunt consideravimus et non hiis
que decrepitis corporis fiunt quod ad etatem pertinent
premissum

Capitulum quartum de regimine sanguineorum et colericorum

nomina in precedenti capitulo posuimus regulas que
omnino temperati sive secundum a generacione a pro
non parum differunt a qua corpora a generacione
que respectu temperamenti sunt naturalis complexionis
non accidentalis sed naturalis. Sunt enim illa
que a principio generacionis calidiora sunt vel
temperamentum humane complexionis vel frigi-
diora et in aliis qualitatibus vel similibus
ei compositis apparentes quare complexionis
victus est ut sit aliud regimen conservativum vel
curativum. Unde nostra intencio capitulo de presenti
capitulo que talium regimen sufficienter haberi potest
ex hiis que dicta sunt de regimine temperate com-
plexionis et ex hiis que postea dicentur de malis
complexionibus. In isto capitulo intendimus de corporibus
malecomplexionatis quoniam sunt sanguinee colerice flegma-
tice et melancolice. Primo tractamus de regimine
sanguinee complexionis. Est enim complexio minus
mala et minus distans a temperata complexione
unde quidam dixerunt hanc complexionem esse
temperatam. Calida et humida enim est sanguinea
Quod itaque verum est respectu temperamenti ad iustitiam
vel ad hominis temperamentum tale est in calido et
humido a iustitie temperamento et intelligitur

inter quam quibus complexioni humane est in to-
ta natura est calida et humida eius complexio
calida et humida respectu temperamenti ad iustitiam
parva respectu hominis temperati non est temperata
sed tamen est bona complexio naturalis quod
habent hanc complexionem patet a [illegible]
cum aptitudinibus et humiditates ab omnibus extra
[illegible] quare causa est putrefactione et humi-
plenitudo et repletione et spatio multitudo sangui-
nis. In tali enim complexione concurrit multa
plenitudo sanguinis propter quod indiget flebo-
thomia vel ventosa propter sanguinis evacuationem
et spatio cum requirit habentium hanc complexionem
in [illegible] non est equalis. Hec flebothomia
facienda est in diebus estatis et vere propter
rebus [illegible] in tempore veris in autumno
vel in fine. In [illegible] ubi dubitatur de ...
[illegible] et sanguini multitudo et plenitudo
generabitur. Nam hoc tempus in eo assimilatur complexioni
complexione. In fine est dubitatur de [illegible]
[illegible] sanguinem contraire ut plenitudo [illegible]
Ex hoc concluditur flebothomia in hiis periodis
fienda est [illegible] et in fine [illegible] de bona
flebothomia [illegible] de qualitate et quantitate sanguinis
[illegible] requiritur [illegible] de [illegible] flebotho-
mia [illegible] de hoc
fiet [illegible] Non solum hec complexio
indiget flebothomia sed etiam [illegible]

sanguinis evacuacione sed indiscrecione evacua-
cione. Medicine ad hoc convenientes sunt leves
et benedicte, puta agaricum que est medicina
familiaris fructus et carthamus ut testatur [illegible]
Postremo, medici experti multis medicinis solu-
tivis indiscrete utentes, puta cassiafistula, tama-
rindorum, terniabin, viola, sene, reubarbarum
bonum, mirabolanos et multa similia que
in tabulis solent inveniri. Omnes enim medi-
cine sanguinis indiscrete vel sic evacu-
antes flegma quod est sanguis vectus imperfec-
te vel indigestus vel melancolia ex sui
compressione per viam ebullicionis generata vel coleri-
cam ex subtiliori sanguinis per viam ebullicionis
generata. Nam cum sanguis ebullit quod subtilius
est cito convertitur ad coleram naturalem que leviter
a corpore evacuanda est. Et quod grossius est convertitur
ad melancoliam naturalem. Et similiter cum sanguis
digeri non possit convertitur in quandam flegma
quod non est natura nutritive corporis. Unde medicine
evacuantes hos humores predictos sanguinis indi-
screte ab auctoribus nominantur. Non enim
debemus uti medicina evacuante sanguinem in
sua proprietate unde si non peccet sanguis
qualitate et substantia sed solum in quantitate non est
adhibenda [illegible] cura. Unde Galienus dicit quod generale
omnium ordinans homines mediocri qui [illegible]
cum sanguinis evacuatione oculis [illegible]
medicina [illegible] unde [illegible]

e medicina sanguinis pertinet complexione in una parte
Non sic est de humoribus aliis a sanguine qui a sanitate
in sua puritate quo ad substantiam et qualitatem prater
tamen in quantitate debet esse mediocris sine ana-
evacuatione eorum appetitur. Ex hoc patet quod non est
fieri mediocris sanguinis indifferentia a mediocribus
evacuationibus ceterorum humorum. Nam mediocris
evacuatio aliorum humorum a sanguine differentium
humorum vel ut distinctas a sanguine pervenit
in qualitate quantitate vel substantia. Et media
enim indifferentia sanguinis differentie eius et per se
nec ut differentes a sanguine specie vel propter
diminutionem caloris ut in flegmate vel propter
excessum in bonitate caloris ut in colera vel propter
expressum diminutionem caloris ut in melancolia. Vel etiam
multum a bonitate remotum et quia melancolie
species ex sanguine generantur a frigido multum valido
Sic mediocris evacuatio erit bonitas sanguinis indifferentia
differentia. Differunt practica medicorum indi-
ferentes sanguinis a mediocribus evacuationibus aliorum
humorum a sanguine in hoc quod mediocris sanguinis indi-
differentia sit benignus et non convalescit bu-
sunt sicut quedam mediocris benedicte. Et sic non
est de mediocribus evacuationibus aliorum humorum
a sanguine ut a sanguine differunt. Unde in
tribus illorum de salerno ubi ponitur mediocris
sanguinis indifferentia solum ponitur tenuis et bene
dicta contrario sive mediocris sanguinis nominat
tamen quod indifferens sanguinis flegmatis
quod colerice quod melancolie. Mediocris enim
evacuationes aliorum humorum distinctas a sanguine sunt

fomentari et magis proderit quod ex eo contingit
quia tales humores sunt [illegible] natura [illegible]
cibo cum aliquibus humoribus distat a sanguine tali magis
a natura humorum sed quod sanguis nature fami-
liaris est amicus. Sicut igitur in talibus complexio
calida et humida indiget medicina sanguinis mundi-
ficativa sed de modo exhibitionis talium medicinarum
et similium tractatio quia de ipsis fiet unum capitulum
hec complexio [illegible] multiplicandi superfluitates
et specialiter tercie digestionis quia propter eam huius
indigent exercicio veloci et forti ad prohibendum super-
fluitatum congregationem ex quibus posset occasio
generari. Et si que putrefactio in corpore predicto
reperiatur in exercicio [illegible] inferius ponam in
uno capitulo speciali. Eadem ratione indiget fricatione multa
et forti. Et quod balneentur frequenter [illegible] bis vel
ter in ebdomada vel adminus semel. Et considerandum
temperamentum talis complexionis naturalis. Nam si [illegible]
complexio ad malum declinet humorem bonum [illegible]
ad malum declinaret. Nam error notabilis in
prima digestione non corrigitur in secunda. Amplius
plures quia hec secundum complexionem [illegible] generat
factionem humorum bonorum [illegible] ut hec [illegible] que putrefactioni
resistunt [illegible] sicut frigida [illegible] vel [illegible] vel
[illegible] vel [illegible] vel [illegible] in substantia
vel [illegible] [illegible] vel [illegible]
[illegible] sicut [illegible] et specialiter [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et specialiter [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] humide et calide [illegible] contra

racionis motiuum et de intelligencia materie talis
complexio magis laudatur a doctoribus unde forte suffi-
cit habentibus hanc complexionem cognoscere in talibus cum
hiis quatuor hec complexio in actibus corporis sufficien-
cior est aliis et magis laudatur a doctore [illegible] in
ista corporis infirmi [illegible]. hec complexio magis [illegible]
a [illegible] inter omnes complexiones et plus a
sompno gravatur quam alii debet vigilare
et magis dormire plus ante comedere et [illegible]
et magis gaudere similiter [illegible] quam alii complexionibus
Non comedere et bibere [illegible] [illegible] sed [illegible]
re et bonum Et de hoc [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] hec complexio [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] unde bonum est materia [illegible] [illegible]
a [illegible] et [illegible] [illegible] que
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quando vel [illegible]
vel [illegible] hec [illegible] complexio [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hanc complexionem a [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] ab omnibus a quibus [illegible]
[illegible] potest [illegible] unde [illegible] debet
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] debet [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] post [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] ante [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] hec sufficiant de illa complexione

De complexione colerica

Consequenter dicemus de complexione calida et sicca
habentes enim hanc complexionem patiuntur sicut calide
in febre et inflammatione et specialiter in temporibus calidis
Unde laudo quod in temporibus calidis utantur oxizacara
simplici vel syrupo violato vel nenufareo et
rosaceo et ut predicta semper aromatizentur
cum aliquantulo specierum vel diamargariton quia predicti
syrupi aliqualiter stomachum debilitant similiter
aqua ordei in temporibus calidis et quemadmodum etiam
laudo quod predicti semper conficiantur cum decoctione
quatuor seminum frigidorum et seminis citoniorum et seminis
melonum cucumeris citrulli secundum Avicennam xxij Et quia
hec complexio consistit in colera habundante et
specialiter temporibus calidis indiget evacuatione
colere cum unguento et electuario de succo rosarum
mirabolanorum citrinorum cassiafistula. Tamarindi et
similia hujus complexionis regimen debet esse
declinans ad frigida et humida quia curatur
contraria in equalitate colerice caliditatis et sic-
citatis Est autem complexio hec ad sanitatem pre-
parata racione siccitatis quapropter indiget humec-
tantibus et sanitatem custodientibus cum unguento de
floribus laudabilibus quemadmodum de violis et nenu-
faris humectantibus et temperantibus cerebrum et calorem
vitalem et omnia laudabilia odorifera non solum fu-
mosa nec acuta sufficiunt simpliciter Et omnium
violarum et sibi similium unguentum et oleum Balneum
aque dulcis et commune similiter semper et
fugere vigilias et laborem immoderatos mentis
et corporis Unde hec complexio magis indiget
confortativis frigidis et plus laudatur a Dominis

Unde habentes hanc complexionem cibande sunt bene in dieta naturali vel debent cibis calidis et humidis subti-
libus et passibilibus nec debent Nam sanguinis calidi cum mo-
ventur a calore forti in coleram convertuntur sed
debent de cibis coctis frigidis digestionis huius
complexio debet a cibis inordinatis et minus
indigent quam propter caliditatem magis sit ad opor-
tunitatem hec est complexio minus indiget flebo-
tomie et specialiter propter evacuationem tamen
bene indiget propter sanguinis evacuationem

De complexione flegmatica

Consequenter dicamus de regimine complexionis flegmatice
et humide Regimen habentium hanc complexionem
debet esse calidum et siccum utique cum pane bene fer-
mentato bene fermentato cum aliqua salsa grana-
Et si accidat sume anisi feniculi et cimini
cum pane magis apparent Carnes volatilium
perdicum perdicum turturum et columbarum simi-
et pavonum volatilium sunt convenientes et Car-
nes ante porcine et vitulini sunt convenientes
Carnes gallinarum similiter etiam sunt convenientes
et omnes carnes facilis digestionis ad calidum
et siccum declinantes et specialiter tempore frigido
pisces et precipue aquarum dulcium magis
convenientes sunt tamen pisces marini sunt minus
nocivi etc Et laudo quod aliquando de vino cu-
stodiatur calido Sumatur Et nec aliter pisces
aquarum ... et ... in dicta complexione
hec complexio magis indiget ...

inuq videtur a Avicenna unde sufficit similiter in de
complexione illos dicunt esse calidi et si non disposi-
tionis illos sit potius cum aqua vel sanguine sed ve-
rum forte calor cum spiritu et in substantia et actione
subtilis hec complexio ratione flebotomie
indiget sed magis indiget farmacia similiter
evacuativa Consilium cum hec complexio
scientia malencolicus et specialiter in hieme
unde cum eorum [illegible] vel bene propria
scientia [illegible] cum digerant vel conpelle [illegible]
vel similibus vel simplicibus vel cum de[illegible]
ipsa deinde propria vel [illegible] vel cum
decoctione polipodii [illegible]
et [illegible] a qua [illegible]
agarici et [illegible] hec complexio magis
videtur a [illegible] quia in eo sit et potius quam
parum appetat propter defectum caloris unde
totalis dimissio [illegible] in eis [illegible]
[illegible] hanc complexionem [illegible]
aque [illegible] tamen [illegible]
[illegible] naturalia sunt et [illegible]
[illegible] et in hac complexione [illegible]
et somnus superfluus et [illegible] magis
[illegible] nocet

De complexione melancolica

Complexio frigida et sicca est de [illegible] et
[illegible]
et humiditate potius et [illegible] alia [illegible]
[illegible] hanc complexionem sic [illegible] sunt [illegible]

humanam firmat et sit parum [illegible] Cum autem
[illegible] sunt calide et humide omnes [illegible]
et carnem antiquam et humorem habet cum eo
fine et subtile et de hoc qua maxime quando
huius complexionis indiget esse frigida temperate
et repletione temperata et [illegible] hoc
complexio indiget longo somno. Coitus autem
huius complexionis nocivus quia coitus desiccat
et frigidat et similiter tristicia et ira. Hec complex-
io quia sicca indiget [illegible]
[illegible] nocet [illegible] indiget
cibo [illegible] digestione [illegible]
debilis [illegible] sustinere multum
cibi quantitate [illegible] ex cibo sufficit [illegible]
[illegible] complexionibus [illegible] debet ad [illegible]
[illegible] flebotomia [illegible] huic complex-
ioni nocet [illegible] farmacia melancolie
[illegible] Medicina autem de hoc habent
[illegible]
[illegible]
[illegible] debet ante [illegible] digestionem [illegible]
melancolie ut borago buglossa [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in fine [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Capitulum quintum de regimine [illegible] ab habitudine

Circa vero decimum videndum primo [illegible] natura
plus [illegible] requirunt [illegible] complexioni [illegible]
et naturalis macilentie [illegible] quod [illegible] ex
tali complexione et complexionibus facit macilentiam [illegible]
que requirunt habitudinem temperatam [illegible]
[illegible] tam [illegible] [illegible] [illegible] ex tali
[illegible] membrorum [illegible] dispositionem et similis
aliorum membrorum contingit consequenter Potest
preterea talis macies provenire ex debilitate mem-
brorum [illegible] dispositionem sive ex parte composi-
tionis sive ex parte complexionis Raro enim debilitas
vel membra non attrahunt alimentum vel alimentum tamen
non possunt digerere et sic membra ex [illegible] [illegible]
[illegible] contingit quod eorum membra fortia sunt in
attrahendo et tamen non impinguantur [illegible]
naturalis macillentia quod est ex calore forti
et [illegible] et ex virtute [illegible] membrorum debili-
tate et inhabilitate [illegible] membrorum
Sunt enim forte membra inhabilia ut [illegible]
[illegible] propter eorum [illegible] et siccitatem ut membra
melancolicorum ut videtur vel propter forte [illegible]
ut in colericis in quibus calidum est acutum et con-
sumptivum unde [illegible] vel [illegible] membra
[illegible] a forti calore ante [illegible]
Ex dictis habere potest que sit causa [illegible]
pinguedinis Nam quia opposita naturaliter op-
posite sunt cause [illegible] membrorum [illegible]
[illegible] et [illegible] fortitudo et dispositio
membrorum et habilitas [illegible] ex parte [illegible]
et [illegible] sit causa pinguedinis naturalis sive

multa monstra. Differunt autem monstra et
prodigia eo quod prodigia [illegible] in futuro et hinc mon-
stra [illegible] significant [illegible]
de [illegible] monstra [illegible] augurant [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] bonitate et [illegible] similiter
et [illegible] unde monstra [illegible]
[illegible] in prognosticando. De [illegible]
[illegible] ergo aliquis homo naturaliter sit [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] dispositionem et [illegible] debet
[illegible] dispositionem [illegible]
[illegible] ut [illegible] attrahat et digerat [illegible]
[illegible] et [illegible] et debet [illegible]
[illegible] et [illegible] magna causa [illegible]
fit [illegible] Colericus est [illegible]
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] et [illegible] sapor [illegible]
[illegible] unde [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sicut [illegible] et
[illegible] et [illegible]
[illegible] dispositione [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] corporis [illegible] et quod corpus in bal-
neo [illegible] attractiva et digestiva
confortare. Oportet tunc a[nte] exitum balnei [illegible]
[illegible] domo [illegible] deinde [illegible] p[ro]
[illegible] emplastrum. Deinde [illegible] et
[illegible] absque humiditate balnei. Deinde [illegible]
exsiccari [illegible] oleo olivarum [illegible]
[illegible] deinde [illegible]
Et si [illegible] et [illegible]
[illegible] frigida aqua de parte balnei [illegible]
ante [illegible] ante [illegible]
Ut [illegible] incipiat [illegible]
ad [illegible]
[illegible] ad attrahendum et di-
gerendum et ad [illegible]
Et [illegible] oleo olivarum vino
pona[tur] [illegible] ad illos qui volunt [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quando [illegible]
[illegible] et [illegible] in [illegible]
et [illegible] de [illegible] et [illegible]
dat et prohibet [illegible]
[illegible] De [illegible]
Et ex dictis satis habere potest qualiter de-
bet [illegible] Comedat [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]

de lacte et melle frigidum dominatur [illegible]
et lac et omne dulce [illegible]
[illegible]
[illegible] et labor multo et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] De signis quando magistra
faciunt sunt [illegible] Co
medicus ante [illegible] alternatione [illegible] stomacho
[illegible] Et post [illegible] complexione [illegible]
faciunt [illegible] determinat [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] Et ut fit ad [illegible] faciunt [illegible]
et [illegible] In balneo [illegible] et medicinis
[illegible] assumpta [illegible]
lecto [illegible] et multum [illegible] et [illegible]
et in mansionibus [illegible]
[illegible] faciunt Medicinae [illegible] magistra
faciunt et [illegible] ℥
iii [illegible] Electuarium ℥ i [illegible]
[illegible] et [illegible] pro [illegible]
medicetur vel de [illegible]
[illegible] et vomitu [illegible] magistra [illegible]
faciunt [illegible] Et aliud [illegible]
exterminat [illegible]
[illegible] ubi [illegible]
[illegible] et [illegible] Et notandum quod
[illegible] faciunt sunt [illegible]
[illegible] et [illegible] Et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] in membris exterminat [illegible]

et alia superfluencia et ut superfluencia sit corporis et
permanencia et quod attractiva membrorum debilitatur sua ab
tractu sit a rubedo. Ex dictis sufficienter patet [illegible]
modo membrum pectorale apostematum sit impugnandum
et impugne apostemandum supponendum est quod ipse ab
tractandum [illegible] [illegible] ipsum et [illegible]
cum superficiem [illegible] et consumendum [illegible] ad naturam [illegible]
Et hec operacionem complebit per fricacionem et
rubificacionem cum medicinis rubificantibus cum
fricacione [illegible] fricacione et cum effusione aque ca-
lide et [illegible] cum ventosione [illegible] sicut superius
dictum est vel cum apposicione aliorum habentium
virtutem [illegible] unguentum sit [illegible] rubei [illegible]
sanguisuge [illegible] ista autem [illegible]
ore [illegible] et specialiter in naso labio et [illegible]
ad incisionem [illegible] a calore [illegible]
te membrum [illegible] et impugnacio. Et autem
velimus aliquod membrum pungitivum quod oportet
apostemare [illegible] ad hoc cum [illegible]
cum [illegible] et ligandum [illegible] ad [illegible]
[illegible] cum ligamento et attrahere [illegible] ad [illegible]
[illegible] Et de apostematibus que prohibent
testiculi et mamille impugnacionem sine [illegible]
[illegible] ut sunt [illegible] et [illegible] plumbi
et [illegible] cum expressione [illegible] alba
et oleo [illegible] et administret [illegible] assidue
[illegible] cum [illegible] lapidis [illegible]
[illegible] cum [illegible]
[illegible] facta cum [illegible] aut cum [illegible]

Amplius epithimates fiat cum aqua [illegible] aceto
et farina fabarum et [illegible] et similibus [illegible]
[illegible] deinde emplastretur [illegible]
[illegible] et fiat [illegible]
[illegible] Et hec sufficiant

Capitulum sextum de [illegible]

Cum corpus humanum sit quatuor partibus
a superioribus est divisum quarum prima [illegible]
[illegible] putta cerebrum [illegible]
[illegible] putta cor et pulmo [illegible]
putta stomachus [illegible] et intestina [illegible]
[illegible] putta [illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] Et quia hec membra sunt [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible] de [illegible] cutis capitis [illegible]
[illegible] in [illegible] deinde [illegible]
et aliis membris sibi adiacentibus deinde de
[illegible] et ultimo de [illegible] Et ultimo
[illegible] incisionem [illegible]
[illegible] et cutis cum [illegible]
[illegible] capitis De qua [illegible]

De consolidatione cutis capitis et carnis

Quando cutis capitis ab ulcere et [illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] cum [illegible] modo [illegible] aliquo modo

locio capitis ex mixtis pondere qui fiat ad modum lixiuii
vinei vel in duobus mensuris ... decoctis
de aqua in decoctione calida super caput et plena
antequam a loco balnei calido exeat. Et hoc est
quod ... ... Cum balneare
voluerit primo infunde super aquam calidam super
totum caput et sic dolore capitis ... ...
pectine ... ... pectine eburneo
et super quod ... ... et ... ad super
... ... facit. Et si capilli debiles
fuerint et ... ... liquiricio ex ...
... facto et sic liquiricia ex aqua decoctionis
capillorum ... et ... ... et ...
... ... capillorum cum oleo ...
... mastiano et oliva ... multiplicat et
confirmat et caniciem retardat ... ...
... mirabile habet proprietatem in confirmando
palpebrarum pilos ... decoctio ...
in vino confirmat pilos barbe et specialiter si locio
fiat post rasuram vino loco ex vino simplici
aliquid valet ... ... barbe ablucio
cum aqua frigida cum caniciem retardat ... ...
... depilacione. Et in hoc omnes antiqui
... sunt quod ... ...
... caniciem retardat et capillorum colorem
et specialiter nigrum confirmat et hec plurimum ...

De ... ...
cum ... et ... ...
... ... sunt ... ... et ... ...

odorifera puta maiorana balsamita balsamum
viola ?amaracum et similia haec enim cerebrum con-
fortant et ?? prohibet et delet a imaginatione
cinxat et haec specialiter competunt in hyeme sed in
estate sicut sufficiunt ex odoriferis et calidis
frigida ut rosa sandali et similia
Et in via cibi competunt pulli et aliquando ?? in
decocti in dicta aqua Confortant enim cerebrum sa-
nitate et augent ?? virtutem Et sicut dicit
aliqualiter comedere ?? pullos augmentat et con-
fortat cerebrum et ?? sensus conservat sed comedere
?? pullos ?? ?? confortat cerebrum et
?? ?? et ?? cerebrum ?? ??
?? ?? ?? ?? ?? ??
?? ?? ?? ?? aqua de ??
?? ?? et ?? ?? ??
?? in ?? facta cerebrum ?? et
?? ?? ?? ?? ?? ??
?? ?? ?? ?? et
?? ?? ?? ?? confortant
sensus ?? ?? ?? ??
?? ?? in cerebro Non est ergo ??
?? In hyeme ?? ?? ??
et in estate a ?? vel ?? ??
?? ?? ?? ?? ?? ??
?? ?? ?? ?? cerebro sunt
?? ?? ?? ?? ?? ??
?? et ?? ?? ?? similia ?? ??
?? ?? ?? ?? ?? ??

maxime noster verbis est dispositio et dispositio
omni rei magis ipse vim habet de omni operatione
Cum ergo plus intellectus praecesserit super gaudium
vel credit laetitia et tranquillitas erit cum quo
super eam quod gaudium et laetitia desinunt intellectum
De oculis
Contra oculorum passiones quae accidunt a vena
medianica et in statum dormiat stomacho pleno
Conferunt ut ventosa cum scarificatione super ...
omnem summum fomentum vel una infusa ...
parte summi maiorana illius montanam ana
parte una decoctionem albi vel una et summi
fiat omnibus vel ipsum ventuosis omnibus ...
dissolvere et confortat ... suffumigium
oculos sive fumus aqua calide decoctionis feniculi
oculos ... ad claritatem gressa Et post illa
decoctio fiat cum vino albo et aqua Et potest
addi in illa decoctione eufrasia et a ...
et celidonia Et hoc saepe per me expertum est ...
patitur ... visum confortat ... et albe ...
... coloratum Ita quod sic Color de medio
... Candidum color ... a medio ...
... magis ... sive cum confortat visum
... in poculo color ...
... et in eadem omni ... volumine pro ...
... organum oculorum confortat ...
... sub ... Ideo ...
... hoc est ... visum
... et ... visum ...

fumositas quorumque inde fumus albus ... ce
do et cocto [illegible] ... nocet [illegible]
[illegible] stomachi ... et specialiter [illegible] Et
eidem intelligas. Sed cocto ... generat
... sicut album ... et similiter ... debili
tant Et similiter ... lactuca ... cum
... et ... et specialiter ... debi
litat et offuscat Et verisimiliter ... de
... debilitate ... a ...
... ... Camar ... a ...
... et ferro et specialiter ...
... et metallorum et argenti ... Et ...
... et ... sit ... affirmo ...
... ad ... oculorum ...
... bonum ... nocet ... Nam sunt
... mutabile ... in ...
... mutabilem ...
... et ... omne ...
... vero ... magnum ...
De ... infirmitas ...
... vena ... Cum ...
... oculos ... et a ...
... et ... oculorum
... aqua fumosa

De Armoniaco [illegible]

... quatuor ...
... modicum ...
... est aqua ...
... ad ... Et

si fiet per ipso aere sicco [illegible] et domum
[illegible] vere aut de [illegible] sive vere [illegible]
[illegible] mundificari [illegible] a superfluitatibus [illegible]
ipsius [illegible] quam [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] appareat [illegible]
[illegible] ab omni [illegible]
[illegible] vel [illegible] ab aliquo [illegible]
[illegible] ut [illegible]
Et domus [illegible] quod [illegible]
[illegible] et [illegible] a superfluitatibus [illegible]
[illegible] valde [illegible] in ipsa [illegible]
[illegible] vel [illegible] et [illegible]
in quibus lavantur aqua lutosa et immunda in
[illegible] immundet et opilet
De [illegible] [illegible]
[illegible] a mundificare [illegible] a [illegible]
[illegible] ut in ipsis [illegible]
[illegible] fetorem [illegible] et olfactum
[illegible] ab omni fetore [illegible]
in [illegible] et [illegible] habitacionibus [illegible] et [illegible]
[illegible] habitantibus [illegible]
[illegible] ut [illegible] vapores corruptos [illegible]
et aere ab ipsis mundificare [illegible]
[illegible] Et assuetum fetori
adeo ledit quod [illegible] olfactum assueto fetori
[illegible] fetorem sentit [illegible]
[illegible] mala [illegible]
[illegible]

et specialiter per suffumigacionem eius ad dolorem ere-
matum contra lignum aloes ambre et bene cyma-
momum et odoret specialiter musco ad confortandum spi-
ritus   De ore   Os sanum reseruatur
si ante comestionem et post cum aqua calida ab-
luatur hoc enim mundificat et humiditatem superflu-
am a capite descendentem aufert et desiccat
et separant quidam sapientes per dentifricium factum
ex pulvere granorum mirte cinnabaro et spica
nardi qualibet die os abluunt cum vino
nec non dissoluunt aliqua terra mixtum cum oleo
rosato cum corrupta rubore confortat et saluum eum
Caput leporis combustum pulverizatum valet os
tam cumenti gengiuarum et palati   De lingua
Lingue sanitas reseruatur cum ablucione facta cum vi-
no et cum mellis fricacione cum zinzibere pulver
hec enim lingua attenuat et eius gravitate
remouet Amplius autem in esturnia vel
pastellatura vel sugatura valet in gravedine
lingue   Vlcera lingue emundare valet ab ore
tabefacto sanitas lingue reseruatur Cauletur
compositum in lingue gravedine tumefacta et masti-
cari valet infirmum acetum borracena cum ab-
lacione confortat cum nucibus et adsunt alique
tenere in ore specie aromatica specialiter cum vi-
no contra ... tumefacta lingua a gravedine
liberat et ad loquendum facultate dat cum viij succedere
reseruat hec suffumat de lingue sanitate conquerentes
        De naso et carne pulmonis   Consi-
deranda est custodienda sanitas nasi et carne pulmonis

Dicamus ergo quod mora et [illegible] pulmonis refrigerat
[illegible] potus decoctionis [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] sed dulcedinis [illegible] [illegible] et specialiter
[illegible] liquiricia Et si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] valet ad idem Cassia mollia [illegible]
[illegible] [illegible] repetit in [illegible] [illegible] et [illegible]
in pulmone [illegible] [illegible] mollificando et
maturando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et similiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] oleo
antiquo Nam hec omnia [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] omnia mollia [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] liquiricia [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et potata valet ad idem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in complexione [illegible]
[illegible] a [illegible] et specialiter in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actualiter frigiditate
et specialiter aque frigide Ex hoc enim potest ha
beri talia [illegible] debilia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Nam [illegible] [illegible] a frigi
do potu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hoc enim modo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] ex po
tu aque frigide multa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] debilitate et [illegible] [illegible]
frigiditate De pulmone De

respirationibus et refrigerationibus pulmonis succurrendo propter
ea in alia [illegible] facit [illegible] a corde de
[illegible] in latere [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] valet [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stomacho [illegible] ad
[illegible] valet et similiter [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] stomacho [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sub [illegible]
quia [illegible] pulmonem [illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
amigdala [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] a substancia
[illegible] [illegible] plus [illegible] [illegible] pulmoni
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] pulmo vulpis mirabile
habet [illegible] [illegible] pulmonis [illegible] [illegible]
et [illegible] Ad idem valet [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] passione et [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
De corde [illegible] [illegible] de corde
[illegible] et [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

sed digestionem et tostura. Ex digestione autem
corporis et ~~tostura~~ pinguia. Ex tostura vero
siccitatis fortitudo. Hoc ergo duo requirit ut
in cerebro veniat, sed tostura nocumentum magis
quia ex nimia caliditate contingunt et species [illegible]
fumositatis et compositionem corporis dissolvunt et ideo
non fiunt. Habentes igitur carnem et tosturam usque ad
cerebrum suo expellat et lenire [illegible] et
cerebro delectabile et benignum cum ambra [illegible]
interiorum. Nam hic gaudium laetitiam et audaciam
generat ac [illegible] confortat. Sed ex rebus subtilibus
puta carnibus pullorum columbarum gallinarum
perdicum turturum et aliarum carnium et aliis
rebus subtilibus sanguinem generantibus cor et cerebrum
[illegible] et odor fetidus in-
bibitur. [illegible] Vel aliud potest fieri talis
confortatio nisi cum attractione boni aeris et boni
odoris. Ex hoc enim cor confortatur. Unde bonum fiat
ei consilium et de maxime confortabilibus. Nichil
tamen quod adeo confortat cor et spiritum et calorem
naturalem augeat sicut bonum vinum odoriferum
bibitum moderate. Similiter in aestate in diversitate
temporum unum cum sanguine [illegible] et cum
bonitate remanet propterea si cum somno et
moderate sumatur. Multi etiam [illegible]
loci communis et [illegible] et [illegible]. Item ubi sit
herbe odoris delectabilis ponantur. Et dixit
vos suo [illegible] aquarum ab alto cadentium ad [illegible]
[illegible] et sine magno strepitu [illegible]

habet aurem et auditum Et omnia sonabilia quan
dam instrumenta musicalia compellit ad amo
[illegible] et a [illegible] tristiciam et [illegible] Ergo
qui delectantur sonis et [illegible] bonis et solaciosis
narracionibus et instrumentorum delectacionibus
supplet melodia Et ut sic ad [illegible] dicta
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] odore [illegible] tranquillitate gaude
et delectacione [illegible] [illegible] que [illegible] fa
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] delectabilem [illegible]
[illegible] et [illegible] et habitacione [illegible] [illegible] Et nota
quod [illegible] [illegible] in suo Englyssh [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Englyssh dicta
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naturam [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] et ha
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ex sanitate stomachi totius corporis sanitas digestio
dispensatur. Nam stomachus se habet in animalibus sicut
radix in arboribus. Sicut enim a radice venit alimen-
tum ad totam plantam unde si radix non mittat tota
planta arescit et si infirmatur non sic convenienter
planta non durat sic et si stomachus non
nutritur et cibus in stomacho non digeratur totum
corpus arescit et similiter si digestio corrumpatur
in stomacho membra cetera sic inficiuntur. Error enim
irrecuperabilis factus in prima digestione non corrigitur
in secunda nec in tertia et sic alimentum quod debet adhe-
rere membris convertitur in putredinem et ex quo deficit vita. Et
cum vita per alimentum consistat multum solicitandum
est circa custodiendam stomachi sanitatem. Ad custo-
diendam igitur stomachi sanitatem iuvat quod semel
certa [illegible] in mense vomitum provocet cum aqua ca-
lida et aliquando ante hoc comedat unde defecatur sto-
machus a superfluitatibus cibi et potus et humoribus
malis. Aliquando comedere valet passulas cum [illegible]
cum cinamomo sive stomachum confortat et reficit eius
malam complexionem. Absinthium et species nardi cum ro-
sis confortat et sanum custodit. Cinnamomum
mastix et lignum aloes reficiunt stomachum et eius
malam complexionem rectificant. Absinthium purgat ab
sordibus stomachi humores et expellit ab
ipso grossos humores. Et valet custodiendi stomachi
sanitati cibus factus ex carnibus sive ex [illegible] tem-
peratis [illegible] in [illegible]. Caveat ne co-
medendo aquam frigidam bibat nisi forsan in fine
comestionis si fuerit ex assuetudine et alias non
et parum bibat ex ea. Cholericis stomachis [illegible]

aromaticum cum ligno aloes stomacho prodest et sa
nitatem eius conservat Dicit aristotiles quod sumere de
mane ʒ iii electuarii de ligno aloes et de [illegible]
do reficit calorem stomachi et adiuvat digestionem
et eius [illegible] a stomacho [illegible] confortat appe
titum et ventositatem removet Et similiter aqua
cassiarum cum mastice et cuminum [illegible] reficit
stomachum Avicenna dicit stomachi ex oleo de mas
tice digestionem eius et complexionem confortat Avi
cenna [illegible] approbo [illegible] conditi [illegible]
modo addat lignum aloes ʒ i [illegible] spice
nardi sandali [illegible] ana ʒ semen [illegible]
in [illegible] [illegible] ana ʒ i et semen fiat pul
vis [illegible] iii libre [illegible] et addat
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed
poma pira mespila [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible]
et maxime [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] digestionem [illegible] aquam [illegible]
[illegible] stomachi [illegible] [illegible] [illegible] habet
in stomacho [illegible] [illegible] Et sciat quod omnes
medicine et omnia [illegible] abhominacionem stomachi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ventositatem [illegible]
de [illegible] [illegible] debilitat stomachum Et [illegible]
[illegible] maxime debilitat stomachum [illegible]
de stomachi debilitate et passionibus eius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debilitat sto
machum et [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]
debilitat stomachum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Et hoc vidi per experientiam attamen semento non lato
nostro et fermentum et laudabiles ex eo pro preparent
duplex ex debilitatibus stomachi sic sicut et
vinum recens non defecatum Et similiter panis non
dat commixtionem digestionem stomachi ad hoc
ut completa stomachi debilitas duplex sicut
ex senectute caussitas et nimia sollicitudine sed de
hiis que comprimunt stomachi debilitas eadem vi-
tanda est repletio manifesta et [illegible] fiunt
cibo et coitu intemperato et similiter coitu [illegible]
fiat et mense prolongatio et mala mixtura et
ciborum multiplicatio hec enim omnia digestionem cor-
rumpunt et stomachum debilitant hec sufficiunt
de conservatione sanitatis stomachi De carne
Consequenter dicamus de sanitate que conservant
Ordinatio ergo quod decoctio carnium composita ac
sint hii [illegible] rose et lacte administrata in
domino confortat eorum debilitatem Et similiter
electuarium de carne et rosis Et similiter commistio
carnium [illegible] et laudabilium [illegible]
[illegible] et similiter in [illegible] decoctum vel assa-
tum non ad carbones sed cum aqua calida hec enim
melior est assatura Nam illa que fit ad carbones
non evadet ab adustione vel siccitate nimia
nisi custodiatur diligenter Et assatura que super
aquam fit calidam equalis et uniformis fit et ab
adustione servatur unde prosse et [illegible]
[illegible] magnificant Illa que [illegible] in [illegible]
[illegible] adeo faciliter [illegible] et [illegible]
Et hinc [illegible] quam si anser vel gallina

frondibus sit depinguinata carnibus eorum pinguibus aut
et humidis et delectabilibus et vinum eorum delectabilis
sicut fuerit vetus et vina passe si comedantur de sero
epar deopilat et confortat et ex complexione rectificat
Et similiter [illegible] in media aqua decocta de ce
be sumpta epar consignat et confortat Avicenna Non
est [illegible] melior generatorum sanguinis et vinum
[illegible] magnificat epar et tantum eius mala
complexionem rectificat quod [illegible] sunt
Vinum eius subtile in substantia moderate sumptum
epar calefacit et deopilat et confortat et con
mat et eius sanitas totius corporis in sanitate con
vat Avicenna sicut dicitur quod intromittere eorum super
cibum scilicet indigestum et error eidem eius est
ut cibus magis nocivus non solum epati sed eciam
stomacho Et similiter potare subito aquam frigidam
de sero et post balneum coitum et exercitium [illegible]
[illegible] ad infrigidacionem vehementem epatis et ydropisi
Et si aqua frigida [illegible] indigne et [illegible] epatis
opilacione non [illegible] ei solum sed aliquid
tale sicut vinum et non infrigidet vehementer Nam
[illegible] [illegible] [illegible] sed [illegible] sed
[illegible] Avicenna sicut quod omnia viscosa epatis no
cent [illegible] opilacionem Et
[illegible] [illegible] non omne [illegible]
sed Et [illegible] quod bene digerat in epate [illegible]
[illegible] opilacionem Et similiter
vinum dulce opilat epar et [illegible] pulmonem
[illegible] causa [illegible] vinum dulce [illegible]
[illegible] ad epar ex eo quod [illegible]

ypon qua dulce et propter facile eius operationem
qua potus et qua calida quare vero morantur in sua
virtute qua separantur ab eo primo venit ad epar cum
grossitudine sua [illegible] cum vinis [illegible] instrumentum
paratus sunt cum ampla et bene in epate subtilia
sunt [illegible] stricte Cum ergo ad epar venerint vero
morantur qualitate qua separatur primo [illegible]
[illegible] in venis [illegible] voluntate sui [illegible]
tionis et [illegible] sedimus [illegible] propter [illegible]
[illegible] pulmonem [illegible] veniunt Nam ad pulmo
nem veniunt vinum dulce cum in colatum [illegible]
[illegible] ex meatibus
strictis ad amplos aut [illegible] cum iam
[illegible] Et videt ad hoc [illegible] cum sit cola
tum et transit ex meatibus strictis ad amplos [illegible]
colatur vinum [illegible] Et bene [illegible] medicum [illegible]
gentibus [illegible] amaritudo qua fiat [illegible] et [illegible]
tas [illegible] qua fiat [illegible] et [illegible] quidem
substantie [illegible] prohibent a [illegible] sunt [illegible]
qualitas [illegible] medicinis epatis quidem [illegible]
sunt cynamomum [illegible]
[illegible] et similia [illegible]
sunt epatis [illegible] calidi [illegible]
et sunt [illegible] Et [illegible]
[illegible] et [illegible] quidem [illegible] epatis [illegible]
[illegible] Et [illegible]
et [illegible] amaritudo Epatis
cum calido [illegible] et oppila
tionis et amaritudinis [illegible]

egetur corpus sit calidis speciebus cinamomo cum stoechas
vel nucis et etiam frequenter bibatur Et hec de
corporis dispositione De splene Consequenter de
splene dicendum est Nam splen est instrumentum colere
habetur cum splen bene dispositum est et forte ad
mundificandum sanguinem grossum et turbidum corporis
corpus non potest bene mitti naturaliter sed bene est
sine tristicia Et per oppositum splen quando debilis
sanguinis grossi et turbidi remanet in venis et ve-
nient ad cor et ad cetera membra corporis unde eo
sit homo tristis et melancolicus Item opportet sic
breviter dicendum de sanitate ipsius conservatione
Confortatur enim corpus splenis cum cibis bene [illegible]
cultibus et deoppilantibus cuiusmodi sunt gallina coc-
ta cum modico brodio et carnes pullorum et c
edulium cum modico aceto condite et hec possunt
simul cum modica zinzibera et cetera Hec cap-
[illegible] et [illegible] hec enim splenis opilacionem
aperiunt et eius sanitatem custodiunt Et bonum
vinum in comestione [illegible] Et generaliter omnia
que deoppilant prodest splenem [illegible]
le restringit splenem et horum temperate [illegible]
separantur splenis significat bonam complexionem
cerebri et eius grossiciem [illegible]
in corde cum multis [illegible] prodest splenem eius
complexionem retinet Et dicunt medici per libe
agricole [illegible] sit forma
iuste confortat et confirmat splenem Caveat quis
et grossis et stipticis fructibus cuiusmodi sunt poma
mespila sorba castanea et similia que [illegible]

splenis constringunt et nebulas dissoluunt Item
et similiter a grossis cibariis ut carne bovina caprina
cervina et porcellina Et ab [illegible] Et
ab omni quod fit de lacte ut caseo et lacte a
coagulo hec enim cum opere et splenem laedunt
Et coleram nigram generant Et utatur vino albo
vel citrino quod splenem attenuat et oclusionem
aperit et eius grossitiem subtiliat Et dicit Galenus
in experimento quod sanitati splenis [illegible] et ut quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et hoc in ascendendo et descendendo [illegible]
[illegible] splenis De intestinis
Dicamus quomodo intestina in sanitate conservamus quod fit cum a [illegible] cibis [illegible]
[illegible] et similiter cum ab humore viscoso qui [illegible]
et [illegible] constituit vel ex [illegible] materia
vel ex debilitate [illegible] Nam hic humor
[illegible] [illegible] [illegible] naturalem [illegible]
[illegible] [illegible] intestina a [illegible] et [illegible]
[illegible] cum [illegible] aqua [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
vel cum [illegible] aqua decoctionem [illegible] Et ad
[illegible] [illegible] [illegible] aqua [illegible]
[illegible] [illegible] Et ad [illegible] [illegible]
[illegible] decoctio [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intestina [illegible] [illegible]
[illegible] decoctio in [illegible] lacte [illegible] intestina
[illegible] et [illegible] [illegible] sanitate [illegible]

intestinorum constipationem caveat ab omni cibo acuto
seu acuto grosso et viscoso abstineat a pane azimo
et a carnibus [illegible] magnorum domesticorum et similibus
[illegible] bovinis vaccinis leporum et porcorum domesti-
corum anserum anatum domesticorum et silvestrium et
ab [illegible] [illegible] Et a piscibus grossis viscosis
et salsis [illegible] et ab assatis et piscibus et [illegible]
[illegible] abstineat a caulibus rapis porris cepis
[illegible] et similibus [illegible] abstineat ab
omnibus generantibus [illegible] et a vino valde forti
[illegible] et similibus [illegible] sicut [illegible]
[illegible] ab [illegible] abstineat
a generantibus [illegible] que sunt de lacte [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] amigdalis [illegible] et fabe
[illegible] et [illegible]
da [illegible] habentibus [illegible] debilia [illegible]
[illegible] multum [illegible] intestinum Et [illegible]
nata [illegible] [illegible] de [illegible]
testinorum abstineant a predictis Et sciat quod ventositas
[illegible] multum debilitat intestina [illegible]
[illegible] et generat [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] post cibum [illegible] et [illegible]
et [illegible] cibum [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] sine cibo multum debilitat intestina [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] intestina et [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] sicut [illegible] dolore [illegible]

tenorem cuncat et grossi[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
alleviat [illegible] [illegible] [illegible]   De renibus
[illegible] [illegible] confortat [illegible] et [illegible] quod [illegible]
sunt [illegible] [illegible] contra [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et comesta [illegible] [illegible] valet [illegible]
[illegible] bene [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] forme [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] comesta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] comesta [illegible] valet
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
valet [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] comesta
Omnia [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et confortat Et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
debilitat et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]   De vesica   [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] confortat vesicam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vesicam debilitat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vesicam ab [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] vesicam

ampulam z· fluvii de ligno alias qualibet [illegible]
quam sumpta valet contra frigiditatem vesice et
eam confortat Rachel [illegible] lapidem vesice [illegible]
[illegible] urine retencio contra [illegible] [illegible]
ampulam comedere [illegible] [illegible] et [illegible]
frigidas et calidam frigida et aqua frigida
bibere in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in vesica Et super omnia [illegible] [illegible] lapidem vesi-
ce [illegible] [illegible] [illegible] Et Avicenna
[illegible] [illegible] de [illegible] lapidis [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
bonis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible] ab omnibus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] confortat [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] super omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
confortat Et [illegible] [illegible] [illegible] facta de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

fluxus eorum habet p(ro)batio(nem) in satisfaciendo
eius [illegible] q(ui) sedent sup(er) eis. De curatio(n)e
debet - Et q(ui)a q(ua)n(do) sanguis habet quasi exitu(m)
cogitat in p(ro)cessu etatis eoru(m) quasi natura-
lis sicut mulieres patiunt(ur) fluxum menstruorum
[illegible] [illegible] hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sanitatis eorum q(uia) [illegible] [illegible] solet
in forsan ip(s)o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Talis aute(m) [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ab emorroydibus si forsan [illegible] in
[illegible] fluxum [illegible] [illegible] debet [illegible] acuta
salsa et similia [illegible] inflammabilia [illegible]
assata et [illegible] si sit [illegible] Et p(ro)hi-
beat omnia inflammativa sanguinem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et balneo
[illegible] [illegible] sanguinem [illegible] et inflammat [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] una acuta [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] Et [illegible] [illegible] debet
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
debet omnia [illegible] sanguinem grossu(m) et me-
lancolicum q(ui)a talis sanguis [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] grossus [illegible] sit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] aqua
Et [illegible] [illegible] [illegible] debet [illegible] [illegible] grossa
ne sanguinem melancolicum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] ne [illegible] [illegible] [illegible] pro

bile et stiptice Est ergo [illegible] et [illegible]
le et [illegible] et [illegible]
[illegible] carnis debet a medicamine [illegible]
tione et attractione [illegible] caliditate et [illegible]
[illegible] et [illegible] ab aloe et [illegible]
[illegible]
[illegible] debet a [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] debent a natura [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] Et ergo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Non [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible] et alia [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
valet [illegible]
et maxime in estate Et [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]

manifestate. Et in hyeme frigus[?] simul [illegible]
tero rostum et applicetur in sacculo et ... [illegible]
De fumositate [illegible]
[illegible] odorem quia dolorem [illegible] cum [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] magis [illegible]
Et intelligenda sunt que [illegible] debilitat et que
materiam doloris fumositatem multiplicant et que
materias ad fumositatem[?] [illegible] faciunt et [illegible]
et [illegible] quae fumositatem [illegible] et materiam
minuunt et ... ad fumositatem [illegible] [illegible]
[illegible] de fumositate dolor [illegible] a fu-
mo [illegible] et [illegible] a fumo [illegible] metallorum
et a fumo [illegible] alchimiste in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] debilitat et fumositatem [illegible] ab
[illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible]
[illegible] Et [illegible] omnia [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Et [illegible]
[illegible] fumositates [illegible]. Et [illegible]
[illegible] [illegible] dolorem fumositatem
et [illegible]. Et [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et omnia alia a
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab
[illegible] sufficit sunt de doloribus fumositatem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] de bal-
neo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sunt ad [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

vocitandus Est enim causa indigestionis que est ma-
gna causa doloris Iuncturarum Cena tarda est
fugienda similiter dormire statim post sumptionem Est
enim causa Reumatis vel sepe maxime Reumaticis
ad Iuncturas Inclinantibus Cibarium autem in illa pas-
sione debet ad aliqualem grossiciem declinare ne
humor qui iam est sit aptior fluere ad Iuncturas
propter subtilitatem Debet ergo esse cibarium ad
melancoliam grossa non quidem in tantum quod causet
indigestionem sed sit habilis ab eo Et propter eandem
causam cibaria eorum non debent esse nimis calida
ne vias aperiant et humores eis currendi facili-
ores fiant Nec nimis frigida ne causet indiges-
tionem Evitent carnes salsas et conditas salsis et
[illegible] omnis dispositionis [illegible] sunt
carnes bovine [illegible] et [illegible] [illegible] carnes por-
cine [illegible] et carnes [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] Et propter
eandem [illegible] debet [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] omnia
dispositioni [illegible] si [illegible]
[illegible] indigestione et [illegible] si [illegible]
magna quantitate [illegible] si carnes bo-
vine [illegible] sit [illegible] si-
gnis [illegible] qualitate et [illegible]
substantie [illegible] carnes
[illegible] et carnes [illegible]
[illegible] possit non [illegible] sufficienti de
dolore Iuncturarum Et si [illegible] possibile
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] sicut [illegible]

Dormati cocti solet et placere sunt ceci commoda
et similes efficit materia et ex multis Et tunc
si decoquatur in bona et addat in decoctione cocto
minime sufficiens in ista Causa velatilis [illegible]
no multis est cum nativ propter eius subtilitate
Et similiter lo sirupus yeraca sufficit de dolo
colori iunctivarum non competunt habent enim de
terre et malitiate et substancie grossicie et de
distractione difficultate quia gradus conditus [illegible]
sequuntur iunctivae ledere Et omnes sufficit
de dolore iunctivarum debent sola flebo
thomia vel farmacia vel utraque iunctivis
et ante ceteras que iunctivarum dolorem eius co
tingere solet Et quia hoc magis pertinet ad co
gnitionem curatam transeo Sufficit ergo ad
presens scire quod flebothomia vel farmacia vel utraque
simul quod melius videbitur expediunt in temporibus et
[illegible] in regimine sanitatis talia expediunt
ad eorum conservationem et conservationem tribuit ante
conferunt flebothomia et quibus farmacia hoc di
cendum est cum corpora sunt sanguinea tunc
iunctivarum dolor ex sanguine contingere solet vel
ex cum humore in plenitudine tunc hoc est debita
flebothomia competens Et si vero aliorum hu
morum a sanguine dominium tunc farmacia
similiter hic [illegible] et quod [illegible] conveniunt
valde ad persuadendum a doloribus iunctivarum
specialiter [illegible] [illegible] materiam [illegible]
[illegible] debet [illegible] vel [illegible] per [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

prolongacio mense dulcium cibarum et vinorum in
calide mense et comestio nimia circa egritudinem et
comedere cibaria digestioni repugnancia vel humorum
generatiua vel ordine vel modo sequantur omnia
ista sunt ab hiis qui sufficere sibi de iunctura
doloris Et notandum quod assiduatio locionis corporis
cum in aqua salsa naturali vel artificiali
et de conservatione sanitatis iuncturarum cum ce-
tis condictis plurimis potest esse fieri locio et
decoctionem camomille [illegible] et [illegible] Et si
forsan iuncture sunt frigide addatur [illegible] in
dicta coctione [illegible] omnia sufficiant de dolo-
re iuncturarum solutionem debet [illegible] vini [illegible]
constipationi [illegible] quod si sic bene [illegible] sumantur
[illegible] clistere [illegible]
fistula [illegible]
rato De membris generationis Circa
conservationem de illis qui deficiunt membra generacionis
Et quia generacionis membra ordinata sunt a natura
et ad actum generacionis qui consistit in seminatione
generationis et fecundatione [illegible]
convenienti emissione [illegible] generacione
illa que ad hoc iuvant membra generacionis refor-
tant Et quia defectus coeundi generando est
diu [illegible]
in isto capitulo [illegible] de [illegible]
[illegible] notandum quod
[illegible] huiusmodi et [illegible] convenientibus
De hiis que maxime confortant membra ge-
neracionis [illegible]
lactat et lac generat [illegible] lactationis modo

tritate quantitate et hora coitu unicuique et r[ati]o sui
assuefactionem temptationis fortitudinis post actum coi-
tionis et generationis quemadmodum debet et in ho[c] tacite
co- [illegible] mala acquirunt qualitate mutata [illegible]
tionis. Sic sic modo intelligo de membris generationis
que ordinantur ad actum coitus [illegible] cum aliqui sic
actum non assuescunt. Et in hoc expressionem debili-
[illegible] non solum sperma [illegible] sed eciam totum corpus
corrumpunt. Sperma enim corruptum in toto corpore
sic habet se modo veneni unde sicut parum ve-
neni sufficit corrumpere totum corpus ita et sperma-
tis corrupte aliquantulum sufficit corrumpere totum cor-
pus. Coitus ergo moderatus coitus [illegible] de hiis
que confortant membra generationis habet etiam coi-
tus moderatus quod plurima alia juvamenta et
immoderatus quod plurima nocumenta que infra
apparebunt ubi de coitu speciali faciemus mentio-
nem. Sufficit enim ad presens scire quod coitus mo-
deratus et debite assuefactus membra generationis
roborat et confortat. Immoderatus debili-
tat et etiam totaliter dimissio. Illi ergo qui
sanitatem membrorum generationis desiderant fugiant
illa que coitum debilitant et impediunt et utantur
hiis que coitum confortant. Debilitatio autem coi-
tus et [illegible] enim sunt [illegible] medicatum secundum
[illegible] coitus. Causa enim videt [illegible] debi-
litatis in actu coitus quod [illegible] debilitas
[illegible] humoris sed etiam alia mala
sequuntur actum coitus unde [illegible] homines
[illegible] contemplationi [illegible] actum [illegible]

abhorrent et ideo debiles sunt in actu et in
hac generatione debilitantur Et ideo solum haec debili
tas [illegible] et [illegible] intellectum
ab eo faciunt deficere ab actu coeundi ex quo
membra generationis debilitantur Similiter etiam per
habitus multiplices operationum qui debilitant in
hac generatione in actu coeundi et etiam frequentes
flebotomiae et [illegible] et venam
retro aures Ab his ergo cavere debet qui
sanitatem membrorum generationis desiderat Abstine
at etiam a quibusdam quae [illegible] nocent [illegible]
Cum his coitum nocent desiccando et quaedam nocent
infrigidando et [illegible] et [illegible]
unde [illegible] et [illegible] et [illegible] no
cet Et etiam herba basilicon Camphora ab
stinendi coitum infrigidando et exsiccando et si
militer sunt semina unde tale semen sicut fe
niculi corrumpit sperma Et similiter usus [illegible]
debilitat coitum infrigidando et desiccando di
ctum est et cum [illegible] abstinendi coitum est
infrigidando Qui ergo desiderat sanitatem
membrorum generationis debet [illegible] multiplicantur
sperma et calorem [illegible] et spiritum ventosum quae
omnia sunt necessaria in coitu scilicet materia et
ubertas caloris innatus et ventositas [illegible]
Cum his primo ad actum coitus multiplicando sper
ma et alia confortando calorem et alia [illegible]
te generandi Et quaedam sunt quae [illegible]
modis coitum [illegible] et [illegible] generationem con
fortant et confirmant Et de primo [illegible]

sunt meliores quantum et qualitate [illegible] de carnibus
de carnibus meliores cum ita sunt carnes a de [illegible]
masculi et castrati ovium et vitulorum et si [illegible]
frigiore carnes [illegible] confor-
tationem caloris et sanctitudinem [illegible]
[illegible] frigidis desinat ab [illegible] valet gallinae et
pulli columbini domestici et [illegible] alaude et
ova sorbilia [illegible] cum cinnamomo
et pipere et galanga et sale [illegible] bona
piscium et caro piscium calida Et si potest illis
frigidis contraposita cum zinzibere et pipere et macis
pone et cynamomo et similibus Et utique de [illegible]
[illegible] et naris et cibus de similibus [illegible] de bac-
cis et [illegible] de bacchis postea bene decocta
et caro cum [illegible] valet ad hoc Et de aliis
quibus fit [illegible] sunt [illegible]
[illegible] et butirum et lac Et similiter cibus qui fit
de tritico cocto cum multa aqua vel [illegible] fiat
sicut pulte et risi cum lacte et cibus cum lacte
ovino Et [illegible] in [illegible] [illegible] cum
[illegible] et [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] cum [illegible] [illegible] valde et [illegible]
[illegible] fortitudinem fiat [illegible] quare
[illegible] fit de [illegible] Et [illegible] quod [illegible]
[illegible] commixtionem [illegible] et bibet [illegible]
[illegible] aque sine [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] frigida cum [illegible]
[illegible] fiat et [illegible] in decoctione
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ante
[illegible] [illegible] [illegible] calida [illegible]

[illegible] bone confirmationis et conservationis eius
[illegible] Et bene conveniunt haec ad ipsa
et haec [illegible] et [illegible] calida et [illegible]
et [illegible] et [illegible] et [illegible]
et oleum [illegible] omnia [illegible] que [illegible] et semper
[illegible] addunt [illegible] confirmatione [illegible]
[illegible] Et albedinem cutis et [illegible]
[illegible] Et [illegible] et
[illegible] et [illegible] confirmatio [illegible]
[illegible] bene confortat et [illegible]
[illegible] De con-
firmatione cutis et [illegible] Consignet autem
de confirmatione cutis et [illegible] et [illegible]
[illegible] cum confirmatione balnei
[illegible] in aqua calida [illegible] aut in balneo
[illegible] Cor-
[illegible] ante [illegible]
et [illegible] in oleo [illegible] antiquo [illegible]
[illegible] in [illegible] oleo [illegible]
et [illegible] in [illegible] Enim [illegible]
[illegible] facta in balneo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] ante [illegible] in aqua calida in hyeme et
in [illegible] in estate Et [illegible]
[illegible]

resignat eius a consuetudine [illegible] et cum in
absterdant Immo quod sola et [illegible]
resolvat et specialiter plus prodest cum aqua calida
quod propter caliditatem stricta laedit digestiones
Est enim causa [illegible] digestionis [illegible]
supra alia et distinctionem [illegible] Item [illegible]
temporibus frigidis et [illegible] prodesse [illegible]
[illegible] et [illegible] debilitat oculos et [illegible]
distillationem [illegible] Et scias quod lavare calida a
[illegible] manibus [illegible] alio [illegible]
[illegible] resignat [illegible]
scias quod [illegible]
[illegible] et [illegible]
et [illegible] Et similiter [illegible]
[illegible] et [illegible] in aqua [illegible]
[illegible] et longum [illegible]
[illegible] omnino

Capitulum septimum de regula regiminis sanitatis agentis sexui feminino

Consequenter [illegible] de regimine sanitatis [illegible]
[illegible] quatuor [illegible]
[illegible] latinis [illegible]
[illegible] conservatio et [illegible]
de [illegible] Et [illegible]
[illegible] mulieres simplices steriles et [illegible]
[illegible] hoc capitulo [illegible] Et alie que non
sunt steriles [illegible]
sunt sub latitudine sanitatis [illegible]
[illegible]

ad hoc fore q̄ fecerint. hec egent. Ceruide a multis
communiter [illegible] spectes sit designata et si hoc possit
ad dubitandum fuisse homines. Et no[n] dicendum quoniam hoc
quod sunt actu [illegible] et [illegible] [illegible] po
nemus [illegible] lactantium. Circa quod ad hoc co
nemus singulas quibus sunt malefici ex imp[illegible]
orum demonia enarrare et alia. Circa quod est
notandum q quidam mulieres non sunt bene fecunde
de [illegible] animi cor aliquod maleficii a quo bonum est
provinentia [illegible] Et interdum propter
maliciam superbiam aut commixtionem matricis vel
[illegible] Et etiam propter malum motum complexionis
bene [illegible] mulieris Et etiam propter ipsa quando
[illegible] conversionem [illegible]. Primo ergo nos po
nemus aliqua ex quibus maleficia possunt removeri
et evitari. Et etiam [illegible] canis [illegible]
[illegible] omnia demonia fugabuntur. Unde ypericon
dicitur a multis fuga demonum. Item lapis mag
netis [illegible] ad idem valet et corrigia facta
in [illegible] et [illegible] ad idem valet. adamas
qui quidem facit [illegible] magnete [illegible]
cor [illegible] portatus fugat demonia et porta
to reddit hominibus [illegible]. Item [illegible]
[illegible] et [illegible]
et [illegible] ypericon
maleficium tollit. Et ypericon [illegible]
[illegible] maleficium tollit [illegible] si [illegible]
in domo [illegible]
quod [illegible] maleficium tollit [illegible]
[illegible]
portatus. Item si [illegible] fuerit [illegible]

majoris est vel per eas fenestellas suas ordinatur Item
si quis per tractus [illegible] sicut principium dissolvendi de-
[illegible] generationem [illegible] multos non sit bene fe-
cunda per eas matrice [illegible] naturali vel
accidentali [illegible] vel sive matrix [illegible]
termino. In [illegible] [illegible] matrice potesta-
tis quia [illegible] impregnationi et plurimum
fit ex mala complexione frigida et humida in ma-
trice vel sive matrice [illegible] ad hoc [illegible]
est et de ea tractandum. Iste enim [illegible]
[illegible] et [illegible] matrice et [illegible]
[illegible] humiditate [illegible] superflua unde prima
propria est remedium [illegible] Et ex [illegible]
exhibentur sive calida [illegible] puta triaca
et metridatum et [illegible] diacalamentum
vel decoctione arthemisie vel abrotani [illegible]
calendula [illegible] potata [illegible]
[illegible] impregnationem et similiter [illegible]
et [illegible] quibus [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] matricaria arthemisia [illegible]
calendula [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] Ex [illegible] fieri [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] hoc habet [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad impregnationem Medicina autem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] oleum de balsamo oleum
[illegible] oleum de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

blanc bizance / musticq et siria reperiuntur ancestro amo [illegible]
[illegible] collud / [illegible] et pro[illegible] et rec[illegible]
Et de [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut materia
[illegible] multum [illegible] materie [illegible] et [illegible]
ampliis [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible]
[illegible] multum ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] matere ad [illegible]
[illegible] descendere et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
descendit et attingit [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] forte non [illegible] nisi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
multorum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] forte et [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] et similiter [illegible] [illegible] albo [illegible]
et [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ante sunt illa [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] et similia [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Et similiter [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] Ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] fiat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible] illa [illegible] nota sunt et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Regimen coitus mulieris tu bene sperma propter
materia forma seu compositionis materialiter et valde
operis non valet habere potest. Debent enim mulieres
steriles recipere cum parva cura ex matrice mouet
alba Nam per flebothomiam saphenam et per ven
tosas venarum descendit et conceptio fit facilior
Debent autem vir et mulier consistere adinvicem
hora modo et forma convenientibus ad hec vero sit
eligatur secundario hora ante naturali et quod
cibi post sit facta et administratio ciborum que in stom
a induxerint Et est oportet mulier mundata ab
eis Et quando mulier per se fomentum nec capi
tata nec ebria Et quando vir est valde facta nec
inferiorata in corpore Et dum digestio est com
pleta et tempus advenerit siste recipi aliud cibum
Et eligatur hora qua mulier citius appetit coitum
propter aspectum vel considerationem naturalis
Debent autem vir et mulier [illegible] prolon
gare coitum quod sperma sit digestum Nec debet
tanta differentia quod ambo sperma coniungant
Et cum emittat aliud vel alius citius sperma modo qui
nec est ad hunc requirendum deinde emittit cum
tamen dum quod sentiat quod sperma bonum sit appropin
quat sit Amplius prolonget vir ludum cum mulier
cum amplexu et bona in mamillarum tactu et sua
et verbis amicabilibus et tactu pectinis vero
donec ea non prosternit sit et complexione via
Cum mulier desiderat et affectat coitum et
fecundo sit et quod est cum coitum desiderat et
vultus illius cum et locus delectationis commo
sideraret ergo hora in qua sit coitum mulier

fortius adherebunt et eius omnia membra constricta sunt [illegible]
habeat et cum anhelitum elevat et [illegible] cum [illegible]
is et tunc mittat illa super oppositum os matricis
detrudendo leniter cum illis manibus et tunc dilatatur
[illegible] non recipiatur aere [illegible] et bonum est odor
recipiat siue desiderium ante mulieris sicut sumat uel
mulier per nares ante Et [illegible] suffumigationes bene ad
[illegible] mulieris fiat [illegible] super [illegible] quod matrix
sunt elevata [illegible] Nec [illegible] statu descendat
si adhereat [illegible] videat anhelitum mulieris [illegible]
et quod [illegible] matrix [illegible] mulieris [illegible]
[illegible] elevatur [illegible] et [illegible] Et tunc
descendat Et mulier [illegible] una siue
una constrictis [illegible] et [illegible] anhelitu Et si
[illegible] post [illegible] ad [illegible]
si [illegible] sit ad [illegible]
[illegible] quod suffumigatio cum aromaticis calidis [illegible]
[illegible] ad [illegible] Et
sic debet [illegible] aromatum calida bonum odorem ante
[illegible] odorare [illegible]
[illegible] cum [illegible] matrix
ad [illegible] odor
[illegible] et non [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] aromaticis [illegible]
[illegible] quod mulier desiderat [illegible]
[illegible] debet a [illegible]
[illegible] Mulier [illegible] pro
[illegible] et de [illegible] nec [illegible]
[illegible] Nec tamen [illegible]
cum [illegible] Item [illegible] a [illegible]

e dicit magis amplius non potest semen eius de coitu eius
in matrice sumere quod nec [illegible] habet eius [illegible]
[illegible] amplius non potest semen [illegible]
[illegible] nec bibat [illegible] post [illegible] nec te-
neat [illegible] suspensam [illegible] Item dico
commista reddit mulierem sterilem. Si propter facilitas
amplius non potest semen [illegible] vel [illegible]
nec commedat [illegible] semen mente
nec matrice mulie reddit eam mulierem sterilem
Et ulterius [illegible] a
[illegible] semen [illegible] sicut de mulieribus valentes [illegible]
Vel etiam hoc volumus addere quod [illegible] multum
valet ad concipiendum tollit eius et [illegible] suffu-
migata disponit mulierem ad concipiendum similiter
[illegible] Item theodorum [illegible] passa
ad [illegible] semine modico [illegible] sine [illegible] co-
itu facto si post immediate mulier concepit [illegible]
[illegible] ad [illegible] valet [illegible] suffumi-
gata et vulva [illegible] et
spuma quia habet tempus [illegible] que reddit ha-
bilem si bibat a viro vel muliere Cum dicunt
[illegible] suppositorium vel pessarium vel [illegible]
[illegible] matrice [illegible] ad concipiendum disponit
si [illegible] ad [illegible]
[illegible] aqua [illegible] mulier [illegible]
[illegible] ad [illegible] concipiendum [illegible] concipit
It fiat unguentum ex cerebro [illegible] et [illegible]
[illegible] vel [illegible] ex eo [illegible]
[illegible] vir debet coire cum muliere [illegible]
It [illegible] in cerebro [illegible] ad [illegible]

valet Et similiter caput draconis in luna crescente
Item post menstrua lavet matricem pudibilia sua vino
primo calido et post suffumiget cum vino decoctionis
nepite et superponat sibi basilicone et menstruam
in nocte convenit se cum viro Item fermen-
tare ex decoctione rerum marinarum multum disponit
ad conceptionem Item alterum hominibus tercia decoctio
in aqua vel suffumigatio conexa cum agrimonia confirmata(?)
suppositorium est inutile ad impregnationem mulieris
fomentatione terre in aqua [illegible] suppositum multum
iuvat [illegible] musci(?) in aqua [illegible] dissolvetur
suppositorium multum confortat matricem ad recipien-
dum spermam(?) [illegible] membra sua sicut
satirionis et [illegible] valent [illegible] et fa-
ciat cum ut [illegible] conveniat Et sic patet regimen
mulierum ante impregnationem De regimine
pregnatarum Nunc restat ponere regimen mulie-
rum pregnatarum Circa quod quedam capitula videntur
assignanda quorum hec brevia sunt apponenda Debet
enim mulier pregnans omnia vitare que aborsum
possunt inducere Et specialiter in principio conceptionis
tunc enim fetus in matrice est sicut flos in arbore
qui ex levi causa cadit ab arbore Et similiter
in fine impregnationis ante terminum scilicet circa
in septimo vel octavo mense Tunc enim fetus est
in matrice sicut fructus quasi maturus in arbore qui
ab arbore ex levi motu descendit et fetus similiter
ille ex causa levi exit ab utero Caveat ergo
quod mulier pregnans caveat ne [illegible] sicut a labore
a vexatione(?) cursum et coitu [illegible] repletione cibi

et ira et tristicia et timor precipue. Amplius cavere
debet tamen nisi propter consuetudinem a coitu. Et etiam omnia
medicamina tussim nam tussis fortis est causa aborsus.
Et similiter [illegible] de [illegible] immoderata.
Bonum est igitur ut sollicitetur ne venter eius fiat con-
stipatum. Amplius cavere debet medicinas laxa-
tivas et a vomitu inferiores et superiores. Et si ne-
cessitas exegerit ad eam lenitivum fiat ex eis que sunt cas-
sia et similibus medicinis levibus et benedictis. Amplius
preservare eam a ventris [illegible] cum cibis leni-
entibus quemadmodum sunt bleta pinguia et pruna da-
mascena et blete cum foliis violarum et omnia
sorbilia et cassiafistula cum zuccaro rosato et
aqua [illegible] [illegible] [illegible]. Nam tenuis
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] Amplius cavere
debet balneum. Balneum enim facit abortum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] faciendo
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Amplius cavere
debet [illegible] et [illegible] de [illegible] in
suo casu magne necessitatis. Et hoc [illegible]
circa consuetudinem. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est tamen [illegible] [illegible]. Amplius cavere
debet [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible]. Amplius cavere debet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Et
similiter [illegible] post [illegible]. Amplius bonum est
ut [illegible] utatur [illegible] electuariis confortan-
tibus embrionem quorum unum est [illegible] [illegible]

plus oportet quod vehementius fortius sit in stomacho
ipsarum pregnantium quare oportet ut confortent sto-
machum earum cum confortationibus ut zuccara rosarum
cum zilcaloe et mastice et electuariis factis cum
zuccara plurima et speciebus aromaticis ut gariofili
nucis et multa caliditas et emplastris factis ex cale-
facientibus et aromaticis Quandoque debet pregnans
vehementer vitare pinguia et vehementer dulcia
et potum aque et sit contenta potu boni odoriferi
vini subtilis parum Iterum autem oportet cum
confortare stomachum pregnantis cum [illegible]
valde convenit Et quo ad hoc decoctio [illegible]
et polipodii clarificata cum zuccara [illegible]
[illegible] Nam humores [illegible]
et appetitum [illegible] et [illegible]
pregnans a casto [illegible] et acuto Et si forsitan
appetat [illegible]
[illegible] et [illegible] Cibaria autem
debet esse facilis digestionis boni nutrimenti et
multo indiget cum [illegible] et [illegible]
quandoque post cibum convenit pregnantibus [illegible]
[illegible] et [illegible] Et similiter [illegible]
in [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] Et similiter poma [illegible]
[illegible] Et similiter [illegible]
[illegible] Et [illegible] mora [illegible] mora
et [illegible] et de [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible]

propter consumptionem debilitatam Et sicut quando
similiter patiens indiget [illegible] prout dictum
dicta materia et cum adiuvamine melius est quod
in difficultate illa fiat a quarto mense usque ad
septimum Et fiat et supposita a parte inferiori
que est administrata ex parte superiori Et
regimine appropinquationis partus Mulier
ante appropinquationem partus comedat cibos
et balneum et cetera et medicina proveniente et
cetera rerum facilitantia que scripta sunt ante
provenient quasi ad infinita Sunt autem quedam
facilitantia a proprietate que est in eis scilicet
et magnes retentus in manu sinistra et suffumi-
gatio cum ungula asini vel cum pede vel cum [illegible]
pessarium [illegible] Et similiter coralli suspensio in
coxa dextra Et sicut quando mulier [illegible] te-
nerit et timuerit [illegible] cum consilio in facilitando
partum [illegible] suffumigatio [illegible]
comedat et suffumigatio cum galbano et ca-
storeo [illegible] cum mirra et felle vacce
[illegible] ad idem valet [illegible] et
[illegible] et [illegible] suffi-
cientia partum facilitat et similiter [illegible] et
castoreum in potu sumpta facilitat [illegible]
[illegible] in potu [illegible] bonum valde Et similiter
[illegible] cum aqua et melle si [illegible]
in potu [illegible] valet Emplastra ante [illegible] facili-
tantia sunt hec [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] suffumigationes [illegible]

valeriana et salvia decoctis bene vino cum odoriferis recipi-
tur mulieribus cum appropinquat partus et sibille. Dicta
Amorlium dicit quod lana succensa sub puero facta et suppo-
sita partum facilitat. Etiam dicit quod rilamm cum stolo
aqua [illegible] et marcum asinum suppositum partum
facilitat. Et similiter fel taurinum. Anglici autem
sua corta cum aqua calida [illegible] super umbilicum
et renes et statim fetum educit. Etiam myrrha bibi-
ta cum aqua mellis partum facilitat. Etiam pimpinella
trita et supposita statim fetum educit. Anglici autem
dicunt quod pira non sunt in domo mulieris parturientis.
Dicunt idem valet suffumigatio facta de rotulis et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ta sub [illegible] partum facilitat. Multa alia sunt
partum facilitantia que ad presens omittendum propter
brevitatem. Et quia hic locus in regimine enixe

De regimine enixe. Nunc restat ponere
regimen mulieris enixe usque ad viii vel x dies.
[illegible] [illegible] post partum debeat comprimere
ubera subtilia bene [illegible] et mulso et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ova
sorbilia et vinum subtile odoriferum non nimis for-
te non turbidum. Vitare autem debet mulier enixa
omnia genera fructuum et cibos frigidiores [illegible]
[illegible] et acetosum. Et similiter caveat a frigi-
ditate continue et specialiter usque ad tres dies. [illegible]
[illegible] [illegible] continue in lecto cooperta [illegible]
tamen parum [illegible] et [illegible]. Comedat sepe
et parum in die. Non balneet usque ad quatuor
vel quinque dies. Transactis autem quatuor vel quinque
diebus balneetur bis vel ter in septimana

Et quanto magis appropinquat ad partum vel post dic-
tanto potest vti gressione tepida et in fomentum reste-
ta [illegible] ante sicut sanguinis similiter de [illegible]
post partum et quod contingit mulieribus et [illegible]
hunc ante accidentem obviandum cum lixiviis ba-
thorum dolorosi et cum appositione ventosarum magna-
rum ad mamillas sive scarificatione et cum appositione
spadonis infusi in aceto sive [illegible] et suppo-
sitione [illegible] contra [illegible]
stiam et [illegible] et similium Et de aliis quibus
insit qualitas in hoc [illegible] quod dicitur de suffusio ster-
coris porcorum in lana et [illegible] in capite cum
[illegible] [illegible] [illegible] mamillarum
dolor et apostema propter magnam lactis abun-
dantiam hora ante vna de lactatione et mulie-
ris Et talis cum lac deductionem et lactationi
infantis Et ad idem valet epithimatio mamilla-
rum aqua decoctionis fabarum et ordei et coriandri
Et quia hoc ingreditur regimen mulieris [illegible]
[illegible] quod tunc mamilla in tanto ma-
ius vel feminali conspectu habet qualitate de lac-
tis minoratione [illegible] quod epithimatio
mamillarum cum aqua decoctionis ante de [illegible]
herbis que lac minuat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quedam valde mala contra febres
et apostemata et dolor matricis Et similiter
de tali [illegible] [illegible] suffumigatio
cum [illegible] [illegible] aut cum [illegible]
[illegible] valet ad idem Et ad [illegible] [illegible]

[illegible] saphene valet cum ad menstrua provocanda
est et prohibet apostemata matricis et replendo
[illegible] Et flebotomia bene evacuativa po-
[illegible] in hoc Et si contingit cum hoc
[illegible] aqua calida confert et est [illegible]
ent menstrua et [illegible] Et quia [illegible]
contingit plurimis fit ex menstruorum retentione
[illegible] fit evacuatio cum flebotomia saphene [illegible]
[illegible] in via amplius [illegible] talibus mulieribus
[illegible] ventrem [illegible] tunc [illegible]
in potu [illegible] et reliqua [illegible]
[illegible] amplius [illegible] competit [illegible]
[illegible] cum equalitate amplius [illegible] talibus
mulieribus contingit dolor matricis Et [illegible]
[illegible] in aqua calida decoctionis [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] loco matricis [illegible]
[illegible] Et si [illegible] in loco matricis [illegible]
ulcera [illegible] unguento albo [illegible]
unguentis [illegible] ulceribus [illegible]
[illegible] sufficiant De [illegible]

De [illegible] lactantis [illegible]
[illegible] de lactantis [illegible] ante
[illegible] lactantis conditiones [illegible]
ex parte etatis [illegible]
[illegible] et [illegible] Et [illegible]
[illegible] ad [illegible] hoc [illegible] lac debet
esse perfectius [illegible] et [illegible]
[illegible] lac habet [illegible]
[illegible] habitudinis et [illegible] debet
esse boni [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] et debet esse [illegible]
et [illegible] et magnarum [illegible]

latitudinis inter maciem et pinguedinem. Tertia
conditio sumitur ex parte mamillarum. Oportet enim
enim mamillas esse magnae duritiei et soliditatis, nec
debet esse optimae magnitudinis, nec largae et mol-
les sed debet esse media inter molliciem et duritiem
Et optimitatem mamillarum mamillarum non debet
esse nimium, sed ne infantis oris depressionem la-
borat. Quarta conditio sumitur ex parte morum
ipsius. Debet enim esse bonorum morum et laudabilium
quia frequenter parant ab animae accidentibus, puta
ira tristitia timore et similibus. Omnia enim cor-
rumpunt lactis complexionem. Unde prohibendi
sunt ne sterilida lactet. Materia enim moribus similis ad
hoc debet esse ut infantis persona habeat possi-
bilitatem et ex parvis blanditiis. Amplius non
ne debet luxuriosa et ebriosa nec crapulata
hec enim lactis corrumpunt complexionem. Quinta con-
ditio sumitur a substantia qualitate et quanti-
tate lactis. Debet enim esse substantiae mediocris
nec nimis tenuis nec nimis grossae et caseatae
nec dulcis nimis nec spumosum. Cuius quidem
substantia cognoscitur [illegible] ex ea gutta super
unguem. Nam si fluat est tenue, si non est gros-
sum et spissum. Et scias quod lac temperatae substantiae
habet partes caseatas et aquosas aequales. Expe-
rientia cognoscitur cum in ampulla ponitur et parum mo-
retur super ipsum coagulum et [illegible] ponitur. Pro-
hoc enim scitur aquositas [illegible] et caseitas quali-
tas quae debent esse aequales in lacte. Amplius
quantitas lactis debet esse sufficiens ad infantis nutrimentum

Amplius color lactis debet accedere albedini et sit
puri coloris Non tamen in lacte debet declinare ad
viride [illegible] nec ad [illegible] nec colore rubeo Amplius
nutrix non debet se [illegible] Nec [illegible]
Nam propter hoc multe nutrices [illegible]
fame [illegible] et cetera lactando [illegible]
[illegible] Amplius nutrix considerandum
quod talis nutrix non sit antiqua nec nimis [illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible] ab hora partus Et sit [illegible]
[illegible] sit nutrix que [illegible]
[illegible] Amplius considerandum quod nutrix sit corporis
[illegible] infanti quem debet nutrire
et [illegible] si infans sit [illegible] [illegible]
[illegible] vel propter [illegible] si infans [illegible]
[illegible] sit non [illegible] quod nutrix sit [illegible]
vel [illegible] sit [illegible] ad [illegible]
[illegible] quod [illegible] melius [illegible]
[illegible] talis debet esse [illegible] et non
[illegible] Et si forsan tale nutrix fuerit grosso
et male [illegible] melius est ut non debeat [illegible]
nutrix fuerit [illegible] modo fuerit Et si [illegible]
[illegible] non debemus aliquo modo
[illegible] Amplius si lac fuerit grossum [illegible]
[illegible]
[illegible]
Amplius [illegible]
[illegible] Et si forsan nutrix fuerit [illegible]
[illegible]
[illegible] Et si [illegible] lac nutrix

fricetur subtiliter quia oportet desiccare ab epithimo
et debet uti ingrossativis [illegible] et [illegible]
et ut dixi decoquat et utatur uino dulci grosso
nisi fuerit quod prohibeat. Quod si contingat [illegible]
in mamillis [illegible] in prima [illegible] coagulacione
ex qua contingit loco in mamillis [illegible] humor aut
accidentia [illegible] [illegible] que [illegible]
[illegible] et [illegible] epithimo [illegible]
et similibus et emplastro mamillis et [illegible]
[illegible] ex [illegible] aceto aut [illegible] [illegible]
[illegible] aut [illegible] aut [illegible] absoluto cum aceto et
[illegible] [illegible] et [illegible] Et ad [illegible]
[illegible] psillij epithimata cum aceto [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] epithima-
ta et [illegible] Et similiter epi-
thima ex armoniaco et aceto vel ex armoni-
aco et vino Et ad [illegible] habet epithima ex
radice [illegible] fiat [illegible] ex [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] mamillis et [illegible]
[illegible] et epithimata habet [illegible] in isto
et forte [illegible] Et similiter si [illegible]
[illegible] lactis in mamillis [illegible] cum oleo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] epithimate [illegible]
[illegible] cum [illegible] et [illegible]
et [illegible] [illegible] Et [illegible] cum [illegible]
cum oleo [illegible] [illegible] [illegible]
super mamillas [illegible] [illegible]

melissa Et oleum [illegible] cum instillatione frequenti [illegible]
epithimatis in aqua decoctionis seminis feniculi et balsamite
et aneti et fenugreci et similium Et similiter proficua
est oleo de lilio et mastice (?) et camomilla et costo
valet ad idem Et quia hec ingrediunt(ur) [illegible] omnia
transeo Item [illegible] ante multe non habet lac suffi-
ciens [illegible] pro nutrimento infantis Et causa potest
esse privatio nutrimenti vel materie replecionis in
toto corpore vel mamillis calida et frigida vel debili-
tas attractive mamillarum Quod si privatio nutri-
menti sit causa nutriatur Item facto de ordeo et
[illegible] et leguminibus [illegible] [illegible]
et cibis pone de [illegible] seminis [illegible]
et aneti et [illegible] ante [illegible] pro
[illegible] omnium et [illegible] lacte [illegible]
[illegible] valde [illegible] [illegible] hec [illegible]
[illegible] [illegible] similitudine aut propter [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] q. 3. 1. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in aqua [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] valet ad lactis multiplicationem Et similiter
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] valet ad [illegible]
[illegible] potum [illegible] [illegible] aqua [illegible] [illegible]
[illegible] valet [illegible] et [illegible] valet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mamille [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et lac [illegible] [illegible] [illegible] mamillas
[illegible] mamillis lac [illegible] Et sic mamil-
las videat [illegible] calor [illegible] [illegible] et
[illegible] et similibus [illegible] [illegible] [illegible]
Et si [illegible] videat [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible]

subtile ad caliditatem declinans. Et ad hoc cognoscendum
sive examinandum et experiendum dicunt, scilicet quod ap-
proximando [illegible] sub mammillis ab ipsis scaturien-
tes et [illegible] expressione [illegible] mamillarum
caliditatem et attrahit materiam lactis ad mamillas.
Quod si forsan vellimus cognoscere odorem lactis, ex eo quod
sit odoris mali, debemus ipsum vinum bono odore
et similiter medicinis cum rebus boni saporis et odoris
habilitare odorem. [illegible] debet [illegible] via que sapidum
[illegible] menstruum et lactis odorem [illegible] et [illegible]
tes minime qualitate. Debet insuper [illegible] con-
tra [illegible] potest et ebrietatem et saturitatem
[illegible] et [illegible] cum [illegible] moderatum.
Et similiter [illegible] tristitiam [illegible] et [illegible] anima-
rum et [illegible] omnia que [illegible] conturbant
et [illegible] et malos humores generant. Ceterum
autem mamillarum magnitudo [illegible]
et earum magnitudo debita [illegible] sufficienter
habere potest ex supradictis [illegible] regula
de regimine sanitatis et [illegible] habitudinis. De
[illegible] [illegible] De [illegible]
[illegible] et debita [illegible] [illegible]
[illegible] patet ex dictis [illegible] propter
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] temperata in qualitate et quantitate
in tempore sive [illegible] consuetudinem natu-
ralem [illegible] causa sanitatis [illegible]
et [illegible] ab omni [illegible]
ta qualitate et quantitate [illegible]
humane [illegible] et [illegible] Et

menstrua equalia menstruorum et menstruum vene-
tur in omni mense usque ad xxx dies. Et est intelligendum
notandum quod menstrua naturalia fiunt in qualibet
lunatione semel. Et si fiunt plus vel minus est ex
toto preter naturam. In quibusdam autem fiunt in prima
quarta parte lune. Et quibusdam in secunda
parte ut iuvenibus et quibusdam in tercia parte ut ...
... Et quibusdam in quarta parte ut senibus.
Et incipiunt menstrua fieri in mulieribus communiter
post decimum quartum annum quibusdam tamen quibusdam
tardius secundum diversitatem complexionum et habitudinum
et similium regionum et similium. Et currunt communiter
usque ad quinquagesimum annum. Et in quibusdam du-
rant usque tricesimum quintum. Et in quibusdam
solum usque ad quadragesimum quintum annum. Et ...
... mulieres sunt ita multe complexionate quod
vix perveniunt usque ad quinquagesimum annum ...
Et in talibus menstrua naturalia veniunt de
fecibus ... ut ... menstrua alte-
rata a dispositione propria naturali fiunt causa
debilitatis mulieris et per alterationem forme
et quantitatis complexionis et ...
aborsum et debilitatis fetus. Ideo ...
... debet medicus quod menstrua ... alterantur a
dispositione propria naturali. Tunc ... sit dispositio
eorum menstruorum ... et ... colore et
substantia eorum. Et diversificantur secundum diversitatem
complexionis habitudinis regionis etatis et re-
giminis. Et ideo ... parte ...
de colore et substantia menstruorum ...
mulierum in complexione ... habet ...

vel quia hoc non extimit [illegible] prius operis [illegible]
sufficit autem ad presens scire quod si invenitur aliqua
mala dispositio contra naturalem sive talis alteratio per
quam mala dispositio terminetur vel mittatur sed cum
nocumento [illegible] contradictione [illegible] quod sunt
in ipsa naturali dispositione consimiliter si fuerit
vel adinveniendo si non fuerit Quod quomodo fiat per
[illegible] per [illegible] sunt dicte rationes sint ex
diversitate complexionum terrarum et habitationum
et [illegible] que fiunt [illegible] inferius erunt dicta sed de
[illegible] que materie conferunt In hoc capitulo tantum
intelligimus Regimen sanitatis apparatum secundum sermones
Et per quis secunda pars huius tractatus

Tercia pars Capitulum tercium de regionibus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Non debet esse terra cuius habitacio eligitur
lutosa nec stagnosa nec petrosa nec [illegible]
nec [illegible] [illegible] metallis sed [illegible]
nec sabulosa nec aluminosa nec aquosa sed
vel [illegible] [illegible] [illegible] nec [illegible] habebit
[illegible] arboribus [illegible] bonis [illegible]
[illegible] arbore [illegible] et similibus [illegible]
[illegible] [illegible] Sunt enim quedam plante que
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dont
de [illegible] et de aliis [illegible] arboribus
ut [illegible] et [illegible] arbore [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] huius arboribus non sit
bona habitacio Et similiter intelligatur de his
[illegible] Sunt enim quedam [illegible] herbe [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] habitacionem ut

[illegible] est ita situata orientale et similia Et
oppositum formidata bonis herbis et adversus
communem habitacionem terre Amplius non debet
esse terra cenosa nec multum aquosa, neque ni-
mis montuosa Et terra melior habitacionis
debet esse descoperta ad orientem et septentri-
onem Nam illi duo venti sunt magis purificativi
aeris aliorum habitacione Unde et communiter lau-
dantur fenestre ad septentrionem et orienta-
les non meridionales nec occidentales Et hoc
verum est si impleant [illegible] nisi venti [illegible]
venti septentrionales deteriores meridionalibus
possibile cum per ventos transeat aliquid de
septentrionis cumulum corrupta vel adversa vel
minerosa vel infecta vel corrupta aliquo modo
corruptionem predictorum esse tunc septentrionale
est corruptum et non eligendum Et similiter
intellige de parte orientis Bonum est ergo
[illegible] fenestras habitabiles [illegible] septentrio-
nale [illegible] meridies vel occidentis [illegible]
[illegible] sic eligibile [illegible]
quoque aquarum [illegible] et
[illegible] que in hyeme [illegible]
[illegible] et similiter [illegible]
[illegible] multum arborum [illegible]
habitacionem et [illegible]
ante maxime [illegible] habitabilis [illegible]
humiditatis Unde [illegible]
[illegible] septentrionalibus [illegible]
bitacionem [illegible] Nam ex hoc terra fit

temperata in activis qualitatibus. Vel si enim esset magis
propinqua lune nimis declinaret ad frigus propter illius
distantiam a capricorno. Cum vero esset magis
[illegible] ad humidum eo quod illa terra declinat ad so
lem plus aliis terris habitabilibus. Unde ex nimia
nimia propinquitate non est tantus excessus in humido
sicut in partibus meridiei. Unde magis humiditas
in partibus meridiei quam in omni habitatione que est.
Nam ex hoc terra calidior efficitur et humidior
quod oportet et dispositio terrarum ad quas tendunt pro
dicte [illegible] propinquitatis maioris ex parte orientis
terre habitabilis humidiorem facit quam ex parte occi
dentis, et ideo magis est habitabilis in sanitatis
regimine quam in partibus occidentis. In partibus enim oc
cidentis non est tanta humiditas in aere calido
ex minori humiditate sicut docent [illegible] principium
naturalis philosophie. Et similiter in partibus orientalibus et
occidentalibus et ideo quia non sit nimis septentri
onalis habitabilis est multum propinquitas
Et propinquitatis ad [illegible] aquas [illegible] clara et
correctiva que in estate [illegible] et hec
ne nimis [illegible] et eligibilis. De aqua
Et non solum videtur electio in terra habita
bili sed in aqua potabili qua plurimum utuntur
homines in regimine sanitatis tam a bibendo bal
neando [illegible] et de eadem [illegible] de [illegible]
[illegible] quia aqua [illegible] fit in terra a [illegible]
no [illegible] [illegible]
sunt aque stantes [illegible] putei
stagnales sed fontales et pluviales et fluviales [illegible]

vel corrupte inter libros nec sentio sed corrupto et
sit convertitur ad contrariam qualitatem suppositionem et ipse
ad [illegible] aque ante convertitur ad malum
et accidentem mala sit Item aqua [illegible]
sit cum multum desiccat a summo corpore Et de
bent esse sola et levitas dissolvit Et unde est sa
pore quasi dulcis ex quibus bonum [illegible] tollunt
que cito calefiunt et infrigidantur leviores clare et
subtiles quamvis [illegible] post, moram parum habet, nichil
residet Notandum etiam quod propter ponderis quod [illegible]
debemus [illegible] ad cognoscendum aque bonitatem
Aque enim quanto levior tanto et melior
Et sic potest si due aque [illegible] ponderis
madefacte et post siccate fuerint et ponderentur
tunc illa aqua cuius pannus fuerit levior est
melior et si forsan non possimus invenire aquas
bonas subtiles et claras sed sint turbide et grosse
decoctio et sublimatio vel eas subtiliat et ut fiunt
ad grossitiem aque propter suas [illegible] vel propter
admixtionem partium terrestrium sed aqua propter suam [illegible]
et aque spissitudinem destillata nec habemus ex de
coctione tamen ex eo quod per decoctionem et sublima
tionem aqua subtiliat et rarefit per [illegible]
motionem et ut dicit quod similiter ab aqua destillata non
poterunt propter aque spissitudinem [illegible]
propter quod [illegible] aqua [illegible]
[illegible] per aque decoctionem [illegible] sublima
tionem [illegible] sit [illegible]
[illegible] aque [illegible] bona [illegible] sub
tilitatem [illegible] completio [illegible]

ponit te restam [illegible] qualitate per [illegible] frigore [illegible]
[illegible] sunt aut [illegible] [illegible] [illegible] aque [illegible]
[illegible] [illegible] ex eo quod subtiles [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] aque [illegible]
[illegible] subtiliores sunt in [illegible] Et sic quod
remanet post decoctionem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] aque [illegible]
et qualitate [illegible] sic [illegible] quod homogenea [illegible]
quod [illegible] et quod remanet in tota aqua [illegible]
homogenea ante decoctionem [illegible] ante [illegible]
[illegible] et alia remaneat contingit ex hoc [illegible]
[illegible] aque [illegible] vel [illegible] magis [illegible] quam alia
Et [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible]
[illegible] vel [illegible] [illegible] ad agendum Et sic [illegible]
quod [illegible] [illegible] non habet [illegible] aqua [illegible]
et [illegible] Unde [illegible] quod aqua pluvialis [illegible]
[illegible] ab aqua [illegible] et [illegible] non est [illegible]
[illegible] quod aqua [illegible] [illegible] [illegible]
Unde bene [illegible] quod [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] eo quod subtiliata est a calido [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] aque subtilis et [illegible]
[illegible] subtilis eo quod magis patitur a frigido propter
subtilitatem [illegible] [illegible] a calido [illegible]
[illegible] Et nota quod aqua pluvialis regulariter
sunt subtiliores [illegible] eo quod non [illegible] ab aqua [illegible]
[illegible] propter [illegible] subtilitatem [illegible] [illegible] sunt
magis Unde si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aqua non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] decoctionem [illegible] [illegible]

in aq sz descendit. Et si remanserit utique erit sua eius grossi
or quam ante ex eo quod iuncta erit. De aq quam [illegible] [illegible] [illegible]
non eius diminuit. Unde si ex [illegible] [illegible] et aque
fuerit unum mixtum indissolubile a decoctione [illegible] in
unum [illegible] multis aliis temporibus [illegible] decoctione [illegible]
[illegible] utique aq a decoctione. Sed non ita accidit aq
que habeat unum terrestre admixtum ex decoctione in
descendit ex modo dicto plus quam facit decoctio
ad aque subtilitatem a destersionem eius terrestre quod non
sic facit ad grossiorem et subtiliorem in operatione. Et si
[illegible] sit in aqua [illegible] in frigore a
qua non fit admixtio ex eius terrestrium habet [illegible]
[illegible] non procedit. Nam quod est sibi homogeneum a
et quod eam [illegible] per eius corruptione nisi per subtiliationem
et per frigus et amotionem [illegible] [illegible] admixtio
[illegible] aqua [illegible] ipsius grossiorem [illegible]
[illegible] quod forte aque commixtio de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in eadem aqua ab alto cadit
aqua quedam [illegible] et subtiliat [illegible] [illegible]
quod aqua vehementer frigida [illegible] aq [illegible] [illegible]
complexionibus temperatis non est conveniens sed debet esse
aq [illegible] frigiditate fortitudine temperata. [illegible]
vehementer frigidis aut vehementer infrigidata
non tolerat nisi vehementer sanguinei. Et si [illegible]
[illegible] nocumenta fuerint [illegible] [illegible] magis [illegible]
[illegible] nocumentum facit [illegible] quod [illegible] aqua de
[illegible] stomachi et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in natura sua
[illegible] calorem in [illegible] vehementer nocumentum est
Et si multa [illegible] [illegible] bibere [illegible] [illegible]

ut dicit [illegible]. Et cum est sitis sepe [illegible]. Et
si hoc non sufficit vinum [illegible] bibat [illegible]
[illegible] et non [illegible] et stomacho [illegible]. Et si [illegible]
[illegible] post exercicium a potu abstinere non
potest bibat vinum vel aquam calidam [illegible]
[illegible] sitim [illegible] aquam [illegible]
bibat [illegible]. Et [illegible]
[illegible] debet [illegible] et
[illegible] eo quod [illegible]
[illegible] digerit et concoquit. [illegible]
[illegible] debet [illegible]
Nam [illegible] non [illegible] digerit.
[illegible] quod [illegible] multa aqua frigida
[illegible] quod [illegible]
[illegible] post sufficientem [illegible]
aqua [illegible] calida [illegible]
debilitat [illegible] stomachum lavat et
[illegible] aqua frigida
[illegible] in suis [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et habentes [illegible]
[illegible] et [illegible] quod aqua [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] et stomachum [illegible]
[illegible] De [illegible]
[illegible] in [illegible]
et in aqua [illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible]

propter refrigeracionem spiritus et caloris innati et similiter
propter expulsionem fumositatum superfluarum combustarum
ex spiritu et calore innato. Cum enim in corpore aliquo
non videmus quod ignis sine ventilacione aeris suffocatur
et extinguitur sic etiam ymaginari debemus quod spiritus
et calor innatus indiget aere ipsum movente [illegible]
te et abluente. Alteracio ergo caloris innati
fit per aeris attractionem et eius depuracio fit per ex-
pulsionem fumi que fit per motum attractionis
qui dyastoles nominatur. Et similiter per motum expul-
sionis qui sistoles dicitur a sapientibus. Cum ergo aer
attractus sit frigidus et siccus contra calorem et spiritus
innatum. Multum enim debet medicus sollicitari circa
aerem in sanitatis regimine. Aer ergo debet esse
bone substancie non mixtus [illegible] vaporibus
nec fumositatibus extraneis. Non enim debet esse in
[illegible] nec [illegible] nec [illegible] malis ad-
mixtus. Hic enim aer [illegible] coinquinat et eciam
corrumpit. Et debet esse discoopertus celo non circum-
datus parietibus et tectis [illegible]. Et hic fit [illegible]
cum debet esse [illegible] qui sit [illegible] non circumdatus
[illegible] quod [illegible] [illegible] ad putrefactionem
putrefactio [illegible] [illegible] [illegible] valde
[illegible] bonum et [illegible] [illegible] valet ad
[illegible] [illegible] Considerandum est
[illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible]
aqua [illegible] [illegible] [illegible] non sunt
[illegible] capud [illegible] [illegible] dictum est
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] similia. Et [illegible]

post malis congruo sed fiunt et nocent [illegible] cum con-
talis consistens [illegible] et [illegible] regimine sanitatis
[illegible] [illegible] in quo possidet [illegible]
et est bona alia vero est mala [illegible] calor debet
[illegible] [illegible] non [illegible] aliqua [illegible] qualitate
[illegible] quod si fuerit congrua et obtemperet [illegible] qua-
[illegible] possibile [illegible] [illegible] suis [illegible]
dimissione quia si calidior fuerit dissolvit virtutem
et corpus [illegible] si caliditas fuerit temperata
[illegible] sanguinem ad exteriora unde calorem [illegible]
[illegible] si calor [illegible] fuerit [illegible]
[illegible] [illegible] fuerit dimittit bona digestione
[illegible] [illegible] frigiditas [illegible] [illegible]
[illegible] digestionem [illegible] bona [illegible]
sudore dimittit et digestione [illegible]
[illegible] et corporis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] corporis [illegible] De regimi-
[illegible] [illegible] [illegible] in regimine quod [illegible]
[illegible] sanitatis regimine non [illegible]
et [illegible] de regimine Multum enim [illegible] de
[illegible] in sanitatis regimine est qua materia fit
regimen quo utimur Non enim debet [illegible] natura
aliquam [illegible] aut metallorum Nec debet
de materia que sit fetida corrupta nec limo-
sa nec stercorosa nec materia debet esse putri-
da et corrupta Nec debet esse materia male
qualitatis [illegible] complexionis Unde debet esse
[illegible] ligna ex arboribus [illegible]
ut [illegible] [illegible] et alia Et [illegible]
omnia ligna [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] corrupta Et [illegible]

fiunt carbones maximi. Illa signa talium carbonum sunt
incidere in passionem et exputrescere. Et aut cum crassum
venenum. Et similiter cum tardius accidit ex carbonibus
signorum quibus habent tardius veniunt et a qua mala
qualitate significantia ex quibus sunt vere carbones
que sunt forme complexionem. Et tumoris in violentia corruptio
in vesica, unde [illegible] que postea moriuntur, sunt stadium
ad [illegible] Corporibus autem nisi fiat notabile no-
cumentum vult multum [illegible] magna cum
quibus ad [illegible] sanitatem restaurata ex eorum [illegible]
talibus carbonibus, in [illegible] et videt proprie
calor vero appropinquat sunt corporibus [illegible]
ante [illegible] [illegible] et [illegible] sat[illegible]
[illegible] Et signa significantia [illegible] in [illegible] Et
videt signa significata in [illegible] [illegible]
et sunt forme [illegible] ante [illegible] in evacuatione
[illegible] Item tandem quod signum [illegible] [illegible]
[illegible] per [illegible] in evacuatione quia nimie
[illegible] [illegible] [illegible] Item magis tandem signum
a [illegible] [illegible] quod [illegible] Item tandem quod attingunt
evacuatione post cibum multum non calefaciat [illegible]
ex hoc debilitate digestionis. Item [illegible] signum
[illegible] quia calor et [illegible] in evacuationes

Capitulum secundum de cibo

t Alterata sunt [illegible] [illegible] [illegible]
et quale ante cibum sanitate [illegible]
[illegible] [illegible] evacuatione [illegible] sanitatem [illegible]
E[illegible] cum ante cibum [illegible] naturale [illegible]
fiunt et ex hoc appetitus in stomacho [illegible]
et membra [illegible] [illegible] [illegible] ali-
menta a membris [illegible] diffundit, [illegible]

aperiuntur et ex hoc superfluitates eius depositionis
laborantis expelluntur. Item ex exercitio in eo quo spiritus
resoluuntur proueniunt humores qui debent corrumpi ex
difficultate patiuntur et redduntur fortiora ad actiones
actiones. Item ex exercitio motus spiritus vigorantur
ex quo superfluitates euacuantur et ex proinde homines
ad [illegible] [illegible] Exercitium igitur
moderatum hoc [illegible] [illegible] humores nec [illegible]
superfluitates in corpore admittit quibus corporibus
multiplicatis indigemus farmacia vel flebotomia
vna que [illegible] corrumpunt corpus tamen corpus [illegible]
[illegible] et specialiter medicina laxatiua que ut plu-
rimum non sit habet naturam veneni nec solum enim
[illegible] [illegible] sed magis [illegible] calorem et [illegible]
que sunt fundamenta vite nostre. Bene igitur
potest dici quod exercitium est motus voluntarius
qui requirit anhelitum magnum et frequentem et
velocem. Et ad ipsum quidem consuetum [illegible] sic
medio sue qualitatis et in hora sua non indigebit
aliquo medicamento que necessaria sunt de [illegible]
[illegible] materialibus et in [illegible] que sunt [illegible].
Et hoc quidem est [illegible] supposito per reliquam [illegible]
[illegible] sit et [illegible] Non igitur [illegible] dici [illegible]
nisi [illegible] perueniat in anhelitum magnitudo
et frequentia hoc enim est signum [illegible] caloris [illegible]
[illegible] que [illegible] plurimum [illegible] [illegible]
Non est igitur [illegible] exercitium volentibus sanitatem
[illegible] conseruare. Bonum est igitur tamen [illegible]
[illegible] [illegible] Non enim oportet tenere exercitium
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humorum

sive ex bove sive bovina sive de vaccis [illegible] [illegible] est
cum assuetis ad cibos aliquos grossiores [illegible]
fuit simpliciter digestio fit in quarta et melius subtilia-
-tur in pariter digestione Et ideo dico quod convenientes
valde [illegible] sive sit [illegible] [illegible] hominibus [illegible]
vel [illegible] non conveniunt [illegible] Nam [illegible] non
est sufficiens ad [illegible] talium corporum [illegible]
Unde [illegible] conveniens et cibos [illegible] sicut [illegible]
quo [illegible] febres et existimatur et [illegible] [illegible]
ad hoc [illegible] in [illegible] [illegible] Talia [illegible] cor-
pora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] digestionem [illegible] celebrant in membris et
et sic [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] ante [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible] quod [illegible] [illegible] sit
in stomacho [illegible] et [illegible] [illegible] digestione etiam
[illegible] [illegible] [illegible] cibo alio Unde di-
[illegible] notandum quod [illegible] [illegible] quod [illegible] sit neces-
sarium [illegible] [illegible] [illegible] immediate
[illegible] cibi in stomacho et [illegible] [illegible]
Nam [illegible] [illegible] ad hoc [illegible] est digestio [illegible]
et per [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] digestionem [illegible] [illegible] quod est neces-
sarium ad [illegible] [illegible] cibi [illegible] ante
[illegible] Unde dico [illegible] quod [illegible] stomachum [illegible] fit ante
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cibi [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] digestione
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

antequam inchoaverit digestionem quod videtur impossibile
cum eo quod corpus remanet sine cibo pluries quam oportet.
et corpus colera involueretur et corpus consumeretur.
Et in isto casu urina considerando hoc quod [illegible]
termino inchoande digestionem quod si appareret ante hunc
urina indigestus declarabit corpus debilitatum et si post
colericam in corpore generabit ampliorem hunc ante
terminos cognitos et remaneat color. Nam agnoscere
quidem indigestionem significat et quod ad hunc non constat
terminus digestionis inchoande. Albedo vero et coloratum
cum in uno termino digestione fuisset facta signifi-
cat et termino competente processisse. Sed color ru-
beus [illegible] terminatum non [illegible] significat
[illegible] digestione fore facta de propinquo et [illegible]
et termino inchoande digestionem propinquiorem fuit tamen
[illegible] superfluitates que sunt in intestinis et [illegible]
[illegible] aliquid ex hiis ad venas corporis [illegible]
[illegible] propter fortitudinem et [illegible] in digestione. Et [illegible]
preterea quod illi qui studiosius et subtilius [illegible]
sunt de operatione dominus corpora [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] venient motus antequam moliatur totum corpus
et superfluitates subtilies et poros dilatet que
sunt [illegible] moderate et deinde [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
et in superfluitates [illegible] poros [illegible]
sunt. Et vero [illegible] [illegible]
[illegible] quidem [illegible] et [illegible]
et poros dilatamenta [illegible] [illegible] aliqui

bona nec parvo existente in quam consideravit. Fricatio
cum studium totum corpus propter medicinam calefacit
sufficiens ante plura ... conducunt de
hoc ut corpus calefiat absque expressione ... Et
in hiis sentitur apparatur inter bene florida
bene ... sex totum corpus et ... corpus
superfluitates liquore olei et fricatio multis membris
fricatio media nec duricie et mollicie sic quod
corpus non calidat ... nec ... plus
debito sed in sui natura custodiat. Hec autem fricatio
que preparat ad exercitium ... debet ...
sicut manibus ... paulatim amplius
et ad ... ut ... ita raro ...
... ante non constringat. Hec autem fricatio ...
... non multo ... sed ... membris ...
membris frica ... amplius faciat corpus ...
let. Et in hiis qui angit ... Intra dicetur.
Est autem hec fricatio frica ... omnes differentias
positionis longa lata et ... ...
et ... ...
et ad exercitium ... ... dilatando et
solida et spissa rara faciendo et rara inspissando et
media mediocriter. Quantitas vero et qualitas et
modus exercitium ... offerendi
... ... non ... sed ... quantitas et
bona offerendi ... sed ... et
habitudinum et etiam ... et ...
... alie et alie exercitium ... ...
... exercitio fortes et minores ...
... et ... et ... qui ... amplius
plures et sunt fortes ... ... motum

habet calorem et est non ita forte et inclinatum aptum
ad motum et in hoc sic habet calorem naturalem [illegible]
[illegible] magis forte vel calidum magis competit complexioni magis
sic enim [illegible] et similiter respiratio. Aliud autem
in quibus deficiunt aliquam complexionem conditionem communi-
[illegible] sic competit complexioni adeo forte. Ubi prima
principalis quod deficiat [illegible] conditio. Et quod sic homo
habens calorem forte tamen multum complexionem et sic
habeat omnes conditiones praedictas tales tamen non indi-
get complexio adeo magis nec ita forte similiter
intelligatur in aliis conditionibus. Et si sit corpus
aliquod in quo omnes conditiones deficiat et oppositum
reperiatur. Et quod parum comedat et tamen arteriae
[illegible] sunt debiles. Et similiter organa
ad motum deputata et in hoc habeat validitatem
sicut consumptiva tales tamen indiget minimo cibo
[illegible]. Et per tertiam potest de medio iudicari
quid sit faciendum de quantitate igitur complexionis offendere
similiter et qualitate sola ratione cognoscere [illegible]
[illegible] praemissa multum sufficiunt. In complexione
igitur considerans quomodo sit habeat complexionatus
prima die et secunda et sic deinceps. Optima enim
natura [illegible] offendendo adventa manu-
feste. Tamen cum appetit complexionem et tale quid
et quale [illegible] oportunum similiter intelligatur circa
cibos et sompnum et sic de aliis quae [illegible] corporibus
offendunt. Propter sequitur sanitas, quod tamen verum
est supposita bonitate [illegible]. Illa propter multiplicem
[illegible] et [illegible] natura temperata [illegible] appetit
quid quale et quantum quod [illegible] sic de [illegible]
[illegible] multum [illegible] complexioni et [illegible]

minime naturalis sit [illegible] Quando enim appetitus
plus complexioni quam oportet et quanto minus tanto enim
quando naturalis [illegible] et [illegible] corporibus [illegible]
in corpore humido et quia frigora calore sint repleta
et corpora affecta sunt [illegible] enim appetitus [illegible] minima
et complexio [illegible] sunt sompnolenti et ad [illegible] naturalis
inclinati est tales complexionem non debet [illegible]
appetitum [illegible] quanto calidiora et humidiora
vel naturalis vel accidentalis [illegible] et [illegible] ad
motum [illegible] membrorum [illegible] et [illegible] habilitatem
[illegible] plus appetunt complexionem [illegible] debe
tunt. Plus quam oportet [illegible]
Iste ergo ut immediate dicto [illegible] debet [illegible]
petitum imitari In mensura complexionis [illegible]
ante complexionis quam [illegible] distribuere [illegible]
[illegible] homo [illegible] et [illegible]
et color corporis rubescens et membra [illegible]
[illegible] et humor membrorum [illegible] appa
[illegible] debet [illegible] ab [illegible] Et [illegible]
complexionem temperatam [illegible] complexio [illegible]
[illegible] et uniformis et equalis [illegible] omnia membra
[illegible] et humor [illegible]
[illegible] non [illegible] et debilita
[illegible] manifesta [illegible]
forte complexio [illegible] debile [illegible]
non [illegible] potest [illegible]
[illegible] proportionatam proportionabiliter
[illegible] et [illegible] augmentat
et [illegible]
[illegible] complexionem [illegible]
[illegible]

expirationi manifestum in dormientibus qua colo super
et in cartilaginibus sunt et omnes cetere de dormientibus
et omnes operationes cordis sunt lese Et hoc manifestum
varietatibus hominibus similiter ambulantibus secundum volun
tatem in camino detinentur Et hiis autem quibus
est forte et dispositionatus alteri debilis compositio
natus huiusmodi autem requirit ab exspiratione debet
et ratione Si autem aliquid accidit alio modo
quam expirationem per pulsum puta per saltando equitando
vel navigando similiter laborando quod omnia membra
corporis extenduntur et quodlibet membrum superfluitatibus
superfluitatis vaporum digestionibus qui per expirationem solet
evacuare Quod si quis exercitat per saltando bo
num de modum distillare et expandet manibus brachia
et pedes propter [illegible] cum tunc elevando versus pectus
ra et retro restringit exsiccando membra expirando
et anhelitum consumere et musculos ventris aliquid
tensus extendere Nam anhelitus eo modo confortat
naturalis calor et per eius operationem ex corpore superflu
itates expelluntur. Debet autem anhelitus retineri
et in expirationem musculorum pectoris similiter expiratio
musculorum ventris debet et propter hanc
extensionem superfluitatibus pectoris et pulmonis
ad membra inferiora expelluntur et per expressionem mus
culorum ventris superfluitates inferius expelluntur.
Et habebit debile [illegible] tamen a restrin
gendo anhelitum in superfluitatibus ad renibus mittitur
et bene apparet de hiis qui multum laborant et
sufflando instrumenta tubarum et similia bene conflant
et sanet et [?] sanus se habent ad expirandum.

Modi extensionis sunt [illegible] quia hic omnis
[illegible] non [illegible] Solum ante hec [illegible]
alia modos extensionis et eorum exempla ponimus
ex quibus per singularia modo sufficit intelligere
Dicamus ergo primo quod duo modi extensionis quoddam
est extensio secundum quoddam autem extensio et [illegible]
Exemplum primi ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] extensio
quoddam est [illegible] totum corpus occupans Et ali
ud est [illegible] exemplum primi ut [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] Exemplum secundi sicut [illegible] est extensio
[illegible] [illegible] et [illegible] sic [illegible] est extensio [illegible]
[illegible] et [illegible] est extensio [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] et sic de singulis [illegible]
quoddam extensum est magnum quoddam parvum quoddam
mediocre Exemplum primi ut [illegible] longa [illegible]
[illegible] [illegible] longo tempore Exemplum secundi ut [illegible]
brevi tempore vel ambulatio [illegible] [illegible] et brevis
Exemplum tertii ut ambulatio mediocris [illegible] vel
[illegible] tempore mediocri Extensionum magnum est [illegible]
[illegible] mediocre est [illegible] augmentationis [illegible]
in [illegible] et [illegible] naturalis [illegible] extensio [illegible]
[illegible] [illegible] simpliciter extensionum aliud est [illegible]
[illegible] aliud [illegible] aliud mediocre [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] exemplum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Exemplum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mediocri
Extensionum [illegible] primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Modi [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible]

strenat duplex quoddam est contricio forte aliud
debile aliud mediocre sicut dicit. Duplex uno
modo ex eo quod motiva virtus conducit magnitudi-
ne lb. quanta sit quibus teritur corpus sicut potest vnius
modo tale magis dicitur contricio forte. Et ex hoc
patet quod est debile et mediocre. Et etiam patet
ex hiis quod sit contricio ex dictis fortis est modo
similiter et debilis et mediocris. Alio modo dicitur
contricio forte ex resistencia passi quia tali contricio-
ne cadit virtus et tamen valde quod Elemento
magni omnes et similis ... sed fortis bene re-
sistentes et videtur ... materia applicando
resistente et non bene obediente est contricio forte
Vel ... quia a eo conducit velocitatis magni-
tudinem sed ex resistencia materie Et ex hoc patet
quod est contricio debilis et mediocris
Nam quando materia non resistit est debilis et quando
mediocriter resistit est mediocris Et operacionis di-
cte in contricione patet ex dictis sufficienter Et
postquam aliquibus modis supradictis sufficienter est
contricionis fractura fracta dictis Et hec fractura debe-
re multa ad operacionem debilitati propter duas
causas vna est ut simpliciter subtilitatem ... quod
dicuntur que ab contricione sunt ... Et alia
est ut corpus solidetur et ... bene ...
et ab hiis que ab extrinseco accidunt non alteretur
Et debet hec fractura simul ac velociter fieri quia
non sit totum corpus simul et simul fractum possit
velocius esse ut simpliciter simul et simul ex-
alarentur Et bonum est quod hec fractura fiat cum oleo

Dulce [illegible] et sic [illegible] frequenter fricando a[illegible] corpus [illegible]
ad [illegible] [illegible] Unde sciendo ante [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] fit post [illegible] [illegible] multum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sufficiat

Capitulum tercium de fricacione

[T]ercio intencionem habet de superfluitatibus tercie
digestionis evacuandis sicut et capitulum supra
in calore membrorum reforando et ad similia alia
Unde sciendum de fricacione dicturi cum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] volumus in isto brevi capitulo Primo quidem
dicemus fricacionis utilitatem propter quam corpore
potest in sanitate regimine Secundo dicemus fri-
cacionis tempus et [illegible] et modum Tercio dice-
mus fricacionis modo et species [illegible] [illegible]
[illegible] propter primum [illegible] utilitatem fricacionis
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible]
fricacionis [illegible] alias utilitates Est [illegible] [illegible]
et [illegible] una utilitas communis puta [illegible] super-
fluitatum tercie digestionis Unde [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] propter corporis debilitatem vel propter
infirmitatem aliorum membrorum [illegible] vel propter
[illegible] [illegible] fricacio negligenda [illegible]
[illegible] materia subtiliat [illegible] aperiuntur et calor in
membris reforat [illegible] superfluitates [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] naturalis appetitus
[illegible] a membris tercie digestionis [illegible]
[illegible] fricacionem membra [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et dura mollificantur [illegible] [illegible]

et humoralis in sua naturalitate consumant. Corpo-
ribus igitur [illegible] requirit complexio non solum propter ex-
pulsionem superfluitatum et aliqua que dicta sunt sed
aliqualiter inspissari et virtus passibilia [illegible]
Et similiter suo modo intelligatur de corporibus spissis
duris et mollibus simplicibus [illegible]
[illegible] cum lassitudo a motibus [illegible]
[illegible] fricationes bone [illegible] complexionem [illegible]
[illegible] quo aliquis movetur lassitudinem [illegible]
fricationem [illegible] tempore [illegible] que [illegible]
[illegible] et humiditatibus ad [illegible]
Multorum autem [illegible] in [illegible]
fricatione [illegible] et [illegible] ab
[illegible] Tempus fricationis que fit
propter expulsionem superfluitatum [illegible] in tempore
[illegible] Et non loquor de fricatione [illegible] ad
[illegible] consequenter [illegible] sed de fricatione
[illegible] Et est [illegible] notandum
quod [illegible] complexionum et habitudinum et
[illegible] naturalium et non naturalium [illegible]
[illegible] fricationibus et [illegible] et medium [illegible]
dictum [illegible] unde [illegible]
[illegible] In [illegible] in [illegible]
[illegible] de [illegible] ante fricationem
[illegible] quod [illegible] sit [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]

consistit in aere calido et humido et humiditas eius augmentat
frigiditate sed parum in augmento caloris non habet
si aliqui debiles existunt. Quarto sciendum est quod ipse [illegible]
rationis observatio operationum et diversitas temporum [illegible]
debilis et leviter operando in aere [illegible] [illegible]
[illegible] mollitie et media [illegible] debilis [illegible]
Ex his simplicibus autem generantur nova composita
Nam frigida multa per tempora in forte debili et
in dicere et sicut [illegible]. Et similiter tamen per tempora
composita debili et mediocri sunt sicut dictum est. Et
similiter [illegible] per [illegible] et multa per tempora
in forte debili et mediocri, in forte [illegible] debili et
sunt nova in se [illegible]. Et quod est [illegible] co-
posita [illegible] temporibus [illegible] [illegible] hoc potest ex
simplicibus causis et effectus [illegible] quibus [illegible]
respectus [illegible] hoc potest ex his que dicta sunt
de [illegible] in nostro proposito

Capitulum [illegible] de balneo

Post considerationem exercitii et fricationis sequitur con-
sideratio balnei ex eo quod balneum medici [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si aliquid [illegible]
[illegible] sub [illegible] [illegible] et fricatione [illegible]
simplex [illegible] de [illegible] [illegible]
balneum [illegible] [illegible] balneum [illegible] que
sunt [illegible] [illegible] in [illegible] que [illegible]
in [illegible] vel propter [illegible] debilitate vel propter
[illegible] vel aliud [illegible] balneum aliqua-
liter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] calefacit et humectat [illegible] que forte
[illegible] et fricatione [illegible] aliqualiter [illegible]

et infrigidata unde sicut est racionabile post exercitium
et fricacionem de balneo deriuandi [illegible] ante in
balneo aliqua iuuamenta [illegible] prima [illegible] ope
racionum apertio et ventre solute et digestione
confortata et inclinatio ad hec supersunt attrahere
et ventris [illegible] restringere et fatigacionem remouent
Amplius balneum [illegible] facit de [illegible] de frigiditate
desiccat et humectat calefaciunt [illegible]
prima specie actualis calliditatem aque et di
gestione humorum frigidorum rectificando sed infrigidat
resoluendo spiritus debito calore et [illegible]
ad frigiditatem aque unde et si aqua est actualis
sit caliditatis calida naturalis tamen est frigida
unde ex longa sua applicatione ad corpus [illegible]
frigidat et effeminatum facit Amplius sua humi
ditate calorem suffocat naturalem et extinguit
sic corpus infrigidat amplius balneum sua humi
ditate corporis humectat et similiter attrahendo ali
mentum ad membra sed resoluendo desiccat et co
rrodendo [illegible] calor similiter [illegible]
calefacit Amplius [illegible] balneum [illegible]
[illegible] et quibus non oportet habet plurima noc
umenta [illegible] debilitate [illegible]
quod mortem in eo fecerit [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ad membra [illegible]
[illegible] apostemata [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] debilitat [illegible]
unde [illegible]

in [illegible] humorosibus et habentia stomachum et
non debilia et [illegible] debilibus et ieiunantibus non
debet longam moram in balneo trahere et ampli[us]
sicut quod in medio balneo ultimo et [illegible] [illegible]
ad renem et quemquemdum [illegible] et [illegible]
minuendum balneum [illegible] hirmo [illegible] corpus
[illegible] formalis corpus [illegible] facit Et balneum
cito post cibum [illegible] [illegible] digestionem et [illegible]
ata [illegible] multum [illegible] ad [illegible] Debe-
mus [illegible] eligere balneum cuius fabrica [illegible] magna
et cuius [illegible] [illegible] et aqua dulcis Et debet
balneator [illegible] aquam [illegible] naturam illius
qui balneum vult ingredi Et diligenter notandum
est quod balneum sicco aere calefacit et dissolvit
sua aqua humectat [illegible] infrigidat [illegible]
quamvis sit humidior aqua tamen aqua plus
humectat [illegible] hoc contingit quia hoc [illegible] corpori
[illegible] adheret et applicat Et hoc etiam con-
tingit quia [illegible] naturaliter est calida [illegible]
[illegible] [illegible] semper [illegible] [illegible]
corporibus [illegible] [illegible] subtilitate Debet
in balneo bene ordinato [illegible] talis [illegible]
[illegible] infrigidans et humectans [illegible] calefaciens
et humectans et [illegible] calefaciens et desiccans
Corpora [illegible] temperata [illegible] quibus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] temperata calefactio et humectatio [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et similia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et corporis [illegible] [illegible]
de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ante [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ante
[illegible] [illegible] [illegible] post [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

dine et membra referta generant Ex inde accidit quando repletio
non superfluitatem notabilem habens in balneo et quasi
apparet aliqualis contractio in corporis dispositione.
Si subito inveniat debilitationem calefactio et humectatio maior
videtur esse in balneo et statim cum membra incipiunt
imbibere et notabiliter calefieri recedat a balneo Et
non esset multum inconveniens corpore bene carnoso
et tamen molli et sufficienter calido superinfundere aquam
non calidam sed tepidam Ex hoc enim caliditas et humi-
ditas concludentur in membris Multum autem cavendum est
quod existens balneo non bibat aliquid liquoris et in
calido nec vehementer frequentet Nam possunt pervenire
ad ethicam et paralisim caliditas autem cum magna
virtute membrorum forsan ex frigiditate accidit ad ipsorum
frigidorum debilitatem In egressu balnei statim debet
se caput cooperire et totum corpus et specialiter in
hyeme ne corpus exponatur ad aerem diversum frigidum
ad quem paratum est ex pororum apertione exeun-
tium a balneo Caveat autem quando quis egreditur de balneo
de dormiendo statim Et debet etiam quod calidum de toto corpore
inquiratur Et hic competit ante ingressum balnei compe-
tenter pannis duritiem dissolvere confricatione vel fa-
rine multum lavamento Et sunt alii qui post egressum
in balneum et specialiter per vinum opilationum diureticum
et hic competit bibere quantum vel plurimum aut
tepide cum sanitatis si sunt calide complexionis vel
disgregationem parvam vel diminutionem sive frigide
complexionis Balnea autem et aquis sulphu-
ribus naturalibus fumantibus vel metallicis nullo
modo competunt in sanitate et regimine sed bene com-
petunt in curationibus morborum quia non est

cum de capitulo isto omnia de hiis habui vocata fe-
rieum incisione bruschi et diligens notabis quod de-
inde regimine modo fit stupha et deinde balneum
balneum non potest fieri sine aqua sed stupha bene
fit in loco sine aqua Et horum quilibet est magis vel minus
salubre quam temperatum vero calida stupha replentibus
et multum [illegible] et magnas superfluitates corporis
[illegible] Et iam in calidis stuphis non debet perma-
nere [illegible] habentes in corpore [illegible]
[illegible] effectus [illegible] multum [illegible]
[illegible] et similes [illegible] multum fre-
quenter et [illegible] multum [illegible] non
multum desiccat [illegible] non multum [illegible]
multum desiccat [illegible] quod sit [illegible]
[illegible] stupham [illegible] stuphas
et modum [illegible] eorum
qui stupham debet [illegible] bene scias quod nullo modo
debet fieri stupha [illegible] plenitudo [illegible]
immediate post cibum [illegible] corpore [illegible] plenitudo
[illegible] stuphas [illegible] destruunt et ebulliunt
et preparantur ad putrefactionem et possunt [illegible]
[illegible] omnibus et manifeste
Et si aliquis stuphet post cibum immediate [illegible]
[illegible] digestio [illegible] quod calor movetur a
[illegible] ad [illegible] et sic calor movetur a loco
digestionis [illegible] digestio debilitatur et cibus
[illegible] indigestus ad membra [illegible]
[illegible] apostemata febres [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] balneum quo [illegible] tempore [illegible]

conuenienti exercitio et pressione et [illegible] fricacio-
ne et [illegible] ad constringendum [illegible]
rum dissoluta et ad calefaciendum et humectandum
membra frigida. Unde tale balneum debet esse
ex aqua tepida vel qua [illegible] [illegible] cum [illegible]
calefiat. Non enim debet esse notabiliter calida. Et
bonum est quod balneo [illegible] post [illegible] [illegible]
nore bullite. Notandum quod [illegible] [illegible] ad
conseruacionem visus et auditus et memorie [illegible]
[illegible] debet atque [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et tali coitu debet [illegible] [illegible]
[illegible] lecti [illegible] a cibo specialiter
[illegible] illis quibus non [illegible] [illegible] [illegible]
plurimum [illegible] coitu non [illegible]. Ultra bis
[illegible] fiet in ebdomata plus quam [illegible]
[illegible] stomacho repleto [illegible] [illegible]
vel [illegible] post [illegible] [illegible] cena [illegible]
[illegible]

Capitulum quindecim de coitu

Coitus secundum [illegible] [illegible] habet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
opinionem [illegible] coitu non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod coitus non [illegible]
necessitate sicut [illegible] [illegible] et potus [illegible]
[illegible] [illegible] coitus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
adolescentes [illegible] et adolescente [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] coitu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] cum toto [illegible] tempore [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] coitu [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

fermentacione corrupcionis sanguinis [illegible] contra
coherenciam expellitur. Nec de alia via concernimus mo-
dum [illegible] si per coitum non expelleretur posset putre-
fieri et ad [illegible] [illegible] et corrum-
pit pessimas infirmitates et tandem mortem per corrupcio-
nem et caliditatem et siccitatem expellitur. Superfluitates
melancolie sive digestionis superfluitates [illegible]
bone [illegible] quia sunt superfluitates [illegible]
[illegible] quia melancolie sive digestionis superfluitates
[illegible] puritate et [illegible] ad conservacionem speciei [illegible]
habet ante conservata per coitum expellitur [illegible]
[illegible] Nec de alia via magis concernimus ad hanc
superfluitatem expellendam quia non sufficit [illegible] fa-
ciunt vel calidum et siccum [illegible] in talibus materia [illegible]
fermentata [illegible] Et sic patet quod
[illegible] sanitate feminae [illegible]
[illegible] [illegible] quia plurima
corpora [illegible] alterat [illegible]
facit [illegible] grossa [illegible]
[illegible] melancolia [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] ad mortem
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] Et non [illegible]
[illegible] sanitate feminae [illegible]
[illegible] non [illegible] hoc [illegible]
[illegible] humana [illegible]
[illegible] Ex [illegible]
[illegible] et [illegible]
et [illegible] ex [illegible]
[illegible] ad [illegible]

mediat. vt sperma mittat ad cor et ob eius virtutem
malum et venenosum sicut accidit mulieribus quod retentione
materiei. Et est notandum quod secundum contrarium modum fit
plurima coinquinatio sed et innocuitas et quantitatis
non soluunt usque plura, nonnulla indicant cum
plus debilitate cum alia evacuatione et apprehensione
defatigatione et oculorum concavitate et tristitia et
[illegible] ex sua situatione debilitatur Corpus autem
[illegible] sicca a coitu semper debet vt ab eo
morbali quo si quis multum usus fuerit citius
minuitur Causa convalescentes et debiles et macri
et quorum ventres et ilia subtilia sunt et quorum
venae sunt debiles et bene stricte coitum omnino vi-
tare debent Coitus enim multum et frequenter
nervos movet et oculos laedit et vires corporis de-
struit et ad senium cito adducit vnde quidam corripiunt
senibus Corpora autem fortia et grossa sanguine
plena et venas amplas et colorem rubeum habentia
et pilos multos sunt sufficientia ad actum coeundi
et specialiter in fine adolescentiae et magis si vtatur
nutrientibus et augmentantibus sperma et bibat vi-
num dulce et grossum et multum dormiant Et est
diligenter notandum quod coitus quem cohibent consuetudine
[illegible] debet esse a summo desiderio et na-
turali quod quando desiderium non exspectat appetitum
nec stimulum aut germinum aut ardorem aut solicitudinem
[illegible] sed coniunctum cum multo spermate quod re-
pletio est sperma ventosum et ad hoc adiuvat similis
ventus Debet autem quando coitum fuit coitus quod
venus appetitum confortare et sequitur si homo est magis

[illegible] Non debet aliquis [illegible] coitum [illegible]
cibo vel post cibum immediate sicut in [illegible]
[illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] caloris naturalis et [illegible]
[illegible] [illegible] factionem et [illegible] et [illegible] factionem Et
si contingat aliquem immediate coire post cibum [illegible]
[illegible] [illegible] moveri [illegible] ut cibus descendat et
[illegible] [illegible] deinde dormiat hora una [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] digestione et
[illegible] ad [illegible] et debet [illegible] coitus ante
[illegible] et [illegible] Et si aliquis [illegible]
[illegible] est in tali dispositione tunc est hora ad
coitum convenientissima Nam [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] sit [illegible] [illegible] coitu [illegible]
debilitatem Similiter qui vult coire non debet [illegible]
[illegible]
[illegible] Similiter coitus
[illegible] debet [illegible] omnes [illegible] fortes [illegible]
post vomitum et fluxum ventris et flebotomiam
et post fortes motus corporis et similiter post fortem
[illegible] vel [illegible] vel post fortem [illegible]
[illegible] instat [illegible] emissionem [illegible] et [illegible]
Similiter [illegible]
[illegible] coitum sicut [illegible] Similiter [illegible]
[illegible] nullo modo [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] Similiter [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] sicut si [illegible]
[illegible]

virge et vestre propter laborem creationis spermatis
et debilitatio magis aliorum corporis quam partis sinistre
hec igitur coitus figura primus est fugienda Secunda
vero autem secunda figura et utile ad conceptum
corporis in capitulo de regula approbatur supra feminis dum
plures sunt qui coitus cum infantibus et masculis et
fedus et abhominabile et in lege prohibitum Et ex
una parte est nobilior et ex alia minus nocivus
et quia minus expellitur de spermate Nobilior quidem
quia natura indiget in tali coitu motu plurimo
et sperma educatur Et minus nocivus et quia minus ex
pellitur de spermate quod cum voluptate et cum minore de
lectatione Etenim delectatio magna in coitu una
est de causis inducentibus debilitatem et ideo quanto plus
in coitu delectatur tanto plus debilitantur

Capitulum sextum de comestione et bibere

Ratio naturalis expostulat ut post predicta de
terminetur de comestione et bibere si quidem post exer
citium et balneum et coitum sequitur est necessarium sumere cibum
et potum Primo igitur determinabitur de cibo et potu
in generali Secundo autem de singulis maneriebus
ciborum et potuum in speciali ut ista doctrina sit suffi
cientior et utilior Post enim exercitium coitum et balneum
corpus remanet damnificatum cum debilitatur et sic fortis vi
detur quod post talem manerierum sequitur cibi appetitus
et desiderium Naturaliter enim appetitus movetur ab ina
nitione membrorum et tenditur ad materiam sicut
versus orificium stomachi ad quam sequitur sensus tactus
dampnosus quem famem appellamus et desiderium Et
huiusmodi famem inducit ad ostendendum necessitatem
cibationis post hec ergo desiderium non est tardanda

cibario eo quod fame sollicitant stomachum vel malis
humoribus. Attrahit enim stomachus ex venis et tribu[illegible]
qua retinet quod melius et subtilius est et dimittit
alium quod grossius est [illegible] unde videmus
frequenter quod fame sollicitantes multas aggregant [illegible] cum
sunt ab ore et [illegible] desinit [illegible] appetitus [illegible]
[illegible] ventositate mala et [illegible] in stomacho [illegible]
[illegible] unde appetitum deficiente [illegible] secundum
[illegible] vel [illegible] aut [illegible] vel aqua
calida et [illegible] dant appetitum [illegible]
[illegible] vel [illegible] et [illegible] aceto
[illegible] debet. Et [illegible]
stomachum adeo replicat quod tendere sunt [illegible]
et multum [illegible] et anhelitum angustie [illegible]
dolorem. Et similiter ventositas [illegible] et [illegible]
[illegible] multum [illegible] et similiter ex mali[illegible]
[illegible] fastidium [illegible] et ex grossis [illegible]
producunt [illegible] dolorem et [illegible] et podagra
et asma et grossitiem splenis et capitis. Et [illegible]
ex quibusdam flegmatica et melancolica. Et si fas-
tidium sit ex [illegible] superfluis producunt febres
acute et maligne et apostema intus acuta
[illegible] vel [illegible] nausiativa [illegible]
[illegible] qui [illegible]
[illegible] in stomacho. Nec ex toto debet desiderium [illegible]
[illegible] debent aliquem aliquod appetitum
et hoc specialiter est observandum in habentibus appetitum
forte [illegible] cum [illegible]
multum [illegible] Et iste [illegible] debet [illegible]
[illegible] appetunt et in hoc multum considerandum [illegible]
[illegible] considerando [illegible] [illegible] gratia
aliquem et [illegible]
[illegible]

Et si aliquis forsan hanc repletionem manifestam
invenerit statim evomat Et si forsan vomitus non
possit fieri et digestivis [illegible] debet Et
[illegible] sunt que [illegible] solvunt et [illegible]
[illegible] De cibo [illegible] multum [illegible]
debet quod appetitum [illegible] vel fastidiosum
Talis enim appetitus [illegible] Pro [illegible] cibi
[illegible] ad alia signa. Et quod [illegible]
stomachum [illegible] et quod [illegible] sunt digestiones
cibi. Item et quod [illegible] sunt [illegible] ad
[illegible] tempore [illegible] cibi dato quod non
urgeat appetitus Et specialiter si advenerit hora
in qua consueverit cibari [illegible]
vel in aliquo quod digestionem [illegible]
cibi Et [illegible] notandum quod quidam sunt indi
gentes pluribus cibis et quidam paucioribus quidam me
diocribus Nam habentes calorem fortem et corpus mag
num et multam exercitationem et habentes virtutem
naturalem cibativam fortem indigent multo cibo
hoc [illegible] quod [illegible] debilium [illegible] quantitate
[illegible] Et e opposito quorum calor est debilis et cor
pus [illegible] et virtutem cibativam sunt debiles [illegible]
laborantes indigent pauco cibo Et mediocriter dis
positi indigent mediocri cibo hoc [illegible] quod [illegible]
de cibi quantitate [illegible] ratione Non tamen debet [illegible]
multa [illegible] sicut [illegible] et [illegible]
[illegible] Et sicut dictum est de multo et pauco sic
[illegible] modo intelligitur de subtili et grosso Nam ha
bentes calorem fortem et [illegible] et virtutem ci
bativam fortem et multum laborantes indigent cibis
grossioribus [illegible] sicut carnes bovine [illegible]
et similia Et e opposito quorum [illegible] sunt debilia

mollia humida et frigida et calor debilis indiget
cibo subtili sicut sunt ova sorbilia et aque carnium
(et mediocrem indiget mediocri cibo. Eodem dico quod
humida sunt indigentes cibo multo nutrimento quod
[illegible] indigent hominum maxime quando ca
lor est multum consumens vel laborantis multum indiget
cibo multum nutriente sicut sunt ova sorbilia et
ova dura et aqua carnium. Et per oppositum homines
pingues [illegible] habent carnes humidas
non multum laborantes et habentes calorem debilem et
tenuem indigent cibis parum nutrientibus sicut sunt
olera [illegible] et fructus et caseus et mediocres
indigent mediocri. Sicut enim si habet extremum
ad extremum ita si habet medium ad medium. Avicenna
secundo [illegible] omnis hominum indiget cibo bono in
nutrimento. Unde si aliquis utatur cibis malis nutrimen
ti [illegible] et forsan in principio non noceat vel propter
consuetudinem vel virtutis fortitudinem et dispositionis
bonitatem in posterum tamen ad malas incurrit egritu
dines. Quidam tamen sunt qui propter consuetudinem
et qualitatem nature proporcionabilitatem aliquando
deberent cibis pravis [illegible]. Unde si quis consuetus
sit uti malo cibo non subito debet mutare consue
tudinem sed paulatim. Cum si forsitan [illegible]
mutari hic possit propter aliquam causam specialem bo
num est quod subito fit in principio [illegible] Unde
quod [illegible] a tali cibo et [illegible] ab [illegible]
[illegible] cibus [illegible] non sit ma
terie [illegible] Nam materia [illegible] cor
rumpit naturam bonitate dispositionis et [illegible]

consuetudinis quod sepius et maxime vitabiles et mag-
na cum sit corruptibilis a natura ... falsum commendatur
cedentem malum cibum notabiliter temperantiam ...
et bonitate appetitus possit corpus sanitatem debitam
conservare sicut experientia sensibili cognovi ...
ipsius complexionalitatis de complexione quod in singu-
lis diximus. Et quod sunt indigestibilia cibo multum ...
nutrimento facilis digestionis et boni chymi sicut sunt
ova sorbilia et aqua carnium et bonum vinum odoriferum et
subtile. Et talia cibaria recipiunt habentes diges-
tionem debilem et a quorum corporibus facta est alte-
ratio resolutiva magna sicut convalescentes et indigentes
augmento. Et sicut debilem digestivam habentes et
quorum corpora sunt multum resolubilia et calor eorum
remissus et mediocris ... sicut quibus convenit cibaria
multa nutrimentalia et difficilis digestionis boni chymi
sicut sunt carnes animalium ... et ova dura et similia
hec enim recipiunt homines quorum calor est fortis valde
et multum exercitantes et habentes fortem digestivam et
membra dura et spissa. Est autem ... cibaria
... quod multum ... in ... parum ...
... multum nutrimentalia facilis digestionis et mali chymi
...ita caro ... et ... et ... ...
alia cibaria que sunt difficilis digestionis et
mali chymi et parvi nutrimenti ... sicut ...
... sicut est caro salita et salsa ...
... sunt quod indigestibilia ... facilis digestionis
et parvi nutrimenti et boni chymi sicut sunt lactuca
et mala granata et similia et hec cibaria ...
corporibus ... et ... debilem digestivam habentibus

a quorum corporibus non multa fit resolutio quibus
tunc competunt bonum vinum et alia cibaria que sunt
subtilis substantie et non multe [illegible] [illegible] que non
[illegible] in hyeme [illegible] [illegible] sunt [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est
consideranda [illegible] qualitas ciborum [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] in hyeme [illegible]
cibaria [illegible] calida et in estate frigida et in medio-
bus temporibus mediocria et similiter intelligatur
de [illegible] qualitate Nam calida [illegible] com-
petunt in hyeme et frigida in estate et in temporibus
mediocribus mediocria [illegible] qui multum [illegible]
sunt in calido indigent cibis frigidioribus et econtra
et similiter intelligatur in aliis qualitatibus [illegible]
[illegible] [illegible] que possunt esse causa corruptionis
digestionis sunt cavenda [illegible] [illegible]
[illegible] et mala masticatio [illegible]
multa [illegible] diversorum ciborum [illegible]
[illegible] et multa potatio et mala ciborum
ordinatio puta si grossa cibaria recipiantur
ante subtilia nam [illegible] corrumpentur digestio
Nam subtilis digeritur ante grossum et non [illegible]
[illegible] in stomacho [illegible] plus debito et in
stomacho corrumpitur et aliud cibum nondum digestum
corrumpit Unde rationabilius [illegible] sub-
tilia cibaria et post grossa [illegible] digeritur [illegible]
grossa descendit a stomacho et grossa [illegible]
in stomacho usque ad perfectam digestionem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

multitudine cibaria grossa Nam in pauca quantitate digesto de
facili cum sint subtilia et magna quantitate Unde de tali
cum non est [illegible] simul [illegible] grossa [illegible] ut sit
debet proportionare grossa ad calorem [illegible] ita quod
[illegible] debet [illegible] cum grossis et subtilia scilicet quod si calor
sit in fundo stomachi et circa os eius multum debet ponere
grossa in fundo et subtilia in ore eius [illegible] hec quod si
[illegible] et [illegible] ponet [illegible] subtilia
[illegible] minor et magis corruptibilia [illegible] subtilia [illegible]
grossa similiter considerandum quod cibum [illegible]
[illegible] vel post digestum vel ante digestionem
[illegible] alia cibaria indigesta similiter [illegible]
quod in principio [illegible] sumuntur fructus simplices puta castanea
mespila Nam [illegible] grossa [illegible] cibi a
stomacho Unde videtur quod [illegible]
[illegible] alia [illegible] in [illegible] complexionis Et [illegible]
[illegible] quod [illegible] ne fructibus [illegible]
cibum [illegible] debet [illegible] prima qualitate [illegible]
[illegible] sanguinem [illegible] et putrefactionem
[illegible] fructibus vel [illegible]
fructus stipticos sit postponendo aliis cibis scilicet castanea
[illegible] amigdala [illegible] mespila [illegible] Et
fructus laxativi sit premittendi puta uva [illegible]
[illegible] mora et similia Nec [illegible] tales fructus
[illegible] debet comedere alium cibum [illegible]
et [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] vel [illegible] vel aliquid [illegible]
[illegible] ante fructus [illegible]
[illegible] aliquis [illegible] stomacho [illegible]
vel propter naturalem complexionem vel propter tale
[illegible] vel [illegible] vel aliquam [illegible]
[illegible] de fructibus [illegible]
[illegible] melonum

corrumperet [illegible] cibum [illegible] quod [illegible] homo
[illegible] de cibo [illegible] quod debet [illegible] stare [illegible]
[illegible] comedunt [illegible] quod [illegible]
[illegible] sanitatem ne corrumpetur [illegible] in
[illegible] ad expellendum [illegible] ad conservandum Nam [illegible] de
[illegible] cibo et conservandam [illegible] de [illegible]
et aliorum Et amant [illegible] sanitatem conservare [illegible]
aliquo [illegible] medicinali ad conservandum
sicut [illegible] ad [illegible] hora comestionis et
tempore frigida Et si non sit possibile [illegible]
[illegible] Et sint hore comestionis tales quod post eas
homo possit quiescere Et [illegible] dormire Non est
dormiendum post cibum [illegible] quiescendum
et dormiendum ne [illegible] latera
post cibum deambulare ante sompnum ut cibus descen-
dat ad fundum stomachi in quo fit cibi melior digestio
Et tunc ante veniat ad cibi digestionem [illegible]
[illegible] dormire super dextrum latus ut cibus descen-
dat ad fundum stomachi [illegible] longiori tempore
super sinistrum ut digestio compleatur. Nam dormire
super sinistrum latus plus confert digestioni omni
alio dormitu In hoc enim dormitu [illegible]
[illegible] cibum et stomachum sicut gallina ovum et pullum [illegible]
[illegible] Et sic cibus et stomachus [illegible] digeritur
[illegible] dextrum latus ut [illegible]
[illegible] transeat a stomacho ad [illegible]
[illegible] digestionis [illegible]
[illegible] aliquem a [illegible]
[illegible] cibum [illegible]
[illegible]
[illegible]

recipiat cibaria contrahit super se et per hoc recipiat
ad eorum digestionem re. humiditatem et caloris vel
superfluis his habetur et ... regimine similis
intelligitur in alio ... et cum ... per consequens
digestionem ... sic habeat ... notabile ... digestio ... ebullitionem
... superfluis ... sibi ... et ... ab ebullitione ... et ...
... et cibaria ... stomachi ... digestio ...
... cibi ... ingrediat ... particularium habeat. Et quanto plus ... et tanto
magis ... ampliori ... quod ... post cibum digestionem ... fiat ...
... de stomacho indigestum et ... corrupta
... et ... et similiter ... facta
... quod ... non debet ... cibum subtilem quod si ... ad stomachum
... grosso ... grossum ... et digerere
potest et ... cibum grossum ... In tali casu
... cibum grossum ... ad subtile
... stomachi a subtili
... quod stomachus
... et ... cibus
subtilis non est ... cibus subtilis
propter stomachum ... et cibus ... subtilis
... cibus ad omnes ...
stomachi ... et ... ob
stomachum ... cibus ... grossum
... cibum ... in ...
... et ... stomacho
... et ... non ...
... ad ... stomachi

sed dissipabatur superius duplex substantia cibi et diversa
digestionis et ad hoc multum est considerandum quantitas et diffi-
cultas paulatim si sit male convertenda cum igitur in die sit
reddere vero secundum non subtilis si vero forma debet ad eam diges-
tionem non convertitur subtilia cum in natura veniet et ad hoc
multum considerare debet medicus vel de regimine eius consuetudine et
per ... fore ... complexionem et diversitatem consuetudinis et sic
quibus bona complexio in die naturali vel perficere debet quia
quorum virtute sic fit forte et ... ad non multum
convertibilia et ... aptitudinem sed ... sufficiente
cibus ... sumere ... et ... sic
sic habet ... et valet quorum ... sunt
sunt et ad hoc ... quibus ... sed aliqui grossa
et ... et multum ... et non sunt con-
vertibilia ... cum sufficiunt ... sed ... in die
naturali ... sic ad ... eius
ante alia quibus non sufficit bona complexio in die
naturali sed ... virtute sed debet ...
et valor ... ad ... et ...
... sic convertibilia et manifesta et ad ...
... naturalis vel accidentalis ... et
... sic subtilis ... convertibilia et digestibilia
et in quantitate ... et ad hoc ... et ...
... et complecte bona complexio in die na-
turali ... et ... sufficit com-
... in ... sed ... bona com-
plexio et alia ... sic ...
... quibus non sufficit bona complexio
in die naturali sed debet ... vel ...
in die ... sic ... a ... et ...
... sed ... et sic ...

exstinctionem parata unde si est urina sic sicut aliqui
tunc calor resoluunt et extinguunt et si urina licet multum
alba fuerit tamen calor sufficiens unde iste modus sunt
considerata et parva Consequenter sunt sanguineo
indigestis tamen urina ut dicitur ad statum Ex
prima tamen calor de debilitatis ideo propter multas
urina sunt digestio Bonum est igitur quod in vera natura
eorum urina sit corpus confortetur calor naturalis
laboret in digestione Et causa ratio est in omnibus
Complexionibus igitur hominum considerari debemus
quod flegmatici minus possunt digerere et colerici
magis Sanguinei autem et melancolici mediocriter
nisi quod melancolici magis sunt tenues et ratione fle-
maticorum et sanguinei et ratione colericorum Et de
hoc omnes temperati existunt De etate vero
patet quod infantes et senes minus tamen possunt
digerere et simul adolescentes maiores mediocr
iter sunt habent medio modo hec igitur sunt que
secundum rationem dicere possumus de urine colore
Est autem diligenter notandum quod sunt quedam urina
que non sunt urine tamen sunt colorata partim lac et aurea
vel alia colorata nec lac et prima nec lac aut
et cinis aut karopos nec mortui velatilem post
kyanos vel lactis nec de urina de urinam
vel propter ruborem in eodem modo urina in
ideo existunt bassa dimidium multum et sicut
quando consumitur urina grossiora in macie
vel in declinatione Et similiter mediocris mediocrem parte
quod nisi ... in dicta est ... grossior urina
et macie ... resistunt ... singula

noctium longitudinem sufficienti et quod homo dormiat de
nocte. Nam digestio fit in quiete et in sompno quoniam sunt
virtutes naturales et fortificantur naturaliter. In sompno enim
melior fit digestio in stomacho quam in vigilia et ideo con-
sulitur scilicet sufficienter de termino distinendi a cena et quare
venit et longe a sompno dormiendi diligenter et non quod bo-
nus similiter cessante vero nimium bibere debet nec
in principio mense nec in medio scilicet sufficienter debet
potus usque finem comestionis et tunc tantum bibere debet
quod vera sitis sedetur. Est autem vera sitis que desic-
cans in stomacho consistit et necessario quam habet
pro alimento stomachus calefacere et desiccare. Est enim
fames appetitus calidi et sicci et sitis frigidi et
humidi. Et quia talis estimatio magnum contingit circa
finem comestionis ideo tunc est bibendum et non ante nisi
parum. Secundo est autem quod taliter est potus quando est
de principiis alimenti dilatamur et alius est sitis sedativus
potus enim principaliter potest tempore simul cum cibo bi-
bi [illegible] et [illegible] quod talis potus non
debet differri usque ad finem comestionis sed debet etiam
in principio et in medio bibi sumi. Et iste potus magis
competit quando sumuntur cibaria grossa naturaliter sicca
et [illegible] sicut est in laboratoribus contingit prout
solum. Secundus potus sitis sedativus regulariter et hoc
bene dispositi debet differri usque ad finem comestio-
nis cum est vera sitis propter estimationem cibi calidi et
sicci. Non enim multum rationabile est quod simul loquatur
sitis et fames quia sitis appetitus est [illegible]. Potus autem
dilatativus magnum valet [illegible] digestionem et tunc
[illegible] et non multum bibere [illegible] [illegible] a.

stomacho ad cap et separet stomachum ad corrumpendum a
bum cibum Et si forsan contingat aliquem [illegible] sicud non
cibum castor et similia farina post genesturam a medico
sicut illa de Dnaturalib Et in tali casu [illegible] potest
reperire potum cum cibum Sed quia hoc opus breue Regi
sanitatis non plus loqui de isto potu nisi quod regulariter vti de
bet in regimine sanitatis. non est aqua sed vinum vel aliquid
proportionabile vino puta ceruisia vel ciserum vel
pomacium vel mellicratum vel aliquid simile quia ex albo
vino est similiter Et quia de hiis omnibus consimiliter tractabitur
in speciali volo transire vinum autem quo vti debemus
in regimine sanitatis non sit acutum nec aquosum nec gros
sum nec dulce Et in estate sit album vel citrinum
et in hieme rubeum vel subrubeum et sit clarum et sub
tile et sapore amicabile et odore suaue Et circa hoc
debemus notare quod quorundam magistrorum opinio est quod
magis eligendum est vinum debile sine aqua ad cenam
quam vinum forte cum aqua fractum et specialiter corporibus calidis
atque colericis et sanguineis Sed istorum opinionem me
latenter argumento Nam vina debilia magis sicut
gallicana multum sunt corruptibilia vnde facile
corrumpuntur Et hinc est sequitur quod si vinum debile
gallicanum dimittatur de sero ad noctem et mane inuenitur
corruptum Vnde puto quod vinum forte fractum cum
aqua multum conueniens in sanitatis regimine in
casu in quo vinum debilius non sit adeo debile quod
sit nimis corruptibile in natura sua sicut vina
gallicana Ex hiis igitur patet quod naturaliter non competit in
regimine sanitatis in vsu potus Et vlterius Sedulius
supponit naturam aliquam stomacorum vel corporis bas
vel robore complexionis Circa patet quod vinum

deferret sive aliter fiant magis remoti a sanguine [illegible]
mentem quam [illegible] antequam. Et [illegible] notandum diligenter [illegible]
[illegible] aliquos pati [illegible] [illegible] que [illegible]
[illegible] stomachi sicut [illegible] et [illegible] et
et [illegible] vel propter [illegible] aut motum [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] Et in tali casu pro [illegible]
[illegible] [illegible] bene [illegible] ad [illegible]
propter [illegible] vel si magis [illegible]
[illegible] et [illegible] vel pro
[illegible] propter [illegible] et
[illegible] quod in tali
sit medio [illegible] attractio aeris frigidi [illegible]
[illegible] Et [illegible] diligenter notandum quod [illegible] complexi-
onis [illegible] et sic de singulis attendendo [illegible]
in administratione vini vel potius aliorum [illegible]
complexionibus competunt vina fortiora [illegible] quibusdam
debiliora Et quibusdam plura quibusdam vero minus
[illegible] quibusdam grossiora et quibusdam subtiliora Et
similiter intelligendum de etatibus et aliis [illegible]
calidorum complexionum indigent vinis debilioribus
et subtilioribus et indigent minori quantitate Et
homines frigidiorum complexionum indigent vinis for-
tioribus et maiori quantitate [illegible]
debiles indigent vinis debilibus et [illegible]
[illegible] forte et [illegible] fortes [illegible]
[illegible] debiles indigent vino et [illegible]
magis [illegible] et forti [illegible]
[illegible] indigent [illegible] vini Cum quia frigide [illegible]
[illegible] Cum quia et [illegible]
quia [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

Quantitas autem mediocris potus quam homo debet
accipere in mensa ad sitim sedandam et ad cibi permixti-
onem est quatuor librarum minutarum secundum quod sepe
sum testatus et approbata docet Et quantitas potus
offerende secundum [illegible] alicuius [illegible] linea [illegible]
secundum convenientia sanitatis [illegible] Quidam enim sunt quibus
sufficit minor quantitas et quibusdam maior et ideo
unusquisque debet attendere quantitatem cibi et qualitatis
Nam secundum aliud et aliud cibi quantitate et qualita-
te diversificabitur potus quantitas secundum quod diver-
sificatur secundum naturas unde qui plus comedunt
et cibaria maioris commixtionis in stomacho ad-
veniunt plus sitiunt et indigent plurimi potu
Et quanto sitis est maior et vehementior ex cibo salso
potus debet esse debilior et quantitate maior
et eodem modo [illegible] in [illegible] potus debet
multum considerare qualitatem et quantitatem stoma-
chi [illegible] habentes enim stomachum calidum multum
sitiunt et magnam quantitatem potus sustinere non
possunt Et e contrario est de habentibus stomachum
frigidum Nam est parum sitiunt et magnam quantitatem
potus sustinere possunt Hec enim generalia sufficiunt
de cibo et potu quia diversis [illegible] de hiis [illegible]
speciali

Capitulum septimum de somno et vigilia

C onsequenter est dicendum de somno et vigilia
et contrariam Nam [illegible] sunt in
[illegible] plurimum necessarie Est [illegible]

notandum quod somni brevitas et senectutis regimine si debite ad
ministretur est valde magnum bonum est ergo respondendum quod
in somno natura firmatur. Nam per somnum calor naturalis
operatur circa materias interiores et intrinsecus omnis defectus
et quantitatis virtutis alimenti digestio completur per somnum
quiescunt omnia membra et sensus a suis operationibus
Et quia digestio fit debite magis tunc virtus digestiva di
gestio completur per somnum virtutes animales que fa
tigate sunt reformantur et reforbatur spiritus
etiam fatigatus per motum per quietem somni fortificatur
unde in omni motu corporis cum recipit quis dolorem
statim quiescere remedium est. Nota est autem veritas quod
nisi in somno nam in vigilia organa sensuum sunt
in actu sentiendi et non potest totus vel quiescere sed
est in motu motum non valet quiescere sine vigilia
propter colligantiam et proximitatem ad organa sensuum
que sunt in actu sentiendi propter hoc ergo non debet
homo esse sine somno. Et enim somnus facit omnes
digestiones rerum digerit et corpus impinguat calorem
dissolvit animum reconfortat calorem naturalem augmen
tat humores [illegible] et mentem clarificat. Nam
plus somnus [illegible] et [illegible] digestio
ante vigiliam [illegible] est sic apparet quod
somnus bene ad [illegible] digestionem. Et quia senes
sunt frigidi et sicci et male digerunt indigent
magno somno. Galienus de etate senectutis
commendat somnum [illegible] si quia ter
tiam sunt frigidi ad [illegible] Et sic
senes debito modo [illegible] habent utilitas.

sic et vigilia moderata et debito modo exhibita
cibi desiderium auget et famem excitat cibi et corporis
confortat et spiritus ad exteriora movet sensus quibus
eo sunt membra exhilarari quod famis expulsione
cumulum necessarium Et sicut somnus et vigilia mo
derata sanitatem conservat sic e contrario si debito modo
non exhibeantur sanitatem corrumpunt Unde immodera
tus somnus preparat corpora ad apoplexiam epilen
psiam et stuporem Et sic ad bonum erit generat ex
tudine humiditatem et flemmata et flemmatis unde
caput et corpus efficit desiderium deinde quod
flemmata et febres frequenter generat Vigilia autem
immoderata corpus desiccat virtutem animalem de
bilitat et digestionem diminuit et preparat corpus
ad egritudinem consumptivam Et vigilia autem contra
ria que est contra naturam de somno diurnali
ex quibus causis patet provenire ut hic dicendum
quia hoc est regimen sanitatis et impedit enim
egritudinem differt autem ad pueros sicut somnum
et vigilia convenienter possimus ut bene et ma
le dicamus vel modo utendi somno dico quod
per consuetudinem debet sed vel quod immediate
post cibum non dormiat ut cibus descendat ab ore
stomachi Nec immediate laborandi Nec
minus studendo disputando vel legendo vel come
dendo hoc enim impedit cibi digestionem sed
quiescendo et audiendo sive alia musicalia audi
endo sic sicut multum necesse vel aliquam historiam
Cum si forsan tandem cibus descendit ab orificio
stomachi tunc est bonum et convenientem quiescere

sicanus cibus descendisset ad orificium stomachi. Et cum
quod cum descendit cibus a stomacho orificio dormientis
confirmat generatur [illegible] et [illegible] et dolores
[illegible] ventris et [illegible] laterum [illegible] digestio [illegible]
Et postquam cibus descendit et fumus [illegible] et spira-
mina fluunt [illegible] ad cerebrum [illegible]
[illegible] satisfaciendum dormiendum. Per constante
[illegible] toto tempore in stomacho [illegible] non
valeat. Ideo dormiendum [illegible]
[illegible] totius corporis confortationem [illegible]
membra totius corporis debet ad [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] debet
[illegible] cibus [illegible] ad orificium stomachi
Et in principio somni parum dormiendum est super la-
tus dextrum [illegible] ad [illegible]
[illegible] parum ad digestionem [illegible]
[illegible]
super dextrum latus [illegible] ad digestionem [illegible]
[illegible] stomachi [illegible]
[illegible] falsa [illegible]
cibus in stomacho [illegible]
[illegible] cibus stomachi sicut [illegible] Et
[illegible] dormiendo super sinistrum latus [illegible]
[illegible] digerit [illegible]
[illegible] super dextrum latus [illegible]
[illegible] super sinistrum propter digestionem [illegible]
digestionem [illegible]
ut facilius descendat cibus de stomacho [illegible]
complementum [illegible] digestionem [illegible]
[illegible]

libus sequentibus debet esse somnus de tanto quod prima di-
gestio sit completa et quod cibus transeat ad locum ubi
debet fieri secunda digestio. Nec debet forte multum debet
prolongari somnus quod secunda digestio sit completa. hoc
autem tempus diversificabitur secundum diversitatem complexionis
etatis et cetera. Nam qui sunt valide complexionis et
habent digestivam bonam et comedunt cibaria facilia
ad digerendum et non comedunt multum de quantitate
tales cito digerunt. Unde talibus forte sufficeret
somnus brevis puta sex horarum vel octo ad plus.
De illis qui sunt econtrario scilicet frigide et humide
complexionis habentes digestivam debilem et com-
edentes multum et cibaria non obedientia digestioni
talis utique indiget somno longo puta decem vel duo-
decim horarum. Nec tales sunt comedenti nisi semel
in die naturali. Alii sunt qui medii sunt inter istos
tales in rectitudine prenominati. Iste indiget somno
medio. Amplius in hoc considerari debet necessitate
recreationis virtutum naturalium animalium. Nam si
quis fatigatus vel lassatus fuerit melior et debilior fue-
rit hoc expedit longiori somno et e contrario. Et
quando expedit mediocri somno debet ad moveri
digestionem ante sufficientem somnum debet tempore [illegible]
et sentiunt nausea et palpebrarum gravitatem et
descensum cibi a stomacho voluntas ascellandi
et mingendi. Gravitas autem palpebrarum et
cerebri et totius corporis et somnolentia et cum
tractio sermonis natura ubi passiones significant
somnum non esse sufficientem. Et de delectatione notabiliter
quod de quantitate somni sic et in aliis considerare debemus

sm experimentum Experientia. Unde homo qui dictatur
somni una die et sic consequenter et proportionabiliter p
pendat quantum dormire debeat. Hoc autem experientia
debet fieri supposito regimine eodem et exercitio secundum
temperato et indigentie debito. Et est diligenter notandum
quod homo temperatus vel prope supposito regimine temperato
in ceteris talem appetit somnum quantum oportet et
secundum necessitatem. Nam optima natura tantum ap-
petit quantum est ei necessarium. Et hoc est verum nisi
consuetudo obviet. Sed in corporibus lapsis non est consu-
etudo in appetitu quando enim plus appetunt somnum quam
oporteret. Et quando nunquam sed etiam in extremo semper mi-
nus quam debeat. In corporibus igitur temperatis vel
debitis regimine temperato potest dici quod quantitas
somni est equalis quantitati vigiliarum vel in con-
clusione est. De qualitate somni quod somnus quanto
profundior tanto melior et longior. Et somnus natu-
ralis somno autem innaturali et superiori [illegible] longior.
Et nota quod consuetudinis sententia est ex sententia forte extremo
et multum conveniret dormire forte somno et pro-
fundo clarius est. Scitur quod corporibus temperatis
non competit dormire supra ventrem propter colli-
sionem et stomachi repressionem licet et quibus-
dam firmam debilem conferat digestionem [illegible]
stenda. Et quod nullo modo dormiendum est supinus
hoc enim provocat corpora ad egritudines ibi
nominatas puta ad incubum et apoplexiam et
stuporem et similia hoc enim supinus dormiendo fa-
cit superfluitates defluere ad posteriora et retinentur

et non moveantur vel sicut canales qui sunt de ambo-
bus et fiunt cum predictarum operationum diversi-
ficandis quod somno naturali et bono et illo quod dic-
non impedit Nam dormire ex dextro corpore spirat
ad malam operationem qua supra dicte sunt
Vel etiam lanugosa vel stramentosa et aptata cum [illegible]
et virgulis et [illegible] apta sedes Tum quia fri-
gidior Tum quia constrictior Tum quia compositior
et quo ad eam et quo ad corpus hoc ipse tem-
pus est magis aptum ad dormiendum et dies ad
laborandum Et ideo concluditur quod usque mediam noc-
tem et plus vigilare de cibo et specialiter nisi noctes
sunt valde breves quia melior fit digestio de nocte
calore solis et quietis et frigiditate noctis Est
sufficit de dormitione et dissolutionibus contra
et carnem et ceteris [illegible] abstineat a cena
Et e deleget notandum quod dormiente somno sta-
dendum est deligens emundare corpus a superflu-
itatibus multipliciter vel solum per sternutacionem
et per aliam viam tussiendo [illegible] et
[illegible] mundando et caput pectinando manus
et faciem cum aqua frigida lavando

Capitulum viij de accidentibus anime

Circa accidentium anime correctio ad ethicam mo-
ralem pertinet ut anima bonis habitibus conformetur
sic ad medicum ut corpus in debita sanitate con-
servetur quot enim modis alterat corpus qualitate cor-
poris tot sunt [illegible] genera Et quia eius
accidentia corporis qualitate alterant corpus eorum
correctio et moderatio ad medicum pertinet Nam

sicut vestes hominis sunt materia complexionis sic
quantitas sic et accidentibus sequuntur complexionem materia
unde secundum ex frequenti vice altera modo sunt
sunt et similiter sic modo intelliguntur in aliis. Quoniam
autem anime accidentia quorum correctio quodammodo
pertinet ad medicum sicut ira gaudium timor tristicia
verecundia et angustia. In ira quidem movetur calor
et spiritus subito et exterius ad extra totaliter
relinquendo radicem secundum autem dicitur in radice cordis
penitus movetur ad exteriora secundum in gaudio calor et spiritus
moventur paulatim ad exteriora in timore totaliter ad interiora
partem cor relinquitur derelictum unde multi et
debiles ceciderunt ex nimio gaudio sincopizant quando
non contingit ex ira unde contingit homines mori
ex gaudio et non ex ira. In timore calor et spiritus
subito moventur ad intra in tristicia paulatim secundum
verecundia et angustia duobus moventur motibus modo
ad intra modo ad extra sicut patet in verecundia quod dicitur
tristicia de eo quod fecimus et inducit duplicem
motum cum quod calor movetur ad intra ex eo quod tristatur
moventur tunc ad extra ex eo quod fecimus verecundia
tristicia talis duplicem inducit secundum tristicia de eo
quod potest ut inducit sompnum. Et similiter de verecundia
dicta spiritus primo moventur ad intra et deinde redit
ratione et consilio dilatantur illud quod correxit
ex quibus apparet subiectum color et sic mani-
festum quod omnia accidentia alterant corpus
quia calefaciunt corpus ira ascendit calor et
spiritus in corde et diffunditur ad singula membra

et propterea in quibus caloris forte et multos spiritus
in quibus tamen caloris debilis vel exastu [illegible] vindicta
appetunt calor non propter [illegible] fervens et diffusus ad
extrema corporis et sic remanent interiora membra
absque tenerea et frigida non obstante quod calor sit ac-
census in corde unde videmus multos iratos ap-
parentes vindicta in ira terrestri et in talibus ut
in ira perfecta. Sed quodammodo timor [illegible] ex
grandium corporis infrigidat per viam resolutionis et
distractionis calor spiritus a fonte caloris. Et timor
infrigidat subito per viam suffocationis. Et tristitia
infrigidat paulatim et per viam destructionis et propter
Non solum autem predicta accidentia anime que sunt
terminus ex parte appetitus irascibilis et concupi-
scibilis alterant corpus sed etiam [illegible] et imaginationes
que sunt terminus ex parte virtutis cognitive sicut vi-
demus manifeste quod videre rubea et ymagi-
nari movent sanguinem. Et si quis ymaginatur
dolorem quem patitur sicut in aliquo membro dicit
dolorem unde ymaginatio facit [illegible] ymagina-
tionem recipit esse in re naturali. Ex quibus
patet manifeste quod curatio accidentium anime
spectat ad medicum. Dicamus ergo quod ira non [illegible]
petit in sanitatis regimine ita enim [illegible] facit
singula membra et precipue [illegible] cordis omnes ac-
tiones [illegible] consumit [illegible] sic ergo oportet
omnis [illegible] adversus illecta [illegible]
aliud irascendi et nolite [illegible] Nam in [illegible]
et homines irasci [illegible] vehementi [illegible] non
competit in sanitatis regimine. Et de [illegible]

ex quibus sunt frigide et male spirati quibus non debe-
at prodest in regimine sanitatis. Amplius dico quod
tristicia non competit in sanitatis regimine. Nam co-
-niunt naturam [illegible] infrigidat enim et desiccat
et propter maciem et extenuationem inducit cor con
stringit et spiritum obtenebrat quoniam ingenium hebetat [illegible]
[illegible] intellectum obstruat memoriam obtundit. Falso
videnda sunt enim obiecta et quod valde vero [illegible]
ad desperationem [illegible] ad multas [illegible]
[illegible]. Et est diligenter notandum quod quedam sunt
quorum spiritus sunt adeo mobiles quoniam calide quoniam sunt
adeo pingues et carnosi quod eis non debet homini
tristari ut spiritus calor [illegible] et corpus aliquantulum
[illegible]. De gaudio autem quoniam multa tranquil-
litate sciendum quod gaudium temperatum competit regimine
sanitatis ex eo quod est unum de reconfortantibus virtutem
vitalem cum refectat tranquillitatem et gaudio scilicet gau-
dium non debet esse excessivum quia inducit sincopim
et mortem. Et maxime gaudium competit his qui
multum curant et sollicitudinibus [illegible]
[illegible] principaliter. Et similiter hiis qui sunt in gaudio con-
tinuo et immoderato modicum tristari competit. Et eodem
de hiis accidentibus superfluitatibus [illegible]
sunt est dictum de accidentibus anime [illegible] sicut ex
parte appetitus. Ita suo modo potest intelligi de af-
fectionibus [illegible] sicut ex parte appetitus
imaginativi. Non enim est conveniens in sanitate regere
ut aliquis imaginem nimis intense. Nam ex tali
ymaginatione [illegible] spiritus motu desordinato [illegible]

cori digestionis et impedit somnus Et hec breviter
sufficiant de accidentibus anime dicta

Capitulum nonum de tempore sive anni ~~[illegible]~~

a D sanitatis regimine perfecte oportet considerare
diversitatem temporum anni videtur enim quod aliquid
secundum tempora sicut etatem et complexionem Vnde
idem regimen debet esse totaliter in diversis anni te-
poribus siquidem corpora humana diversimode habent se in
diversis temporibus et secundum diversitatem complexionis corpo-
rum attenditur diversitas regiminis propter quod sciendum
quod sunt quatuor tempora anni puta ver estas au-
tumpnus et hyemps hec autem quatuor anni tempora
secundum astrologos sunt secundum mutacionem solis per diversas
circuli signorum quartas incipit enim a principio veris
et de primo gradu arietis et hoc dicitur esse decimaoctava
die marcii circa Et quodlibet horum temporum secundum
astronomos durat per tres menses et tria signa
~~durabit igitur primum tempus puta ver~~ Et quia sic
xii menses et xii signa omnibus temporibus correspondent
tres menses et tria signa durabit igitur primum
tempus puta ver a decimaoctava marcii usque ad decimamoctavam
Junii et a principio arietis usque ad finem geminorum
Et qualiter sit secundum hoc anni tempus sive figura
vel typus Medici autem in eorum distinctione non consi-
derant motum solis in circulo signorum zodiaci non
tamen considerant alteracionem in corporibus nostris contingentem
ex temporibus Et quia per experienciam videmus aliquid
esse anni calidiore et aliquid frigidiore Ideo contin-
git medicos ponere distinctionem in temporibus anni
Est ergo tempus anni quod est magis [illegible] in arboribus

qualitatibus et passionibus vocatur bene et generaliter te-
poris [illegible] secundum [illegible] ideo [illegible]
medicos et [illegible] spacii [illegible] secundum astronomos [illegible]
tempus secundum medicos secundum [illegible] et [illegible]
[illegible] incipit [illegible] et [illegible] tandem [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] hoc autem [illegible] est
tempus florum [illegible] Deinde [illegible]
et est tempus calidum et siccum hoc [illegible]
et multo magis [illegible] secundum in quibusdam regionibus [illegible]
[illegible] in quibusdam [illegible] Et similiter [illegible]
[illegible] similiter [illegible] in quibusdam [illegible]
[illegible] in quibusdam tandem. Deinde [illegible]
autumpnus quod est tempus [illegible] oppositum [illegible]
[illegible] vel [illegible]
in [illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] magna [illegible]
[illegible] multum calida et [illegible] frigida propter
[illegible] subtilitatem et [illegible]
calorem in die et frigiditatem in nocte [illegible]
[illegible] calido et frigido quod
tamen non [illegible] sup
[illegible] et [illegible] ideo passibilis [illegible]
[illegible] impressione videmus enim quod aqua ca-
lida [illegible] subtilitatem et passibilitatem magis [illegible]
gelatur quam frigida vel tepida. Et [illegible] intelligere
de autumpno respectu [illegible] hoc autem tempore [illegible]
[illegible] foliorum [illegible]
Et deinde sequitur hyemps quod est tempus frigidum et humidum
[illegible] et [illegible] autumpno [illegible] folia ab arboribus

viridant et omnes fructus ... parturiunt plantis
arbores moventur florere plante cantant aves ...
ad omnia moventur pullulant ... ver ...
... dicunt ver fructus et ... poma dicunt
... calore estatis ... unde ... p
tempore ... temperamenti quod florent ... principio ...
... et statim ... estate ... et ...
... ad ... et ... principio ...
et statim ... autumpni et ... secunda
... radicem ... principio ... et statim
tempore ... hiemis Et ... dicunt ...
fuerit in floribus et ... in hieme radice
unde ... ver et autumpnus ... temperata ...
hiemi et estati unde ... medium ... in medio
... dicunt ... ver ... temperata
... et ... partem ... ver
... ad ... hiemi ... secunda ...
... valde magnus ... quod ... bo-
... temperate ... qualitatibus ... in
humido et sicco ... in actione ... calido et frigido
... videtur quod autumpnus debet esse temperatus ...
... temperatior ... Estas ...
... aspectu ... ver ... autumpno ...
aspectu videtur ... complexionis Et ...
... complexioni ... actione ...
... complexioni ... passione ...
qualitates ... proportionate ...
... passiones unde ... ver et autumpnus
sunt ... complexionis ... actione ...
sunt ... in passione ... ad hoc ...

et ideo est simile de vere significante hyemem et autumno
significante estate. Nam caliditas superveniens hyemi pote-
rit esse in consumendo et in temperando humiditatem
quam humiditas superveniens estati in humectando [illegible]
[illegible] quia pauci sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quia pauci [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vero est qualiter
prima passiva [illegible] [illegible] humiditate [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] Modo restat quod [illegible]
[illegible] ad habitum in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humiditas [illegible]
[illegible] [illegible] estate. Et quia hec materia de qua
hic loquimur est circa regimen sanitatis ideo [illegible]
de illa sufficit vero ad presens [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Modo restat dicere quid est [illegible] [illegible]
temporibus de regimine sanitatis [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] modo de [illegible]
Unde isto tempore corpora maxime sunt [illegible]
Et [illegible] illo [illegible] dicit quod illud tempus est maxime
[illegible] [illegible] et [illegible] aliquo tempore [illegible]
Et hoc est [illegible] [illegible] et [illegible] quia tempus est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in tempore [illegible]
[illegible] quia [illegible] tempore [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] in hoc [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible]
hoc tempore [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

debiti membra calefaciendo debz et ex cenantibus et potibz bn
et subtiliandi Regimen Contra vero petitu sic indiget
modice cibo et potu Et debet ad oppositum consequi [illegible]
magis e contrario estatis et tunc e contrario hyemis [illegible]
[illegible] hoc tempore calor incipit dominari et sanguis
et [illegible] regimine [illegible] homini abstinere a
calidis et salsis et ab acutis Et homini complexionis
[illegible] [illegible] declaracione [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] Et [illegible] [illegible] quod [illegible] quod [illegible]
[illegible] sit [illegible] tempore [illegible] non [illegible]
[illegible] Autumpnus Tunc vero quod isto tempore est
[illegible] dare de cibo et potu grossiora quam in
estate et plus quam in autumpno et minus quam in hyeme
et minus grossa In isto tempore virtutes sunt fortes
et calor dominatur [illegible] a corpore, multa replecio
non fit a calore dominato [illegible] fortitudine caloris
et [illegible] corporis [illegible] humiditas Et [illegible]
[illegible] hoc tempore contraria sunt predicta et huius
virtutes fortes homini [illegible] [illegible] longis
[illegible] unde multi [illegible] quod [illegible] bene ordinamus
[illegible] in isto tempore non tamen est racionabile quia
in isto tempore homo sic multum [illegible] vina [illegible]
sicut fames comitatur [illegible] [illegible] hoc
tempore [illegible] quod multum vina [illegible] [illegible]
estate autem non est tantum [illegible] nec tantum [illegible]
[illegible] nec grossa cibaria nec calida nec dulcia
nec unctuosa nec salsa [illegible] [illegible] [illegible]
multa [illegible] [illegible] [illegible] et forte
ut sit ad [illegible] [illegible] estatis Regimen ad [illegible]
[illegible] et humiditate [illegible] [illegible] [illegible]

comedendo et post et potum in hora dormiendi cibaria
sint facilis digestionis et cibaria carminativa
non est ... non solum bibendo frigida sed etiam fre-
quenter abluendo aqua frigida et bibenda cum ablutione
bibenda in autumpno cum multa sollicitudine debemus
de bono regimine. Nam hoc tempus propter sua co-
mplexionem malam et contrariam nostre debilitate non
sufficiunt curare in regimine. Nec committit ita largis
comestionibus nec diversitatem disposita. Et quia hoc
tempus est valde siccum et corpora sunt multum debilia et
exterminata tam in interiore [illegible] ad tota ...
humorum [illegible] et virtutum confortatione. Hoc igitur tempore
omnia stercora corporis sunt curanda et similiter
virtutes debilitantes [illegible] a coitu
quia corpus dissiccat et debilitat. Et similiter a cu-
riositatibus et sollicitudinibus multis. Et a potu
multo aque frigide et modo balneatione et [illegible]
capiat infusionem ex qua occasione contingunt hec
[illegible] faciunt reddere in febre. Mitigentur autem de
fame et sitim non [illegible] multo cibo et bona hora
[illegible] ante meliores sunt humectativis [illegible]
regimine autumpni. Ille regimine estatis quamquam admi-
nistratur [illegible] qua postposita [illegible] a multo malo se-
curus non [illegible] plus ante sollicitudine hec
tempora in humorum [illegible] et [illegible]
[illegible] Et quia in autumpno
multa fiunt corpora [illegible]
[illegible] hoc tempore [illegible]
vinum [illegible]
[illegible] a nocumento frigoris et [illegible] Et quia [illegible]
[illegible] tempus male sunt et pessime [illegible]

moueat ad consuetudinem [illegible] [illegible] [illegible]
ante per consequentiam [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
debet et aquaticum sed non tamen sicut in estate Et si
velimus hyeme aliquas [illegible] bonum est ut [illegible]
[illegible] ante aduentum hyemis ne propter superfluitatem
hyemis [illegible] Et sicut causa [illegible] [illegible]
In hyeme autem plus potest comedi et cibaria grossiora
et calidiora et in carnibus [illegible] Unde si
aliquis sit frigide complexionis potest hoc tem-
pore allium et cepas et sinapi et erucam Sed homi-
nes et calide complexionis [illegible] non debent ista
si in parte vel non noceant [illegible] adueniente esta-
te deueniunt ad malam consuetudinem nisi [illegible]
[illegible] vel [illegible] Sed ante in
hyeme quidam multum comedere et auide et multum
vinum bibere [illegible] et ista sit [illegible]
de [illegible] Et si eorum [illegible] sint grossa
et mala [illegible] [illegible]
quod isto tempore plus [illegible] hoc est temporis
[illegible] sanitatis conseruatiuum Unde de eo non [illegible]
[illegible] nisi a forti causa [illegible] [illegible]
[illegible] Et quia isto tempore [illegible]
[illegible] in [illegible] bonum est quod alimenta et
fomenta quibus homines utuntur non sint frigida
et humida Unde sunt [illegible] lactuce et [illegible]
et portulace Sed debemus uti feniculo et petrosilino
borraginibus salvia menta et similibus Sic intelligitur de
fomentis [illegible] hoc tempore debet esse
[illegible] non [illegible] aqua [illegible] In hoc tempore [illegible]
[illegible] a minore sed ut [illegible] possumus [illegible]
nisi sit [illegible] [illegible] hyeme

est [illegible] [illegible] corporis tepore [illegible] frigida p
[illegible] [illegible] sint composite frigore et similiter ce
rebrum et [illegible] corporis et spiritus [illegible] cum autem
[illegible] frigore et [illegible] quod per se [illegible] corporis
[illegible] in estate [illegible] cum calore [illegible] debilis quod [illegible]
[illegible] calefacere [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] debilitatus quia frigidum [illegible] constringit [illegible]
ad interiora penetrat et sic calorem confortat et
[illegible] hominis similiter habitatio de quibus [illegible]
[illegible] debent [illegible] [illegible] [illegible]
frigiditate [illegible] et [illegible] estate [illegible]
[illegible] [illegible] habent

Capitulum x de granis panificabilibus

[illegible] sermonem vniversalem [illegible] sit deinde
[illegible] applicare ad particularia [illegible] ante de
terminatum est de vniversalibus in generali. Particulariter
determinandum de mutabilibus in speciali. Et primo de cibis
secundo de potibus tam naturalibus quam artificialibus
Circa ad cibos autem nono capitulo primo agitur de granis
panificabilibus et de pane eorum, de leguminibus. [illegible]
de fructibus. quarto de [illegible] quinto de [illegible]
sexto de animalibus septimo de [illegible] [illegible]
octavo de piscibus nono de [illegible] [illegible]
[illegible] quod panis fit [illegible] [illegible] [illegible]
de [illegible] et avena et siligine [illegible] milio [illegible] panico et [illegible]
[illegible] [illegible] granum fit panis sed [illegible]
potest fieri panis [illegible] [illegible] quia
non decocto in aqua usque ad consistentiam similem pultibus
unde granum decoquitur in aqua [illegible] usque ad [illegible]
[illegible] [illegible] omnino [illegible] in aqua et [illegible]

in scutellis vel in scisseriis et dimittatur infrigidari
et tunc habet quasi figuram panis et sic modo sunt
panes hoc anno Panicum incisum potest fieri et comedi
cum carne et granis minutis puta et milio et panico
et res est eo quod perfectius commissa sunt cum aqua
et aqua decoquuntur hoc anno panicum [illegible] cum multis
in [illegible] non est multum competit in regimine sanitatis
propter defectum fermenti et salis unde puto quod
[illegible] est melius de panicio sicut de potagio ex
[illegible] facto fermentato ante coctum in aqua non compe
tit in servando sanitatem Nam opilationem et lumbri
cos multiplicat et ad calculum preparat Et sic
intelligatur de panibus et de omni cibo facto ex pasta
azima [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] propter maiorem
desiccationem quam fermentum et humiditatis [illegible]
digestionem predictus cibus est multum [illegible]
difficilis dissolubilis unde multum [illegible] et [illegible]
[illegible] nocet [illegible] fermentato [illegible] [illegible]
compleret Et si nimium contingat de farcello de fru
mento [illegible] fermentato decoquatur in aqua [illegible]
[illegible] in brodio carnium laudabilium vel lacte [illegible]
[illegible] et [illegible] cibus [illegible] alio modo [illegible]
[illegible] quia bene dissolvitur et digeritur et multum [illegible]
Et sic potest fieri similiter de ordeo et avena et [illegible]
et sunt laudabiliora farcella quam de frumento Sed
farcellum de milio vel panico non approbo quia milium
et panicum panes sunt [illegible] et difficilis digestionis
et generat humorem melancolicum et stringit ventrem
[illegible] quod si post decoctionem in aqua ponatur in
[illegible] [illegible] stomachum et [illegible] humiditatem

desiccat et sudorem provocat Et qui ex initio et panico
fit talis [illegible] quod ex sunt [illegible] et [illegible] vocatur pistum
in lingua [illegible] sed tertium [illegible] in vino et aliquantulo
salis de vino seu pistum et iste [illegible] in [illegible]
de civitate [illegible] fin[illegible] et de [illegible] mediolanensi
laudabilior panis est qui fit ex frumento et deinde ex
ordeo et post ex avena panis ex aliis granis non ap-
probo in regimine sanitatis Canonem de [illegible] quod omnia
que vetustate corrupta sunt [illegible] non debet esse fru-
mentum antiquum nec durum nec nimis novum nec
ex mala messe collectum Et debet granum esse frumenti
bene grossum et ponderosum ad rubedinem declinans
Et debet esse panis in quantitate aque temperata
sic quod non sit nimis mollis nec nimis spissus sine
[illegible] et debet esse bene fermentatus in aliquantulo
salis ut opilationes generet et renum et lapides
in renibus et vesica et ut facilius digeratur panis non
debet calidus esse nec vetustate induratus Sit igitur
coctus in furno [illegible] Multum tamen debet quod ignis co-
quens non sit nimis fortis nec nimis debilis quod
fit ex lignis convenientibus non sapientibus naturam faracio-
rum vel metallorum Et si quis [illegible] maiorem
et puriorem [illegible] a furfure totaliter et si velis
[illegible] subductione aliquam [illegible] aliqua parte
furfuris [illegible] [illegible] vetus subtiliter
et farina [illegible] [illegible] quod mica panis est
melior maior et [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] generant [illegible] et non multum
[illegible] [illegible] stomachi [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et confortat orificium stomachi [illegible]

Capitulum xxi De leguminibus

Consequenter de leguminibus est dicendum. Sunt autem legu
minum que sunt in usu cibi fabe pisa et cicera pisa
fabe fasiolus lenticula. Et si sunt alie species poterunt
ad has reduci. Horum autem leguminum omnium faba est
tarda et difficilis digestionis et eius nutrimentum est
melancolicum unde non multum competunt debilibus cor
poribus quorum dum manent in latitudine sanitatis ho
rum igitur leguminum faba est vitanda. Horum igitur legu
brodium seu decoctio est virtutis subductiua et remouens
de opilatiua unde satis competit temporibus quibus
homines utuntur cibis grossis et opilatiuis puta
tempore ieiuniorum. In isto enim brodio conuenit fe
facto ut statim dicetur non sunt nocumenta que sunt de
substantia unde in eo non est inflatio nec difficul
tas digestionis nec materia nutrimenti. Fiat autem
hoc brodium hoc modo. In sero enim ponatur cicera
uel pisa de aqua frigida et de eadem longo tempore
manibus confricentur deinde de predicta aqua
tota nocte teneantur et post eadem die sequenti bulli
ant duabus uel tribus bullitionibus et post co
lentur et colatura reseruetur et appropinquante
hora refectionis ponatur in cynamomo et croco
et aliquantulum vini addatur et deinde brodium fe
ruere bulliat et ponatur in principio refectionis
Brodium seu ipsa cicera est duplex scilicet rubeum
album et melius est rubeum et conueniens est ... annotabilis
et fiet eorum faba fabarum autem faba pisa recte legumi
et de eis et similiter in cortice exteriori Est enim ma
gis ventosa et difficilis digestionis et magis
melancolica Est diligenter nota quod cortex exterior

[illegible] quod medulla et ventrem stringit et me-
dulla laxat et hoc est verum de omnibus leguminibus unde non
est rectificatum comedere simul cum cortice quia unum laxat
et aliud restringit et sic in corpore fit motus contrarius et
hoc est verum de leguminibus habentibus multum corticem
sicut sunt fabe et cicera nigra. Et est una materia
et prosbeo alterum Colmedeum habentium corticem exteriorem
valde ponticum et stipticum ideo secundum eum potest comedi
cum cortice quamvis melius sit quod deponatur a cortice. Et
quia legumina recentia minus habent de cortice quam sicca
minor quantitas est ibi corticis et medulla et facilius
digeritur. Ideo forsan sunt aliqui magis utuntur re-
centibus habentibus. Et bene verum est quod legumina recentia
sunt superfluitatum pleniora et sunt corruptibiliora siccis
et habito respectu ad hoc unum respectu corporis sa-
nis. Dicamus igitur pro veritate quod legumina sicca
expoliata a cortice exteriori sunt saniora quam recentia
non despoliata sed recentia sunt saniora siccis non despo-
liatis. Bonum autem est quod viridia decoquantur in brodio
carnium laudabilium vel in lacte amigdalarum
et addito zinzibere albo et cetera. Et si contingat
legumina sicca comedere non decoquantur in brodio car-
nium laudabilium sed bonum est quod condiantur cum oleo oli-
varum et cepa alba decocta super cummino cum ysopo. Et
ad dubitationem dicunt quod si contingat legumina simul
cum aliis cibis comedere et ipsa tamen recentia non debent
comedi in principio mense. Nam propter eorum viscositatem
retardant alios cibos assumptos super ea ad orificium sto-
machi et sic impedit digestionem. Omnia legumina
sunt difficilis digestionis sicut habentia cum cortice exteriori

ventre constringunt et talia cibaria in sanitate que
non debent sumi de primo in mensa amplius dicendum quod non
debet recipi in fine mense propter alios cibos Nam [illegible]
ventositatem quam habent fit cumque eructationem [illegible]
que elevantur ad orificium stomachi et aperiunt [illegible]
et sic evaporat calor a stomacho et propter quod [illegible]
digestio amplius legumina et similia [illegible]
non sunt cum aliis cibis bene permiscibilia [illegible]
recipiantur ante vel post et sic remanebunt stoma
cho cum eorum malitia Et si recipiantur in medio
tunc poterunt cum aliis cibis permisceri et sic [illegible]
eorum malitia. secundum ante de leguminibus ergo non
sit primum nec ultimum sed medium ut melius [illegible]
vim [illegible] cum aliis cibis meliori [illegible]
[illegible] amplius sciendum quod si legumina comedantur
post alia farinula [illegible] poma mala et mela
[illegible] Et ideo [illegible] comedantur ultimo sed in medio
cum enim digestio in stomacho fiat per viam ebullicionis
si recipiantur in medio cum aliis cibis facilius et melius
permiscebuntur ut manifestum est considerate legumina
in malicia [illegible] et facilius [illegible]

Capitulum [illegible] de fructibus

De fructibus sciendum quod quamvis in via [illegible]
competunt de sanitate regimine quia [illegible]
tum non est laudabile generat enim sanguinem putrefac
tibilem et parum nutrit et sunt materia superfluitatum
Tamen multi homines [illegible] latitudinem sanitatis
utuntur [illegible] fructibus propter utilitatem quam sentiunt
[illegible] in eorum [illegible] Ex quo concluditur quod non debent sumi

in quantitate magna Aliud enim quod medicinaliter sumunt
et non vera cibo non debet sumi de quantitate magis nec de
eius debili commixti Sunt autem fructus debilitati propter
quas fructuum commedi sunt de sanitate et corporis conservatione
Cerasa quia sunt de coloribus antiquaria et feno sanguinis
extenuatio et corporis humectatio seu infrigidatio fructus
autem ad hoc deputati sunt fructus frigidi et humidi
et sunt cerasa et huius fructus sunt prunus pira
ficus et uva et similiter melones cucumeres et citrulli
Et sic debemus habere sanguinis fervore mitigare de pectoribus
pectoralibus et spiritualibus utimur cucumeribus
et melonibus pyris et similiter in debet aliquod extra
rationem de pectoralibus et de renibus ex aliquo cibo sus
cepto sicut ex assatiuis et fortis rodimentis reflexuunt
Sunt autem debemus colica quae est in dextera alteratio et
fervore sanguinis in epate et splene et alibi in membris
mitigare sunt fructus cibis sumendi ante cibum et si
bibat aqua frigida ut citius transeat ad venas
et magis infrigidet vel vinum limphatum quod magis
apparet talis autem fructus magis necessarii de estivo
tempore et hoc intendit hic cum temporibus corpus sunt
magis sitibunda et magis inflammata et magis habent
dominia de humore colerico Et similiter conveniunt magis
colericis et iuvenibus et sanguineis Est autem adver
tendum quod melones citrulli et cucumeres sunt multum dif
ficilis digestionis et eorum humor est paratus ad pu
trefactionem et generat febres continuas Unde bene
est quod sitim sedat et fervorem sanguinis mitigat stoma
chum confortat cucumeres multum valet quam melones et ci
trulli Advertendum est tamen quod predicti fructus non sunt dona
tivi ad vetustate corrupti Hoc est observandum de aliis fructibus

Sunt autem quidam fructus qui perveniunt ad perfectam matu-
ritatem super arborem ex qua perfecta maturitate ingrossantur et
efficiuntur animalium cibus et talium usus non est consuetudinis ali-
quo modo preparari eum videlicet ad conservationem et hu-
iusmodi causabilitatis et anticipare multiplicat in corporibus
eis utentibus et huiusmodi sunt mora celsi que dimittuntur
non oportet super arborem diutius. Huiusmodi sunt uva
maturate ... grossam que vocatur galletonis
in lingua mea unde in ... fructus predictos vel
alios ad tantam maturitatem pervenisse quod ex se hiis ...
... mittant nullo modo utendum est eis. Et ultra
dico quod non est utendum aliquo fructu in congestionibus
dimensionibus utrumque et illi autem est ... ordinalis
ut plurimum de quo fructus ... ...
... utilitas propter quam ... utendum fructibus
et ventris ... et ... Sunt enim quidam
qui naturaliter et ... sunt ... ...
conveniunt ut in quibusdam fructibus ... et ...
et huiusmodi fructus sunt ... una prima et ...
et ... matura et ... mollia hiis autem fructibus
... ... statim eis convenit come-
dendo ... alium cibum. Sed aliquantulum est ...
et ... ... vel ... vel a-
qua frigida ut quidam dicunt quod forte verum est in hominibus
colericis et habitantibus regionem calidam et iuvenibus
et in tempore calido. Sed ... ... supra bibere
aliquod ... ... vel ... ...
... De ... Rem autem est ... ...
... quod una et ... ... et ... ...
... et matura ... ... ex qua ...

vini et sicca quae passula vocatur poma granata dulcia
non subveniunt sed restringit magis et appetitum reddu
cit et stomacho calorem refrigerat cum multum valet
contra fluxum ventris colericum Et una matrina specialiter
alba est tenera valde et sine [illegible] et coctam
ventrem laxat et cetera fructus plurimum et melior nutri
mentum exhibet sicut et ficus unde dicitur quod uva
sicca generat et inflationem et ventris dolorem et si
remanserit per duos dies vel tres suspensa melius
nutrit et minus laxat minus et minus inflat Et habentes
stomachum plenum cibo et deinde [illegible] multo
magis comedunt uvas specialiter recentes et sine arillis
velocius cum de stomacho descendunt corrumpunt cum de stomacho
pleno cibis cum nimis cito digeruntur et non possunt
exire de stomacho per carentiam digestionis quia alius
cibus non est digestus et sic in stomacho corrumpuntur
et alium cibum corrumpunt et similiter intelligitur de aliis fructi
bus laxativis Et si aliquis velit sumere uvas dulces
et recentes bonum est quod primo confundantur in aqua frigida
per horam et deinde ponantur in aqua frigida sed uva pas
sa magis attinet caliditati et confortat stomachum
et epar et opilationes removet cum dicitur quod epar con
pinguat ab eis et maxime si mundentur ab arillis de
fructibus   Circa ad primum dicitur quod notandum quod humida et
recens velocius mutat et cicius transit de stomacho ad
epar et magis humectat epar sed sicca citius est inflativa
et magis aperit opilationem unde dicitur quod propter
suam dulcedinem si epar est multum commodatur cicius capit
ad opilationem unde bene notandum quod ficus sicce et passule
pulmonem et pectus mundificant cum [illegible]   De mo

celsi et bathi dr, mor celsi et bathi sed per mora
immatura non laxant ventrem sed magis constringunt valde
et habent virtutem repressivam et stipticam Sed matura
laxant ventrem et declinant ad humiditatem (et caliditatem
et nullo modo debent comedi per cibum propter passibi
litatem suae sive dubitabile humorem putrefacionem
in vulgo moraselbel mit bathi est enim fructus valde
febrilis Unde non approbo comedere ipsum in sept ubi quoque
alii dicunt Et etiam non approbo ipsum comedere disspo
sitis ad febrem De prunis Circa ad pruna
sciendum quod pruna matura sunt in usu (non immatura
Pruna autem matura magis convenientia sunt magna
et figure oblonge habentia carnem parvam (dura ad
aliqualem siccitatem declinantia et corticem exteriorem
tenuem (debent esse in sapore non valde dulcedinis
sed debent esse cum dulcedine attinentes alicui aciditati
et huiusmodi sunt pruna damascena talia enim pruna
infrigidant et humectant et ideo melius comeduntur
febricitantibus et ventrem laxant ut dictum est Sunt
autem multe alie maneries prunorum quorum usum non
approbo Sunt etiam quedam prunella silvestria una
rotunda que crescunt in sepibus que non sunt valde sunt
dulcia sed sunt restrictiva valde (et ex hiis fit aca
cia que ventris restrictionem causat Debent autem
pruna que sumuntur propter ventris laxationem primo
poni in aqua frigida per horam tunc enim perfectius infrigi
dat et humectat et coleram quam inveniunt lubricando
solvunt et sic stomachum melius disponunt ad cibum re
cipiendum Est etiam sciendum quod pruna hinda
rennina sunt magis alterativa et laxativa quorum sit

peroris nutrimenti et plurimum superfluitatum Et prima sicca magis confortat et melius nutrimentum dat corpi et sicut dictum est de primis sic sicco modo intelligatur de siccis viridibus quia recentibus humiditas est subtilior et minus viscosa unde minus nutrit quam prima De pis sis De persicis ante scitur quod humorem generant putre factibilem vero est quod appetitum confortat nec debet recipi post cibum quia tunc corrumpuntur et alium cibum corrumpit Set debet recipi ante cibum sicut prima tunc enim bene digerit et stomachum colericum calidum confortat quia infrigidat et humectat Et scias quod eorum odor valet contra cordiacam passionem multorum enim confortat habentes eam et habet proprietatem mirabilem resistendi spiritui provenienti a stomacho Et quibus autem habet stomachum frigidum vel debilem vel plenum malis humoribus si sumpserit persica cum vino bono et superbiberit aliquantulum vini veteris odoriferi ut facilius digerant et superfluorum materia corrigatur Et specialiter si sint dura Est sciendum quod persica matura ventrem solvunt et immatura ventrem constringunt In omnibus autem predictis fructibus hoc est servandum quod non simul recipiantur cum sint maturi fructuum unde qui comedit fructus non comedat uvas et de aliis Sicut enim dicit Avicenna ciborum est diversitas in regimine sanitatis sic multo magis diversitas fructuum sic etiam stomachi debilitat propter quod cerca in regimine sanitatis videndum de fructibus et modo utendi eis Et circa utilitates propter quas homines in latitudinem et conservatis sanitatis utendum fructibus quibus hec est ventris constipatio tunc ante aliquem cibum naturalis vel accidentalis ventrem magis fluidam quam oportet esse debet

vel ambusti fructibus destruentibus ventus et humor
sicut coctana pira mespila poma et sorba huiusmodi
fructus cum sumuntur ante cibum ventrem destruat. Nec
debent tempore predicti fructus in magna quantitate quia
sunt difficilis digestionis et male nutrimenti unde
cibus post eos sumptus citius digeritur quam predicti fruc
tus et remanent in stomacho ultra debitum tempus
et sic corrumpitur digestio sicut patet in [illegible]
expertis certe si ponitur in potto bulliat. Tales ergo
fructus recipiantur de principio mense cum pauca quantita
te vel si [illegible] ventris laxatione recipiantur de fine
mense. De coctanis. Item habes ante fructus
coctana sunt laudabiliora nam cum stipticitate
ponticitate quam habent sunt odorifera et ideo sunt sto
macho confortativa magis et similiter cordi unde mul
tum valent in reducendo appetitum qui dum colere
defedatur bonum est quod decoquantur stipticum et decoquantur
in pannis seu in calidis cineribus et tunc frangatur
ex fenestra et ponantur in optimo vino odorifero isto
modo nutriendo nutriunt et magis confortant stomachum
et citius digerantur. Et debent competere habentibus stoma
chum debilem sed cocta cruda sunt maioris stiptici
tatis et difficilioris digestionis et ab habentibus stoma
chum debilem et frigidum nullo modo debent sumi. De
piris. Ante sciendum quod quanto pira sunt magis odori
fera et cocta in sapore et substantia et colore et
pinguia ideo sunt stomacho convenientiora et pira
cum dulcedine participantia cum ponticitate vel stipticitate
cum sunt apta nutrimento et magis sunt convenientia ad

ventris constringendi ante cibum sumpta vel ad lax
andum si sumantur post alios cibos et eodem modo prunis
dulciora et sibi meliora sunt in intento magis
apta et specialiter si desiccantur sicut superius dictum est
de castaneis Et nota quod pira et castanea decimo
secundum aliquos comesta sunt causa fortis colice passio
nalibus et si contingat quod comedantur decimo da
ligno [illegible] superbibatur vinum vetus odoriferum in pau
ca quantitate sicut dictum est. De pomis
De pomis autem sciendum quod poma dulcia possunt
comedi ante cibum et post et in tempore competenti
ad intendendum quod pontica acetosa vel stiptica de
quibus pontica sumuntur est ratio sicut de castaneis et
piris quo ad operationem et quo ad modum exhibendi
poma autem odorifera confortant cor et cerebrum
et habent proprietatem confortandi principalia membra
si sint temperata in caliditate et hoc est verum de
pomis acetosis et ponticis Et poma dulcia
non multum competunt colericis videlicet cum in
colica Et scio quod poma habent malam proprietatem in
generando ventositatem in secunda digestione et 3a
propter quod dictum est a sapientibus quod sunt gene
rativa ethice et ptisim ita videlicet generaliter ex his
habent malam proprietatem ad exulcerandum arterias
pulmonis. De mespilis De mespilis
autem et sorbis sciendum quod magis conveniunt intentioni
nostre ceteris fructibus superius nominatis quia satis habent
austeritatis sive stipticitatis et duriciem sue substantie
precipue sint in arbore maturata Ideo [illegible] ex his magis
est comedendum quam de superius nominatis et magis depu

Alium via medium quam via ubi videtur ante hein
fonetum est stiptica valde et ideo satis confert in
fluxu ventris Sorbe tamen sunt delectabiliora mes
pilis et quia mespile de arbore non molliscunt
molliare sufficienter ad esum ideo antequam comedantur molliantur
et tunc sunt magis delectabiles gustui et magis stip
tice Sit ergo tercia utilitas comedendi fructus
de latitudine sanitatis Quarta utilitas comedendi
fructus de latitudine sanitatis est compressio cibi de ore
fusco stomachi ad fundum Sunt autem quidam fructus
comprimentes sua ponticitate et stipticitate de
quibus superius sufficienter dictum est Et alii sunt
comprimentes gravitate et ponderositate et spissi
tate sive substancie et huiusmodi sunt avellane castanee
Nam isti duo fructus licet habeant ponticitatem vel stip
ticitatem propter quam comprimunt cibum vel aroma
ticitatem cum qua confortant stomachum sed compri
munt cibum cum gravitate et grossitie sub
stancie que est in eis et tales fructus non nimium conveniunt
corporibus sanis debilitant enim stomachum quia difficilis
digestionis sunt et mali chimi Nec tamen debil
itatione carent quia stomachus de eis delectatur
vel stipticitate et ideo avellane humide et virides
magis sunt evacuandi licet parum cibum comprimant
quod vel dulcedine habent qua placant os stomachi
vel aromaticitate qua confortant et roborant ipsum
vel stipticitate vel ponticitate qua ideo vel confor
tant stomachum confirmando aggregando et ideo
generaliter sunt nocive ori stomachi quod sua frigidi
tate et ... minus multum conferendo fermamentum

De castaneis. Sciendum quod sunt digestionis difficilis et
generant humorem grossum et melancolicum. Et optat Avicenna
quod inter fructus silvestres castanee ut dicit quod a glandi-
bus notabile alimentum dant corpori et habent aliquam stip-
ticitatem et expediunt cum assantur et ideo comeduntur post cibum.
De avellanis. Avellane sunt minus nocive et si
avellane aliqualiter torreantur augmentant quandam stip-
ticitatem et dulcedinem. Earum gravant stomachum debi-
litatum et ab eis confortatur sicut et castanee que
assantur augentur stipticitate et dulcedine maiore et
a sapiditate magis comeduntur post cibum. De nucibus
et [illegible] nonnulli quod nuces sicce peiores sunt ave-
lanis nam magis unctuose sunt leviter [illegible] colerice
convertuntur et generant capitis dolorem et oculorum [illegible] et
vertiginem generant et expediunt sumpte post cibum et [illegible]
[illegible] mediocrem et vomitum provocat et habentibus
stomachum colericum magis debent vitari nuces sicce
et quanto antiquiores tanto peiores. Virides autem
nuces minus male sunt quia non sunt tante unctuositatis
et ideo non generant dolorem capitis nec vertiginem
et similia sicut sicce et cum humiditate sua [illegible]
laxant ventrem et si aliqualiter torreantur et comedantur
post cibum confortant cibum [illegible] Et si sicce sumantur
ante cibum cum ficubus et ruta valent contra venena
tamen [illegible] quod nuces recentes sunt magis gaudentes corpori-
bus [illegible] quam sicce [illegible] de avellanis. De
amigdalis. Amigdale ante dulces [illegible]
avellanas et nuces nisi quod meliores sunt [illegible]
et stomacho magis convenientes et puto quod viride
sunt meliores ad esum quam sicce et antique. Nam sicce
habent quandam unctuositatem [illegible] mediocre

nocumenta que conveniunt nucibus. Amygdale tamen dul
ces etsi sint non sunt adeo male sicut nuces quia non tan
tam habent unctuositatem. Unde dicit Avicenna quod lac
amygdalorum siccorum aliquorum non multum capitur
febricitantibus propter unctuositatem eorum. Tamen confert
dolorem capitis et ad coleram potest conveniri. Et lac
amygdalorum vocatur et est [illegible]. Et si velis
experiri quod antiquus lac faciet carens unctuositate primo
terre fiat aliquantulum et deinde confracta et aquis sparg
da et deinde pistet et distringetur cum aqua lau
dabili et deinde commoveatur lac fortiter et spuma
post agitationem removeatur et lac sine unctuositate
remanebit. Et dicit Avicenna quod amygdale da
to quod habent multas bonas proprietates tamen dimittunt
stomacho et stant nuces avellane et pistacia ut di
cunt quidam et pinee. Pistacia tamen magis offendunt
stomachum in sua essentia. Et similiter intelligitur
de amygdalis et nucibus sed pinee et avella
ne sunt in contrarium. Nam cum modicum conferunt
magis nocent stomacho. Amygdale sicce multo modo
capiuntur post cibum nec ante nisi ad prohibendum ascen
sum vaporis vini ad caput unde ebrietatem prohibent.
Pinee plus dimittunt stomacho et plus prosunt pec
tori. Pistacia autem magis stomacho nocent sed prosunt
ut dicunt alii. Prohibent enim nauseam et stomachi
subversionem et confortant os eius. Vel non habent
iuvamentum vel nocumentum in stomacho ut quidam
dicunt. Cuncta utilitas utendi fructibus in sanitatis
regimine est tempore necessitatis et in casu in quo alii
cibi pro nutritione corporis non sufficerent. Inter fructus
humidos sicci et uva sunt meliores nutrimento et maiores

Reliqua ante fercula sumenda puta prima poma pira
et sicca parva coquntur uva passa et specialiter in hyeme
amigdalis et pineis et avellanis et fisticis et ama-
bus ubi possimus detegere nucibus cum uva cibi et specialiter
in hyeme amigdale ante cetera cibaria dominantur
et constrictione stomachi suo tempore possit aliquis
temperare et iterum cum potione cocture supple stomachi hu-
miditates consumunt sed mediocriter et ebrietatem prohi-
bent et simpliciter post cibum assumpta vapores ad caput
prohibent amplius visum confortant cerebrum mundi-
ficant et opilationes epatis aperiunt et superfluita-
tes ventris a visceribus abstergunt cum stomachi
augmentant et multum multum conferunt bene in-
tonantis et strictis dominarum fames cum uva bone ani-
me et cominant confortant et constringunt cum cocti-
one potioni masticant Et quod sciat aliquid tolid
concessum sit conductione stomacho quia catoid
viscositas removent et cetera amigdale plus co-
petunt post alios cibos quam scire et cetera de scis
Melius enim est quod ante aliud cibum comedantur tantam i-
utilitatem fructus non est negligendum Nuces ante offe-
dunt stomachum et caput et visum et linguam et sola
sunt una bonitate quod a veneno pisciumque tuetur ante
comeste Non ergo comedantur nisi tamen pisces cum tunc
comedantur ante pisces cum fumosis et cetera vel cum
piscibus vel post pisces et omnibus modis piscibus
sed credo quod plus prosunt ante sicut et videtur Et
de isto casu magis approbo sententiam quod videtur quam
uva et fructibus et quo ad alia videtur sicut et nunc no
rum Contra ceteros fercula ille quando possibile est Am-
bane quare confortant sed nocent stomacho et capiti
cum sint satis alii mores ita nocere sicut et vires cum sint aliqua

parum differunt a melibus nisi quod sicco sunt boni chimi
Nodi etiam ante avellana tante caliditatis sunt quod nunquam ipsi
maiorem nutrimenti et magis vaporosi et velocius frangit
et nucis magis lapaat quod stomachum fissura ante que
confortat et sunt aliquos stomachum ut flegmaticum ...
et sunt comedenda ante cibum et post etiam hic lapaat
ventrem nec stomachum quidam dicunt quod ventre lapaat
Grandem primum et differunt digestionis et multi in
tormenta et plus ceteris fructibus oliagmosis ... nag
nutrimentum forte et bene ... item corpus
... membra spiritualia ... fructibus plus sto
macho ... De dactilis De dactilis
ante est sicut quod sunt indigestibiles et capiunt grava
tes et generant humores grossos et viscosos et ve
nas opilant et pectus leniunt et sitim faciunt et
tussim mitigant et dentes et gingivas putridas
efficiunt ut quidam afferunt dactili ante proprie ...
qualitatem stipticitatem stomacho sunt boni et ventre
stringunt ... ante predicta fructus ... vel melli
vel zucara stomacho magis nocebunt sed tamen cor
poribus temperatis ... corpore ...
magis condiantur ad voluntatem quam necessitatem

Capitulum xiij de herbis seu oleribus

De herbis seu oleribus que sunt in usu primo po
nenda sunt regule generales prima quod omnes
herbe simplici modo sunt vicio cibi nec nutrimentum
dat corpori Omnes enim herbe ... sua natura
declinant ad humores melancolicos vel malos et
...... facit a tota substantia ... excepta buglos
sa et lactuca ... omnes herbe ... herbis
... cibi sunt meliores ... nomine herbe

vnde frigide puta atriplices spinachia et bliti gene
rant sanguinem aquosum fleumaticum et indigestum et
aptum putrefactioni et ebullitioni contra humiditati
bus et passibilitati sue et paucitati caliditatis talia
vnde cito suscipiunt calorem extraneum herbe calide
puta menta salvia petrosilinum allia cepe similiter
et similia generant sanguinem acutum et inflamatum quod
competunt calidum et siccum et sic via sibi non multum
competunt corporibus temperatis sed tamen via in modicum
ad confortandum et alterandum possunt sumi sicut illi qui
sunt calide complexionis ad alterandum coleram et
sanguinem possunt uti herbis frigidis in estate et eo
complexionis frigide possunt vti in hyeme calidis ad con
fortandum et alterandum Secunda regula talis est
quod herbe non debent comedi crude nisi dicantur lactuca
et portulaca cum aceto ad compescendum sanguinis cali
ditatem et estuationem stomachi et epatis et debent
sumi in principio mensis et in parua quantitate Ter
tia regula quod herbe calide debent coqui cum herbis fri
gidis et frigide calidis et temperate puta boragine
et buglossa omni tempore In estate vero cum herbis ad
dantur lactuca et spinachia et bliti In hyeme vero
cessionibus aut petrosilinum aut pauca folia menti et
temperatis vtilibus In tali vero cum boragine
et buglossa possunt addi spinachi et lubim postquam fu
erint perbulliti Quarta regula quod herbe non debent
comedi cum sumi circa refectionis principio et similiter
antequam ad refectionem perveniunt augmentum Quinta regula
quod non debet parari cum lacte animalium sed amigdala
rum vel cum aqua decoctionis carnium laudabilium
vel cum oleo olivarum dulci Sexta regula quod

fercula de olerib(us) comedere debet s(e)c(un)d(u)m disposic(i)o(n)e(m) mens(e)
q(uon)i(a)m talia fercula comedere laxant ventre(m) Contrariu(m)
tam(en) cont(in)git eveniunt in sicca caulia . Nam dicto q(uod) bro
diu(m) cauliu(m) sit laxativu(m) et specialit(er) cu(m) carne(m) pinguis
sicca tam(en) ventre(m) constipat vnde potest co(n)ven
ire tempore de fine mensis et brodiu(m) de principio vnde
multu(m) e(st) dampnificale recipere brodiu(m) cauliu(m) primu(m)
et caules simul q(uon)i(a)m vnu(m) constringit et aliud laxat
et sic causat(ur) in stomacho motus agitatio(n)is s(ed) cu(m)
abiicit(ur) prima aqua no(n) erit p(er)iculu(m) statim cauliu(m)
sum(er)e cu(m) brodio secundo vel tercio de aliis
ante oleribus humidis ventre(m) laxantib(us) no(n) reperitur
multu(m) q(uod) abiiciat(ur) prima aqua nisi forsan intendamus
magis ad nutricio(n)e(m) et velim(us) impedire laxacio(n)e(m)
Commedentes tu(n)c caules vna cu(m) brodio no(n) reperit(ur) q(uod) q(uan)t(itas)
aqua ebulitio(n)ib(us) remaneat sic eni(m) magis nutrit
et minus laxabunt Septima regula q(uod) si herbe hum
de et frigide sumantur vna cu(m) debet taliter preparari
q(uod) earu(m) humiditate temperent(ur) vnde bonu(m) e(st) q(uod) p(ri)mo
coquantur in aqua et deinde frigantur in oleo dulci
vel si totaliter decoquant(ur) in aqua p(er)misceant(ur) aliqua
h(er)ba virtute contraria vbi p(ro)pter cucumeres sunt
frigide et humide vnde bonu(m) e(st) q(uod) primo decoquant(ur)
in aqua e(t) deinde frigant(ur) in oleo vel cu(m) eis p(er)mis
ceantur aliqua calida et sicca puta cepula alba vel
feniculus vel petrosilinu(m) Et similit(er) intelligat(ur) de
calidis et siccis p(er) contrariu(m) Octava regula e(st) q(uod) il
la sup(er) olera conveniencior(a) sunt ad nutrimentu(m) que
minus participant fumata qualitate et sunt ille herbe
quaru(m) sapor e(st) minus austerus et dulcior magis p(ro)pter
quod decoctio vi(n)i q(uod) habet seu fructus et q(uo)d

consuetudo fuerit fercula sunt hec lactuca bleta atque
plures portulaca caulis cicorea melones borago
buglossa petrosilium aliud tempus et possunt etiam quod
ex alio non sunt fercula comedere. Dico etiam quod magis
quod ex melonibus que comedere [illegible] aliquando non debet
fieri fercula quia comedere istos nullo modo [illegible] Et [illegible]
[illegible] quod sit quoniam ex eis comederet [illegible] quod [illegible]
debet in infamiam quidam tamen consuevit ex eis ciba
ria delicata pro ista prima aqua decoctionis [illegible]
et quod decoquuntur cum brodio carnium laudabilium [illegible]
nimis sunt multum delectabilia quod [illegible] sic facta est et [illegible]
ille temperatus est ut quidam asserunt. Nam eorum auste
ritas removetur per decoctionem primam quia propter carnes
quibus brodio condiuntur quoniam [illegible] si [illegible] humores
melancolicos sicut caules multum tamen debet consi
derari modus preparandi et illud quod est [illegible]
ex quo sibi malicia bene potest corrigi. Et etiam oportet
multum considerare amicabilitatem gustus. Nam quod cibus est
multum delectabilis [illegible] non est multum ma
nifesta. Nam quod melius sapit melius intrat [illegible]
[illegible] propter alimentum de istis tamen [illegible]
[illegible] in climate septimo [illegible] parte [illegible]
quia hic [illegible] apud nos [illegible] tamen aliqua
breviter dicemus et primo de frigidis. De lactuca

Et primo de lactuca que et si parum sit nutriti
va sicut alia olera tamen inter omnes herbas generat
meliorem sanguinem cum sanguinis generatus a lactuca
declinat ad frigidum et ad humidum. Competit ergo in com
plexione calida et tempore calido et ante alios cibos
et potest homo sumere eam crudam et coctam [illegible] cruda
plus alterat et minus nutrit et cocta econverso et non
debet ablui. Nam ex ablutione efficitur ventosa et

inflatiua et inteditur eius frigiditas et humiditas
ex quo redditur indigestibilis ipsa lactuca de sua
natura cito digeritur statim sedat ardorem et calo
rem mitigat ebulitionem humorum temperat liar in
mamillis multum multiplicant appetitum cibi excitat
tio solum nec stringis ventris nec vrinam pro
cat et de medio potacionis vinum comesta non permit
tit hominem inebriari somnum prouocat sed visum
offuscat ad prouocandum ipsum solum multum ualet
semen eius Est enim frigida et humida debet comedi cum
aromatibus temperatis eius frigiditate sed galienus
faciebat tempore sue senectutis lactucine coctum sedat
Et est notandum quod in medio potest comedi post alios cibos
quando aliquis prius sumpsit aliqua cibaria acuta valde
et calida tunc eciam post potest comedi lactuca
ad remouendum eorum maliciam lactuca est duplex
ortulana et silvestris Siluestris est multum frigidior
ortulana et est in virtute opij vnde non competit
via cibi sed solum via medicine De bleta
Bleta declinat ad frigiditatem et humiditatem et
alba est melior ad esum ipsa inflatiua et nullo modo
debet comedi cruda sed cocta et parum nutrit et nunquam
ipsa lactuca et stomachum debilitat et destinat ac
sedinaro vessis eius donec vetus dolorem vnde prium
si comeditur cocta, inducit vigilias cum inflacione in
comeditur cum aliquibus speciebus maliciem corrupit comedatur
primo ipse sucus cocta curabit dolorem ventris cum lapa
de et vrinas aperiendo Et est notandum quod bleta est
humidior lactuca vnde lactuca est quasi medium inter
caulem et bletam De atriplicibus Atriplices
parum differunt a bletis de complexione et operacione

nisi quod atriplices sunt humidiores et ideo hoc dictum est
dicunt et earum nutrimentum cum ardorem colere mitigat et ven
tositatem generat et spadit colum sive si parati sunt corrumpunt
si poterint prosunt ad salutem nullo modo comesta crude
tota cum lactuca et portulaca comedantur utroque modo
debent ante atriplices condiri cum oleo et sale et aceto
nec sumpto sumpti sunt mali stomacho   De spinachie
Spinachie similes sunt atriplicibus nisi quod meliores
sunt stomacho ventrem cum humectant et humorem aquo
sum valde frigidum et humidum generant nisi eorum mali
tia corrigatur sicut atriplices Et dico quod spinachia est val
de bona gutturi et pulmoni   De portulaca
Portulaca alimentum parum dat corpori et illaudabile
et frigidum et humidum aufert sitim et restringit ventrem
et aufert dentium stuporem et est bona stomacho et colerico se
minis cum si crudo offuscat et appetitum dependit nimis
vertit cum et libidinem aufert comedentibus ipsam   De cucur
bita   Cucurbita generat humorem aquosum unde aufertur
ut velociter participante fructuum qualitate sed ipsius
sapor condit parum nutrit et propter passibilitatem suam si bene
parata est citius corruptione Unde quando ipsius digestio
corrumpitur generat humorem malum similiter sicut hoc est citri
nula in stomacho clausum Tria hoc debet comedi si solito
velociter parata Nam tunc enim modicum cito in stomacho
sustinent corruptionem et ad malum humorem valde conducit
Amplius ex sua natura generat humorem nec manifeste qua
litatis expresse si bene digeratur quod ostenditur ex ipsius
saporis insipiditate et sic etiam ex sua passibilitate facile
convertitur ad naturam illorum que cum ea permiscentur
in preparatione unde si permisceatur cum eis quod generant humo
rem salsum vel flegmaticum et tale humorem generat etc unde si
habet respectum aliorum ... qualitatem expresse

ad modum medii sit vel eius primistia quod medium facile
redditur ad extrema Vel quia incombita est multum agresta
bonum est vel eam primistia recepta alba vel fermentum vel rata
mentum vel origanum et quod etiam simul eligatur deinde frigatur

De Caulibus   Caules secundum aliquos frigidi sunt et sicci
Alii autem dicunt quod vtraque sibi et ceterum secundum considerato sunt
frigidi et sicci et generant humorem melancolicum secundum vnam me
dicine et que ad totum complexionem calidi sunt et sicci
sunt mali stomacho parum nutriunt et malum humorem ge
nerant et peiorem quam lactuca et visum obtenebrant nisi
oculi sunt valde humidi tunc enim possunt conferre desiccando
sompnum inducunt et menstrua et vrinam generant eorum
semen post prandia et secunda decoctione ventrem laxant

De Caulibus silvestribus   Caules silvestres non
sunt competentes ad esum sed vtilitates tantum et specialiter eorum
cauli [illegible] sunt stipite et folijs et dicitur de
regimine et apparatus vel [illegible] laudabilibus et et
fructus satis boni nutrimenti et delectabiles ad esum
Caulis multum confortat [illegible] et ab [illegible] et ab
[illegible] vnde antiquitus mulieres [illegible] filios suos cau
libus vt citius ambularent

De Borragine

Borrago domestica et silvestris ceteris oleribus est co
nuenientior humani complexionem ad esum Est enim calida et
humida temperate et ceteris oleribus meliorem generat sanguinem
Et quia borrago participat quandam asperitatem ex qua
ad esum redditur minus delectabilis et vtilis bonum est
quod vel ea permisceatur aliquid ex quo predicta asperitas remo
ueatur sicut spinacia et blete tenerrime tunc enim con
fortat cor et valet omnia spiritualia et clementina pectoris
et pulmonis et leticiam inducit vnde versus dicit borrago

gendra semper apto dicunt quidam quod si comedatur cruda
generat sanguinem laudabilem sed magis approbo quod decoquantur
in carnibus caponum et apponatur aliquantulum de petrosi
lino ad removendum eius humiditatem et de spinargiis et
bletis ad reprimendum eius acuitatem Alie herbe calide
quibus homines vescuntur ut sunt het. petrosilinum men
ta sparagi trifolium feniculus anetum nasturtium eruca
min et aquaticum salvia et ysopus Ex hiis autem herb
posse non sunt fercula Nam et parum nutriunt et generant
sanguinem acutum et adurunt sanguinem iam generatum
unde tales herbe singulariter nullo modo sunt sumende
via cibi sed solum via medicine Tamen hiis herbis v
tuntur homines sani ad corrigendum malitiam aliorum
et in salsis propter aliquas utilitates speciales quibus
homines forsan ab egritudine preservantur De trifo
lio Et dicamus primo de trifolio het est herba cali
da et sicca et participat amaritudinem et stipticitatem
manifeste et ideo via cibi non competit valde autem est
bonum stomacho sive crudum sive bullitum sumatur sed eorum
sustinet decoctionem potest autem comedi coquendo
cum oleo aceto et sale et stomachum confortat et fastidi
tos cunctat et appetitum excitat et provocat comedendi
decoctio trifolii si ex ea abluatur locus morsus scor
pionis vel vipere tollit dolorem et si non sit locus morsus
dolorem similem dolori eius facit a morsu De
sparagis De sparagis autem sciendum quod parum alimen
ti dant corpori sed bonum sunt si offerantur cum oleo et a
ceto sicut superius est dictum de trifolio et sunt delectabili
ores ad gustum et stomachum magis confortantes Bulliti

in aqua mollit ventrem et provocat vomitum et dicunt
quidam quod nauseam inducunt   De feniculo   Feniculus
tarde digeritur et male nutrit et parum valet nec conve-
nit via cibi sed confert inflationem stomachi Et si bibatur
in aqua frigida nauseam facit et si teratur in aqua
super morsum canis rabiosi confert / Alius quoque via medi-
cine competit quam cibi Non igitur utendum est eo quod regere
sanitatem nisi ad correctionem malicie quorundam aliorum ci-
borum sicut ponendo in lactuca cum ea petrosilinum ad
resistendum frigiditati et humiditati lactuce sicut etiam
in cucurbitis decoquimus feniculum et similiter in rapis ad
corrigendum earum maliciam   De petrosilino   Petro-
quod generat sanguinem valde acutum et mutat ad iram
et est aperitivum et non competit via cibi nisi ad correctionem
malicie aliorum ciborum sicut de feniculo dictum est Herba
autem petrosilini in cibis posita digestionem confortat
et ventositatem expellit et est herba satis conveniens ad
salsas positis ante omnia hiis convenientior est in tempore fri-
gido et etate senectutis et regione frigida quod est oppo-
posite predictorum et fit ex eo emplastrum cum sale contra
morsum canis rabiosi   De apio   Apium satis convenit
cum petrosilino in complexione et in proprietatibus sed semen
eius est magis delectabile unde est via cibi magis
eo utuntur homines communiter non est tamen tante sicci-
tatis sicut petrosilinum unde non tantum adiuvat proprie-
tate habet in aperiendo opilationes splenis et epatis
sed nocet capiti et mutat morbum epilenticum et mastica-
tum facit odorem oris bonum   De nasturcio sive cressonibus
Creditur quod calefacit stomachum et coitum confert grossiciei
spermatis et sanguinem adiuvat et parum nutrit et capitis

nutrimentum hoc est laudabile cum pulmone mundificat provocat
ad coitum, mitigat appetitum ad cibum excitat tamen parum
ex eo potest sumi in principio mense, maxime cum aceto vero et sale
et oleo ad renovationem appetitus et alit contra malum stomachi
quia ipsum minus, modo decoctum bibitum et linitum retinet capillos
cadentes De salvia Salvia multum est
calida et sicca Unde non multum competit pro cibo
Ipsa enim salvia multum confortat nervos in sanitate
homines multum utuntur salvia decocta in vino quidam ponunt
inde ex eo vinum salviatum quo vino homines in latere
sanitatis utuntur specialiter in principio mense Et competit
huiusmodi vinum paraliticis epilenticis moderate sumptum
et precedente purgatione antecedentis materie Similiter
utuntur salvia in salsa, qua excitat appetitum et specialiter
cum stomachus fuerit repletus malis humoribus crudis
et indigestis Et ad eandem intentionem potest ex ea fieri
herbulatum et comedi ieiuno stomacho De menta
Menta multum calida est et sicca et parum competit pro
cibo in regimine sanitatis Unde est quod stomachum confortat
et ipsum calefacit et singultum sedat et digerit et prohibet
vomitum et flemmationem et sanguinem et ad coitum mitigat
et prohibet fluxum sanguinis Confert ad morsum canis rabiosi
et est emplastrum ad illud

Capitulum xiiii de radicibus

2 Radices quibus homines sani comedere utuntur his temporibus
sunt hec porri allea raphanus rape radix pastinaca
napi seu rape et cepe De porris alleis et
cepis brevis est sermo quia pro cibo non competunt temperatis
corporibus, nec calidis et specialiter colericis parum enim nutriunt
et male nutriunt et generant sanguinem acutum et urinam
grossos tamen subtiliant et viscosos incidunt et pectus

cocta sunt pauciori pungitivitate et adhuc remanet virtutis incisiva et subtiliativa unde magis cocta co petimus quam cruda De porris Porri autem sunt calida et sicca et dant corpori alimentum illaudabile et omnibus nocent et generant sanguinem impurum et melancolicum et generant sompnia terribilia et minus ledunt cocta pungitivitatis eorum nocent dentibus et gingivis et neque colericis nec melancolicis competunt et specialiter crudis

De cepe Cepe calida sunt et habent humiditatem superfluam terrestrem cum humiditate aquosa subtili in digesta et comeduntur cruda generant in stomacho humores malos et putrefactibiles et corruptibiles et generant sompnia mala et terribilia et dolorem capitis unde nimium usus earum disponit hominem ad memoriam deperdendam et perturbat intellectum et ponit ad dementiam Et si comeduntur cocte cum aqua laudabili cum carnibus laudabilibus firmat digestiam et minuitur earum nocumenta et temperat reumata frigida cum quibus decoquuntur sed melius est non uti De alleis

Allea calida sunt et declinat ad aliqualem humiditatem sed cum quis coquit valet contra ventositatem et valet in tussi et bene stercore faciunt sed nocent visui et dolorem capitis inducunt unde allea trita cum supradictis predicta acumina solum conveniunt hiis qui flegmaticum aut grossum viscosum humorem habent Colerici a predictis generibus acuminum abstineant De Rapha

no autem et radice que sunt comprima et de colerica one et compatati sicut ut quod non multum conveniunt hiis colericis specialiter corporibus colericis generat enim sanguinem acutum et pungitivum et de raphanis malus stomacho faciunt irritationem et generat humorem grossum et si

digestiua sit debilis humorem crudum habet tamen vir-
tutem subtiliatiuam et incisiuam cum ante comedunt
radices et raphanum post alios cibos ad confortandum di-
gestionem de quo admirat galienus unde vinum est preter
prudentia docet et dicunt sapientes quod si comedatur
post alium cibum iuuat ad distensionem ventris lax-
at et sed si comedatur ante alium cibum compellit cibum ad su-
periora et vomitum inducit bonum est ante comeda-
tur cum aceto et sale post alios cibos cum pauca quan-
titate vinum est quod coctus nocet et rapitur cum valet quod
morsui scorpionis sumptus contra et quod applicatum ad
coitum incitandum   De rapis et napis   De ra-
pis autem et napis dicendum quod sunt radices mag-
ne valent ad corporis nutricionem quod satis ostenditur ex
amicabilitate sui saporis hec enim conuenit omnibus ra-
dicibus quod amara et pungitiua sunt alimentum dant
corpori quod dulcia Et quia napi et rapi sunt
ceteris radicibus dulciores et sunt pungitiue ma-
gis competunt via cibi sed generant sanguinem grossum
melancolicum et sunt difficilis digestionis et vento-
se et generant humorem crudum si digestiua sit debilis
habent tamen proprietatem mirabilem ad confortandum
visus et bonum est quod decoquantur a prima aqua cum multo
comede debent cruda et napones sunt rapis lau-
dabiliores et incitat ad coitum et ventrem molliunt
et vias mundificant urinales   De pastinaca
autem sciendum quod si fuerint albe potuerint cocte in carnibus
sinum vel sine quod conferunt eandem iuuamentum ventris
renibus sicut rapi sed corpus dat et post stimulant sed
magis nutriunt quam rapi et napones cum indigestibiles
tamen magis est sicut alijs radicibus et generant humorem
grossum et crudum si digestiua sit debilis et humorem qui

generatur ab eis est in decoctis malus. Coquntur ante me-
liores sunt pastinace sed multum nocent capiti humido et
pulmoni

Capitulum xl de fungis

Solo ante post tractatum de radicibus aliquantulum
loqui de fungis quia maiorem habent similitudinem
cum radicibus quam cum herbis vel fructibus. Secundum
autem quod est una maneries fungorum qua homines utuntur
et specialiter italici via ubi postquam eradicati sunt vel
frixa vel condita cum quibusdam speciebus et sunt satis pro
rus delectabiles et vocantur apud gallicos campinioli
et nascuntur in pratis et in terra in corporata
ubi est animalia [illegible] ... Vaste
ante [illegible] [illegible] italici [illegible] et loco
putredis [illegible] plantas seu arbores mortiferas
sunt mortifera. Sunt est quidam fungi qui a tota
specie sunt mortiferi. Fungi non mortiferi meliores
sunt sicci quam virides et bonum est quod cum primo ebulliantur
in aqua et cum pulegio frigidantur et cum oleo comedantur vel
[illegible] et [illegible] [illegible] quamvis species [illegible]
[illegible] et alia et cynamomum et sic corrigitur eorum ma-
licia. Sunt enim frigida et humida et talem humorem
generant et eorum substantia est multum putrefactibilis.
Et similis humor generatur ab eis. Male igitur
nutrit et sunt difficilis digestionis et digestam sub
commedam sed generant colicam et ex eis fiunt passiones
suffocatio angustiae et sincopis et sudor frigidus
et omnia eius est pro opinione devitanda cum decoctione
[illegible] et pulegii et sunt mali stomacho valde et
bonum est post eos bibere bonum vinum [illegible] sine
[illegible] vinum bibere [illegible] [illegible] italicorum

fin eos sunt ad voluptatem

Capitu(lo) xvi de truffole

16 ole sonno come fonghi sunt fungo sz cora idon
sen truffole tur ancho nominate ab aliquibus alij
ancho nominate tubera Et sunt radices in terra sine
tenebre et folijs Rotunde figure colore tuber saporis
insipido dulcedine aliquale appropinquitatis Et puto q
alimentu(m) dant spissu(m) et humidum et grossum generant
cu(m) humiditate no(n) multu(m) malu(m) comedu(n)t tende corde
[illegible] et multu(m) tarde excepto quod si comedantur
post aliu(m) cibu(m) iuvat ad eius descensu(m) ab orifitio
stomachi Et dicunt quidam q generant humore(m) melanco
licu(m) et nichil est tam par(um) bonu(m) q ponitur elixa(n)tur
in aqua cu(m) vitello ovi postq(ue) ponitur sub cenere cocta
te deinde condiantur cu(m) oleo dulci et addit(ur) pulvis
quarundam specieru(m) Et post truffolas debet bibi bonu(m)
vinu(m) usus autem continuus earum [illegible]
[illegible] ex eo q inducunt paralisim et apoplexia(m) vel
strangurina(m) et sunt dure digestionis generantes sto
machi et multu(m) approximquant ad natura(m) fungoru(m) sz
minus male sunt q fungi Eliguntur autem truffole que
oriuntur i(n) terra arenosa libera no(n) minus aquosa
Et dicunt quidam q [illegible] sunt de terra et humide et maiores
comeduntur in vere et generantur ex humiditate terre p(er) vias
putrefactionis [illegible] fiunt medio assimilatione de lo
co de quo generantur ut [illegible]
[illegible] caliditate [illegible]
[illegible] quidam q [illegible] calidi [illegible]
calida [illegible] q [illegible] ad coitu(m) Ista tamen [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad voluptate(m) q [illegible]

Capitulum xvij de carnibus

4 [I]ntra bonitatem carnis bonum pascue generat intra alia
tia nouaria posito quod bene degerat determinandum
est de alimento sumpto a carnibus in speciali Et primo
de alimento sumpto a quadrupedibus domesticis et
silvestribus. Et deinde de alimento sumpto a volatilibus
tam domesticis quam silvestribus. Sed dicimus de alimento
sumpto ex aliquo quadrupedibus diversitate deinde
ex membrorum eorundem varietate Dicendum quod aliud
quadrupedibus quedam sit bonum et laudabilis nutrimenti
et quedam illaudabilis Amplius quedam sit facilis diges
tionis et alia difficilioris et tardioris Amplius quedam
generant grossiorem et viscosiorem humorem et alia subti
liorem Item quedam carnes multi nutrimenti sunt alie
pauci Carnes autem laudabilis nutrimenti de numero quadru
pedum sunt carnes capreolorum juvenum silvestrium et
domesticorum et domestice sunt silvestribus meliores silvestres
vero sunt debiles sicciores Et carnes caprarum antiquarum
et hircorum sunt simpliciter illaudabiles sive sint domestice vel
silvestres Amplius dico quod carnes porcorum nec antiquorum
nec nimis juvenum sed etate mediorum putabiliter anni
vel duorum tam domesticorum quam silvestrium sunt multum
laudabiles corporibus sanis et fortibus quibus viget
fortis calor Et puto quod silvestres sunt domesticis me
liores eo quod domestice sunt plus debito viscosiores
et humidiores Porcus autem carnes si aliquantulum sa
liantur amplius commendantur obtemperantur eorum viscositas et
quedam corrumpuntur simpliciter hec carnes meliores ex omni qua
drupedia vel ex simplicibus convenientiores corporibus nostris
et nobis magis proporcionabiles et magis nutribiles
Amplius dico quod carnes vitulorum lactantium sunt valde
laudabiles Non laudabiles ad carnes bovum veterum vel

ltinum vel lactantium domesticarum vel silvestrium
illa sunt difficilis digestionis et mali chimi et humorem
generant melancolicum unde carnes eius inducunt lepram
et quartanam et splenetica passione et similiter est fundi-
tur melancolicus. Amplius carnes arietum vel agni
specialiter castratorum sunt laudabiles et a quibusdam sapientibus
optime appellate sed carnes arietum aliquorum non
castratorum et ovium et agnorum quorum non sunt laudabilis
in sanitatis regimine convenienter dicte autem car-
nes sunt laudabiliores temporibus quibus herba pascua me-
liora tunc enim sunt convenientiores esse unde carnes
earum sunt meliores in estate et qua pulluacionem
quibus pascua sunt perfecte et similiter quia bonam dirigit
herba profunda pro eorum pastura sunt et estate gros-
siores et pinguiores et esse convenientiores. Omnia autem
sunt prime et medie etatis sunt convenientes. Non enim inde
quint pastare herba magna et profunda quia enim sunt
fecerunt macra. Et dictis apparet alia patet quod carnes
hircorum caprarum et arietum et bovum et porcorum aliquorum
et specialiter non castratorum et porcellorum lactantium et ag-
norum hii sunt multum convenientes in regimine sanitatis
sed carnes vitulorum iuvenum et arietum annalium et porco-
rum aliquorum duorum vel unius et castratorum specialiter sunt
convenientes esse in regimine sanitatis. Animalia autem quia
vitulina melior et alii porcina. Et alii magis ap-
probant carnes animalis arietis castrati sed de hoc multum
est considerandum complexio et appetitus hominis animalis complexio-
nis hominis secundum quod convenit ubi carnibus leporum et
cuniculorum et cervorum. Et esse carnes sunt melancolice
et tale humore eius generant unde tales carnes con-
veniunt ad antiquitate ... sunt continue. Melio-
res autem sunt que sunt ... pinguis vel ...

obtemperatus ab etate Et predicte carnes sunt simpliciter
intelligende nisi sint pingues illa est carnis pinguedinem
obtemperat siccitas vnde quasi eadem sed et de carnibus
predictis sicut de carnibus silvestribus et domesticis et hominis
illa carnes porcorum proporcionabiles sunt carnibus hominis
et carnes leporum et cuniculorum proporcionabiles sunt carni
bus caprearum Sunt alia multa quadrupedia que sunt
esui incovenientia et apud nos non sunt in vsu preter
tempore necessitatis homines vero vti possunt et vulpium et luporum
asinorum et equorum et canum carnibus quibus cum carnibus
homines apud nos non vtuntur nisi tempore necessitatis Carnes
autem vulpinas comedunt quidam venatores tempore autumpni
in quo sunt pingues dicunt enim repugnant enim ab
vinis Similiter carnibus canum comedunt bene pinguium castra
teatorum vtuntur quod tollerabile est tempore necessitatis Et simili
ter intelligitur de carnibus luporum Deteriores autem
quibus sunt carnes asinorum equorum et camelorum et leo
num carnes Et quia omnes predicte carnes distant a
complexione hominis non approbo earum vsum nisi in magna
necessitate Carnes autem camelorum post carnes aprorum
et porci silvestribus et capreoli sunt convenienciores in regimine
sanitatis Et est diligenter notandum quod carnes declinantes
ad siccitatem non debent assari sed elixari Et declinantes
ad humiditatem debent assari vt earum humiditas tempere...
Et ideo carnes cuniculorum leporum renonum et vitulorum
et capreolorum debent elixari et carnes porcorum et castra
torum debent assari Elixatio enim obtemperat siccitatem
et assatio humiditatem Et ex hoc patet quod in temporibus et
complexionibus humidis magis competunt carnes declinantes
ad siccitatem et assate In temporibus autem siccis et complexione
et etate sicca magis conveniunt carnes declinantes ad humi
ditatem Sunt carnes predictas laudabiles quando sunt

faciliorz digestionis ut cerebellorum et cuniculorum iuvenum
Et quidem difficilioris digestionis puta porcorum et castra
torum arietum aliqualiter antiquorum et taurorum iuvenum
Et quidem sunt mediocris digestionis ut carnes vitulorum
unius anni et agni castrati et iuvenum leporum Amplius carnium
predictarum laudabilium quedam humidiores grossiores et viscosiores
generant ut carnes porcine vel grossiores sunt viscosita
te ut carnes et bovine iuvenes Et generant subtili
ores sunt viscositate ut carnes cuniculorum et edulorum
et quidem subtiliores cum aliquali viscositate ut carnes ag
norum iuvenum Carnium ergo predictarum laudabilium quedam
plus nutrit et quidem minus et quidem mediocriter ut in primo
exemplo exemplum 2 cuniculus exemplum 3 castratus aries
Amplius carnium predictarum laudabilium bonitas diversitate
membrorum consideratur Et primo quidem diversitate membrorum
quo attenditur 2 secundum intra et extra secundum ante et retro
secundum dextram et sinistram Carnes de parte secunda carnes
et regulariter exteriora membra sunt magis laudabilia quam
respectiva interiora Membra enim interiora puta cere-
bri pulmo stomachus epar splen et testiculi renes et
intestina non sunt laudabilia omnino ut sunt vel non sunt
exteriora Et enim difficilis digestionis que generativa grossi humoris
Unde de cerebro sciendum quod est stomacho malum nauseativum
et flemmaticum que grossi humoris generativum Unde si bene
digeratur alimentum dat corpori notabile sed nullo modo comedi
debet post alios cibos Bonum autem est quod cum origano vel
calamento vel cum aliquibus obviantibus eius humiditati viscositate
et frigiditate quibus sunt virtus incisiva et calefactiva pa
retur Et sicut dictum est de cerebro ita intelligitur de
omnibus medullis et mediis Et comedenti est quod si comeda
quod dentis assiduare sibi curationis ut eius viscositati et
humiditati obviemur Non quod cum carnibus cerebellorum

et specialiter cardonum comestis est bona et con-
mestio venenosorum animalium De corde scilicet est quod difficilis
ad digestionem et tarde transiens Si autem bene di-
gestum alimentum non parum dat corpori nec male humo-
rem et specialiter cor edule Ventriculus autem quod cor ventriculus
tuto habet triangulare De pulmone autem scilicet quod est
facilioris digestionis ceteris interioribus quod destruat
virtute carnis et molleus sed alimentum dat flemmati-
cum et paucum et pinto quod non multum malum et specialiter
pulmo edule Stomachus autem et quatuor intestina
et matrix sunt difficilis digestionis et tarde et non
sunt generativa boni sanguinis Splenis autem caro
est pessima et omnis caro est melancholica et est mali
sanguinis generativa et sapore indelectabilis Epar
est dure digestionis sed multum nutrit et generat sanguinem
convenientem supposito quod nutrimentum sit ex sanguinibus et pas-
salis multis Testiculi autem sunt indigestibiles et
melancholici sed si bene digerantur bene nutriunt Melio-
res autem sunt pro certo testiculi impinguati cum porco
in carne in quo aliorum est melior [illegible] est testiculi
Et est hic diligenter notandum quod testiculi animalium prout
bene [illegible] et ea fermentatum semine et generatum non
sunt boni nutrimenti habent enim aliquod fetens [illegible]
aut natura spermatis sicut ventriculi habent aliquod fetens
[illegible] natura bone in eis generate et consumate
Unde et propter hanc causam ventriculi non generant
sanguinem simpliciter bonum sed testiculi animalium iuvenum ad
coitum non veteranorum in quibus ad hunc non est sperma fermen-
tatum sunt satis laudabiles nutrimento si bene digerantur
Cerebro ad [illegible] [illegible] scilicet quod [illegible] [illegible] [illegible]

sunt meliora posterioribus quia magis a superficie tantum de
pinata et forte calore pinguiora et magis mobilia et
comite - minus pinguia Et similiter dextra que est melior
sinistra & ulterius partes carnes meliores sunt partibus non carnes
et partes ante quarte carnibus sunt sicut pedes costis
et anres Et ut habet ceteri pedes sunt laudabiliores et de
inde aures & omnes iste sunt difficilis digestionis et parum
nutrimenti laudabiliores sunt ante pedes priorum sunt
in derogantur ante et elixantur magna et per comeduntur
cum aceto vel sinapio Et in dein derogantur cum deinde
et in dein cum ordeo et efficiuntur digestibiliores & ostesa
na efficiuntur laudabilior et magis substantia ventres
pedes ante porci et extremitates eorum lactantes colarum
consequunt et spadit in tempore calido magna si comedantur
in sitesp de potibus ante carnem sit quarto caro e de
prope una et glandulosa sicut mamillarum et testiculorum
inguinum et te epteluam faucium et linguae & similiter
dimbris ante carnibus capitis et glandulosa carne e de
lectabilis apparare sunt cum Cumque ante de bis ale
mentum bene quando digestum e bonum humores generat que
ante minus bene digestum e humores flegmaticos a bene
de generat Ex vetitis quod humores flegmaticos et
duxit ante cum Alimentum ante vero qui habent
lac confirmat aliquid dulcedinis et propter hoc delec
tabiles e eis lactantibus Cumque ante de testiculis
e dicendi dictis e supra Nutrimentum ante lingue me
dium est inter nutrimentum carnis forme non spongiose &
nutrimentum carnis spongiose Ideo cum e adeo laudabilis
nutrimenti sicut caro forme non spongiosa nec adeo mala
sicut spongiosa lingua vero ... vel cum ...

sicut testiculi porcorum Juvenum sunt laudabiliores Et
ad hoc sunt meliores testiculi gallorum scopnatorum Et
pulmo eduli aliis pulmonibus laudabilior et epar edu
li est aliis laudabilius Et stomachus gallorum et cerebrum
animalium et cor renorum est laudabilius aliis Carnium
autem eorum spongiosarum [illegible] et glandulosarum est melior
que cordi propinquior magis et caro costarum et que
est inter ossa et que est in parte anteriori et in parte
dextra Et que est propinquis propinquitudine moderata
Caro autem ante majorem distantiam a corde est in parte si
nistra et sine ossibus sunt tamen bone sicut carnes
natis sinistris Eligantur igitur carnes in quibus sunt
ossa propinque propinque cordi anteriores et dextre
Est hoc diligenter notandum quod animalibus habent partes poste
riores satis bonas eo quod illas partes semper elevat super
partes anteriores et sic per accidens pars posterior est ma
gis depurata a superfluitatibus Ut quidam dicunt et quod
hoc ille partes sunt magis propinque animalibus sed
hoc est materia considerande Nunc restat dicere de vo
latilibus Volatilia que communiter sunt in usu sunt
hec gallus gallina anseres anates domestice perdices
fasiani pavones grues malarde et silvestres anates silves
tres degentes in aquis ut anates Et etiam turtures
columbe Juvenes sturnelle alaude plumarii passeres
et reliqua aves minute que capiuntur in bladis ut turdi
merule Volatilium autem que enumerata sunt quedam sunt lau
dabilis nutrimenti quedam illaudabilis Et quedam sunt
facilis digestionis et quedam difficilis Et quedam sunt tempe
rate complexionis et quedam distemperate Laudabilis nutrimen
ti sunt gallinae et eorum pulli et capones Juvenes

et antiquam bene pinguet et perdices fasciani et alaude
et turtures et plumerii et coturnices et omnes genus que
capiuntur in bladis Alia autem volatilia ab istis sunt lauda
bilis nutrimenti difficilis digestionis de quali condicio
nis sunt puta carnes anserum anatum et pavonum et mala
dorum Et velox carnis omnium habentium collum longum et cos
tam longam degentium in aquis Omnes sunt laudabilis
nutrimenti Et difficilis digestionis et generant humores mela
colicos Similiter sturnelli merule et huius sunt graves
ad digerendum et grosse nature Passerum autem car
nes sunt calidissime et in temperamento longissime et multum
excitantes coitum unde non multum comedunt In regi
mine sanitatis Inter carnes volatilium laudabilium in regimine sa
nitatis quedam sunt temperatiores et temperamento propinquiores
Alie sunt minus temperamento propinque Temperatiores sunt
galline iuvenes gallinarum pulli et iuvenes virgines
ratione que tamen ad aliqualem caliditatem et humidita
tem declinat Similiter et perdices iuvenes et coturnices
perdices tamen declinat ad aliqualem frigiditatem et siccitatem
et sunt sicut galline dissimiles et habent proprietatem confortandi
de ventre assi et elixe Coturnices autem sunt satis
temperate Dicunt quidam quod ex comestione coturnicum fit
spasmus et tetanus sed aliqualiter declinat ad calidi
tatem et subtilitatem sunt generative boni humoris et multum
competunt sanis et convalescentibus Relique autem volatilia
superius enumerata plus distant a temperamento puta carnes
columbarum iuvenum et turturum iuvenum Ultra habent autem
quamvis carnes sunt evitande propter earum nimiam calidi
tatem et siccitatem et digestionis difficultatem Antiqua
autem columba mirabilem habet proprietatem in epilenticis et para
liticis et tremulis In comedendo pinguedine habendum sed pulli

sunt continentiores corporibus suis sed declinat ad siccitatem
et caliditatem unde eciam debet in regionibus calidis competere
etate et temporibus calidis. Avis vero que capiuntur in blado
et alaude declinat ad siccitatem et caliditatem sed non sunt
ut turtures et columbe. Et est deligendum quod generaliter
volatilium omnium est pauca nutrimenta si comparentur quadrupedibus
ditatem et maxime perdicum quorum carnes nullum
aliud nutrimentum excedit in bonitate sed volatilium vero
est digestibilior et maiorem perdicum et gallinarum pul
lorum iuvenum et columbarum et alaudarum et avium parva
rum que capiuntur in blado. De interioribus volatilium
respectu interiorum quadrupedum proporcionabiliter dicendum
est sicut in pedalibus dictum est. De intestinis vo
latilium similiter est sicut quod sunt simpliciter inesibilia quo
rumdam tamen avium ventres esibiles et delectabiles
sunt valde sicut ventres anserum impinguatorum gal
lorum et gallinarum quorum alimentum infusum fuerit
in lacte. Sicut autem eorum ventres sic et epata vo
latilium ad esum delectabilia sunt sed magis nutrimenta.
Testiculi gallorum iuvenum est sunt boni nutrimenti et
multi et facilis digestionis. Cerebella volatilium lau
dabiliora sunt cerebellis quadrupedum propter sui siccio
ra esse. Propter autem volatilium que sunt montana
silvestria sunt aquaticorum cerebris meliora proporcionabiliter
aliis omnibus. Criste et barbule gallorum non collau
dantur aliquando nec vituperantur. De partibus autem exterio
ribus volatilium proporcionabiliter est dicendum sicut de pedalibus
dictum est. partes enim anteriores sunt meliores posterioribus
et dextra quam sinistra et pinguia mediocriter quam ...
medie. Denudata et proprie eorum quam remota et os

succosa puram quam ossibus denudata. Unde sicut qualitas de
catulus et spadix iuvenum pinguium renovare sunt ad di-
gestionem et mictionem et similiter gallinarum et gallorum
pinguium et iuvenum scilicet et caponum. Optime autem sunt
ille aves que sunt mediocrium bene et iuvenum pessile
viro que marulletorum et pernectorum. Et est dubi-
tandum quod volatilia que sunt dure carnis ut pavo
et anser et antiquum capo et anas et grus indiget
multa mora post eorum occisionem antequam decoquantur et
comedantur. Et oppositum est de volatilibus mollis carnis
et facilis digestionis. Non enim indiget multa mora
post eorum occisionem antequam decoquantur. Et quanto car-
nes volatilium sunt grossiores et minus putrefactibiles
tanto indigent maiori mora ut carnes eorum mol-
lescant et fiant magis apte ad decoctionem et diges-
tionem et eorum aromaticitas reducatur de potentia
ad actum et longa mora. Et pavones magis indiget
longa mora inter volatilia omnia et deinde capones et
grues et deinde capones antiqui deinde galline et gal-
li iuvenes. Cetera autem volatilia parva vel nulla
mora indiget. Dicimus ergo quod pavo coquitur post tres dies
vel duos et capo iuvenis vel galline iuvenes post
paucas horas ad minus et capo antiquus post xxiiij et
grues et capones post duos dies vel post diem in domi-
bus. Amplius dubium est nondum quod modus decoctionis est
multum desideratus in carnibus predictorum et volati-
lia que decoquuntur in aqua calida dant corpori hu-
midum alimentum et facilius digeruntur. Assata autem
et frixa sicciora sunt et talia dant corporibus nutri-
mentum siccius domestica vero et parvibus dat alius
humidum nutrimentum et faciliorem digestionem et plurimum

superfluitatum quam silvestria Et habitancia in mediis et ad
locis siccis eorum corpora sunt magis alimenta et minus superflu-
itatum et magis munda et minus resolubilia et difficilius co-
rruptibilia quam habitancia in locis aquosis et humidis Et hec
sunt comparando sicut de eadem specie et eiusdem partibus et eiusdem
etatis habitudinis et situs Et quia similiter videtur
hic convenientia cum carnium praeditarum et quidam ex eis
cotidie comedunt brevem hic de eis et transeundum de
qualitate sunt alimenti virtute dicendum igitur quod carnes sunt
dura et propter hoc indigestibilia sed tamen bene di-
gerantur magnum nutrimentum existit Et quia aqua decoc-
tionis earum et ventrem subducit propter hoc aliqui
condiderunt hoc brodium cum oleo sale et vino rubeo brodio
ad stringendum cum quo sunt venter Et antiquum vellis solo
nutrimento eius uti carnem hanc cum aliis decoctam in aqua
transpone in aliam aquam deinde iterum illud decoquens
secundo et tertio illud decoquens quod tenera fiat caro
preparata tunc sic astringet ventrem et alimentum suf-
ficiens corporibus exhibebit in tantum etiam quod multum
competit corporibus debilibus dominarum Multas etiam ali-
as bonas habet proprietates quas memini me scripsisse
in consilio per me ordinato ad emorroydarum passionem
in quo etiam loco sufficientius electionem requirere lima-
cum et modum preparationis et firmamentum earum

Capitulum xviii de piscibus

Consequenter determinandum est de piscibus tamen dicimus
quod pisces respectu carnium ceterarum animalium
sunt nutrimenti facilioris digestionis et nutrimentum
eorum est magis superfluum et flegmaticum et frigidum
et humidum et minus masculinum Et quamdiu quod sunt ad
digerendum cum non longa faciunt mora in stomacho

et stim generat et si sint ad digerendum duri et longa
mora faciunt in stomacho hoc est cause propter quod etiam post
et quia in eorum digestione laborat stomachus et ideo cor-
rumpuntur in stomacho et qualitate quadam suscipiunt putre-
dinale stim generat Et ut sit ad unum dicere tamen
laudabilia nutrimento melius est nutrimento piscium Et est sciendum
quod pisces marini sunt meliores piscibus aque dulcis ceteris
paribus Eorum enim nutrimentum minus est superfluum et flemma
ticum et nature tamen magis propinquum Et quia ceteris
paribus pisces marini sunt duriorum carnium piscibus aque
dulcis ideo sunt difficilioris digestionis et resolutionis
et plurimum nutrimenti et puriori unde judicio meo me
liores sunt in regimine sanitatis quam pisces aque dulcis
Et est diligenter notandum quod de piscibus tam marinis quam aque
dulcis eligendi sunt quorum caro non est viscosa sed
frangibilis non multum grossa sed subtilis non gravis
odoris sed suavis nec cito putrefactionis sed sufficientis du
rationis non mali coloris sed albi et quorum habitacio non
est in lacubus stagnis nec in locis sordidis vel in a
quis lutulentis multas habentibus qui etiam non sint magni nec
valde minimi nec valde magni Et qui sint velocis
motus et pauce viscositatis Et si sint pisces marini
qui capti fuerunt in fluminibus multum distantibus a mari
tales utique pisces omnibus conditionibus supradictis existentibus
erunt eligendi ampliusque suppositis predictis conditionibus
quanto squamosiores tanto meliores Et similiter dico
de spinis hec enim significant puritatem sive pisces
Inter pisces marinos capti in ultimo de mari profundiori
et magis agitato et ad quod est cursus plurium fluminum
puriores sunt et meliores Et ex hoc concluditur quod pisces
capti in mari mortuo non sunt ita laudabiles
sicut qui capti sunt in alio mari Et similiter capti in

mare meridionale non sunt adeo sani sicut in septentrionali
quod magis est agitatum Est enim magis tempestuosum et
velociore fluxum et refluxum Et similiter intelligendum de
piscibus aque dulcis Nam ubi tanto quanto aqua est
profundior et mobilior tanto pisces eius meliores et
meliores Ex hiis igitur circa potest sufficienter qui pisces
sunt laudabiles et qui vituperabiles de piscibus qui sunt
in usu in hiis partibus gallicanis Et primo dicemus de pis
cibus marinis deinde de piscibus aque dulcis Dico
ergo igitur quod pisces bestiales sicut porcus marinus canis
marinus delphyn et morua non multum competunt in
sanitatis regimine Sunt enim difficilis digestionis et
grossi humoris et multe superfluitatis Nec etiam racionibus
dictorum piscium apparent condiciones superius enumerate
scilicet albedo subtilitas frangibilitas et quantitatis medi
ocritas motus velocitas et odoris suavitas Et si hos
pisces et consimiles comedere contingat non statim sunt co
medendi cum cogitare de piscibus capti sunt sed observandi
sunt per aliquos dies quousque eorum carnes mollescant
et teneantur sine substancie corrupcione Amplius predicti
pisces meliores sunt semisalsi quam recentes pisces autem
perfecte salsi non conveniunt in sanitatis regimine sicut nec
carnes Nam male nutriunt et parum et turpe Et de
aliis piscibus marinis scilicet quod consideratis condicionibus
supradictis laudabilibus michi apparet quod rogetus
et gornatus inter pisces marinos sunt laudabiliores
Nam eorum caro est alba satis subtilis et frangibilis boni
saporis et odoris delectabilis et eorum substancia apparet
plurima Et post hoc plagicia et sola scilicet horum caro est
magis viscosa et minus frangibilis et minus alba et magis gros
sa et minus subtilis Nec horum sapor aut odor est ita delec
tabilis Et facit pisces merlengus est laudabilior post rogatum

non vinum est tamen grossiori et viscositate sicut peregrinae
solida et cum substantia de fermentibilibus suis secundum grossitudinem suam ipsa
vore et odore in colore et substantiae permutantur cum mobili
tate deficit in bonitate a regesto et generatur et similiter
intelligatur de albore Et Romania Armenus suis aequip
quat perdit de bonitate considerat perditam conditionibus
et tamen grossior et viscosior perditam persistunt Italiano
rum autem et tribolati et magnivalli et corsi multum
deficiunt a bonitate regestorum Sunt enim multum grossi
ores et viscosiores et magis sunt superfluitate plena
Unde non conveniunt nisi exercitantibus fortibus iuvenibus
et robustis cum quibus propter eorum grossiorem viscositatem
et frigiditatem repugnantibus Vigna de proximior perdit
in bonitate et malitia immediate Sapora autem vet
eo vinitate de deteriores sunt facta de bibere considerationes
decrementibus sicut vinitate Omnes autem postea sequente de
vinitate meliora sunt propter passata quam aliqua Et
eligata in vino cum quibusdam similibus de herbis vary
viscositate et frigiditate repugnantibus quam in simplici aqua
rosea Erit autem postea facilis separatio a multo aqua
simplici de vinata Et aliter eorum multorum vinata sunt
quibus quarundam pristina exorta similiter et mixta sunt
gustu multum delectabilia sicut patet de urbe Romane
et raritas vini et de omnibus quarundam aliorum sicut
melius nec veniunt tentatores Ipsi autem hos pos
ter marinos sunt quidem alii de quibus optia codima
tu quam sunt inde sic No autem solum fasius mi sione
de operis et motis quibus solet galli vite considerationis
digna devotionis ratione quadam habet viscositatem ratione
cum ventre capiat sed principalem raro sufficit sociat cum
plurimis agnis ex devotione dominationem Ante alios

pisces sufficienter nutrit sicut de tincis dictum est ven-
trem stringit et inter alios pisces plus stomachum confortat
et minore frigiditate excitat humor tamen a talibus
generatus sicut et ceterorum piscium est crudus vel flemma
ticus crudus quod extra coctionem natura habetur carnem duram
et flemmaticum extra coctionem naturaliter habendum carnem minus duram
cuiusmodi sunt ostree et piscis que sunt in aqua humor ex
eis est generatus flemmaticus est sed minus quam ceterorum piscium
De piscibus aque dulcis qui adhuc non sunt descripti
Dicimus quod consideratis conditionibus superius enumeratis puta
colore albedine frangibilitate et subtilitate substantie
et sapore et odore suavitate cum mediocri quantitate corporis
patente squamositate et velocitate motus et aqua in qua vi-
vunt consimilium bonitate meliores sunt pisces qui
capiuntur in aqua petrosa currente versus septentrionem
profunda multe agitationis ad quam non possunt sordi-
ties currentes aqua et ideo sunt habite male Et in
appropriatis quod perca et tinca mediocres existunt secundum quod dic-
supposito quod sint pingues Et deinde trutta et deinde
tapia et quintus carpa sit squamosior predictis tamen
non habens carnem adeo albam nec frangibilem nec subtilem sicut
lucius et perca et si primus reperiatur in stagnis Anguilla
autem dato quod sit laudabilis gustu tamen consideratis
conditionibus predictis differt a predictis piscibus cum multum
Sed lampreide prime sunt laudabiliores anguillis cum tamen ex-
cellentes non tamen sunt tante viscositatis nec grossitiei si-
cut patet ad sensum Et sicut dictum de anguilla inter pisces
aque dulcis ita intelligamus de lampreda unde
salina Rhodonia videtur esse piscis valde commendabilis
quamvis sit cum squamosus sit tamen cum piscium de aqua salsa

et generatio generatorum spargitur in terra unde multum dubi
tandum est quod pisces sint venenosi unde eorum capita et cauda
et quidam venenum consunt etc et similiter interiora spinia nullo
modo sunt edenda Item est propter eorum viscositatem
quod submergantur in vino optimo vivi et dimittantur eidem quo
usque mortui sint et deinde possunt coqui in galentina optima et
species sint quod con magnorum dulcorum consumunt fiant tando
tamen quod prius bulliantur primo cum herbis et ?ullitionibus in vino et
aqua et illa abiecta decoquantur ad perfectionem et fiat ga
lentina vel pastillatina vel assatina et cum salsamento
assato comedantur Commodosunt et tamen, maneriei humor
piscium dimittere Jam eum multi ex eorum usu sunt parti
tati unde consideratis conditionibus superdictis dicimus omnes
pisces pessimi sunt et minus comedendi de raritate cum
flemmatibus et marinis quasi eadem ratione et sicut de ostre
is et molis nisi quod difficilioris digestionis sunt et plu
res nocumenti sunt et non facile a stomacho corrumpuntur
sicut multi aliorum piscium et sunt quasi viscositate eorum
cumque laxant ventrem nisi decoquantur cum pluribus aquis
et aqua decoctionis eorum fit maxime laxativa Et
eorum spina ventrem constringit et sufficienter nutrit Et e
orum sunt laudabile nutrimentum inter pisces Est etiam debi
nendum quod pisces corpus humectant et lac et sperma multum
plicant multum competunt calidis et lacrimis de ventibus
existentibus Non sunt comedendi pisces post fortem exercitium vel
post fortem laborem quia tunc de facili corrumpuntur amplius ha
bentes stomachum debilem vel malis humoribus plenum non
gaudeat in esu piscium Amplius sciendum quod pisces grossi et vis
cosi similiter melioris sunt quam recentes Et salsi multo
tempore non sunt boni Amplius pisces et carnes non simul sunt
edenda inter pisces et lacticinia Nam pisces comedendi sunt
post alios cibos Amplius pisces laudabiliter parantur salsi

et in parua quantitate sumpti renouant appetitum et ipsum
corroborant specialiter illis qui habuerint appetitum ad eos

Capitulum xix de animalium superfluitatibus

D Consequenter dicimus de animalium superfluitatibus que sunt
in esu puta de lacte ouis et sanguine. Primo ergo
dicimus de sanguine. Et dicimus quod omnis sanguis est difficilis
ad digerendum et maxime qui est grossior et melancolicus
sicut est sanguis bouis. Sanguis autem leporis est alijs
delectabilior. Et est multe in consuetudine ipsum coquere
cum epate et cum quibusdam alijs visceribus. Similiter etiam
sanguine porcorum iuuenum et magnorum castratorum scilicet sanguis
quibus porcorum non castratorum est indelectabilis et difficilis
digestionis. Sanguinem autem capreolorum iuuenum quidam
dicunt esse delectabilem. Amplius quidam dicunt quod bonus
est sanguis gallinarum et columbarum et impinguatarum. Et sanguis
est deterior quam porcorum non castratorum nec ad de-
lectationem nec ad digestionem valet. Multum tamen
defert a sanguine leporum. Et quia omnis sanguis est indi-
gestibilis et superfluitatis sicut quecumque modum quibus ipsum
preparauerit non est vtendum in sanitatis regimine nisi
in casu necessitatis. De lacte De lacte sciendum
quod lac est boni nutrimenti facilis digestionis et satis in-
tat. Est autem eligendum lac mediocre et non subti-
lissimum sicut est lac camele nec grossissimum et in-
pinguissimum sicut est lac vaccarum et pecudum. Eli-
gendum est igitur lac capre non enim habet tantam aquosi-
tatem sicut lac camele quod non est aptum ad nutriendum
ratione nimie humiditatis. Nec habet tantam pinguedinem
et grossitiem seu caseitatem et butirositatem sicut lac vac-
carum et pecudum. Et in consequentia lac sit magis
commensurata in lacte et minus excedentia et excessa
magis est conueniens in sanitatis regimine. Lac enim

humidissimum ventris est subductivum Et lac grossissimum
et pinguissimum est venarum opilativum et ventositatis
generativum et difficilioris digestionis ipsum est necessarium
in regimine sanitatis Eligatur igitur lac capre non nimis
propinque partui nec nimis distantis a partu non pugnate
mixte in bonis pascuis et tempore quo reperiuntur melio-
ra pascua in quo animalia sunt pinguiora Et quia lac
est facilis digestionis et corruptionis non est comedendum
cum aliis cibis et specialiter cum piscibus Similiter comedendum
est cum trahitur ab ubere si enim remanet per tempus notabile
corrumpitur a retinente Bonum est etiam quod admisceatur aliquid
mellis vel zuccari ut ipsius corruptio in stomacho impediatur
et ventositatem in lateribus generatam et dentium et gingiva-
rum lesio et gravamen capitis usus enim lactis capitis dolo-
rem inducit et gingivas laxas efficit et dentes putre-
factibiles et corrosos causat Unde bonum est post assump-
cionem lactis transglutire aquam mellis et similiter gar-
garizare et cum eo os et dentes lavare Et secundo
post aquam mellis uti eodem modo vino potius est specialiter
propter gingivas et dentes Et si dubitaveris capitis
dolorem nullo modo post lac bibatur vinum nisi valde
aquatum Cum autem magis generatur ex usu lactis
sunt habentes capita debilia et venas epatis strictas
et stomachum debilem Iterum usus frequens lactis
serosi non est periculosus omnibus eo utentibus sed lactis non
serosi sed casiati plurimum Ita lac casiatum plurimum
ledit eos qui sunt dispositi ad lapidis generationem
et venarum opilationem pectori autem est omne lac bonum
et pulmoni In quibus autem dubitatur fluxus ventris
abstineant a lacte seroso quia ventrem facile solvit
De lacte autem coagulato sive igneo sive bullito et
decocto scilicet quod lac bullitum et decoctum caret serositate

serosa et ideo efficitur difficilioris digestionis maioris
opilacionis et ventositatis et grossioris humoris nec
tamen convenit in regimine sanitatis sed et certa et
scitur, intelligitur de lacte decocto cum ferro ignito vel
lapidibus ignitis, nisi quod lac isto modo decoctum acquirit
quandam stipticitatem seu stipticam qualitatem racione cuius
stomachum confortat et desiccat et magis quam aliter
coctum vel non coctum simplex unde hoc ita cito corrumpitur
in stomacho Et est minus satis comedentibus huius a quorum
stomachis cito descendit nervis antequam digeratur perfecte
Et quia lac ventrem lapat racione cuiusdam necessitate
in aquositate lactis quia totum lac permeat et non
solum aqua ipsius bonum est quod cum lacte commisceatur aliqua
aqua, mixta sit cum lacte serositate per ignicionem
vel ebullicionem totaliter consumatur Et sic preparatum
lac erit ventris, nunc subdendum lac ante coagu
latum virtute coaguli desiungendis serum a caseo
sine serositate simplex est numquam convenit quod lac sim
plex propter ipsius grossiciem Vero est ita stomacho
comedentibus, nec distemperatis sed lac cum ferro igni
to decoctum — Et si comedatur sicut sit cum caseo et
lacte sic coagulato quod est eciam de lacte simplici
et coagulato nisi quod racione coaguli numquam lapabit
ventrem et plus morabitur in stomacho et erit maioris
caliditatis Et racione distinctionis prima lactis non magis
laborabit in digerendo unde omnibus consideratis
numquam convenit in regimine sanitatis quod lac sic co
agulatum, preter manent lacte emundatus est una
manerie lactis acetosi et est grossioris substancie difficilioris
digestionis frigidioris complexionis aliis manerie
bus lactis et numquam convenit corporibus sanis et ad
frigiditatem declinantibus Et specialiter senibus corpora desiccata

non competit sed dentibus et gingivis et capitibus sanorum
corporum nunquam obest. Non enim sic capitis dolorem debent nec
gingivas laxat nec dentes ad putrefactionem corrosionem
disponit. Racione tamen sue frigiditatis debet licet cum nocet
sicut alia frigida. Nam frigida inimica sunt nervis den-
tibus et ossibus et specialiter si tota complexio corporis ad
frigiditatem declinet cum tempus et etas frigida fuerint
cum eo, magis si cerebrum et certa ab eo a radicali com-
plexione declinet ad frigidum. Et ut sit ad unum dicere
corporibus sanis non competit via cibi et nunquam corporibus
frigidis et specialiter tempore frigido et etate senili. Cor-
poribus tamen calidis et specialiter secundum eorum iusticiam et
tempore et etate et regione calidis. Hoc lac satis est
conveniens et sufficienter digeritur et convertitur, nutrit
tunc [illegible] corum stomachus [illegible] amplius nec cum fu-
mos colericos conceptos. Calidis vero corporibus lac ace-
tosum non solum non obest sed sufficienter prodest. Debet
[illegible] renes calidos et meatus strictos non debet ho-
lacte uti. Nam usus eius est causa generacionis lapidis
in talibus corporibus et opilacionis venarum. Sed aut
habent meatus amplos specialiter secundum renes et vesicam propor-
cionabiliter calidi generacionis lapidis periculum totaliter
est sublatum.   De caseo.   De caseo vero est sci-
endum quod caseus recens est frigidus et humidus cum grossus sit [illegible]
fit digestionis et opilativus et lapidis generativus cum non
multum conveniens via cibi in regimine sanitatis. Et caseus
vetus est calidus et siccus propter salem cum tedet adustionem
cum difficile digeritur parum nutrit et male cum nunquam [illegible]
quam recens. Et si aliquis caseus est bonus medius inter
novum et veterem viscosus et frangibilis [illegible] cum male
et parum declinans ad aliqualem dulcedinem non nimis sal-
sus nec nimis parvus nec albi coloris nec spongiosus
nec carnosus [illegible] non corrumpet. [illegible]

ad modum panis bene fermentati nec lenis sed ponderosi sapore delectabilis et boni odoris. Cuius d[e] stomacho mora non est continua ex bono lacte conveniens factus suffi[cienter] unctuositatis. Talis utique caseus bonus est et nil aliud ma[gis] est eligendus et post cibum sumptus non multum potest nocere in regimine sanitatis. Multa tamen quantitate continuique caseus sumptus in via cibi valde est malus stomachum gravans et obediens digestioni et oppila[tioni] tivus et lapidis. In renibus generativus et humorum grossorum d[e] corpore causativus. Solus igitur ille caseus est sanus quem dat avara manus. De butiro

De butiro autem sciendum quod ratione sue humiditatis et unctuositatis plurimum non competit via cibi primo si quis eo utatur d[e] quantitate notabili abhominationem inducit et facit cibum supernatare in orificio stomachi et ventris plus debito lapsat et vomitum inducit. Nullo ergo modo butirum est comedendum via cibi et d[e] quantitate notabili sed specialiter non comedatur post alios cibos sed ad condimentum ciborum sals[arum] conve[nien]t sicut oleum olivarum quamvis butirum sit calidius oleo et multum humidius. Et quod utimur butiro ad comede[n]dum cum aliis cibariis sive ad coquendum non est ita conveniens sicut oleum. Ita est maiorem passibilitatem quam oleum unde magna ebullitione ... ... totaliter evaporat sed oleum est magis viscosum et magis resistibile et ideo plus sustinet de ignis acuitate quapropter ex ea perfectius cibaria condiuntur quam cum butiro sed ca[r]entes oleo utuntur butiro loco olei. De ovis

De ovis est sciendum quod ova gallinarum et fasianorum et perdicum et pinguium sunt bona d[e] sanitatis regimine et aliis omnibus sumptis meliora supposito quod sint recentia et de ova recentia gallinarum ceteris paribus ova ro[tunda] simila oblonga sunt meliora unde ... ... pusbiri

Inter pro lege teneri quod bona sunt ova candida lo
nga nova. Amplius ova tremula sunt meliora sorbilibus et
sorbilibus. Et talia ova sunt multi nutrimenti et boni
et facilis digestionis et generant sanguinem magis
proportionale cordi unde cordialis est. Et sumbz et debili
bus maxime conveniunt maxime vitellum et albumine
cum non est malum si non sit indurati albi vel dum
simplex est vitandum. Ova autem in cineribus indurata
et frixa in patella quoniam sunt indurata respectu
tremulorum peius dant corpori nutrimentum et sunt dif
ficilioris digestionis et maiorem superfluitatem. Sorbi
lia autem sunt facilis digestionis et leniunt pulmonem
et pectus et ventris subducunt et minus nutriunt quam tremu
la. Cocta autem et indurata sunt difficilioris diges
tionis et mali nutrimenti et tarde pertranseunt. Me
liora autem cocta et assata sunt que vero suffocata
sunt de aqua et oleo preparata cum aliqua portione sa
lis usque ad aliqualem consistentiam decocta et non
indurata. Nam indurata sunt similia coctis et assatis
Dico ergo separata ovis corporibus in regimine sanitatis
sunt magis convenientia. Ova anatum anserum stru
tionum et aliorum volatilium in regimine sanitatis fuerit
sunt minus convenientia vel simpliciter evitanda. Amplius
ova que dicuntur ova venti que sunt sine coitu mascu
linorum sunt alia et minus convenientis sapores quia in
completa nec ita digesta sunt sicut alia unde
puto quod in regimine sanitatis sunt minus convenientia.
De melle et zuccaro
1 Mia de regimine sanitatis utimur melle et zuccaro
ideo de istis duobus consequenter est aliquid dicendum
Et ideo sufficit ad regimen sanitatis dicere primo quod pre

nutrit sed eorum intermedium est satis laudabile et inter
medium melius calidius est intuitu zuccari et stomachis
et flegmaticis et natura frigidis convenit. Sed corporibus
autem calidis natura et iuvenibus non convenit mel
illa in corporibus talium in coleram rubeam faciliter conv
ertitur et corporis non nutrit sed a sua repletione naturali
distrahit. Zuccarum ergo talibus corporibus conve
nit propter sui passibilitatem in coleram converti resistunt cor
poribus igitur in caliditate notabiliter lapsis non
competit mel nec corporibus eius temperatis in etate
tempore et regione calidis. Quibus zuccarum posset
talibus corporibus aliquando convenire. Colericis autem
iuvenibus et in estate non competit sed aliis com
petit puta flegmaticis, melancolicis et sanguineis et
temperatis in quibus non est tante caliditatis dominium
quod zuccarum in eis ad coleram convertatur. Eligatur autem
mel venale sapore dulcius colore palearum vel al
bum et rubeum substantia non liquidum sed spissum. Et fit mel
roris quod est melius apud temperamentum hoc tamen mel
apud nos non colligitur nec invenitur sed in partibus meridianis
valde calidis et spatio in monte pessulano. Multum
etiam consideranda natura arborum super quibus dicitur
mel roris. Illa enim quae arboris sunt deterget al
terius naturae sic et mel. Si enim dicatur mel super
arboribus calidis erit calidius et si super temperatis
vel frigidis erit minus calidum. Et similiter intelligatur
de melle apum. Multum enim consideranda sunt loca
habitationis apum et ex quo rore et super qua specie
florum vel herbarum nutriuntur. Est autem quoddam genus
mellis quod est de arce cuius natura est venenosa quod
est similiter vitandum. Mel coctum cum aqua vel sine
aqua et despumatum plus nutrit et minus subducit

et est magis ventosum Et si quis assiduet melius erit de comes-
tione inducit vomitum Mel autem cum aqua coctum est magis
urine provocatiuum quam decoctum sine aqua

Capitulum xx. de saporibus et condimentis

Consequenter est dicendum de condimentis et saporibus et pri-
mum ex quibus cibaria condiuntur sint in sanitate servan-
da mediocriter utilia Cum quia per condimenta cibaria efficiun-
tur delectabiliora et per consequens digestibiliora Nam
quod est delectabilius est ad digestionem melius Cum quia
per condimenta additur bonitas et corrigitur malicia Ea
autem ex quibus cibaria possunt condiri sunt sal oleum
sagimen et butirum Experientia enim docet quod comesti-
bilia que condiuntur sine sale sunt ori insipida
et stomacho minus acceptabilia Sal ergo comestibi-
li addit bonitatem saporis et maliciam corrigit comesti-
bilium ab humiditate grossa indigesta et aquosa auffert
Et sic conficitur cum sale digeritur et decoquitur melius
quam sine sale Salis enim proprietas est humiditatem extraneam
desiccare et dividere partes quod remanet bene coquere
et adequare Et ex dictis potest etiam sufficienter que cibaria
in eorum condimento indigent pluri sale et que
pauciori Nam materia existentia cibaria et humida
et cum hoc grossa indigent pluri sale Cibaria autem
sicca non existentia subtilia indigent de eorum condimento
minimo sale et intermedia eorum indigent medio sale
Ex dictis ergo etiam potest que carnes sint convenientiores
salitine et que minus Et similiter de piscibus Nam
carnes minime salitine apte sunt carnes subtiles
sicce non existentes nec carnes volatilium puta gal-
linarum perdicum et fasianorum et alaudarum et cunicu-
lorum et leporum iuvenum et similium Et per oppositum car-
nes existentes et humide salitine sunt magis convenien-
tes puta carnes porcine Carnes autem bovine
non sunt ita convenientes salitine Nam dato quod sint

crassi et superfluitate nec tamen sit humide sed sicce
Et similiter intelligatur de piscibus Nam pisces habentes
carnes subtiles non superfluentes nullo modo conveniunt
salitura Et specialiter si sint grossi sicut sunt pisces petrosi
sicut orata et vendosia et similes pisces piscibus
bestiales habentes carnes duras et superfluas et in
hoc humida sunt salitura maxime convenientes
sicut patet de porco marino et balena Nam salsi ex
salsis prevalet Cum salitura nec sit longe ...
Et ex patet quod salis condimentum in sanitate regimine
est necessarium Similiter in defectu carnium ad condi-
mentum olerum et leguminum nec sufficit sal et aqua
sed indigemus oleo vel butiro vel sanguine Nam quia
leguminia et olera sunt nature melancolice et ex
restibus bonum est ea condiri cum aliquo unctuoso contra
terrestreitate obtemperate Ex quo etiam sapor eorum
efficitur delectabilior et suavior et per consequens ad nu-
triendum et digerendum meliora Oleum autem oliva-
rum inter olea et quibus cibaria condiuntur est dulcius
temperamentis et nature amicabilius Oleum autem nucum
minus est calidum et siccum et similiter oleum lini ne-
corum sapor est sic nature amicabilis Oleum autem
papaveris quo utuntur aliqui est boni saporis et odo-
ris sed declinat ad frigiditatem unde sic non compe-
tit in regimine sanorum Oleum autem amigdala-
rum dulcium est satis laudabile pro comparatione ...
amento Et defectu olei multi utuntur butiro
sicut superius dictum est in capitulo de lacte quod autem
cum superfluitatibus sanguine autem et specialiter porci-
norum utuntur ad condimentum ciborum propter

deserviunt et propter easdem causas quas superius dictum sit de sapo
rum delectamenta ad voluptatem magis quam propter necessitatem
a tractatoribus fuerunt plurima adinventa unde non multum
sit necessaria in sanitatis regimine sano inter talium saporum
delectamenta inferunt nocumenta. Nam propter talium ciborum
saporositatem homo plus comedit quam natura requirat unde
homo complexione sanus et in naturali dispositione talibus saporibus
non appetit nec via cibi nec via potus solum considerata patet
Et si aliquis sanus talibus saporibus appetat hoc forte est
ex consuetudine Et quia consuetudine iam inducta difficile
sine expressione et detrimento est subito permutare dicendum est
cum aliquid consuetudinem habeo intendo hic breviter de sa
poribus pertransire Primum autem quod est in saporibus omnibus
assignandis supposita corporum sanitate est quod ex eis citius
sumatur et quanto sapor plus distat a temperamento et
a natura cibi et potus tanto minus sumatur de eo Et
quanto sapor est temperatior et naturae cibi et potus pro
pinquior tanto plus potest ex eo sumi amplius conside
randum quod temporibus calidis sapores declinent ad frigidos
vel ad calidum valde parum et in tempore frigido econverso
Materia igitur saporum in estate sit veriutum vel agresta
de silvestribus uvis vel acetum vel sucus limonum vel
citrangulorum vel granatorum cum zuccara et aqua rosa
ta et amigdalis et panis assatus infusus in aliquo
predictorum sine alleis et speciebus calidis Et interdum in
saporibus qui fiunt in estate potest addi aliquantulum
serpilli et petrosilini ad obtemperandum frigiditatem predictorum
Materia autem saporum competentium temporibus frigidis
sunt sinapium cinamomum zinziber piper cinamomum garyo-
fili allea salvia menta serpillum et petrosilinum vinum
aqua racemi acetum non forte sed propinquum naturae vinum

Et i temporibus mediocribus sunt sapores mediocres eligendi. Ad amplius diversificantur sapores racione cibariorum pro quibus fiunt. Nam alia et alia cibaria indiget alio et alio sapore sicut sunt duorum (?) Castratorum (?) ... et similiter vitulorum et capolorum (?) sapor communis est salsa viridis. In aestate quidem ex aceto et agresta cum pauce speciebus sine alleis cum petrosilino zinzibere alleo et agresta et aceto et pane asso infuso de aceto vel agresta. In hyeme fit eadem salsa cum pluribus speciebus et pauco alleo et optimo vino et pauca agresta et potest sufficere sinapim vel cimera (?). Sapor autem carnium bovinarum ... est piper bullitum quod fit ex pipere et pane asso et aqua carnium et pauca aqua in hyeme. Et in estate cum pipere pauco cum multa agresta. Et ipse idem sapor est salsa communis carnibus porcinis et ... in hyeme et potest sufficere sinapim vel cimera. Et qui comedit cimera debet ... cum amigdalis et distemperare cum aceto in estate et hyeme cum optimo vino. Possunt etiam carnibus porcinis frigide comedi in estate cum aceto et petrosilino de principio ... Ad autem predicte carnibus pastillate et specialiter porcine et bovine de hyeme quidam apponunt piper album cum pulvere specierum forte et cum agresta. Et de estate cum pulvere specierum dulci de pauca quantitate sine pipere cum ... et casio butiroso vel possunt apponi piper ... et de parva quantitate. Ad autem pastillatura fit ex carnibus subtilioribus non apponitur piper sed de estate lac amigdalarum cum agresta et pauco ~~quantitate~~ specierum dulcium pulvere. Et in estate potest apponi cum ... cum agresta sed de hyeme loco agreste apponatur vinum cum pluribus de speciebus ... autem

cuniculorum et pullorum juvenum conveniens sapor est salsa
camelina in qua bass[illegible] et cynamomum et panis mica cum
agresta quod in estate et cum vino in hyeme. Assature
porci sapor conveniens est ligneus defendens cum quassatis
cum optimo vino et acris in hyeme et in estate viride
salsa supra nominata. Et potest sufficere sinapum in hy-
eme vel cruta modo predicto preparata in estate assa-
ture ante predictum fasianorum et columbarum et turturum
nullo alio sapore indigent nisi sale. Caponum autem
et gallinarum elixatarum conveniens est sapor aqua decoc-
tionis eorum cum aliquantulo pulveris specierum dulcium pro-
pter si in predicta decoctione addatur salvia ysopus petro-
selinum et hoc in hyeme et in estate sufficit sola aqua
cum aliquantulo croci addito sine simitatem vitellis ovorum
ponum et gallinarum pinguium assatarum sapor nichil
penitus est apponendum nisi aliquantulum pulveris specierum cum
sine agresta supradicta in estate. Et optimum vinum in
hyeme. Sapor eorum conveniens in assatura in hyeme
alba alliata decoctione bullita cum decoctione eorum sunt
vel potest sufficere vinum cum eis quassatum cum aliquantulo
pulveris specierum laudabilium et specialiter vinum dulce. In es-
tate sit vinum debile vel agresta et cum apponatur de
pulvere specierum assature anserum anatum et similium in
aquis degentium sapor est piperata nigra bullita in
hyeme quida sunt aceto et agresta cum vino. In esta-
te cum vino et agresta cum pauciori pipere quam in hyeme

De saporibus et condimentis piscium

De piscibus autem sciendum est generaliter quod quanto sunt grossi-
ores rarioris et difficilioris digestionis et plurimi
superfluitatis humiditatis nature tanto indigent saporibus
calidioribus et acrioribus quam hoc est verum non solum in piscibus

sed in carnibus unde sequitur quod pisces bestiales et spe-
cialiter porcus marinus sive assatus sive elixatus indiget
salsa forciori et acuciori et calidiori sapor de piperata nigra
bullita et alleata alba bullita Et quanto pisces ma-
ioris et dulcis aque magis appropinquant ad predictos
pisces tanto magis indigent saporibus similibus An-
guilla ante et murena et lampreda requirunt quod sa-
pore galentina que fortibus speciebus cum pipere calido
conveniunt tam magnorum dominorum Anguille ante et
murene modice comedendum in assatura et tunc sapor con-
veniens de salsa viridi cum fortibus speciebus et vino de
hyeme et cum debilibus speciebus et agresta et aceto
in estate Et similiter intelligitur de congro Sapor ante
salmonum elixatorum de piperata nigra forti bullita
in hyeme et debilis in estate sicut de porco marino
superius dictum est Merlingorum elixatorum vel assato-
rum vel frixorum sapor de sinapim dulce vel crua si-
ve unus destempta Rogetorum et gornatorum sapor cum
elixantur de salsa cameliua In hyeme quidem acucior et
cum vino In estate quidem obtusis speciebus et agresta
Assatorum vero et frixorum sapor de salsa de viridi sic
parius nominata In hyeme quidem acuta speciebus et cum
vino In estate vero obtusa speciebus et cum agresta et
aceto vel assatorum salsa conveniens et apud gallicos
usitata de vino et quo destemperatur de zinzibere albo
bullitum et super assaturam proiectum et hoc in hyeme
et in estate fit idem cum agresta et pauco zinzibere
Frixorum piscium parvorum aque dulcis sapor conveniens
de salsa viridi sed elixatorum in aqua sapor conveniens
de sinapim vel crua vel cepe albo decoctum cum custe
bremus elixatus vel barbellus similiter quod salsa requirit

salsam vitande sicut iam notavi. Et sicut sit si fuerit
vel assint vel vinum vel agresta in quibus distemperatum
sit zinziber album bullitum et sic assatura proiectum.
Cameline sapor est acetum simplex de estate et in hyeme
vinum vel acetum cum pulvere gariofilorum specierum. Ostrearum
autem sapor si fuerint est agresta simplex de estate et
cum pulvere gariofilorum specierum in hyeme. preterea est et
ex hiis fieri potagium vel ferculum crocetum vel album
cum amigdalis. hec ergo sufficiant de saporibus

Capitulum xxxi de potibus naturalibus et artificialibus

Postquam determinavimus de cibis in speciali consequenter est
determinandum de potibus. Unde est ergo quod quidam est
potus qui est medicina pure quidam est potus pure
et quidam est potus et medicina simul. potus autem
pure medicina est sicut sirupus digestivus vel laxa
tivus vel nectar sive claretum et forte vinum conditum
quod datur in fine cibi ad roborandum virtutem diges
tivam in stomacho solum. potus autem qui est potus et
medicina simul est ubi quia sirupus violatum rosatum
vel nenufare qui de estate exhibetur ad sitim refrige
randam et ad mala distemperata acutata removenda.
Potus autem pure potus est qui datur ad cibi dela
tionem vel sumptionem vel estuationem vel sitim a cibo
inducte removendam sicut sicut iam nimium diximus
in capitulo de comestione et bibitione in generali. Potus autem
pure potus est duplex naturalis et artificialis. Naturalis
est duplex scilicet vinum et aqua. Isti potus sunt usi
apud nos et sunt potus de hiis sapientes latini ara
bes et greci fecerunt mentionem. Sunt alique gentes utuntur
lacte loco potus et aliqui oleo et aliqui sirupis quibus
in sanitate reguntur sed quia hoc non est consuetum apud
nos et puto quod non est artificialis de hiis potibus
nulla faciam mentionem. potus autem artificialis est quod

apud quosdam nota sunt. In usu sunt hij: cervisia vel ex
ordeo vel ex avena, pomorum, cerasorum, borethum sive
mellicratum. Et quia de aqua sufficienter dictum est in 2°
capitulo 2e partis huius operis, de ipsa ad presens nichil pe-
nitus est dicendum. Sed de vino de quo superius in tractatu
de comestione et bibitione dictum est in generali, dicendum quod quamvis
in sanitate existentibus aqua sit convenientior potus
quam vinum, tamen considerata ... vinum est potus qui
convenientior est regimini sanitatis quam aqua. Nam dato quod
in sanitate repressione eius est appetitus frigidi et humidi
aqua utiliter melior sit quia frigida et humida naturaliter,
tamen in cibi consumptione et eius delatione ad partes
corporis exteriores vinum prevalet aque. Nam vinum ratione
sue subtilitatis in substantia et caloris facilius cibos consum-
it, et specialiter quia natura magis delectatur in
eo, ideo citius attrahit ipsum quam alios cibos consumit.
Et specialiter quia hec consumptio fit per viam cuiusdam ebul-
licionis quam vinum magis iuvat ratione virtualis
caliditatis et aqua impedit ratione frigiditatis. Et sic
patet quod vinum prevalet aque in ciborum consumptione.
Et simili modo prevalet in eorum delatione. Nam vinum
est optimum penetrator quod ei debetur ratione subtilitatis
sue substantie et ratione sue caliditatis virtualis. Talia enim
sunt multum penetrativa et per consequens vinum est magis
delativum quam aqua, in qua non est virtualis caliditas nec
substantie tenuitas et acuitas. Unde aqua ...
secundo impedit ... sicut memini me superius
dixisse in capitulo 2° 2e partis huius operis, amplius motus alimenti
ad membra est a virtute attractiva. Et quia membra
magis diligunt vinum quam aquam, plus iuvabit ad
delationem alimenti ad membra quam aqua. Amplius aqua
ex alio non est potus ita conveniens ut vinum, quia aqua ...
dit alimentum ... eo quod non nutrit ... corporis consumpta.

ra e v quod mutet alterum lique vinum intraverit Unde quanto
citius est magis aquaticum tanto est vinum mitius Bonum est
igitur quod vinum commisceatur cum cibo quod non solum ad expedi-
tionem digestionis multum iuvat quia vinum est maxime
nutritivum et maxime restaurativum et velociter nutrit
Amplius vinum confortat calorem naturalem et spiritus et
totius corporis calefacit que multum faciunt ad digestionem
et aqua econtra sua frigiditate debilitat et mortificat
et omnes has operationes destruit unde non potest perdi
in operationibus nature posse unde communiter videmus videre
aliquem debilis nisi forsitan propter acutos vel morbos Am-
plius vinum habet alias bonitates quas non habet aqua
Est enim bonus penetrator in toto corpore et flegma grossa
incidit et dissolvit ipsum et colera rubea in urina et
sudore extrahit et colera nigra calefaciunt et faciunt
corpore et sanitates [illegible] nutrimentum et materias coagula-
tas dissolvit Amplius ingenium clarificat ira corporis
et tristicia removet gaudium inducit liberalitatem nutrit
et dilectionis [illegible] avaritiam causat avaritiam fu-
gat liberalitatem inducit Et ut sic ad unum dicam
vinum reddit hominem virilem et secundum animam et secundum corpus
et aqua femineum unde videmus parentibus non bibentibus vinum
sunt effeminati [illegible] bibentium vinum unde concluditur est quod
quando non bibitur vinum primo et postea consuetus bibere vinum
melior secundum animam et secundum corpus efficitur et ideo cum
potus vini ad sanitatem regimine convenientior est quam po-
tus aque Ideo non approbo potum aque simpliciter in
sanitatis regimine habet bonas proprietates vinum habet
debito modo exhibitum Et si indebite exhibeatur
usque ad ebrietatem rationem naturalis anime et homine
extinguit et virtutem bestialem irrationalem inducit
Concupiscibilem et irascibilem roborat et rationem debi-
litatam reddit et sic remanet corpus sicut navis [illegible] ma-
re sine gubernatore propter quod fiunt omnia non est faciendum

et laudat quod vino est laudandum et modum facit legem pessime in ira et superflua superbia et finaliter facit ex ira pessima puta adulterium et turpissima homicidia Amplius indebite sumptum cerebrum et nervos innuabiles ledit et paralisim et stuporem et cetera ac huiusmodi tales egritudines inducit Et ut sit ad unum dicere cito talibus membris et similiter tenuis est et talibus melius esset quod biberet aquam quam vinum Ut igitur non cadat error ex vino administrator tunc debite administrari tot sunt juvamenta et indebite sunt incura nocumenta ponende sunt regule que observande sunt circa vinum Prima regula est quod vinum stomacho jeiuno et corpore famelico non est bibendum facit enim cadere in spasmum et multe lesionem et alienationem Et si aliquem contingat sitire jejuno stomacho sitiat haut sitim non esse vera in natura tunc Nam sitis vera et naturalis est propter consumationem facta a cibo passim mixto quod est expositio esse non potest In tali igitur siti non est bibendum vinum nisi simul aliquid comedat. Potest tamen ad sedationem sitis bibi julep aut aliquis siruput aquatus vel zuccarum resolutum in aqua Stomacho enim jejuno non bibat vinum Secunda Regula est quod inter duas comestiones sumpto cibo ad huc in stomacho non digesto vinum non est bibendum Tum quia digestionem interrupit Tum quia facit indigestum cibum de stomacho descendere Tercia regula est quod post forte exercicium non est bibendum vinum Nam hoc multum ledit nervos et cerebrum Quarta regula observanda de vino est quod vina inmixta cum aqua pauca citius inebriant et ad cerebrum et nervos citius penetrant et specialiter si sunt vina grossa Quinta regula est quod malis cibis et sensibus commiscetur et digestum

in stomacho non debet bibi bonum vinum et subtile eo quod
faceret maliciam ciborum ad membra cicius penetrare
et hoc est verum in quantitate notabili sed si bibat in quan
titate parva ad inducionem complexionis corriget mali
ciam ciborum malorum et digestionem confortabit Sex
ta regula est quod si in eadem mensa vinum forte bibatur
et debile incipiendum est a debili et ultimo forte est
bibendum Nam digestio in orificio stomachi est debilis
ergo que vino forti confortabitur Amplius vinum forte cum
maiori delectatione recipitur et sic stomachus totum ci
bum perfectius amplectitur et ob stomachi perfectionem clau
ditur Amplius si vinum forte reciperetur ante debitam(?)
dum esset ne racione subtilitatis et actionis ante perfec
tam digestionem descenderet de stomacho et reliquum
cibum indigestum secum traheret Et specialiter quia
cetera membra diligunt vinum forte plusquam debile
et sic cicius traheret quam esset oportunum Septima
regula est quod vinum quod bibitur ad cibi permixtionem debet
recipi simul cum cibo nec debet expectari sitis sed
vinum quod bibitur ad sitim inducere a cibo exterminatam(?)
debet sumi in fine termino comestionis et plus vel
minus secundum quod ~~plus~~ minor vel ~~magis~~ minor est sitis sed vinum quod est
potus dilatus sumi debet completa prima digestione
et parum ante horam suscipiendi alium cibum sequentem
Et talis potus specialiter competit cum cibaria primo
sumpta fuerint grossa in substantia et acuta Nec debet
expectari sitis ad talem potum suscipiendum Nam talis
potus preparat stomachum ad suscipiendum sequentem cibum
et iuvat transitum cibi ad epar Nec debet talis po
tus esse magne quantitatis ut cito possit digeri non enim
ymaginandum est quod ante digestionem vapores in stomacho

transeat ad epar sed si talis potus dilatatus esset aqua
non oporteret expectare eius digestionem ante penetratio
nem ad epar. Octava regula est quod quanto cibus est
grossior et fortior et frigidior potus permixtus et dila
tatus debet esse maior et econverso quanto cibus est validi
or subtilior et humidior potus permixtus et delatus
debet esse minor. Et specialiter quando cibus est grossior et
humidior frigidior et digestioni inobedientior tanto
vinum permixtum et dilatatum debet esse fortius et subtilius
Et quanto cibus est calidior et subtilior et digestibi
lior tanto potus debet esse debilior. Unde fortius
vinum bibendum est cum carnibus bovinis quam pullinis et for
tius bibendum est cum piscibus quam cum carnibus regulariter
Nona regula est quod quando aliquis est valde sitibundus tunc
vinum eius debet esse subtilius et debilius et colore re
missius. Et quando aliquis est minus sitibundus eius vinum
potest esse fortius et rubicundius. Vina enim fortia non
convenientia sunt ad extinguendum sitim. Decima re
gula est quod pueri et infantes non debent bibere vinum
nisi parvum et valde debile et aquatum. Senibus autem
competit vinum forte et odoriferum et saporosum. Unde pueris
dare vinum et specialiter forte est ignem addere igni. Et
est alia ratio. Nam pueri habent nervos debiles et cere
brum valde passibile et debile. Unde cito ledetur
a vino. Etiam vinum non est bene proportionabile
complexioni eorum ratione siccitatis. Sunt enim
pueri valde humidi, nec conveniunt fortia ciba
ad digerendum et cum hoc habent digestivam fortem et
frequentem multitudinem et sic pueris et nondum natis
nullo modo vinum est exhibendum nisi valde parvum

et sic ad somnum paulatim assuescat Et quanto magis
procedunt in tempore tanto magis et stomachus potentior est ma-
teriam ... vinum et specialiter cum comedunt cibaria grossa
et ad digerendum difficilia et ad membra difficulter
transeuntia et in eis colera multiplicatur quia vinum
expellit cum sudoribus et urina Secunda regula est
quod habentes cerebrum debile naturaliter sive accidentaliter
non bibat forte vinum odoriferum et in quantitate
notabili sed vinum debile et aquaticum Et similiter
habentes epar calidum et stomachum abstineat a vinis for-
tibus et calidis Et similiter habitantes in regione cali-
da Similiter qui sunt complexionis calide ex complexi-
one totali unde indigent vinis fortibus calidis et subti-
libus et econtrario est de hiis qui sunt frigide complexionis
et habitant regionem frigidam Tercia regula est
quod vina aquatica valde evitanda sunt via potus Ma-
gis enim sunt medicinalia quam potabilia Et vina no-
va sunt ad hunc indigesta et grossa et ventosa et
opilativa et dissinteria inducunt Sed vina mediocris
etatis non defecata sunt magis ceteris eligenda
Quarta regula est quod debemus vino semel vel bis
in mense repleri in regimine sanitatis et hoc assignat
Avicenna propter sui utilitatem ex quo incitantur quia
(sic) ... animales et fortificatur naturales cum ... sequitur
sudor urina vel vomitus ex quibus superfluitates a
corpore resolvuntur et remanet corpus mundum hanc tamen
regulam non approbo nisi in hiis qui utuntur malo re-
gimine In utentibus bono regimine hec regula non est assig-
nanda Et circa hanc regulam considerandum est quod debemus
non sic forte unde nocumentum in cerebro sic notabile
Nam talis debemus plus debilitat sensitivos animalis

et quibus stomachus confortatur calefit debet interdum
et debilibus quem solum durat et sollicitudinem penitus
amoveat fortius cum debuari vituperabile est moribus
et natura. Decimanona regula est quod si bibatur
vinum non solum in calore potius sed ad corporis nutri-
tionem et restaurationem et impinguationem sicut
contingit in macilentis naturaliter vel accidenta-
liter competunt vina dulcia et grossa sufficienter
colorata. Talia enim vina sunt sufficienter nutritiva
et deperditi restaurativa et corporis impinguativa
unde convenientiora sunt ad impinguandum corpora macra.
Et per oppositum si intendamus non nutritionem nec deperdi-
torum restaurationem nec impinguationem sed magis cor-
ruptionem macilentiam et desiccationem ut contingit
in hiis qui sunt multum carnosi et pingues tunc
vina subtilia in substantia et acuta non dulcia sed sapore
acuta modicum colorata sunt eligenda. Et similiter
aperitiva si sint venarum subtilium et strictarum. In ha-
bentibus enim venas strictas dubitandum est exhibere
vina grossa que sunt opilativa. Unde si quis esset
macilentus et in hoc haberet venas strictas non
esset securum ei exhibere vina dulcia grossa et
rubra. Vicesima regula est quod si vinum detur
propter cibi digestionem vel delationem tunc vina
subtilia non dulcia sed sapore amicabilia odorife-
ra non austera nec potius colore mediocria ad al-
bedinem aliqualiter declinantia sufficienter fortia eli-
genda sunt. Talia enim vina bene sunt ciborum
digestibilia et sufficienter penetrativa ex digestionem
non impedientia et stomachum ad digestionem cibi magis
confortantia. Ex talibus potius cibi debet esse penetrativus et
delativus. Si autem detur vinum ad sitis extinctionem

tunc vinum album subtile debile natura aque propin-
quum est eligibilius. Tale enim vinum magis humectat
et infrigidat et per consequens melius extinguit sitim
Et quanto sitis est maior tanto tale vinum est convenientius
Et in isto casu secundum sententiam commixtionis eligibilius est dare
vinum album aquosum et subtile quando est vinum bibitum
ad cibi permixtionem et sitis sedationem Et si utrumque
vinum bibitum ad unam intentionem tunc semper deprimendum
est a debili vel in isto casu sequens dictum est Decima
sexta regula est quod si vinum detur ad stomachi confortationem
et reparationem et virtutis confortationem tunc debet
dari vinum subtile odoriferum saporis delectabilis
mediocris coloris sufficientis fortitudinis Et tale vinum
debet sumi cum primo cibo Et debet esse depuratum
ab utraque superfluitate et debet sumi in pauca quan-
titate Decimaseptima regula est quod si exhibeatur
vinum ad stomachum et viscerum retentive fortificationem
eligimus vinum grossum ponticum nigrum vel rubeum
sicut contingit de habentibus fluxum ventris propter debi-
litatem retentive stomachi Sed si intendamus confor-
tationem digestive stomachi recipitur vinum subtile et
mediocre in substantia et colore boni odoris et convenientis
saporis et sufficientis vigoris et aliqualis stipticitatis
Decimaoctava regula est quod vina alba sunt debiliora
et magis aquosa deinde nigra frigidiora ex ratione
terrestreitatis et non aquositatis rubea et rufa sunt
calidiora ceteris Et hoc est verum comparando vina eius-
dem territorii adinvicem et non aliter Unde vina rubea
et rufa gallicana non sunt ita fortia sicut sunt multa
vina alba que reperiuntur sicut considerandi est manifestum
debet igitur fieri comparatio inter vina eiusdem nationis

et sicut eciam vnde videmus quod vinum primitus est subtile
album et in tercio processu cum desiccatur et perficitur efficitur
vinum album Et vinum quod in principio est vinum rubeum in
tercio processu efficitur magis rubeum Et hoc est pro
manifesto signo quod albedo et nigredo attestantur veri
caliditati vini et rubedo et ruffedo minori De
vndecima regula quod si vinum factum debile per admix
tionem aque laudabilius eligibilius est quam naturaliter
debile supposito vtrorumque gradu debilitatis in vtroque
Et specialiter quando debilitas vini est valde magna sicut
est debilitas vinorum gallicorum Nam vina sic natu
raliter debilia multum sunt corruptibilia et putre
factibilia Sed vina debilia per admixtionem aque
non sunt putrefactibilia sicut manifeste possumus experiri
Nam si dimittatur vinum gallicanum in vitro per noctem in
mane sentietur sapor corruptionis et apparebit color
corruptionis sed non sic erit de vino debilitato per aque
admixtionem Sed si vinum est forte non est tanta debilitas
naturalis sicut per aque admixtionem tunc est eligi
bilius est vinum debile naturaliter quia natura
magis laborat in digerendo quod est contra homo
generando Et vinum debilitatum per aquam est huiusmodi res
pectu vini debilis naturaliter Et hec regula
sumitur ante super dixisse in capitulo de comestione et
bibitione in generali Vicesima regula consideranda
est quod cum vinis fortibus subtilibus et fumosis bonum est
quod admisceatur aqua que sufficit ad repressionem fu
mositatis vini que tamen non faciat sequi vini
ad cerebrum velocem penetracionem Vnde tanta quan
titas aque sufficit ad repressionem fumositatis vini
que tamen non sufficiat sotilitatem substancie vini

et faciliter penetrant. Raro enim penetratio con
tingit inebriatio. Sic igitur apposito paucissime aque con
pedit fumationem ad caput. Raro enim potest contingere
capitis gravamen et dolor et nichil iuvat ad pene
trationem substantie vini ad cerebrum et minus raro
enim posset contingere inebriatio. Sed maior quantitas
addita iuvabit ad vini penetrationem ad minus et
specialiter si vinum sit grossum et forte et non perdit vini
fortitudinem quin possit inebriare. Et si plus apponatur
de aqua virtus vini totaliter destruitur sic quod debitam
non potest. Sic igitur apparet quod in omnibus vinis specialiter
fortibus et fumosis nisi indigeamus fortitudine vini sive
fumositate aliquid ponatur de aqua unde etiam potest
sustineri quod congrua quantitas aque apposito iuvat sibi
vini penetrationem. Unde si bibatur vinum in quantitate
moderata iuvaret ad inebriationem sed si bibatur in quan
titate moderata non inebriabit et non iuvabit ad
inebriationem et tamen faciet ad fumositatem vini capitis
medio. Bene cum stat simul substantiam vini esse ma
gis subtilem et raro illius magis penetrativa esse
indebite simpliciter magis inebriativa et tamen eadem stat
esse minus fumosa. Nam fumositas plus debetur vaporosa
qualitati que repressa est per admixtionem aque parum facit
inebriatio et debetur raro sibi inherenti substantia
cerebri et memorie enim penetratione iuvat admix
tio aque modice. Et in hoc est materia subtilis con
sideranda. Vicesima prima regula est quod si intendamus po
toribus et pulmonibus humidificationem et ventris laxatio
nem tunc vina mediocris sive sapore dulcia sunt magis
eligibilia et specialiter si non dubitemus opilationem vie
Vicesima secunda regula considerata est quod vinum eligibilius

et melius in sanitate regimine est vinum medium inter eum
et inter vetustatem et novitatem / clarum ad rubedinem
trahens bonum habens odorem et equalem saporem quod nec
acre nec acutum nec dulce nec fumosum nec grossum
nec valde subtile sed ad subtilitatem declinans sit quod
etiam inter fortitudinem et debilitatem obtineat medioc
ritatem quod est non crescit in saxosis et lapidosis monti
bus Nec in terra simplici plana et arabili sed terra
montuosa stara a sole versus meridiem disposita quod
etiam crescit in regione non nimis calida nec nimis
frigida Et ex hiis concludi potest quod vina rifina nec
greca nec garnacina conveniunt in sanitatis regimine
vina potius nec vina galliciana et eis similia sed ita
lica vina sicut sunt vina de belna et barzelitiro
et de sancto georgiano licet enim vina sint conveniencia
via potius in regimine sanitatis considerate eorum
coloribus substanciis odoribus saporibus et locis ubi
creverint et considerate eorum effectibus quos homines
in scriptis jam dudum experti sunt Vicesima tercia
regula est quod homines qui bibunt multo vino vel ex
natura vel ex consuetudine vel ex quacumque alia
racione non debent uti multo cibo vinum enim est cibus
et potus unde videmus potatores tabernas coti
die frequentes respectu aliorum hominum parum vivunt
quomodo enim natura potest digerere multum cibum et
multum potum pro certo male Et bonum quod talis
qui vult repleri vino in sinus cibis quibusdam diu
retice utatur ut vinum citius transeat de stomacho
et non accidat replecio nausbatma que sepe
dat provocare vomitus et ydro vel bibat aquam
stomachus item deinde lavet os suum aceto Q

mole vel dentes et gingive propter vomitum rema
neant infecte et fiat in aqua frigida vel aqua
rosarum vel rore piperum amplius volens repleri vino
non commedat cum dulci sed unctuosa puta micas
panis unctuosas et carnes pinguedine mixtas
et post cibum cum bibere voluerit amigdalis utatur
et capparibus amplius caulibus cocte cum carne
et olive preparate et condite in sale cum sic commede
rint vel vino repleri possunt sine lesione Est vero
omne quod vaporem vini alternat valet ad idem sicut
semine caulium eruca sicca calamentum ameos et similia
Amplius sciendum quod cibaria grossa comedentibus cum visco
sitas conglutinatio et dulcedo ebrietatem impedit
quia tarde penetrat et sic impedit transitum
vini et eius vaporem ingrossat quoniam sunt ciba
ria in quibus non potest recipi vinum sine lesione
quoniam est nausiativa repletio Cibaria igitur subti
lia et unctuosa non dulcia sunt in quibus sine
repletione nausiativa et stomachi gravamine plus
vel homo repleri vino vel cibaria grossa dul
cia et viscosa sunt in quibus potest plus recipi de
vino sine ebrietate non tamen sine gravamine stomachi
et repletione nausiativa Cum igitur homo velit bibere
multum vinum et dubitet ebrietatem vel propter ce
rebri debilitatem vel propter vini fortitudinem
vel propter humorum plenitudinem vel cibi parvi
tatem tunc talibus cibis grossis dulcibus glutti
nosis et viscosis utatur maxime necessitatis
et non pinguibus subtilibus et unctuosis Si vero
non dubitet ebrietatem et velit multum bibere res
pectu cibi et dubitet repletionem nausiativam

et stomachi gravedine tunc cibus grossi subtilis
ventuositatis magnum necessarium Est breviter hic
nondum quod amigdale spalie amare cinnamum sal
mey caulind/ sal naptinus amcob in fenno sufta
in aqua frigida deponit ebrietatem Et potus aque
frigide cum aceto vel cum vino granatorum pariter
cum exhibitus ebrietatem removet Et similiter odor
florum camphore et sandalorum Ex quibus ut sumus
ex regimine sanitatis ad propositum redeamus Circa
tertia regula est de vinis artificiatis que apud
aliquos homines sunt in usu puta vinum salmatum emu
latum et rosatum De huius igitur sciendum quod cum sa
piat naturam medicinalem non competunt in regimine
sanitatis nisi in parva quantitate vinum igitur salma
tum aliquis bibere potest in hyeme in parva quan
titate Nam vinum a salma acquirit quandam calidita
tem et stipticitatem et aromaticitatem ratione quorum
quidem potest sumi in hyeme ad stomachi calefac
tionem et cerebri et cordis et memorie et ratione
earum stipticitatis et aromaticitatis confortationem
Sed multum ex eo sumptum non est conveniens nec
ad sui extimationem quia salma calida est et sicca
in tertio Nec ad cibi delationem et corruptionem
quia totum cibum ad nimiam siccitatem et calidita
tem faciat declinare Cum enim vinum de se
sit calidum et siccum et salma sit multum calida
et sicca totum aggregatum declinabit ad siccitatem
et caliditatem quod non est bonum in sanitate re
gimine Amplius si bibatur vinum salmatum in ma
gna quantitate quia vinum a salma acquirit quan
dam diureticitatem et fortem subtilitatem in tantum quod

imo de cortice producit uina et pinestona vel ea
descendendi cibum a stomacho ante completam digestionem
perfectam et causa transitus tribuit vim ad recedendum et
nervos ante digestionem cibis in stomacho et quare
salviatum igitur vinum in magna quantitate multo
est bibendum et hunc habet nervos debiles solum ideo in
parva quantitate quia in magna quantitate plus
lederet quam vinum simplex. Est ante horam coqui de
tale vinum bibere ante aliud cibum quod forte ex
hoc fit quia salvia habet virtutem incitandi ap-
petitum. Et sic vinum salviatum primo sumptum excita-
bit appetitum ad cibum qui sumi debet amplius
vinum salviatum multum confortat nervos totius cor-
poris quod melius ex eo fiet si sumatur a principio
quam in fine amplius vinum quod recipitur a principio
debet sumi ad cibi corruptionem vel sitis extinc-
tionem propter quorum nullum debet bibi vinum salvia-
tum. Nam quantitas que ex eo bibi debet debet esse
minor quam opus ad predicta. Sed tamen post omnem cibum
parum sumere ex eo cum mebula vel pane tosto ad
occasionem stomachi roborandum et digestionem in eo
confortandam forte esset laudabilius quam sumere claretum
vel alia vina acuta valde vel alia que multum
sunt fumosa et capitis repletiva. Item autem conside-
randum est quod vinum salviatum fiat ex salvia que
in loco creverit ubi serpentes non fuerint multi et
communiter habitant cum consueverint serpentes morari
ubi crescit salvia quare ubi salvia sit apponatur
ruta quia serpentes fugiunt rutam. Ideo igitur accipiatur
salvia nisi in loco ubi magna copia fuerit rute
vinum autem rosatum in estate est conveniens propter
temporis fervorem et complexionem calidam et habent[ibus]

bystera calida et in hiis qui dispositi sunt ad fe-
bres vomitu colerico sed sanitatis regimine vinum
simplex est magis conveniens. Cimatum autem plures bi-
bunt tale vinum propter voluptatem quam propter necessi-
tatem. Vinum autem cimatum multum confortat cor et me-
bra adiuvancia. Juvatur autem cor debile et stomachus
et specialiter propter frigiditatem et humiditatem. Vide-
tur vino cimato in parva quantitate sicut dictum est de
vino salviato. Et sunt dubio de multis cimatum est
convenientius quam salviatum. Et hec sufficiant de regimine vini

De cervisia et aliis potibus

D e cervisia autem consequenter est determinandum et de
aliis potibus puta bochieto et pomacio et mo-
rasceto et similibus. Si qui sunt alii, bibunt enim quidam
qui propter penuriam vini utuntur predictis potibus.
Non tamen sunt potus adeo convenientes in sanitatis
custodia sicut vinum. Dicendum igitur quod cervisia potest fie-
ri ex avena et ordeo et ex frumento. Et sicut
quod fit ex alio et alio grano est alterius et alterius
complexionis. Omnis tamen cervisia de quolibet gra-
no facta grossior est quam vinum et multum difficilis
ad digerendum. Opilationes in visceribus facit et maxi-
me renum et vene. Inflationem et ventositatem generat
et capitis dolorem inducit. Et in diu flegmati-
bus et appetitum deicit sed bene urinam et quod multum
nutrit et corporis impinguat si bene digeratur.
Cum autem conficitur ex rebus inebriantibus puta
ex grano quod nominatur lolium pessima est et in-
currit dolorem capitis maximum generans et nervos
ledens discrasia in se grani dignitate.
Illa que fit ex ordeo plus attinet frigiditati et que
fit ex frumento plus attinet caliditati. Amplius quod

fit ex ordeo et avena, minus opilat et minus generat vento
sitates et minus inflat. Et que fit ex frumento magis in
flat et magis opilat. Et quanto cervisia est grossior tanto
deterior et quanto subtilior et clarior tanto melior
Alii autem sunt potus artificiales qui fiunt cum melle
qui sunt calidi et sicci et melius opilationem renum
aperiunt et splenis et generant multas inflationes cum maxime
quando est quantitas in eis magna mellis. Et maxime
quando mel non est coctum sufficienter et bonitate careat
In colericis igitur non competit talis potus contra
tamen si epar et splen fuerint opilata. Sed talis potus
convenit et habentibus complexionem frigidam maxime
si habeat in intestinis et stomacho multum flegma
quia bibitus sua mordicatione et abstersione incidit et
mundat et ventositatem evacuat. Unde in hiis solet valere
Et hec memini me expertum in me multis vicibus
Cervisia autem et pomacium sunt propinquiora na
ture vini quam cervisia. Et tamen quo ad regimen sanitatis
sunt convenientiora sicut patet considerantibus colore o
dore et substantia potionum. In quibus sunt
magis convenientia cum vino quam cervisia. Isti tamen potus
sunt minoris caliditatis aromaticitatis et confortationis
membrorum et medicinis quam vinum et ideo minus competunt
in sanitatis regimine. Unde hos potus et similes si qui
sunt ore possumus laudare sed corde et opere nos et
nostros dilectos vino optimo copulare

Capitulum xxxv de indumentis

c) [C]um a principio homines uti vestibus et indumentis de
bito modo et indebito et talis indumentorum
usus est necessarius in sanitatis regimine determinandum est
in isto capitulo de indumentis et vestibus quantum sufficit in
proposito. Vestes autem et indumenta vel sunt de lino

vel de bombace vel de serico vel de lana vel de pel-
libus Regule igitur observande in vestibus et indumentis
sunt hee Prima regula est quod vestes et indumenta sint
proprie membra corporis defendere a nocumento corporis
iuxta calore vel frigiditate plus tamen a frigidita-
te Tempore enim calido cum modum moderate membra
denegat cute admoveat et totum corpus plus debito
calefaciant Et similiter tempore frigido si quis sine ves-
tibus vel cum paucis incedat multum gravatur corpus
sicut considerantibus est manifestum Secunda regula considerandum
est quod tempore frigido homo non incedat sine vestibus
corporis defendentibus a frigore vehementi et similiter
in estate quod non incedat cum vestibus corporis plus de-
bito calefacientibus vel sine vestibus totaliter vel cum
ita paucis vestibus et subtilibus quod corporis a calo-
re vehementi parum minime defensione Est igitur dili-
genter notandum quod vestes et indumenta defensiva cor-
poris a frigiditate vehementi triplici Primo quia
quia prohibent applicationem frigiditatis vehementis ad cor-
pus quia frigiditas vehementis non attingit corpus imme-
diate sed mediantibus indumentis Secundo quia
humores et vapores calidos circa superficiem corporis re-
tinent et sic ibidem multiplicati calefaciunt corpus ex-
terius Tercio calefaciunt corpus non suo calore
essentiali et virtuali quia calor quodammodo de potentia
ad actum reducitur a calore et spiritu corporis non sicut piper
pulverizatum supra manum calefacit manum sua virtuali
caliditate que reducitur de potentia ad actum a ca-
liditate manus corporis Indumenta autem possunt ca-
lefacere sua actuali et formali caliditate verumtamen quando
vestes calefiunt ab igne et calide deinde induuntur
tamen caliditas actualis cito recedit et remanet

bis tualis et potencialis caliditas quodammodo reducta
a calore corporis nostri de potentia ad actum. Secunda
regula consideranda circa vestes et indumenta est quod quan-
to tempus est frigidius et ventosius et aer subtilior tanto
pluribus indigemus vestibus. Et specialiter qui corpus est rari-
tatis et passibile sicut in hac frigidorum complexionis.
In hyeme igitur ceteris paribus indumenta plura sunt
necessaria et de nocte quam in die et flante vento quam non flan-
te. Et tempore pluvioso quam sereno. Nam tempore sereno sol
est magis potens calefacere quam tempore pluvioso. Amplius
homines rare complexionis puta quorum corpus non est
densum sed multum porosum et quorum carnes non sunt dure
sed molles tales totaliter plus timent frigus et pluribus in-
digent vestibus. Similiter esse ceteris paribus flegmatici et fleu-
matici et melancolici pluribus vestibus indigent. Nam ta-
les magis leduntur a frigore sive causis et a contrario
et sic colerici et sanguinei paucioribus indigent vestimentis
quam flegmatici vel melancolici. Et tu dices colerici co-
lerici sunt rariores et per consequens passibiliores et sic indi-
gent pluribus vestibus quam melancolici quorum compositio
est durior. Dicendum est ad hoc quod non est inconveniens aliquem
colericum quo ad membra exteriora esse compositionis durioris
et minus passibilis aliquo melancolico. Unde dato quod re-
gulariter compositio sequatur complexionem secundum ypocra-
[illegible] tamen contingit contrarium. Ex hoc igitur
stat simul quod aliquis sit colericus et non rarus et me-
lancolicus et non densus. Ceteris igitur paribus ex
parte complexionis regula compositionis posita est vera
scilicet in caliditate complexionis esse durioris compositionis
et in frigiditate complexionis esse raritatis compositionis.
Potest esse dici quod regula compositionis dicta hic simpliciter
tenet nisi supposita eadem complexione vel quod non sit re-

pugnancia est ex parte complexionis sed respectu corporis pro-
simpliciter tenenda est Plus enim facit caliditas complexionis
ad hoc ut aliquis minus indigeat calefactivis quam rari-
tas complexionis ad hoc quod ledatur ab infrigidativis
Unum enim contingit in racione actum resistencie puta ca-
liditas complexionis caliditatis et aliud in passum racione puta
complexionis raritatis aut densitatis Tercia regula
est quod homines qui plus exercitantur ceteris paribus pan-
niculis indigent indumentis Nam per exercitium calescunt
membra exteriora et superflue humiditates interiora
consumuntur Membra aliqualiter indurantur et compressi-
bilia efficiuntur In quiete autem membra exte-
riora sopita sunt et calor in eis Et ideo oportet
quod per indumenta confortentur et quodammodo de po-
tencia ad actum reducantur Quarta regula est quod
sedentes in studiis et qui vacant doctrinis commo-
rantur hic contingit quod se exponunt vehementi a-
frigido indigent pluribus vestibus tum quia plus le-
duntur a frigore quia remissi sunt in calore Sunt
enim ab assueto non fit passio sicut ab eo quod est extra
consuetudinem assueto corpora nostra maxime patiuntur ex hoc con-
tingit in proposito Tum quia eorum porositates sunt
aperte et rare et sic frigiditas recipitur Patet per-
fectionis et cionis subtilitatum et membra tota propter
hoc causam in omnibus frigoribus indigent hiis
pluribus cooperimentis propter hoc quod subito mutatur
ad frigus venit et pori inveniuntur aperti Quinta
regula est quod in sompno quis indiget pluribus cooperimen-
tis quam in vigilia Nam in sompno calor trahitur ad
interiora ad loca digestionis et membra exteriora re-
manent calore et spiritu denudata respectu vigilancium

cum sit apta nata sunt magis ledi a frigiditate continue
et membrum maxime frigidum maxime indiget coopertione
eo et hoc est cerebrum unde caput in sompno maxime est
cooperiendum Et specialiter quia in sompno calor naturalis recipitur ad
caput infrigidantes cum qui in cerebro continentur in
statum aquosum unde puto quod in sompno magis est caput coope-
riendum quam alia membra sed in vigilia magis cooperienda
sunt alia membra quia in vigilia multus calor et spiritus
mittitur ad cerebrum propter virtutes animales interiores
et exteriores quarum operationes vigent in eo et in vigi-
lia calidum est sufficiens sed in sompno caliditas eius est valde
fortis propter motum eius contrarium [illegible] partes ante-
spinales sed pectorales maxime debent cooperiri non
solum in sompno sed in vigilia Nam partes pectoris continue
sunt tuenda a frigore quia aer frigidus continue inspiratur
et expiratur et reuma continue descendit a cerebro ad
partes pectoris et pulmonis Secunda est in illis partibus magna
quantitas ossium que frigida sunt ut costale [illegible] cordis
caliditate propter predictas causas partes pectorales
sunt maxime cooperiende Extrema autem puta manus
pannoribus indigent cooperimentis et specialiter in vigilia quia
sunt quasi in motu continuo Sunt enim organa deputata
ad operationes transeuntes et ad hoc magis pannoribus
indigent cooperimentis Quod patet per hoc quod sunt in motu
continuo et eorum opus cooperimentis impeditur et sunt [illegible]
remotiores fonte caloris scilicet corde Et propterea manus sunt arte-
rie multe in quibus devenit pulsus fortis in quo signi-
ficatur calor fortis et magna influentia cordis unde quia
operationes manuum ad quas sunt deputate a natura
que sunt valde multe exigunt multo calore et spiritu ideo

ad easdem manus natura corporis repletiva mittit multum
calorem et spiritum et sic non indigent tot cooperimentis sicut alie
partes pedes etiam sunt in multo motu et operatione ad que
deputata sunt extera non patiuntur multis cooperimentis et sic
non indigent pluribus cooperimentis sed indigerent ad hoc
plus sed manus est a principio et cordis assuetum est et est ita
finalis hoc Et hec consuetudo iam reducta est in naturam Mem
bra ante faciei multis cooperimentis indiget vel paucis
nisi magna eminente necessitate Nam ad faciem natura
multum mittit calorem propter operationes sensuum que vigent
maxime in partibus faciei Cum ergo operationes cooperimentis
cordis ubi non possunt Sexta regula sumitur ex parte ha
bitudinis Nam habentes membra exteriora carnosa grossioribus
indigent cooperimentis habentibus ea denudata a carne
minus enim omnes tales ledunt a frigore quam denudata
a carne ceteris paribus Septima regula sumitur ex
parte indumentorum et vestium in quibus plurime diversitates
inveniuntur Quedam enim indumenta sunt magis calida quam
minus Alia vero mediocria Indumenta enim de pellibus cor
ut plurimum sunt aliis magis calefacientia Deinde indu
menta ex pannis laneis subtilibus et mollibus densis
spissioribus grossis Deinde indumenta de bombace et
deinde de serico Et ultimo indumenta linea omnibus
enim indumentis sunt minus calida Et de bombacinis et
sericis que minus ligata est et magis plicata est magis
calida vestis enim serica ligata multum est frigida et
similiter bombacina et similiter de vestibus laneis que magis
est subtilis et rara et ligata et non lenis sed aliqualiter
aspera est minus calida et que minus subtilis et satis densa et
lenis nullo modo ligata est talis utique lanea vestis calidior

... omnes Et de vestibus similiter dicendum quod quanto
subtilior rarior asperior sunt pilosa tanto sunt calida
Et per oppositum quanto grossior densior lenior minus pilosa
tanto calidior Et de pellibus similiter quod quanto pelles
habent pilum densiorem maiorem leniorem tanto calidiores
Et est notandum quod pelles diversificantur secundum diversitatem animalium
a quibus sumuntur Dicendum igitur quod considerata conditione
superdicta et animalium naturis pelles caprine et ovine
calidiores Et deinde pelles de grisio pelles autem
vulpine sunt multum calide et sicce et sic multum confor-
tant nervos unde multum competunt paraliticis et
arthreticis et valent omnibus passionibus nervorum frigo-
ris et illis qui sunt debilis complexionis et volunt corpus
corpora ... calefacere et desiccare pelles autem cuniculo-
rum et leporum sunt satis proportionabiles nec ... nec frig-
... desiccant unde puto quod in regimine sanitatis sunt maxime
... convenientes pelles de lupina considerata conditione
sunt eminentis satis calida Ista pellis est satis grossa
et habet pilos multos et densos et lenes et sufficien-
ter magnos et cum hoc est multa valde ...
naturae generativa et habet pilos fortis adhesionis
Unde tales pelles satis apud me commendande sunt
pelles autem omnes sunt calide et humide considerata
complexione animalis cuius sunt unde multum confortat
corpus et calorem naturalem et corpus impinguat unde
melancolicis et siccis et macilentis multum competunt
Item pelles sunt omnes multa ... et multorum precio-
... generativa ut reputo sit ad bonum dicatum ...
... secundum complexionem animalis cuius est ...

densi et spissi cum pilositate forti adhesionis et [illegible]te
pilositate plurimi calefaciunt et per oppositum si sit rara cu
tis et rara pilositate et pauca minus calefaciunt Et si habet
pilos asperos et duros desiccat et si graciles vel lenes
impinguat et humectat et hec est diversitas vestium in
omnibus indumentis Ex dictis igitur satis concludi potest
quod homines calide complexionis in temporibus calidis
regionis calide sufficiunt pingues et carnosi indigent
indumentis subtilioribus rarioris pauce pilositatis rare
et per oppositum frigide complexionis similiter in tempore et regi
one frigidis macilenti et rari indigent indumentis gros
sioribus multe pilositatis et densis amplius si quis
unus corpore desiccatione et macilentia vel supples
tatum ad membrorum restaurationem bonum est quod indumenta sint
dura aspera et non multum rara et specialiter indumenta
que ipsi cuti ponuntur unde volentes se macrifacere
et membrorum suorum supplementatis desiccare uti debent de
indumentis lineis asperioribus durioribus et grossioribus
et talia indumenta sepius mutare Et per oppositum quorum
membra sunt macilenta et parum supplementata volentes
impinguari debent uti indumentis lineis mollibus suffici
densis Ex dictis autem etiam potest quod quando indumen
ta sunt leniora et minus pilosa et magis lanata tanto
[illegible] immediatius carni Et quando asperiora et duriora
et minus frangibilia tanto indumenta longius a carne unde
vestes lanee et similes indumenta magis prope carnem
et vestes linee indumenta longius sed cum minus leditur
corpus et vestes melius conservantur

Capitulum [illegible] de volentibus [illegible]

in quibus sunt venerabiles viri qui bene volunt toti-
nent et tamen volunt vivere sani Ideo de multi-
tu coitu regimine intendo tum capitulum brevem imponere
Sciendum enim quod et si actus venereus sive coitus sit utilis
in sanitatis regimine non est tamen necessarius unde ali-
qui sapientum qui fuerunt locuti de sanitatis regimine
de coitu nullam penitus fecerunt mentionem Multi
enim sunt qui vivunt sani sine coitu sicut alii cum
coitu Non est igitur coitus necessarius quoad sani-
tatis conservationem individui sicut quo ad conservationem
speciei naturaliter sit possibile est igitur hominem vivere sanum
sine coitu sicut patet in multis virginibus presbiteris et pueris
Ideo ponende sunt hic regule quibus homo potest
se a coitu preservare et continue vivere Prima regula
sumitur ex parte consuetudinis Sciendum est quod desue-
scere actum est de hiis que maxime reddunt hominem
continentem Sicut enim mulieres nutrices que desuescunt
sunt lactare non generant lac in earum mamillis et
pueros nutrire non possunt sic etiam membra generativa
cum desuescunt coitum et formatis emissionem sperma-
tis non multiplicatur nec fermentatur et per quis ad coi-
tum nulla stimulatione est sic continentia de levi efficitur
Est diligenter notandum quod si quis fuerit consuetus ad
actum coeundi longo tempore non est securum hanc consue-
tudinem subito relinquere sed paulatim Nam subito
mutare consuetudinem est res periculosa in sanitatis
regimine Consuetudo igitur paulatim est mutanda Et hoc
fieri potest si quis volens mutare consuetudinem coitus
tardius quam consuevit et cum iuvenibus mulieribus et cum
vetulis et cum meretricibus et vilibus cum mulieribus
quarum actus et affectus sunt horribiles et specialiter in
actu coeundi ymaginari debet actus turpitudinis et quod

vero actu vario obstrubit et ...
adequatur et quod ex hoc actu multus actus ...
nec homo habitus in rebus augmentatur cum in hoc
ratio nichil iudicat nec de bono nec de malo immo
eius iudicium totaliter annullat et specialiter quod ex hoc
actu homo distrahitur a multis operibus virtuosis quae
nullus faciat cum scriptum sapientis. Omnibus hiis
itaque consideratis et saepe homo levius et facilius
continebit. Amplius scias quod venationes cum aliorum
spectat et tristitie generationes et dignitates assumpte
sunt ex hiis quae iuvat hominem continere et super
omnia similiter scriptis et studiis vacare et specialiter morali
libris insudare cum bellorum actibus insistere hec omnia
iuvat quod plurimum continere. Amplius flebotomia
et scrupha sicca cum exercitium forte cum balneum multum
iuvat ad retinendum homines. Omnes enim qui coitu
non utuntur plus aliis utentibus debet flebotho
mari et saepius scrupham scrupha sicca et saepe balne
ari et plus exercitari. Ex hiis enim omnibus ma
teria spermatica consumitur et desiccatur et minus in cor
pore multiplicatur. Amplius volentes coitum debet
evitare cibaria homine ad coitum incitantia vel
sperma multiplicando vel calorem incitando vel
spiritum ventosum in membris generativis congregando.
Cum autem sunt ista cibaria scriptum est in secunda
particula huius operis cum de regimine sanitatis scripto
a dispositione membrorum. Videndum enim quae
et qualia cibaria sunt et a quibus coitum to
taliter intendere cum vero desiccatibus materia sperma
tica bonum est quod utantur infrigidatibus materia generationis
cum vero ventositatem sit fortuita de incitatibus ad coitum
propter excitationem bonum est quod evitet ventosa cum quod

... complexione ventositate et forma desiccativis
et speciali constantia forma quedam sunt frigida quedam calida
frigida sunt ut lentes et aqua lentium decoctarum cum
semine cucumeris et nenufaris et coriandri et semine lactu
ce et aqua lactuce sunt bona vehementer et acetositates
et acetum semen eruce portulace. Hec igitur commixta sive
bibita forma desiccat et caliditate ad coitum mota
tem alterat. Fiat igitur ex eis pulveres et electuaria
vel potiones quibus homines volentes continere possint
ut Amalinus sicut quod ungere membra generationis et
renes cum oleo frigido et sicco et cum oleo iusquiami
vel papaveris et ex hiis que forma desiccat contra
medicine nunc predictis debent desiderium coitus contra
et multa calida que forma desiccant puta folia se
men rute et ~~herba~~ herbe et semine agnicasti calamentum
euforbium mirra et ciminum draguntium desiccant
materiam spermaticam valde et si aliquis sit calide com
plexionis et in tempore calido utatur aceto. Amplius
sicut quod ungere membra generationis mucillagine aqua
frigidissima et de hiis que auferunt desiderium coitus
et specialiter hoc fiat tempore illo quo homo ad coitum
stimulatur vel ex natura vel ex inordinata ap
petitu. Amplius in hiis quibus renes calidos valde ...
in talia lamina plumbea minutissime perforata et subtilis
iuncte aliquo oleo frigido et sicco iuncta renibus de
et coitum si potest ligata ad renes. Amplius cibaria
eorum non debent esse multum nutrimentia vel calida et humida
sed mediocriter parum declinantia ad siccum et frigidum
nec debent esse cibaria ventosa nam ventositas incitat
ad coitum et specialiter cum caliditate et humiditate sicut
patet in cicere in quo est caliditas et humiditas et ven
tositas et similiter in napis et pastinacis

et similiter in habitu et vasis proportionatis et similiter
plures volentes dormire insistat frequentius et unus solum
mendant et unusquisque sunt onerosi Unde circa aliqua sollicitatio
sive agibilia sive speculabilia multum distrahit hominem
a desiderio coitus. Omnium enim alimentum ministrat non solum
huic vicio sed multis aliis volentibus igitur de levi vivere
caste sic sibi ordinet vivendi modum quod per horam
sibi nulla per coitum transeat Et laudo quod dormire
volentes utantur agno casto in balneis et suffumiga
tionibus et etiam cum lectis sternantur agno
casto habet enim mirabilem proprietatem in isto sicut omnes
testificati sunt sapientes. Multi enim sunt quorum ex de
missione coitus stomachus et cor debilitantur. Bonum
est igitur intendere ad ipsorum stomachi confortationem
medicinis bibitis et comestis sive emplastris stoma
chum confortantibus calidis sive frigidis sive temperatis
sicut melius videbitur expediens secundum diversitatem co
mplexionum temporum et etatis et similia Et quia sic
illa satis dictum est in prima xiiie huius operis in capitulo
de membrorum confortatione ubi tractatur specialiter de
stomachi confortatione et proportionabiliter intelligatur
de corde. Hec enim membra debilitari solent ex
dimissione coitus et que sunt cordiales virtutes
et medicine simplices et composite In preallegato
capitulo sufficienter dictum est. Amplius dico quod valet
maxime assiduare exercitium partium superiorum sicut est
capitis elevatio et vultus omne exercitium in quo
pectoralia et brachia exercitantur plus quam inferiores
partes. Nam per tale exercitium superfluitates omnes superi
ores consumuntur et est modo ~~[illegible]~~ multi
patiuntur ex dimissione coitus. Membra autem inferiora

[illegible] administrari debet unguenta et emplastra fri-
gida et sicca vel calida vel calida et sicca secundum exi-
gentiam quod homini magis videbitur expedire. Sed sin-
gulariter melius est quod talia emplastra vel unguenta
declinent ad frigiditatem siccam quam declinent ad caliditatem
vel ad nimiam siccitatem. Et quia est post administrationem talium
administrationum emplastrationum videbimus quod materia
ventositate eius consumpta tunc potest administrari cum
[illegible] declinantes ad aliqualem caliditatem et subtili-
tatem puta de camomilla et agno casto et semine
canabis. Amplius sciendum quod volentibus retinere vomitus
est competentior quam fermentatio [illegible] enim quod fermentatio
non faciat descendere materias. Amplius flebotho-
mia de [illegible] sophenis inferioribus [illegible] precipue
maxime competit his quia est contra emissionem vomitus
[illegible] debilitate et stomachi. Amplius sciendum quod saphirus
et smaragdus et topasius reddunt homines castos et continentes

Capitulum xxxvii de iter agentibus

Consequenter dicendum est de regimine iter agentium
circa quod regimen dande sunt regule quatuor.
Prima est quod intendens iter agere est primitus debet cum
do vini de consuetudine mutare. Amplius enim debet et
modus vini de [illegible] [illegible] non [illegible] propter
laborem quia est contingit et dubitandum ne in malas
cadant egritudines nisi sibi regimine provideret ab eo
quod consuetum est. Licet tamen consuetudinis permutatio non
est facienda subito sed paulatim et ordinate. Oportet igitur
quod iter aggredi vult ut [illegible] in ordine [illegible] in solito sui
itineris per parum plus solito expediret et sic paulatim ad ex-
tremum itineris assuescat. Et si in suo itinere necessarium
fuerit vigilare paulatim assuescat et antequam iter arripiat

et similiter intelligendum de fame et siti [illegible]
sedimentum oportet ad non consueta transmutare [illegible]
etiam assuescere ad cibum quo de ieiunium componit ubi [illegible]
est enim prohibitum etiam corpore hiis qui non consueverunt
et in debilibus et senibus quam in consuetis fortibus et iu-
venibus Et circa illos in quibus magis prohibitum est ieiu-
nare magis studium est impendendum de mutatione consuetudinis
ad ea quae ieiunantibus sunt necessaria Secunda
regula est ex parte cibi et potus Nam cibi ieiu-
nantium debent esse faciliorum digestionis et meliorum
substantie et propinque natura mensure quam non multum
Et ut sic ad tempus deo suo intendens debet melio-
rari ut bene digerat et superfluitates in ventribus non
congregentur Et quae sit horum ciborum dictum est
in capitulo de cibis et potibus in speciali amplius non
debet evitare stomacho pleno cibo quia enim cibus de
stomacho corrumpatur Et si necessitatem habet bibendi
non bibat aquam quia per eam ampliatur sompnus et vento-
sitates et dilatatio sui et ventris Expedit igitur cibus
esse ad horam hospitandam quia si forsan comedit omnino
sic necessarium parum comedatur quia necessitatem ha-
bendi eliminat Unde ieiunantes sedimentum evitare debent
oliva et fructus et quicquid generat humorem crudum
nisi intendat causa medicamine amplius non debet facere
dictus cibo etiam corpore Dormiat igitur primo ut facilius
cum digestio resolvatur nec etiam valde famelicus ubi enim
est indigentia et famis magna non oportet labo-
rare vel ieiunare sed cum confortandus est virtus
sed quia ieiunanti potest utilitatis diminuere tolle-
rande fame vel cum quod desiderium distinguatur totaliter
comedendi vel multum minuatur bonum est sumere cibos
in quibus homo diutius sine cibo permanere Tertia

... et ipsarum assate et pili facte ... amigdalis et oleo amigdalino et aceto et cum ipse butiro condiunt ... sine condiuntur famem longiori tempore tollerabit. Amplius semen ... violatum bullitum in quo sit dissolutus adeps ... facit ... tollerantie famis in tantum quod si quis sumeret una libra talis conditi sine desiderio ... tabile quasi per ... dies ... valeret Et ... ... de fame ... intelligat de ... cum ... in ... tollerantie oportet ... et ... medicinis ... rotundam ... una ... et ... portulace ... in aceto et semen ... portulace ʒ iij ... distemperent in aceto et aqua sufficientibus et ... pisces et omnia salsa et dulcia et ... multa et forte deambulare ... sunt ... Et si quis multum ... bibat aqua in aceto ... ... quam ... regula ... flebotomie et farmacie Nam si aliquis propter plenitudinem indigeat aliquo istorum fienda sunt ... tempora ... de febribus et apostematibus ... infectionibus Et si tempus sit frigidum et ... non multum calide et membra ... grossi ... adusti multum ... de lepra ... ante ... flebotomare vel farmaciare ... medico ... reddat ... ... nullo modo ... et ...

hec faciat sine consilio boni medici contra re
gula sanitatis ex parte caliditatis temporis et ideo
multi qui itinerare proponunt et tractent sunt in tempore
calido qui multum studere debent ut eorum interia
maximum cerebrum a calore temporis ledatur. Super
enim ex hoc homines moriuntur capitis dolore forte
et febre effimera vel putrida et aliis egritudinibus
quas hic non est necessarium hic enarrare Cooperiatur
igitur capita eorum ut defendatur a sole quantum possi
bile est Amplius eciam caveatur hoc tempore ebrietatem de
bent de eorum pectoribus ut si non desiccentur
nec suppurabuntur propter estum et aere attractum qui
est valde acutus et calidus debent igitur epithe
mata et ungere eorum pectora et specialiter cordis
regionem que est sub mamilla sinistra epithimatibus
frigidis et humidis et unguentis frigidis et humidis puta
cum mucillaginem psilii et succo portulace et similibus
Amplius tempore calido autem dieta corpora et dato
quod aliquibus non fuerit familiaris bonum est omnino aliquis
comedere cotidianis ad resistendum tempori puta sub
ordeo et stomacho de fontibus et similia cum vini
equitas et in eorum interioribus nichil confortat nisi
cum debilitatur ex resolucione et non erit quod restau
ret dummodo igitur aliquid ex pedibus vel similibus
et non moriantur dieta unde disciedat ad orifi
cium stomachi Amplius bonum est ut sicut differat
unguenta frigida et humida nota puta oleum violarum
et rosatum nimfarum et unguentum populeon et similibus
ungantur eorum spina et pectora hora post horam
et multe sunt qui iuvantur ex balneo in aqua

.. pcte in mouent aliqua lesione ex caliditate corpo
ris melius e(st) tamen in hoc subito fiat s(ed) p(ar)um et p(ar)tite
et deinde ordinate ad ip(su)m procedant amplius si quis
timeat malos odores ex aere et venenosos mane sic
et os ligare debet et obturare (et) cum hoc tollere dolo
re. Et antequam incipiat dieta debet s(er)vitiale laxativum sive bu
ccas d(e) quo fuerit recipe c(on)fectio minimum fore in ristomb
et semper comedere et sic sibi non nocebunt odores vo
mi(tus) et etiam odorare oleum rosarum et sorbere et bibere
oleum de cucurbite ex hoc enim removetur venenosorum
malitia Et si quis iam ex talibus odoribus nocumentum
incurrat ponatur super eius extremitates aqua frigida
et facies ex ea lavetur et comedat olera frigida et
super caput eius fundatur ex oleis frigidis et stet in loco
et omnino a coitu caveat et si comedat confert ei
vinum temperatum et pisces saliti ad appetitus stomachi
renovationem et confortationem vinum quidem temperatum ad
virtutis confortationem (et) ad sitis sedationem Et si febri
tat et vigilet nisi capitis dolorem patiatur quia vinum
tunc humiditatem alteret et facile deperdet et si fe
bre patiatur et non prudenter s(ed) confirmata temperetur
cum acetosum Et si statim patiatur duncta? per illos
aeris odores venenosos sic curetur cum lavando (et) gar
garizando et hora post horam parum transglutiendo
et postquam sic intrepata fuerit bibat (et) antequam bibere
incipiat bibat parum olei rosati magis in aqua (et) post
aquam bibat amplius bonum (et) ex talibus cum calore ..
..s sicut maneat in loco frigido (et) pedes ab
luat in aqua frigida et si fuerit slones? aqua frigida

libus et nudus et cibo quo recto digerunt. Contra
sunt ex parte frigiditatis vel nimietatis. Vnde in tempore frigi-
ditatis maxime est timor licet homo multum sit custo-
diat. Vnde ex frigore vehementi interdum totum corpus stupefit
spasmatur et mortificatur et apoplectici moriuntur et etiam
membra exteriora puta pedes manus et aures ex tali fri-
gore quamplurimum patiuntur. In tantum quod interdum putrescunt
et cadunt et destruuntur sicut [illegible]. Multi etiam ex frigore
vehementi cadunt in appetitum ~~[illegible]~~ caninum. Bonum
est igitur quod in tempore volentes ire [illegible] muniant
vestibus [illegible] calidioribus. Et quia sunt iste vestes [illegible]
tamen [illegible] de indumentis. Et quia frigus [illegible] intrat
per nares aures et os et ceteras corporis porositates bonum
est quod meliori modo quo possibile est obstruantur ne frigus
subingrediatur. Et quia [illegible] et faciem sunt multe
[illegible] per quas frigus potest subintrare. Debet medicus
sollicitum circa [illegible] capitis et faciei. Et quia [illegible]
[illegible] membra faciei ut oculi sunt nobilia et necessaria
et ex frigore vehementi moueret lesionem puta ruborem
et interdum apostema et magnum dolorem sollicitandum
est in eorum custodia. Cooperiantur igitur oculi et involvantur
panno subtili sic quod ex eis nichil sit distorptum nisi quod
est necessarium [illegible] facie etiam a [illegible] quanto plus
poterit removeat. Bonum est etiam quod talis coopertura sit super
totam faciem et non solum super oculos et palpebras quo oculi
tegantur [illegible] calidior [illegible] oculus ex tali
ligatura fuerit calefactus plurimum ledetur a frigore. Nam
calida [illegible]. Vnde debebat [illegible] non
debet [illegible] calefactum [illegible] aliquo modo. Et si

[D]icta nocumenta accidit contingit si tempore in aqua decoc-
tionis camomille vel fricationis vel uncti et similium Et si
videamus [illegible] fiat [illegible] et fomentatio Et propter
[illegible] ponimus ad [illegible] continuum [illegible] de ipsa
materia amplius medicus [illegible] debet de
corpore toto [illegible] et specialiter pedum [illegible] capitis
calidis [illegible] sicut de toto corpore dictum est Et ad
ipsum [illegible] si exponat [illegible] pedes specialiter sunt multum
fricandi et deinde ex oleo [illegible] fricandi sunt
[illegible] de [illegible] ad [illegible]
per fricationem [illegible] Et si sit oleum de fricatio
vel camomillinum vel anetinum vel ex herbis [illegible]
bus extremitates a frigore defendi fiat [illegible] fri-
catio et [illegible] hora post horam [illegible] necessitate videbi-
mus magis [illegible] facta fricatione et [illegible]
pedum et [illegible] pannis lineis mollibus immediate de-
inde supponatur lana succida et supponatur plantis pedum
et deinde calcientur calceis [illegible] calidis et deinde
calcientur subtelaribus vel coreis largis in quibus pedes et
pedum digiti moveri possint tales enim [illegible] de hiis
que maxime defendunt pedes a frigore Et quia pedes et
digiti pedum [illegible] infrigidati [illegible] moveri pro [illegible]
sine mora redeundum est ad fricationem et [illegible] de-
predictum est Et multum laboret [illegible] motu Et dicunt
aliqui quod submissio extremitatum in aqua frigida confert
in tali membrorum [illegible] sicut videmus in pomis co-
gelatis [illegible] in aqua frigida redeunt ad naturam
[illegible] et si ponantur [illegible] minime [illegible] principaliter
de extremitatibus multum infrigidatis quod melius est quod sub-
mergantur in aqua frigida quam [illegible] apponantur de [illegible]

ffortè vim per antiperistasim membrum infrigidatum de aqua
frigida postmodum calefit Nam frigiditas aque circumstantis con
quadammodo carnes humiditates membrorum arefactum et quasi
a frigore congelatum remollit sicut videmus glaciem
in aqua remolliri Caliditatem membrorum reforçat et for
tificat quia virtus unita ... ad partem sui contrarij
fortificatur Caliditate igitur sic in membro fortificata membrum
totum in circumferencia calefit plus quam ante Et specialiter
quia membrum est magis aptum suscipere caliditatem quia re
mollitum Et si membra exteriora propter frigus offendantur
et non devenerit ad ~~humiditatem~~ viriditatem vel nigre
dinem maxime in aliquali parte sensibili signum est quod caro
circumferencialis totaliter non est corrupta et mortificata et
quod non cadit absque hoc quod removeatur caro a membro
Bonum est igitur quod membra ponantur in aqua calida decoc
cionis aneti vel camomille vel stercoris vel caulium
vel naporum et emplastretur membrum in bolo Et si
nigrum membrum aliquo clavorum superdictorum aliquantulum
propter ignem Et post scarificacionem non erit malum si cum
viride vel nigrum factum est membrum maxime in pede
et in minori parte fienda est scarpellacio sic quod sanguis
exeat a carne sua et ponendum est membrum in aqua calida
ne sanguis congeletur in loco et deinde epithimandum
est membrum in bolo armenico dissoluto in vino vel a
ceto et deinde lavandum est membrum in vino calido et
deinde epithimandum quousque membrum redeat ad suam na
turalem dispositionem Et si forte caro sit omnino fortifica
ta et remollita putrefacta malum odorem reddens
scarpellatio nihil proficit sed providendum erit quod caro

... totaliter removeat. quod quomodo fieri debet
per limites regiminis sanitatis amplius sciat quod itinerans
tempore nivis et ex albedine nimis immoderata et ex
frigiditate timet consumentur oculorum debilitate mobili
tate et visus destruatur propter nimiam disgrega
tionem factam ab albedine nimis. Bonum est quod qui hoc tempore
itinerat apponat debet vestimenta nigra corporis
aut capitis et oculos cooperimento nigro cooperiat aut
in manu teneat pannum nigrum quem aspiciat. Item tale
itinerantibus tempore frigido non se exponat dicto aeri
quod comedat et bibat bonum vinum et subtile odorife
rum. Nec statim post cibi repletionem itinerandum est
sed postquam natura egit in cibum et inde corpus to
tum calefactum est et si omnino sit necessarium ambulare
post comestionem, unum est comedendum et vinum purum cum
aliquantulo aque bene calefacte igni est bibendum et ad pure
pro itinere non est movendum nec ambulandum ambulatione
forti ne digestio corrumpatur sed ambulatione leni quousque
cibus in stomacho quodammodo sit digestus. Si enim
ambulet ambulatione forti cibus descendit de stoma
cho ante digestionem perfectam et corrumpetur digestio.
Et cum aliquis itinerans compleverit suam dietam et est in
hospitio non statim appropinquandum est igni sed in loco
calido longe ab igne stare debet et ignem circuire
et sic paulatim appropinquare ad ignem parum enim
morandum est prope ignem. Et si corpus hominis itinerantis
est stupidum et congelatum fricandum est totum corpus
in loco calido et deinde ungendum est cum oleis calidis
aromaticis unguento est oleum liliacium et anetinum et ca
momillinum et de cynamomo vel de floribus et deinde
ponendus est in loco molli et cooperiendus cooperimentis mollibus
calidis et actualiter et virtualiter et permittendus est dor

mire et quieste et si videamus magna diminucione [illegible]
stante hominis habeat coxa calida et lumina [illegible]
vel unde cum eo in lecto ante et retro et cum calefaciat
et fricare eius ventrem et costas et pectus Et deinde bo-
num de perdice exhibeatur panem de apta fricata et mica
et piper et vino forti [illegible] aqua [illegible] comedat
niens Deinde potest cibari cum micis panis panis [illegible]
sis in brodio carnium laudabilium cum magna quantitate
Bibat de optimo vino et vadat lectum mollis preparatum
in quo multum cooperiatur pannis et plumis et dormiat
diu et postquam expergefactus fuerit et [illegible]
[illegible] balneum in quo longam faciant moram diu
fuerit. Et ex aliquo aliorum supradictorum [illegible]
et administratur [illegible] olei castoreum [illegible]
[illegible] Et ante [illegible] non sit [illegible]
[illegible] manum contingeret frigus sufficit [illegible]
[illegible] et si unquam frigus adhuc [illegible] sufficit
morari in loco calido per una hora et ad ignem appro-
pinquare paulatim et per ordinem Cibaria autem que
[illegible] debet [illegible] frigido sunt
calida [illegible] et [illegible] et in eius cibis [illegible] in
cibis allia [illegible] porri et butiro Et [illegible] in hoc
mirabile proprietatem unde [illegible] frigido
portet secum de micis [illegible] unde si [illegible]
allia simul [illegible] et cum aqua carnium laudabilium [illegible]
[illegible] multum [illegible] calefaciet et a frigore [illegible]
si in cibo vel potu sumatur cum [illegible] valde calide
complexionis quamvis [illegible] frigido non debet
[illegible] bibere vinum bene forte et [illegible] copia et
panem comedere de aliquibus cibariis [illegible] multum
[illegible] ad [illegible] tota [illegible] et spatie [illegible]

[illegible] postremo colli alligatur hora post horam ung[illegible]
[illegible] supius nominatis quibus iteruatis nullo modo
tempore frigido carere debet. Amplius magna cautela
est adhibenda in custodia colli et spatularum posteriorum partium
ubi est principium nuche [illegible] collum et spatulas per
illa declinat declinationibus calidis actualibus et vir-
tualibus et similibus intelligas de posteriori parte cerebri
Amplius scias quod iteruatis tempore frigido debent
semper facere odoramenta calida ad calefactionem et
confortationem cerebri cuiusmodi sunt odoramenta calida
ex musco et ambra et ligno aloes et similibus
Amplius scias quod bono [illegible] in aqua calida sal
[illegible] manus et similiter de pedibus [illegible]
tatis laedi a frigore [illegible]
sunt et [illegible] et superfluitates [illegible] confirmatione
et sic [illegible] efficiuntur. Septima regula regimi-
nis iteruatorum sumitur ex debilitate et labore quae
iteruatis contingit [illegible] Cum enim forte labor
et fatigatio iteruatis contingit tunc ad [illegible]
per unam horam quiescat deinde balneum intrat et in eo
permaneat donec corpus fiat lene et rubeum. Et deinde
totum corpus fricet leviter et minime tunc postea quam
[illegible] tergatur sive [illegible] et deinde ungatur
totum corpus et spatulae [illegible] In hieme cum o-
leo calido anetino vel camomillino vel de [illegible]
vel in aestate cum oleo rosato et camomillino. Deinde
quiescat et dormiat in lecto molliori [illegible]
et plura super se ponat cooperimenta. Deinde [illegible]
[illegible] a somno ad [illegible] iterum redeat et ad
balneum et [illegible] et [illegible] et sic ad [illegible]
[illegible] consuetudinem. Octava regula sumitur ex parte
[illegible] quibus iteruatis [illegible]

cunte sint meliores aque et quomodo diu sunt ... tu est Et quia contrarie non sunt semper inveniuntur aque bona bonum est quod sint depurate de luto quod terre de luto quidem libero non fetido ex quo sunt pervenit ad loca quilibet et forte aqua non invenitur laudabile ponatur. de aqua et fortis permisceat cum eadem cum duabus bullitionibus bulliat in eadem cum tunc dimittat quiescere donec aqua fuerit clarificata Et si videamus aquas grossas vel turbulentas bullite de vel de vase in vas ponende vel distillande per alembicum vel cum filtro cuius extremitas una ponatur in vase pleno aqua cum alia in vase vacuo et sic tota aqua contenta in vase pleno ad vas vacuum distillando movebitur et sic aqua efficitur pura et subtilis vel per colationem et ex farina cortellorum madefacta sic cocta colentur cum plures aliminibus Janeum de aqua postremo quam clarificat Amplius si sciat quod commode separat et debita cum ... cat cum aceto reddit hominem securum a maliria aquarum et similiter permiscere aqua cum aceto et diversas aquas sibi invicem permiscere et si aqua fuerit salsa quam bibere oportet ponende sunt dactili vel mel vel fructus similis vel citonia et bibenda est cum aceto donec aqua fuerit stans et hiis de sic putrefactione permisceantur cum succo granatorum vel citoniorum vel pomorum a cetosorum cum bibens tali aqua debet vitare cibos calidos cum nullo modo bonum bibat nisi fuerit debilis Nam tales aque maxime sunt febrilis cum si forsan aqua fuerit amara admisceatur zuccara et dulcia commendat et si aqua ventre solvit stiptica nota commendat Amplius si de aqua fuerit habere de quibus est acuitas commendat cibos dulces et unctuosos cum de coriandra

[...] Et si contingat quod in aqua sint sangui-
sugae vel alie bestiole venenose et deceptibiles nec forte
eas transglutiamus bonum est aquam bibere mediante
panno lineo subtilissimo Tale igitur panno cooperiat os
et per ipsum aquam transglutiat Aqua vero si fastidium
fecerit cum succo granatorum erit bibenda et ut sit
ad bonum odorem aqua per coriandrum est corrigenda

Capitulum xxxvi de transfretantibus

Oportet quod ille qui mare intrare antequam mare intret
per aliquos dies cibum eius minuere et minus
comedere consueto Et quod utatur cibis roborantibus stomachum
Et illa electuaria dicta sunt superius in capitulo de confortatione
stomachi et ceterorum membrorum Amplius volens mare
intrare muniat se pomis granatis et citoniis in a-
ceto et maciannis et optimo vino odorifero et piscibus
parvis salsis et pomis citrangulis et limonibus
et optimo composito ex piris et coctanis in aceto et
speciebus Et similiter deportet secum capparas cum allia
que appetitum confortant et retinent et valent contra vo-
mitum Et similiter deportet secum olivas salsas et
radices que comesta post cibum multum resistunt vomi-
tui et specialiter si comedatur in aceto et sale cum parva
quantitate et prima die qua quis navem ingredi-
tur non intueatur aquam nec caput teneat elevatum nec
comedat nec bibat nisi forte valde parum et hec sunt
que stomachum confortant et vomitum refrenant Et si
contingat dolor aut subversio in stomacho et vomitus per-
mittendus est vomere aliquibus vicibus hoc enim et non
nocebit quod si forte vomitus superfluat recurratur in hiis
que vomitum refrenant puta in pomis granatis et cito-
niis et maciannis et in odore panis tosti infusi in a-
ceto optimo Et sciat quod semen apii bibitum nauseam
sedat et specialiter si sit torrefactum et in aceto infusum

et absinthium bibitum et emplastratum ... hiis que idem prohibent. Amplius bonum est quod, ... ex acetosis confortantibus os stomachi et vapores ne ad caput ascendant prohibentibus et hoc quidem est sicut semen citri coctum et frigidum in aceto comestum vel in aqua ... ta et addatur parum de pulvere calamente. Amplius panis assatus et infusus in vino bene redolente etc. valet ad idem. Amplius mora panis assati lota in aqua frigida comesta in vino vel in simplici aqua valent ad idem et si superfluus inasset vomitus generalis cura in libro de cura egritudinum

Capitulum ... de confectionibus

Quia homines sani comedere volunt confectionibus et ante cibum et post et stomacho pleno et vacuo et tempore calido et frigido, bonum in vita de confectionibus hic facere unum capitulum speciale. Sciendum igitur quod homines comedere volunt in sanitate eorum confectionibus magis ad voluptatem quam propter necessitatem. Unde salvo iudicio meliori puto quod plures nocent in sanitatis regimine quam prosunt. Unde si competunt per aliquem modum corporibus sanis hoc est ad preservandum ab aliquibus malis contingere possibilibus. Sed homines isto modo comedere eis non volunt sed ad voluptatem et potius delectationem. Unde si aliquis comederet confectiones ne potius vim nu... ceret, melius esset talibus panem comedere quia tunc homines eas comedere volunt et hanc consuetudinem videtur dimittere non possunt. Volo meliorem modum ... patefacere. Dico igitur quod meliores confectiones que sunt in usu et magis delectabiles sunt hee: zinziber conditum, zinziberatum vel zuccara vel melle

ci [illegible] et pistatium et amilum condite et anisum
conditum et coriandrum conditum et dragia grossa et
dragia in tabula et zuccarum rosatum in tabula et
dyacimini et confectio que vocatur marzapan et
nuces confecte cum zuccara vel cum melle et amilum
condite cum zuccara et dactili. Harum autem confectionum
quedam sunt convenientiores in hyeme et complexione fri-
gida et senectute et harum confectionum sunt puta zin-
ziberatum et gingiber de India et zinziber viride confe-
ctum cum melle et dragia grossa et de tabulis et
nuces condite cum zuccara et gariofilis et melle
et similes confectiones calide et alie sunt minus calide
multum ut zuccarum rosatum alexandrinum et penidie et
in tabula et dyacitonia que magis conveniunt et estate
et complexioni calide et etati iuvenili et pira
condita et cucurbite condite et coriandrum conditum
licet enim sint confectiones minus calide aliis. Amplius
harum confectionum quedam sunt que magis competunt tem-
pori ieiuniorum puta que stomachum et [illegible]
in collatione de sero. Et alie sunt que magis compe-
tunt post cibum immediate vel ante cibum de propinquo
Confectionibus ieiunantibus magis convenientes sunt con-
fectiones minus de siccatione et minus acute in quibus
magis reperitur de sapore mitigativo sicut pinnatum
et pistacium et zuccarum rosatum et confectio vocata
marzapan et similiter amilum conditum et nuces condite
cum optimo melle despumato et pinee spedite et
similiter dactili conditi. Cum enim stomacho ieiuno bi-
bitur vinum sine omni commixtione in parva quantitate
incitabit stomachum ad appetitum. Sequitur ubi quo non
indigeret ieiunus valide. Et si bibatur vinum in magna
quantitate sine commixtione laedetur stomachus et cerebrum

et totum corpus Et si de predictis speciebus cum [illegible]
mentum commovebitur nec stomachus ad appetitum singulis
preparabitur nec ex hiis confectionibus corpus desiccabitur
Et si comedatur alie confectiones fortiores et calidiores
et magis dissiccative et magis distabunt a communi nutri-
menti sicut sic nocumentum vini removebitur Et ad singu-
los cibus plus stomachum incitabit Unde zinziber con-
ditum et specialiter de India et dragaga grossa et carui
conditum et anisi conditum seminationibus non multum
conveniunt Sed si quis post cibum immediate velit con-
fectionibus et ad digestionem confortationem in stomacho
et specialiter in orificio stomachi quod est naturaliter fri-
gidius Et ad digerendum debilius tunc zinziber conditum
et zinziberatum et zucarum est eius conveniens Et debet
recipi in parva quantitate et parum valde superbi-
bendum est bonum vinum Et si quis post cibum immediate
sumptum confectionem sentiret conturbationem ventositatis
vel comedat cibos ventosos et velit habeat stoma-
chum ventosum tunc post cibum immediate bonum est uti
aniso condito et carui condito et dragaga grossa
Et si quis naturaliter habeat orificium stomachi frigi
debile tunc post cibum utatur coriandro condito in
hyeme quod cum pulvere quarundam specierum et in estate
sine speciebus hoc ex coriandro condito potest quis
uti tempore Jeiunii in collationibus strictius ad obviandum
nocumento vini dato quod non tum appropinquat nutri-
mento sicut confectiones superius notate postquam autem
stomachi orificium est clausum nullo modo bibendum nec
comedendum specialiter non obstante quod magnorum et regum
et regalium et divitum consuetudo sit contrarium
Illa ex isto duplex venit nocumentum primo quod

tunc ... hoc stomachi occasionem appetitus si cum delectatione
suscipiatur et hec est causa cur impediunt digestionem
vel diminuunt quando in stomacho amplius tales re
fectiones citissime digerunt et digerunt cum reliquis
cibis Et post eandem digestionem non habebit stomachus
stomachus maiore vel ultra debitum tempus corrumpunt
et totam massam corrumpunt Et si omnino quis vellet
infra duas comestiones refectiones comedere et re
frigidine non mutare meliores refectiones sunt que
magis digestionem confortant que sunt subtiliores
in substantia et actione Tales enim refectiones cum
tota massa prisanaria in stomacho existente citius per
misceant et sic minus impediunt digestionem quam alius
simul digerunt Unde salvo iudicio meliori puto quod
in tempore hoc macerpiri et pruniata et persicata
et dactili condite et nuces condite et cinnamomum con
dite et similia coriandrum conditum non competunt sed
zinziberatum zuccarum quod posita est nominatur
et dragea grossa et in tabula et zuccarum rosatum
magis competunt et diacimini et confectio de ci
tonii hoc tempore minime conferunt Amplius sunt
quidam quorum digestiva est debilis a toto stomacho
et quorum stomachus est frigidus et ventosus et tali
bus bonum est per modicam horam ante cibum calidas re
fectiones comedere et ventositatis dissolutivas quia sic
stomachus melius digeret cibum quem susceperunt et
debent ante predictas refectiones statim antequam suscipiant
suscipiunt cibus per tantum spatium quod sint deducte de po
tentia ad actum a calore stomachi et quod iam stoma
chum calefecerunt et ad inferius descenderunt quia puto

qui ad hoc potest sufficere spacium unius hore vel ...
dua. In tali confectiones que sunt subtiles in subs
et actione et de parva quantitate recipiuntur citissime
digeruntur et stomachum cito preparant ad suscipien
dum sequentes cibos et in talibus confectionibus bonum
est parum sumere vini boni Confectiones autem ad ho
omnis valentes sunt que sunt calide subtiles in substa
et actione et stomachum confortant et ventositates dis
solvunt et huiusmodi sunt zinziberatum et stuelis de gadia
et dragea grossa carvi condita et anisa condita
et similes confectiones Et de hoc sunt 2a pars
Cinatoria pars Capitulum primum de paratis cadere de egritudine

Deinceps determinare volumus de regimine
corporum que parata sunt cadere in egritudinem
non quidem racione naturalis complexionis in complexione quia
de regimine talium corporum sufficienter dictum est in prima
parte huius voluminis cum in hoc capitulo intencionem facere
de corporibus paratis cadere in egritudinem de
propinquo propter causam accidentalem in eis existentem
quia causa per quedam accidencia potest naturam
inmutare corporum et vocamus talia corpora que tamen
ad huc sunt in latitudine sanitatis unde antiqui sermonem
volunt perficere in omnibus talibus corporibus quia illis
custodia futurorum et curacio presencium per eandem
est medicina per quam curantur egritudines actuales
curantur et paratis ad eas de propinquo et istorum
regimine sufficienter habemus per regimen curativum
Nec igitur transseamus nunc propter hec limites regi
minis conservativi De regimine talium corporum eodem
modo secundum dicta eorum accidentibus dicta ad hunc pertina
ment in latitudine sanitatis breviter pertransibo eas

[illegible] plus sunt curavit sicut antiquum libro
de sanitate regimine universali et preservativo. Et ideo
quod qui parati sunt cadere in egritudinem aut sunt parati
propter repletionem sive stomachi aut propter cruditatem
sive malitiam humorum quia de eis est exemplum. Primo ad primum
temperanda est humorum quantitas. Quo ad secundum corrigen-
da est humorum qualitas per evacuationem vel ad hunc finem
quod corporis ex humoribus possit mederi vel quod obviat ex
pluralitate humorum ante quantitas temperatur et equitatem
quantitatis minuendi et augmento exercitii. Et fricatione et
balneis etc. ut cibus eius sumatur et non una vice sed
conservat sanitatem. Et si de facili sudent fiat unctio
liquoribus dulcibus sudent et tardius comestio post
balneum ad spatium quatuor horarum nisi dubitemus
motum colere rubee ad stomachum tales enim cibandi
sunt ante balneum et si tales sint balneati et cibati
sentiat in lateribus opilationes vel opilativis
noceat et apparet eorum complexionem. Possibilis ante est
tanta humorum multitudo et plenitudo quod predicta non
sufficerent. Sed erunt necessaria flebotomia et farma-
cia. Possibile est tantum peccare in qualitate humorum
quod alterativa colerativa non sufficeret sed erunt ne-
cessaria evacuativa. Et quia parati cadere in egri-
tudinem habent quedam accidentia et signa egritudinis pro-
nosticativa. De hiis signis accidentibus et de eorum
remediis generalibus volo in hoc casu transire. Nam de
hoc specialius determinare oportet ad librum de ingenio
sanitatis. Incipiamus igitur ab una mala aptitudine
egritudinis prenosticativa que est generalis et permaxime
omnis sentiendum et est illa mala aptitudo lassitudo sponta-
nea quod enim aliquis sentit se multum fatigatum

ac si fecisset magnum exercitium et membra roscata
et dolorosa ac si membra eius essent percussa ponde-
ribus significari potest egritudo futura nisi remedium
adhibeatur. Nec remedium huius aptitudinis mali
convenit cum curatione egritudinis alicuius particularis cuius
de remedio huius accidentis diffusius est tractandum
quam de remediis aliarum malarum aptitudinum quarum
cura cadit cum remediis aliquarum egritudinum specia-
lium. Unde etiam sapientes loquentes de regimine sani-
tatis de remedio huius accidentis longum faciunt ser-
monem. Est enim hec aptitudo non ad egritudinem specia-
lem unam sed ad multas. Nec etiam est aptitudo ad
egritudinem huius membri determinati sed totius corporis et
omnium partium eius tam superiorum quam inferiorum. ~~Remedium~~ et
accidit de hac aptitudine mala et de eius reme-
diis longiorem facere ~~sermonem~~ mentionem. Dicendum hic
quod spondamentis labor triplex est quantum spectat ad
compositionem ulcerativus quando est ex humorum mala quali-
tate acuta et mordicativa vel quantitatis vel ex-
tensivus quando est ex humorum immoderata quantitate
vel apostemosus quando provenit ex humoribus peccantibus in
quantitate et qualitate. In omnibus enim hiis labori-
bus spondamentis indigemus alterantibus vel evacuantibus
aut utroque modo. Cum ad laborem ulcerativum indige-
mus alterantibus et corrigentibus maliciam humorum. Cum
ad extensivum, indigemus evacuantibus. Cum ad aposte-
mosum, indigemus utrisque. Alteratio et digestio fit
a natura et cum medicinis convenientibus et cibis
qui ipsos humores corrigunt. Et alii similiter quiescunt et fa-
mis iuvant ad hoc. Evacuatio fit cum medicinis
quam provocant urinam et sudorem et ventrem et flebothomia

et [illegible] modo generat remedia de laboribus propter
[illegible]no Et ut labore ulcerativi specialius circa convenientia
videamus [illegible] quia humor acutus mordicativus et cum humor
labore et iste humor mordicativus sic solet et colericus sicut
melancolicus et flegmaticus Colera namque mordicat propter
suum acumen et melancolia propter suam acetositatem flem-
ma propter suam salsuginem Iste autem humores qui sunt cum
laboribus vel sunt sub cute vel in porositatibus membrorum
vel sunt confundati in musculis vel sunt in venis cum
plus autem cum isti humoribus vel sit humores mistel-
laginosi et grossi et viscosi vel non Et si sit mistel-
laginosi vel sunt de venis cum sanguine vel de porosi-
tatibus membrorum et musculorum et cum predictis humoribus
in venis vel cum multis sanguinis vel paucis / paucis quia
cum tales humores sit multi et multum elongantur a na-
tura sanguinis et multi cum sunt propinqui nature sanguinis
et pauci fuerint Si vero humores qui sunt causa ulcerosi
labore sunt sub cute sufficit evacuatio cum fricatio et balneum
et sirupus acetosus et cibus subtilis Si autem isti hu-
mores cum eis labore ulcerosi sunt locati in carne et
musculis indigemus quiete et abstinencia a cibo Ista enim
addunt digestionem et tunc indigemus evacuatione per post-
eo balneentur in aqua calida et cibentur cibis subtilibus
et utatur sirupo acetoso Et si accidentes fuerint cum
isto regimine bene generata congnoscimus causam colorum
Si autem humores sunt in venis magnis qui sunt na-
ture propinqui nature sanguinis et cum multo sanguine et
non sit humores mistillaginosi fiat statim flebothomia
et si sunt cum pauco sanguine et non sint humores mistel-
laginosi et sunt longinqui a natura sanguinis exhibe-
atur farmacia humori appropriata Et si in venis sunt hu-
mores mistillaginosi et grossi nullo modo fiat flebotho-
mia Sed autem subtilientur sanguinis cum subtiliantibus na

forcia subtiliatiua sequitur humoris [illegible]
tur sit multus sanguis et humores predicti sint permixti [illegible]
sanguinis fiat flebotomia Et si paucus sanguis et hu-
distantes a natura sanguinis post predictorum humorum subti-
liacionem fiat evacuacio cum farmacia apparata Et cum
humores in substancia non sint de venis sed membris
quia pertinet sanitas exhibere forcia subtiliatiua et que
sint illa sciet ex libris simplicium medicinarum et compo-
sitarum Signa et significacio humoris peccantis et
locorum humoris sciat ex libris signorum Consideratur enim
urinis et punctionibus et ceteris signis et regimine precedente
et complexione etate et tempore consueto et similibus venit
determinacio et cognitio humoris peccantis et loci et
quantitatis sicut patet quomodo obviandum est labori spon-
taneo ulceratiuo Sed labor extensiuus et apostemosus
ex nimia venit a sanguine multo Ideo convenientius
est particulariter flebotomiam si presentiant cum-
rant Quantitas ante flebotomie accipi[illegible] secun-
dum etate et complexione et maiore et minori
plenitudine et sunt distinguenda membra de evacuacione
humoris [illegible] cum fuerit in capite quando fiat
flebotomia de cephalica et si in membris inferioribus
de basilica Et si in utriusque membris fuerit quando
fiat de mediana Dictis igitur satis est manifestum quomodo
obviandum est labori spontaneo qui potest pronosticare dum
habet multiplicavias egritudines futuras Sunt
et alie egritudines male et mala egritudine pro-
nosticantes quod consequent aliqua egritudinem specialem
et in loco speciali que cum remediis eorum generalibus
valde convenienter curande sunt Dicamus igitur primo
quod cum dolor capitis fortis et permanens fuerit vel cum

[illegible] et in aqua descendit ad oculos et dila
[illegible] pupilla et transit cataracta [illegible] in talibus dolor
perseveraverit nec medicinis allevietur [illegible] infirmitate
subveniendum est ut arterie que circa tympora pulsant extra
[illegible] sunt et sic per illas humor ad oculos non descendet
Amplius saltus faciei perseverans et fortis tortura [illegible]
significat Cui est subveniendum et cum medicinis [illegible]
[illegible] et cum medicinis [illegible] consumptio [illegible]
da erit et a vino abstineat fortibus etiam evacuationibus et
fricationibus [illegible] et gargarismatibus et sternutatoriis
utendum erit et faciei ex forti aceto in quo mentastrum
bullierit fricari debet fortis saltus in toto corpore pronosti
cat spasmum et talibus expedit subtiliare regimen et
fortis evacuare et fricare cum medicinis [illegible] Amplius
paralisis [illegible] magnam portendit et expedit subtiliare
regimen et fortis evacuare et cum medicinis [illegible] for
tibus que sunt contra paralisim magnam [illegible]
de custodia futurorum et contra [illegible] Amplius faciei et
oculorum rubedo et venarum oculorum manifestatio et
mobilitas et [illegible] et lacrimarum [illegible] clari
tate luminis pati non possit Omnia hec si cum forti
dolore capitis [illegible] frenesim futuram pronosticant sic
curandi igitur cum minutione et clisteribus et medicinis eva
cuantibus et ligaturis inferiorum et fricationibus Dolorosum
Caput quando oleo rosato et aceto infundendum erit
[illegible] perseverans [illegible] [illegible] cui obviandum
est cum medicinis [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
Tristicia timor [illegible] melancoliam significant
quibus subveniendum ut de capitulo melancolie scriptum est
Cum aliquis quasi muscas volare ante oculos vel
aliquid simile [illegible] cataractas oculorum futuras
pronosticat [illegible] est [illegible] et si [illegible]

accidit passionis pectoris et pulmonis ...
succurrendum est cum minorativis et in medicina paucitate
Sudor mali fuerit odoris significat quod egritudo vel febris
est colerica et pugna. Quapropter danda sunt que coleram
rubeam solvunt. Cordis tremor frequens et fortis mortem subi-
tam pronosticat ideo oportet succurrere cum minorativis et medi-
cinis solventibus ventrem leviter. Repletio superflua cum motu
yra vel apoplexiam vel vene rupturam pronosticat vel
subitam mortem unde statim cum minorativis subveniendum est.
Cum sensuum perturbacio et motuum debilitas in repletione
affuerit in significat apoplexia ventura esse. Succur-
rendum igitur cum minorativis et gargarismo. Si gravitas
fuerit in dextro latere et punctura et tensio epatis
lesionem significat. Cui subveniendum est ut in capitulo de
egritudinibus epatis dictum est. Egestio magis tincta solito
significat opilacionem oris ad cistim fellis. Iste subveni-
endum est ut in capitulo ipso ad hoc scribitur. Facies et pal-
pebre inflate ydropisim futuram significat. Quibus
subveniendum est ut in capitulo de ydropisi. Egestionis fetor
magnus fastidium vel humorum corrupcionem significat.
Fetor urine magnam putrefactionem sanguinis significat
et febres futuras. Fatigacio et dissolucio cum destruc-
cione appetitus febrem significat. Appetitus destruc-
cio et fastidium significat vel coleram vel colericam pas-
sionem futuram. Quibus subveniendum est cum longo sompno et
cibi abstinencia et aliis que nominantur. In ipsis locis gravi-
tas et tensio in inferioribus ventris cum permutacione urine
a disposicione naturali nocumentum in renibus adesse
demonstrat. Ideo oportet cito succurrendum est. Urine dolor
cum pressurant vesica et virga pustulis [illegible]
Subveniendum igitur est ut dictum est in suo capitulo. Mollis

[illegible] et pustulam facies dissinteriam portendit
[illegible] prurit cum significat futuras emorroydas si non
contingat causa vermium proin ibidem eandem apostemata
exterima multa pronosticant apostema magnum Ex multis paruis
glandulis magnam glandulam suspicio oriri. Morphea una
alba magna portendit quando adeo intendit ut lepram pu
titur Multorum fames rubor vel quasi offuscatio et diffi
cultate anhelandi et vocis raucedine lepram significat
Et ut sit ad unum dicere si aliqua dispositio corporis sani
fuit vel ut appetitus fortior vel debilior existat vel ex
uicia a corpore plura vel pauciora vel longiori tempore
vel breviori vel etiam dormitatis assit vel sudor per solitus
a corpore deveniat vel ea que de corpore currere solebant
retineantur ut emorroyde et sanguis menstruus et
vomitus qui consuetis horis venire solebat vel sanguis
qui ex naribus fluere consueverat vel si tonus corporis
dissolutio fiat vel ingenii ebitudo sentiatur de ore solitus
sapor extraneus aut ea que non consueverunt delectari
nunc ausferre ausferat vel econverso aut coeundi nature
desiderium sentiat quod augmentari vel diminui vel de
sompno contingat solitum quod non consuevit vel corporis color
contrahatur et mutetur aut tactus per solitum vel ad calidum
vel ad aliquid non consueta accidens et augmentari
reperiunt hec omnia egritudinem futuram pronosticabunt Cum
obviare singulis predictorum et causa subtilis et diffusa
sit et ad eius salvationem festinandum. Amplius quoniam hic
loquimur de regimine preservatio addenda sunt aliqua
quibus homo a multis egritudinibus preservari et per quos
in sanitate conservari docetur. Quoniam [illegible] sunt pira
sine poma et ova colica generant et ventositates plurium
dolores et emorroydas. Vinum et lac simul sumpta podo
gram generant. Caseus et pisces simul sumpta colica generant

passione cum frigida sapta [illegible]
ter et grauem temorem stupor accidit calmaru [illegible]
pleno generat contra Coitus autem euacuationem bonum
generat accumulat Coitus cum senibus mulieribus immediate
genuit lepram Vnctio cum oleo violato et nitroque balnei
confirmat a stabit. In comestione aqua non bibat. Nam
potus aque relaxationem sine mollificationem causat
stomacho. Tres haustus aque calide et decoctum lacte
stiptici confirmat a sti. Cum pisces comederis non dormi
as donec in stomacho sint quia digesti quam tortura
faciunt acciditur. quod si statim frigere uis potes parum
melius sumere vel optimum vinum. Et sicco comederis parum
comede et mane te inuenies leuem. Vnde si quolibet
mane unas passas comederis pueris adultis bonum
erit. Et etiam semel in septimana mirabolanos cito
sos cum zuccara alba comedere et coleram sanguinis
egritudinibus confirmabit et dicunt experimentores quod si
virginis in die tertius preassumenda a fissure et aliis
egritudinibus confirmabit. Et semel in septimana unum
haustum aceti sumpto a dolore splenis confirmabit.
In caluiado pleno calore dextrum pede et de calca
aneo sinistrum quam valet contra dolorem splenis et appostemata lateris. Et vis ut dictis non alteretur
mundatio eos cum ligno xylo ad vitalis sanitatem in
te et auxet semel in septimana alignabilem de
aceto intinctum in oleo de lilio. Et vis unie famulis
consumas ut cibus tuus sit equalis et non plus recipiat
una vice quam alia et cum appetitum comedere desinat et
cum sitit bibe ad medium sanitatis hoc enim corpus
confirmat stomachum confortat et cibum ad digerendum
iuuat et cum requiris in lecto vigilando de tua de
dextro Et cum dormire de tua in sinistro sompno

[illegible] noctu et in mane fricentur
[illegible] dentes cum ligno aloes et sale nitro et rosis ad
[illegible] pulverizatis hoc enim dentes mundificat et deal
bat gingivas a flegmate liberat et fetorem oris removet

Capitulum 2m de preservando a pestilencia

a De hiis de Regimine preservativo quod debetur corporibus deinde

Deinde restat determinare de Regimine corporum preserva
dorum ab egritudinibus pestilencialibus nobis contingere possi
bilibus ab aere putrido natura Et nota quod breviter sic procedam
Primo ponam signa significancia pestilenciam presente
vel futuram Secundo dicam aeris rectificationem 3o di
cam modum preparandi corpora ne ledantur a pestilencia
aeris quantum possibile est propter primum sciendum est quod quando in
estate multe ceciderint pluvie imbres quoque et multitudo
pluviarum die ac nocte ventus australis et meridionales venti
sufflaverint vel aer ita quietus fuerit quod non moveatur
et in hoc meridionales venti turbidi extiterint hec omnia
pronosticant pestilencias futuras in fine estatis Amplius si in
nocte ipsa contingunt aeris apparitiones coruscationibus
similes et aeris color similis est pulveri venti quoque
flaverint post quorum adventum multa animalia et homines
egrotant Et de nocte videntur in aere radii et splendores
atque egrotantes cito moriantur aer etiam difficulter
attrahitur et egrotancium ora fetidum emittunt odorem
ipsi quoque sentiunt multum angustiam et sitim habent mag
nam et corum infrigidantur extremitates vomunt et emit
tunt humores fetidos corruptos Ex hiis omnibus aeris
corruptio vel pestilencia denotatur Amplius si fiat quod
multitudo ministrarum et reptilium ranarum mortalitatem p
nosticant Et similiter si videas mures et animalia que ha
bitant sub terra fugere ad superficiem terre et eorum ma
nifeste et videas animalia male nature fugere a nidis suis

et dimittere una amplius in bicy [illegible]
multotiens et clarificatur aer die alio et oritur sol clar[illegible]
et alio die conturbatur et oritur in nebulis nebulis
que est ut pulvis tunc iudica quod pestilencia accidet
amplius cum videris turbitatem aeris et nebulositatem
et speramus pluviam et non pluat tunc scias quod [illegible]
[illegible] est corrupta pestilencia ante estima
maligna significat paucitas pluvie in dere in fri
gore deinde multiplicatur [illegible] et conturbatur aer
aliquot diebus et deinde post clarificatur aer et
dominata una [illegible] et accidit frigid nocte Et
turbacio et putrefactio et caliditas tunc tam pesti
lencia venit [illegible] febres et varioli [illegible] similia
hec ergo sunt signa pestilencie vel future vel
[illegible] Rectificacio aeris duplex est in qualitate [illegible]
substancia. In qualitate quid [illegible] aer [illegible] in ca
liditate et frigiditate vel humiditate et siccitate Et
rectificacio [illegible] in substancia est quando [illegible] nos co
tinente accidit corrupcio vel putrefactio videntur
hoc contingere [illegible] aer [illegible] qualitate [illegible]
distemperatus eligenda sunt loca ventosa septentriona
lia et alta et ventosa [illegible] aer caliditas fri
giditate aque et foliis aromaticis frigid et humi
dis et sic suo modo intelligatur si aer sit distempera
tus in aliis qualitatibus. Aer autem corruptus in substancia
est rectificandus in aromaticis calidis et frigidis quod homo
magis videbitur convenire expedire suffumigacio autem
ex hiis intendo [illegible] suffumigacionibus est aeris
expectacio et ut aer fiat boni odoris [illegible] exhibet pu
tredo calida ante rectificatio et [illegible] aeris
[illegible] putrefactioni resistencia ex quibus potest aer suf
fumigari sunt hec lignum aloes thus, mirra, mus[illegible]

[illegible] cinamomum xilobalsamum storax terebin-
tina cypressus lapdanum, iuniperus laurus citrus a-
satureia semina seminatum mel et crocus et similia Ex his
igitur omnibus ex multiplicetur suffumigatio et rectificetur
aer putrefactio Amplius nullo modo aer sit inclu-
sus nec eventatus Illa aer eventaro et spaciet a plaga
septentrionis multum rectificat aerem Hec igitur breuia
sufficiant de aeris rectificatione Et nos volumus hic
apponere suffumigium mirabile et expertum ad rectificandum
aerem corruptum Recipe bedegar sandali rubei florum
mirti ana partem semis xilobalsami xiloaloes olo-
bani ana partem unam et semis semis maiorane nucis
gariofili zuccari albi musci ana partem semis [illegible]
unum terant et bene dissoluant in aqua In qua
storacis ambre ana partes fuerit dissoluta Et quibus autem
volunt secure a pestilentia preseruari oportet ut corpus
autem humiditates superfluas et inclinet eorum fugiunt
ad subtiliationem et desiccationem ex omni modo et vino
ratione tibi sed non extremo oportet enim ut non administre-
tur balneum nec coitus tollat super et rectificetur aer ut
diximus Et debemus cibus ad acetosa et innici ex eo Et
sit raro administrata decocta in acetosis Amplius utendum
est succo limonum et agresta et aceto Et iuuat etiam suc-
cus granatorum Amplius capparis conditi in aceto et si-
milia etiam valent ad idem Et similiter zuccaron rosatum
violatum et mitridatum valent ad idem et in religno bene et
gummi Amplius medicamine factum ex ligno aloes scoro et
mirra valet multum contra pestilentiam et sumatur de
ex eo circa dragma una Amplius sciendum est quod aer
corruptus in specie et putrefactus est habitationibus in
locis cauernosis subterraneis Et quando in dictis est magna

calliditas habitandum est In montanis ventis ... in tentonali Amplius sed quod volens commoring terra sigillata in dicto pestilenciali evitant magnum Juvamentum Amplius a aere pestilenciali propter corruptionem et putrefactionem aeris evitandi sunt fenicu humidi et oliva et pisces et lac et carnes exceptis carnibus volucrum a montanis degencium et vituli et edi et similis porcorum et vitulis cis ventre temperatis hec semper competit quemadmodum sunt tamarindi prunia cassiafistula manna et viola quam estas fuerit disposita sicut supradictum est in principio huius cap. Infantes et iuvenes et corpora humid grossa et coloris rubei sunt maxime custodiendi ab aere pestilenciali Et quando estas totaliter similiter disposita fuerit tunc abstinendum erit a carne et vino et a confectionibus de melle factis et fonctibus spaciarum et dulcibus a balneo et lavacro aque calide abstinendum erit omnino et aceto utendum cum citrulis et agresta et succo fructuum acetosorum Et si necessitas rogat comedere carnes supradictis necessitas comedantur cum aceto et succo ... et similibus supradictis hoc capitulo nominatis Et si in corpore sit sanguinis repletio fleubotomia minuendum Si ... repletio consuetudo et electuaria ... conveniat Mansiones quoque frigide eligende sunt in quibus est morandum fora mina ... sunt apta Est tamen possibile ut hoc ... utentes deo ampliante aere pestifera dispositionem evadant Cavendo autem in fine estatis multus fuerit calor et interponitur valde siccitas et pului ... et frigus et pluvia venire tardaverit tunc eligende sunt frigide mansiones et artificiatis aer cum infrigidantibus et humectantibus puta cum

[illegible] aqua assis et aceti amplius premine
in mansionibus aqua frigida irrorabitur. Item a labore
et coitu et sollicitudine nimia abstinendum. Amplius hoc tempore a
aqua calida quibus lavandum erit et aqua infrigidata in
potu sumenda et a nimiis calidis et vino abstinendum
erit nisi vinum sit limphatum cum multa quantitate aque. De carnibus
autem caponum et pullorum et hiis similibus utendum erit utendum
Sub hora cene erit ne in sole sedeat et nullo modo
dormiat. Nec comestio post famem tardetur et nullo modo
sollicitudine corporis. In dormitione specialiter meridiana ele-
gat loca frigida. Pisces quoque si comedere voluerit scy-
cabones assatos comedat. Uvas quoque acerbas quibus a
restrictive sumat. In talibus temporibus simplicibus dietis
bibere aquam ordei confert multum et specialiter hominibus
corpora multum calida et sicca habentibus. Hoc enim regimine vero
febres acutas calidas et pessimas egritudines hoc tempore
contingere potenter evadet. Quando autem in hoc tempore
mutationes aeris similis quod in calore dicta sunt
apparuerint fontes et alia que in tali tempore na-
turaliter sunt evitanda et aqua que in superiori ... est
bibenda aer quoque calidus et frigidus domus
qualitatem cum aceto et aqua ... irroranda.
Et si in aere sint odores fetidi rectificetur aer cum hiis
que sunt boni odoris ut superius dictum est et fumigetur
ligno cum sandalo et camphora. Medicina sit ...
aceti et sumat et ... dicebatur et similia
dictum est cum aqua ... bibendum ...
Amplius in hac dispositione multum ... sollicitudine ...
... modo quo superius dictum est ... quoque
... et squinancia ... multos ... que
mala et periculosa existit. Oportet igitur premonere ...

unmuncte et ventosi in cavabunt gepit et ve...
et gargarismis qui singulis diebus et noctibus fi-
derint in aqua rosata de qua similiter madefactum fu-
erit et in eos mororum et unon et in hiis homo pre-
servabitur a sinnadra si deus voluerit et contingerit
si aliqua hieme appoplexia et paralisis et con-
suetudines hiis similes continuat Est igitur necesse ad
tales fieri clumis sagittis purgare corpus in pil-
lulis Ad hoc apparet quas invenies in libro parti-
cularibus et gargarismis et sternutatoribus et uni-
cionibus locans corporis quae omnia diximus in libro
loco particularibus amplius eorum infundendum et minu-
endum et subtiliandum. Hec breviter sufficiant de preservatione
a pestilencia

Capitulum iij de preservando a veneno

7 Volentes autem scire hora et preservari a veneni assumptione mag-
num debent noverint nominandum bonum est in hoc cautela
et studium adhibere sic ergo homines ut assumptione talium vene-
norum valeant melius preservari Secundo scire quod non est facile
de coloribus diversis in mixtis ex quatuor elementis
et eorundem saporibus et odoribus Nam colores mixtorum
eorundem habent operationem respectu visum et respectu
hominis sicut albedo visum disgregat visum hominis
et nigredo congregat visum eiusdem sic etiam et hac
causa operationes hiis ipsi colores respectu singulariter eo-
rum veniente sed non est sic de sapore et odore unde sapor
qui est delectabilis et amicabilis alicui sicut auditui
non est amicabilis homini ut sapor ellebori Econtra coloquin-
tide non est amicabilis homini Est tamen sapor coloquin-
tide [illegible] delectabilis Et sapor ellebori est amoenit

... spem comestorum venenosa non
... in qua sentiat saporem horribilem nec odor
et specialiter si non sit cibus cum experimento notus dubi
tantes igitur de veneno propter cibos ante omnia
lavent ... os suum cum aqua frigida limpidissima
et purissima et tunc isto facto masticet cibum et
teneat in ore et saporem eius notet et similiter odorem
Nam ponderibus si in cibo sit virtus veneni sufficientis
ad corpus corrumpendum percipiet saporem de ore malum et
horribilem Amplius sciat quod talis de cibo magis
tet in cibis vehementer dubitantibus vel acetositate
et ... principaliter saporem expellente dubitantes
igitur de veneno debent evitare ... et similia
farinula ex ... composita et densiorem colorem et sal
sed habentes compositionem densiorem et saporem expellente tal
de In brodio autem carnium simplicia cum ... simpliciter
et de pane simplici tales decoctionibus et farina ...
pro dubitantes igitur sunt cavendi cibis simplicibus et
potu aque pure de qua habet de cetero minime fieri possit
In vino autem habet decoctio fieri ... de levi Unde
nimium considerare debet saporem vini et colorem et odorem
Et debet de vase vitreo esse vinum ut eius colorem et
scientia percipi possint Et bibat vinum album clarum et
debile nam in tali vino dolus facilius percipitur Am
plius sciendum quod quidam sunt qui venenum ... suspe
erunt quod statim mutetur in colorem ...
de cornu serpentis vel lingua serpentis ...
veneni ... specialiter si sal supponatur ... et sal ...
lingue serpentine suppositum ... veneni
et tamen ... colorem mutat in presentia veneni
Et similiter dicitur de ... dubitantes igitur de veneno

talibus debent premunire amplius ...
ante cibum et post valet ad idem Et similiter in...
Multa enim sunt similia ad idem valentia puta
ruta nuces avellane ficus salvia tormentilla ...
lamina et herba trinitas que diascoride appellatur
polomenis Bonum est igitur dubitanti de veneno
hiis omnibus vel quibusdam premuniri Et ex hiis
aliquid sumere ante cibum et post Sicut quod qui
sanguis leporinum potatum ad venenum expellit ipsum
Amplius pulvis testiculorum [illegible] valet
contra venenum et expellit ipsum si sumatur ante ci
bum etiam et etiam si sumatur post Amplius qui du
bitat de veneno debet ciborum species que reperi
untur iudicantia hec venenum et huiusmodi sunt species
smaragdus et [illegible] et [illegible] tamquam
Secundo amplius necessarium est caveat ut [illegible] sit
cautus in cibo dato ab alio aut a [illegible] forte
[illegible] accidit et bibere [illegible] estimabit Quandoque
enim contingit res cadere malignas sicut lacerta
vel scorpionis in eo quod detegunt [illegible] vasis magnis
de vino Nam plurima venenosorum diligunt naturam
vini et currunt ad ipsum quidam mortui inveniuntur quidam
quidam bibunt ex eo et dormiunt in eo propter hoc
ut continuatur detecta et quod sub arboribus
magnis et herbosa loca amplius consideranda quam
que [illegible] aqua stans [illegible] venenosorum species
et similiter intelligitur de herbis
quibus homines utuntur Inter enim talia loca ve
nenosa [illegible] venenosa Inter ea ligna quibus utuntur
[illegible] naturam venenosorum in eis [illegible] ex
quibus hominibus potest [illegible] tempore

[illegible] in stomacho suo repperit non
[illegible] inventionem mordicationem et estuationem
[illegible] et sitim et sudorem cum rubedine aut sine
profunditate et stuporem aut frigus aut casum virtu
tis cum sudore et stupore [illegible] cum apparentiis vel [illegible]
[illegible] subito sine alia manifesta causa sta
tim est succurrendum cum vomitu provocato cum oleo
sisamino vel amygdalarum dulcium vel aqua calida
cum butiro et lac et cibum unctuosum bonum est dato
quod non sequatur vomitus ad hoc bonum est ut venenum
venenum ex hoc destruatur vel minuatur et si forsan
iam assumptum de facto descenderit fiat clisteria
[illegible] sumatur [illegible] [illegible] in vino et [illegible]
totum corporis et [illegible] exhibeatur semper et ut sic ad [illegible]
[illegible] fiat omnia que possunt [illegible] venenum [illegible] mo
[illegible] ad cor [illegible] salva meliori sententia puto quod
[illegible] [illegible] vel [illegible] cum vino est [illegible] bonum
et [illegible] flebotomia Et si preponderat ve
nenum ad frigidum quod scitur ex sui profunditate et
stupore et frigore bonum est quod exhibeantur calida vale
ria contra venenum puta allium vel [illegible] vel diptamnum
et similia calida superius commendata et specialiter [illegible]
[illegible] contra venena frigida Et si venenum sit calidum
sumatur [illegible] cum camphora et similia Et si fuerit
de hiis que [illegible] a tota specie sicut [illegible] si
[illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] agaricus
et [illegible] et similia [illegible] et casto
[illegible] sunt medicine bone contra venenum quia faciunt
[illegible] et [illegible] [illegible] et valet ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] venenatorum [illegible]
magis [illegible] ad regimen [illegible] [illegible] hoc

Hoc tractatu quoniam com...
cinia egritudinum in quo laborant egroto ...
dato et vita comite post hoc erit complementum

Capitulum iiij de convalescentibus

Q nomen convalescentis ab egritudinibus redeuntes
in latino sub determinatione hoc de speciali regimine
in generali dicendum est quod quidam sunt perfecte convales
centes quia sunt perfecte mundificati et alii sunt non
perfecte convalescentes quia non sunt perfecte mundifi
cati. Signa autem illorum qui non sunt perfecte conva
lescentes nec perfecte mundificati sunt hec appetitus
deficiens sive inordinatus dolor capitis gravedo
totius corporis et quod totum corpus non redeunt ad com
plementum et confortationem. Consumptus et labor de ...
no et egestio retenta et similia intelligatur de bo
na hec signa et similia sunt signa perfecte convales
centie et in talibus dubitatur de recidiva. Nam qui
relinquuntur in morbis submersione facere debent.
Talium autem regimen melior appropinquat regimini egri
indigent enim mundificantibus et alterantibus residuum
materie. Vere autem convalescentes in quibus nichil
remansit de materia morbi quod scitur ex bonita
te appetitus et ex eo quod corpus redit ad virtutem
et ad colorem et quod egestiones non sunt naturales
et nichil ex priori morbo relictum apparet nisi so
la membrorum debilitas tales nichil convalescentes
alio indigent aliqua speciali evacuatione sed solum vir
tute confortantibus et facientibus corpus redire ad
virtutem et solitas operationes. Commune autem omnibus
convalescentibus tam mundificatis quam non mundificatis
quod post crisim immediate eorum regimen debet esse
simile quod fuit in egritudine in duobus diebus vel tribus et

[illegible] debet appropinquari ad regimen sanorum &
quanto plus quam distabit a die [illegible] tamen [illegible]
debet appropinquare regimini sanorum Convalescentes enim
sint de propinquo ad sanorum regimen est provisum
Et quia ut dictum est [illegible] convalescentium sunt de-
biles [illegible] ad ministrandum nec ex
[illegible] nec ex [illegible] nec ex [illegible] nec ex [illegible]
[illegible] et similiter intelligatur de aliis Debent enim
convalescentes [illegible] ad [illegible] et
[illegible] Et [illegible] membra [illegible]
posse sine lesione et fatigatione tale enim [illegible]
convalescentibus [illegible] Et quia convalescentes
ut plurimum [illegible] sanguinis [illegible]
augmentum [illegible] in sanguine Convalescentium [illegible]
[illegible] et facilis digestionis et debet
esse cibus [illegible] et [illegible] talis enim cibus facilius
[illegible] digeritur et [illegible] cibus [illegible] ad [illegible]
[illegible] in humiditate et sint tante qua[n]-
titate convenienter digeri potest et si non [illegible] quanti-
tate [illegible] nec [illegible] Nec debet convalescens
[illegible] sitim nec famem et [illegible] debet [illegible]
[illegible] Et si forsan [illegible] cibum
[illegible] hora ante
cibandi convalescentis et hora [illegible] magis [illegible]
debet convalescens [illegible] usque ad sanitatem nec debet
[illegible] cibum Potus enim sit vinum subtile [illegible]
boni odoris non fumosum et sapore delectabilis [illegible]
ad [illegible] et non debet esse vinum [illegible] forte [illegible]
bibat aquam frigidam [illegible] nec [illegible]
posset esse causa mortis [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]

et mea [illegible] subtile [illegible] vt dictum est Et con-
venienter si sint occulta suspicienda et de resolu-
tione medicanda est sanctitas constitutionis cuius et
plurimi alii convalescentes Et si videtur quod [illegible] indige[n]t
evacuatione quod fieri potest per sirupos supra commendata et hoc cum con-
[illegible] confortatione ventris cum bono cibo per aliquos
dies et deinde evacuatione cum medicina aggregativa vel
flebotomia quod [illegible] experiendum [illegible]
est emunda cum [illegible] plures [illegible] quia
est et [illegible] sanguinis [illegible] fieri apud
aliquando [illegible] propter [illegible] sanguinis et apud
illud quod remansit in eo de [illegible] materie [illegible]
[illegible] notum est vt [illegible] sanguinis [illegible]
et [illegible] bonum [illegible] non multum [illegible]
convalescentibus quia mollificat eos et si [illegible]
[illegible] Et de regimine convalescentium est
quod [illegible] ad [illegible] contrarium [illegible] quo [illegible]
[illegible] convalescentes [illegible] qui
[illegible] a religiosis [illegible]
[illegible] convalescentes a pluribus [illegible]
[illegible] a pluribus et [illegible]
[illegible] convalescentie a pluribus [illegible]
[illegible] non est bonum quod convalescentes [illegible] in balneo
propter raritatem sue cutis debilis Et si convales-
cens [illegible]
contingit quod convalescentes [illegible] in [illegible]
et tamen corpus non redit ad [illegible]
[illegible] est in hoc casu [illegible]
et confortandum est stomachus cum [illegible]
matizata vel non aromatizata [illegible]
[illegible] in libro [illegible] de medicinis [illegible]
et similiter confortandum est stomachus cum [illegible]
[illegible] stomachi [illegible]
[illegible] Et quia raro

[illegible] nocumentum morbi, nec inferendo passionem aliquam inter
ea principalia multum considerandum est vtrum [illegible] sit an
membrorum principalium, moueat tussim et eadem tussis
per vtrumque resistendum sunt, ut videri possit liberius consuetudi-
nem ptisicorum, et sicut dictum est de membris principalibus
ita intelligatur de virtutibus naturalibus et aliis virtutibus
vna ad aliam virtutem conseruationem magis est attendenda
quia magis videtur debilitata quod quo cognoscatur et
fieri poterit ex libris scilicet practicantibus. Notitiam tamen omnium
conicere. Et hec de regimine sufficiant conualescentium

Capitulum quintum de consuetudine

Consuetudo est facilis actio vitalis et transgressio a consuetudine
non est nocumento, magno consuetudo enim optimet vim
nature sicut ipsum naturam custodire oportet sicut consuetudinem
et specialiter si consuetudo sit laudabilis, indifferens in bonitate
et malicia respectu eius ad quod debet fieri permutacio
vnde si aliquis fuerit assuetus multum laborare et velit hiis
consuetudinem dimittere et a toto vacare vel minus laborare
vel aliud genus assumere laboris vel aliud tempus vel a-
lium modum procul dubio multum grauabitur et hoc
similiter intelligatur in cibis et in potibus et sompno et in
ceteris que dicta sunt et aliis accidentibus. In aliis
enim multum attendendum est consuetudo si sit laudabilis vel
parum laudabilis vel indifferens respectu huius ad quod
fieri debet permutacio. Si autem consuetudo sit illaudabilis
et que debeat permutari ad pessimas egritudines sicut
consuetudo comedendi malos cibos et plenitudines que sunt
parientes ad pessimas egritudines et similes et etiam
immoderatas et similes consuetudines. Tales magna
consuetudines corrigere oportet et permutare vel totaliter vel saltem
ad mediocres terminos latitudinis earum. Sed hoc debet fieri
paulatim et secundum ordinem predicta. Nam omnis plenitudo, im-
tatio, nocet et specialiter consueta ad viciositatem [illegible]

debet quilibet sibi cavere ne unquam vel quantumcumque sit bo-
na consuetudine fuerat quia ipsum assuefacere sit necessi-
tatem ex cuius assuefactione constrictione vel attritione pa-
ciatur vere quia si quis uno cibo consueto semper utatur
vel aliquo potu vel totaliter ab eis abstineat vel
dormire vel movere vel coitu assuescat et ad hoc
quamvis assuescat maxime inveteret nomine tunc
si modicum ab eisdem oporteat abstinere tunc igitur
quodlibet corpus sic disponere debet ut calorem et fri-
gus pacienter tolerare possit et ad motum et ad inedi-
am si ea necessaria acciderit et ut sibi et diversas
horas mansiones et domos lectos et indumenta sine
lesione permutare possit quod quidem poterit fieri si ho-
mo non assuescat ad unum sed multa ad modicum
transeunt oportet enim admodum permutare

Quinta pars Capitulum primum de flebothomia

Nonam flebothomia et farmacia seu

cosa sangwisuge cauterium vel sectiones non om-
nino iuvantes in sanitate regimine et ut hoc
opus nichil continuat communiter determinatum est de
hiis quatenus spectat ad propositum. Non enim est opus
penitus determinare de hiis prout faciunt ad curam egritudinis
primo igitur determinabitur de flebothomia et de con-
siderationibus circa eam in sanitatis regimine prima igitur
consideratio est quod corpora simpliciter sana seu neutra
nullo modo indigent flebothomia unde corporibus sic
temperatis natura non facit aliquam evacuationem
sanguinis Et hoc est signum quod tali corpori non sanguinis
evacuatio sed in ista sed corporibus quibusdam lesis
vel a generatione vel a tempore vel ab utroque non
flebothomia est utilis quam plurimum Et notandum circa
quibus tamen enim quidem quibus flebothomia non
solum non competit primo etiam valde nocet quare

iuvamini quod contingit corporibus lapsis natura sive ex
accidentio fiat superfluitatis evacuatione vel per narem vel
per emorroydas vel per os vel per secessum vel per vomitum vel per
sudorem et sic de similibus Et quia ars imitatur naturam
quando ars medicine si adiuvet eo modo eva-
cuando superfluitates in adiutorium nature Modus autem ad-
iuvare convenientior est per flebotomiam vel per ventosas
vel sanguisugas Non enim est medicina laxativa que
superfluitates evacuaret vel si non est in usu nec debet esse
quoniam est venenosa et corporis [illegible] Est enim eo
[illegible] superfluitates evacuare in [illegible] unde ad
medicatores fuit mortis cum tales medicina per [illegible]
accidunt quia utebantur ea ad malum et multos [illegible]
bant cum ea Modus autem evacuandi per flebotomiam est
multorum [illegible] Nam per eam evacuantur superfluitates a toto
corpore et similiter omnes humores et specialiter a partibus [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] unde flebo-
thomia non est tantum periculosa sicut est medicina laxativa
sed intelligitur quod corpora lapsa a generatione vel a [illegible]
vel utroque modo indigent ea Et ideo considerandum est ad
sciendum que sunt illa corpora lapsa que maxime indigent
flebothomia ex parte lapsus naturalis vel ex parte lap-
sus accidentalis Dicendum quod corpora [illegible] sanguinee
complexionis magis indigent flebothomia quanto est ex parte
complexionis et melancolica sed flegmatica et colerica
mediocriter [illegible] colerica plus quam flegmatica Et ex parte
compositionis [illegible] partibus [illegible] [illegible] [illegible] habi-
tudine carnosa et coloris [illegible] rubeum et [illegible] et [illegible]
[illegible] multas et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
tis indigent flebothomia Unde [illegible] considerandum
est complexio [illegible] compositio consideranda sed
et etas et consuetudo [illegible] nature

Ita ceteris paribus corpora laxa a naturali complexione
que sunt fortiora virtute et ~~fortiora~~ perfectiora statu et
magis competentia magis debent flebotomari. Virtus
enim debilis non sustinet flebotomiam nec etas infantis
nec senilis. Consuetudo etiam multum est attendenda non solum
in hoc sed etiam in aliis. Et sicut dictum est de causis na-
turalibus sic suo modo dicendum est de accidentalibus. Unde
sanguineus per accidens est magis flebotomandus, melan-
colicus autem minime. Colericus et flegmaticus mediocriter.
Similiter sanguineus et minus melancolicus accidentalis magis est fle-
botomandus unde. Et sic utentes regimine multiplica-
tivo sanguinis sicut vivientes in otio et gaudio comedentes
multas carnes et assaturas et dulcia bibentes bona
vina et sic utentes balneis nec coitu nec multo exer-
citantes tales magis plus aliis flebotomandi sunt.
Et per oppositum jejunantes comedentes cibaria me-
lancolica et multum balneantes et currentes et exercitantes
et habitantes regiones calidas in quibus multa fit re-
solutio a corporibus minus indiget flebotomia. Et ex hiis
videlicet quod in partibus francie homines plus debent fle-
botomari quam in partibus ytalie quia minor multo fit a
corporibus resolutio in partibus gallicorum quia regio est magis
frigida. Et similiter in aliis intellige regionibus frigidis
respectu caliditatis. Vivunt etiam magis delicate et dor-
miunt que sunt cause repletionis flebotomie. Unde
ceteris paribus vivens delicate magis delicate et dormien-
te indiget plus et sepe flebotomia. Amplius multum
considerandum est ut qui debet flebotomari non sit
cibatus nec crapulatus sed nausiative saciatus
nec in stomacho plenus cibo quia qui in eius stomacho non
sit colera. Unde si quis habeat stomachum multum a-
fectum colera ante flebotomiam vomat coleram.

Et deinde comedat aliquid accipiendo stipticum stomachi
confortativum et post flebotomiam. Amplius videat diligen-
ter et [illegible] et indigesti cum sanguine [illegible]
[illegible] debent flebotomari. [illegible] semper [illegible]
[illegible] Amplius post balneum vel coitum vel forte
laborem nullo modo est flebotomandum. Insuper post lon-
gam consuetudinem [illegible] est a flebotomia [illegible]
[illegible] nisi spatium intercesserit ad hec [illegible]
[illegible] de hec [illegible] et de regimine [illegible]
[illegible] que consistunt [illegible] multos [illegible]
et corporis [illegible] numquam [illegible] flebotomari [illegible]
[illegible] unde [illegible] in [illegible] et [illegible]
[illegible] sunt flebotomandi [illegible] et [illegible]
[illegible] Amplius [illegible] vigilantes [illegible] numquam
sunt flebotomandi. Amplius videat stomachum [illegible] et
[illegible] debilia quibus consuetudinem [illegible] accidere
solet [illegible] flebotomande nisi necessitas urgeat
valde magna. Amplius in tempore calido [illegible] vel frigido
nullo modo facienda est flebotomia nisi urgente
magna necessitate. [illegible] ante [illegible]
ad flebotomiam propter [illegible] tempus. Et quia [illegible]
morbo de [illegible] Ad talem infirmitatem [illegible]
[illegible] accidere solet [illegible] et adeo [illegible]
a talibus consuetudinibus [illegible] flebotomia fiat
ante [illegible] de consuetudine
[illegible] ex sanguinis putrefactione [illegible]
[illegible] tanta [illegible] multitudo [illegible] de
[illegible] vel [illegible]
[illegible] ante [illegible] tempore [illegible]
[illegible] ad flebotomiam [illegible] de
[illegible] Amplius [illegible]

dispositio in flebothomia unde aer cum ubi pestilen-
vel nebulosus vel turbido et flante vento australi
vel quacumque mala qualitate infecto non est aperienda
vena ne aer infectus subintret venas sanguinem et
dat pestilentiale et infecta et sic error peior
priore Eligatur aer purus et dies clara et limpida
et ventus magis disponens aere virginem et boreas
et non sit ventus fortis In hieme tamen est austri
ventus eligendus ad aeris temperiem Amplius eligatur hora
diei magis temperata In temporibus igitur calidis fle-
bothomia fienda est ante horam tertiam Et in frigidis
circa meridiem Amplius dicunt quidam quod si sanguineus
sit colericus flebothomia fienda est hora motus colere
puta a tertia hora usque ad nonam Et si sanguineus sit
primus debet fieri flebothomia a quarta noctis
usque ad tertiam diei Et si sanguineus sit flemmaticus de-
bet flebothomia fieri a vi hora diei usque ad tertiam
noctis Et si melancolicus a tertia noctis usque ad vi
noctis hoc tamen non approbo quia flebothomia
semper fienda est In hieme diei nisi in casu magne
necessitatis Amplius in flebothomia considerandum est
etas lune et locus eius similiter ante coniunctio et
aspectus Nam in prima quadra lune flebothomiandi
sunt iuvenculi et iuvenes In quarta etate lune
videmus puellas magnitudine satis flexion [illegible] sed
in secunda quadra flebothomiandi sunt seniores
et in temporibus mediis mediocres iuxta illud Luna
vetus veteres iuvenes nova luna requirit Amplius
dicunt quidam quod in prima quadra lune flebothomandi sunt
calidi et humide complexionis puta sanguinei In 2a
colerici in 3a flemmatici Et in 4ta melancolici Nam

...ma quadra est calida et humida secunda calida et sicca
tercia frigida et humida et quarta frigida et sicca Et
similiter possumus dicere quod si volumus evacuare sanguinem in
eo fiat in prima quadra et colericum in secunda si flem-
maticum in tercia si melancolicum in quarta Amplius co-
siderandus est locus lune Nam si luna sit in signo asper-
tum habente ad aliquod membrum non fiat flebothomia
de illo membro Ubi ista luna existente in signo gemino-
rum non fiet flebothomia de brachiis quia hoc
signum habet aspectum ad brachia Et sit existente
in cancro non fiet flebothomia de vena colli vel
existente in piscibus fiat flebothomia de venis pedum
et existente in ariete non fiet de venis capitis Et lu-
na existente in aquario non fiet flebothomia de venis
que sunt in tibiis Amplius circa flebothomiam Et propter
quas causas generaliter fiat flebothomia Dicendum quod fleu-
bothomia fit propter quatuor causas in generali Nam fit ad e-
vacuandum naturam omnem vel sanguinis multitudinem
Iterum fit ad minuendum partem humoris et natura potencior
sit super residuum Iterum etiam fit ad infrigidandum Iterum
fit ad attrahendum sanguinem ad aliquem locum Et iterum
fit ad avertendum sanguinem ab aliquo loco Dico ergo
primo quod flebothomia fit ad evacuandum omnem humorum mul-
titudinem vel solum sanguinis et propter hoc dicitur a sapi-
entibus quod cum evacuare velis evacuationem humorum multitudine
que oportet ubi apparuerint signa repletionis venarum
magnarum quod impossibile est laxativo purgari fiat tunc
magna flebothomia si indigeat particularis evacuatio sit
primo evacuata et fiat flebothomia de venis
magnis respondentibus toti corpori vel respondentibus parti
corporis in quibus magis signa repletionis apparent
Et ad hanc deductionem fit flebothomia in patientibus quidem
in sinocham vel sinochum vel in aliis egritudinibus repletionis

Et quamvis in omni flebothomia fiat evacuacio i[...]
fit evacuacio major et ad evacuandum quia cum hoc cur[...]
minor fit ex evacuacio et de minoribus venis quasi
intendit removere superfluitates materie excedentes amplius
fit flebothomia ut ad minuendum partes humorum restan
tes ut natura sit potencior in dispensando residuum et
in ista intencione fit sicut flebothomia propter evacuandum
sanguinem colericum vel flegmaticum vel melancolicum et
talis flebothomia debet esse multo minor Et debet
esse ex venis juxtis affectum ad partem in qua nobis
constitutis magis ex tali replecione Et huius autem
venis et earum affectibus ad hunc dicitur Amplius debet
fit flebothomia ad infrigidandum et curandum et debet
esse flebothomia prima et isto modo flebothomia potest
fieri non respectu peccato quantitatis sed secundum qualitatem
Amplius minuendo fit flebothomia ut attrahatur sanguis
ad aliquem locum ut ubi quando fit flebothomia de
sophenis pedum ut attrahatur sanguis ad matricem
Amplius aliquando fit flebothomia ad diuertendum ubi quando
esset quod aliquis pateretur fluxum sanguinis narium vel
sputum sanguinis flebothomia fit de venis inferioribus
puta de sophenis et basilica seu sciatica ad hoc
ut sanguis diuertatur ad contraria Et nota hic diligenter
quod quando quanto locus a quo fit flebothomia fuit
longinquior et diversior loco a quo fit diuersio tanto
est diuersio perfectior et artificialior unde quod propter
fluxum sanguinis narium perfectior est diuersio per flebothomiam
sophenarum vel sciatice quam per aliquam aliam venam su
periorem tamen bonum est et artificiale quod hec diuersio
incipiatur a superioribus venis et finaliter terminetur per
inferiores venas Amplius nota flebothomia consi
derande sunt vene que in toto corpore flebothomantur

convenient. Volo autem in hoc opere facere mentionem
de venis que possunt de toto corpore flebothomari
et de locis et de horis de quibus flebothomandum
vel flebothomari faciunt. Primo assumi debet quod
per venarum earum quedam sunt principales et alie vene
sales et communes. Dicuntur autem communes et vulgares eo quod e-
vacuant a toto corpore et a locis principalibus totius
corporis immediate et a venis minoribus. Et per opposi-
tum vene dicuntur principales que immediate evacuant
a venis minoribus et non assumunt, membra principalia
immediate. Vel evacuant sic a toto corpore in fle-
bothomia et sunt maiores vene autem communes et
vulgares sunt tres vene que reperiuntur in anatomia
brachii. Quarum venarum superior vocatur cephalica
id est vena capitis. Alia inferior basilica id est epatis
vena in brachio dextro vel splenis vena in sinistro.
Tercia est vena mediana que reperitur in medio per
tam et ideo mediana vocatur et aliter dicitur vena cordis
et aliter vena communis. Iste tres vene sunt aliis co-
mmuniores tum quia grossiores et maiores tum quia
membris principalibus interioribus propinquiores et directio-
res. Tum quia cum venis totius magis colligate
et manifestius apparent et ideo communiter fit flebothomia
propter evacuationem a toto corpore. Tamen quod fiat
ab altera istarum venarum venit tamen et quod cepha-
lica magis assumit superiores partes. Et basilica et
mediana medias partes et indifferenter partes superio-
res et inferiores. Est enim composita ex cephalica
et basilica et quelibet illarum venarum habet ramos
qui flebothomari possunt ~~respectu~~ de facili illarum
venarum et que non apparent. Unde regula est generalis

in flebothomia observanda quod circa partibus corporis [illegible]
et apparentior est flebothomanda. Et circa illas vene-
notandum quod in flebothomia cephalice et unius communis medi-
anam sub ea nervus est et venis vel arteria notabilis in
quorum tactu per flebothomiam posset periculum evenire
Set sub basilica est arteria magna de cuius ruptura
dubitandum est et quia basilica arteria sic debet esse pro-
funda. Et sub vena cordis est nervus de cuius punctura
multum dubitandum est. In flebothomia autem vena mediana tem-
pora natura est inducere spasmum. Et quanto he vene circa
cordis et epatis sunt minores et profundiores tanto ma-
gis est periculum. Iste autem tres sunt et eadem stamine
reperiuntur in brachio dextro et in brachio sinistro et deb-
ent reperiende in parte dextra et alie in sinistra. Et
circa hec cadunt considerationes plurime. Prima igitur
consideratio est quod in tempore frigidiore vel in hyeme
vel iuxta debet fieri flebothomia de parte sinistra
et tempore opposito de dextra et universaliter si
ex frigiditate vel ex complexione naturali vel acquisita
te sic predominantur sanguis est grossus et melancoli-
cus flebothomandus est ex sinistra. Et si predominans
sanguis fuerit subtilis et colericus et calidus flebo-
thomandus est de dextra. Amplius si velimus attrahere
a dextra flebothomia fiat a sinistra et e contra-
rio. Tertia si dubitamus de apostemate est ex parte
dextra extrahemus de sinistra et econverso. Secunda
autem materia iam sit fluxa vel per viam [illegible]
omnibus in loco derivata seu generata fiat flebo-
thomia ex illa parte ex qua magis apparebunt
signa ~~[illegible]~~ repletionis. Et est sciendum

incisione quod dimisso simplici est facienda nisi per unam diame-
trum puta a dextro ad sinistrum vel econverso ad simile
vel e contrario sed cum dicte dimittuntur simul, non est fienda
flebotomia dimissa in quo casu ubi esset magis [illegible]
singularis contra venarum istarum aperitionem sed quod maior
consideratio adhibenda est in mediana quam de aliis Et hoc
quia huius vene flebotomia plus debilitat cor unde
in habentibus cor debile et declivem ad cordis tremorem
et sincopim non flebotometur vena illa Et si ne-
cessitas cogeret aperiatur vena basilica vel cepha-
lica Et similiter si patientur epatis vel splenis vel
stomachi superfluitate multum est dubitanda flebotomia
basilica quod si necessitas cogeret flebotomiam loco
cuius aperiatur mediana Et sic intelligatur de cepha-
lica Ergo ante in istarum venarum apertione habeo
regula quod vena habens ramos grossiores et apparentiores
et pleniores sanguine est aperienda Nam ex hoc commu-
niter probabiliter membra sunt que venam habent opposi-
tum fore calidiora et fortiora et sanguine plenio-
ra Notandum est quod flebotomia de vena capitis
valet ad infirmitates et ad dolorem capitis et ocu-
lorum et si non apparet sanguis [illegible] compressione [illegible]
[illegible] potest [illegible] provisio quia non est dubitandum
de tactu arterie vel nervi sicut supra dictum est
Flebotomia vene mediane que dicitur vena cordis
vel corporis nominabiliter valet ad infirmitates calidas
totius corporis et specialiter cordis et pulmonis
Et debet flebotomia fieri cum cautela quia sub ea est
nervus [illegible] fiat [illegible] Flebotomia vene
basilice multum valet ad infirmitates epatis stomachi
et splenis et debet flebotomia cum cautela quia
sub ea est arteria [illegible] cephalice [illegible]

potest capi cephalica que est in manu. Et in [illegible]
et valet in casibus ubi flebotomia cephalice Et que-
dicunt quod valet in illis casibus in quibus flebotomia
vene cordis et stomachi valet. Similiter loco basilice
brachij accipiatur salvatella que est in manu inter
auricularem et medicum et valet in eisdem casibus
sed attendenda est cum timore quia sub ea est nervus
Et cum fit flebotomia de venis que sunt in manu
ponatur manus in aqua calida et optima vena de
manu et magis perfecta et sanguis liberius et facilius
exibit et manus flebotomata minus ledit a cotinua-
tione Hec igitur sufficiant de venis que sunt in brachiis
et manibus que sunt in usu. De aliis venis que
sunt in collo et in capite quia non conveniunt apud
in regimine sanitatis breviter pertranseo. In collo autem
sunt due vene guidez una est in parte dextra
et alia in parte sinistra Et in omnibus raucedinibus
et anhelitus retentionibus immobiles ingrossantur
et vocantur guidegi. Harum autem venarum flebotomia
valet ad constrictionem anhelitus et dispositionem lepre
et impetiginem et serpiginem et asperitudinem que
comedit carnes que alio nomine dicitur noli me tangere
vel cancer corrosivus debet autem stringi collum
ut vene ingrossentur et sedeat in scanno qui debet
flebotomari super stantem et flebotomator super
caput eius et incidat venam in longitudinem parum
postea solvatur ligamentum et parum stringat ne
suffocetur flebotomatus et dimittat eum usque manu
sanatur. In collo amplius due vene sunt post au-
res quarum flebotomia valet ad emigraneam
et catharram antiquam et tineam capitis et scotomiam

ne ende vene sunt i loco domino post aurem Et bene apparent in stringendo guttur et gula que sunt i loco ubi apposito digito sentit pulsus elevacio ergo vene in longitudine et fac exire sanguinem quantum vis Amplius in tymporibus sunt due vene quarum flenbothomia valet ad capitis dolorem antiquum et apostema palpebrarum oculorum et ad oculorum superfluitates que veniunt ad oculos et debes sanguinem emittere ut supra dictum est Amplius est vena i medio frontis inter duo supercilia et eius flenbothomia valet contra deformitates antiquas faciei et inuncta et ad dolorem posteriorum capitis Amplius est vena i puncto nasi cuius flenbothomia valet ad remissionem febrium acutarum et capitis dolorem antiquum et antiquam rubedinem faciei Amplius sunt vene i lacrimalibus oculorum quarum minutio valet ad obtusitatem oculorum et ad stabium et rubedinem et ad apostemata oculorum Ubi debet fieri flenbothomia prope lacrimale versus nasum propter dubium de fistula Amplius sunt vene i labio inferiori quarum flenbothomia valet ad ruptionem et corrosionem oris et gingivarum et ad fissuras labiorum Et ad ulcera mala que sunt in naso Amplius sub lingua sunt vene quarum flenbothomia valet ad apostemata gule et ad deformitates gule et oris et spatii ad squinanciam Amplius i fine tibie pedis sunt tres vene que flenbothomantur scilicet sciatica et saphena et quedam vena que i medio pollicis pedis et digiti qui sequitur flenbothomia sciatice valet ad passiones scie et renum et flenbothomia saphene valet i passionibus matricis et testiculorum et antiquam strangurium et flemma salsum coxarum et tibiarum

Ad idem valet flebothomia illius vene que est inter pol-
licem et indicem Et est diligenter notandum quod hec flebothomia
plus debilitat quam flebothomia venarum magnarum et su-
periorum Et ideo fit communiter flebothomia ante
prandium quia tunc temporis virtus est fortior sanguis
plus post prandium humores sunt magis mote ad ex-
teriora corporis et ad venas incedit que sunt in mem-
bris Ratio autem quare magis debilitat forte est
maior evaporatio caloris et spirituum a corde de venis
ante maioribus et communibus que sunt in brachiis Debet
fieri flebothomia stomacho ieiuno causa est eo quod tunc
spiritus magis uniti sunt in eis et per consequens plus movetur
sanguis ad venas incidendas Circa membra autem plura in
flebothomia consideranda sunt que sunt facienda ante
flebothomiam et que facienda sunt in actu flebothomie
et que post flebothomiam Ante flebothomiam namque
bonum est aliquantulum exercitari et moveri et excita-
tari ut sanguis sit mobilior et ad evacuationem
habilior Insuper membrum flebothomandum est cale-
faciendum et fricandum vel cum aqua calida ...
dum et ligandum ut vena fiat apparentior et sanguis
sensibilior fiat ad locum flebothomie Eligendus est
ante flebothomator iuvenis expertus bonum visum
non tremulus non ebriosus non ... de cuius
bonitate et fidelitate habeatur confidentia certa Et
si forte flebothomandus est pusillanimis vel
valde debilis et ad eius stomachum cholera fluere con-
suevit ante flebothomiam comedere debet buccella
panis intincta in vino stiptico vel odorifero vel in
succo granatorum quod horum magis videtur expedire
Similiter sciendum quod quidam sunt qui per aliquos dies ante flebo[thomiam]
balneandi sunt et isti sunt quorum sanguis est valde grossus et humores

et vene occulte. Ideo per balneum sanguis subtiliatur et
mobilior efficitur et vene etiam ingrossantur. Etiam per
balneum superfluitates [illegible] [illegible] evacuantur et resolvuntur
et sic cum fit flebothomia de venis magnis non attrahitur
illa evacuatio a venis parvis ad venas magnas. Et si
balneum non precedat evacuationem que fit [illegible] [illegible]
attrahitur ad magnas venas [illegible] [illegible] [illegible] evacuatione
etiam de venis parvis si fieret evacuatio a fonte
magno evacuatione [illegible] possit [illegible] in forte
Ideo flebothomia per [illegible] [illegible] que est in venis
evacuat ab omnibus venis. In tali casu permittendum
est balneum sed si corpus esset valde pletoricum nullo modo
permittatur balneum. Ideo magnum periculum esset quia balneum
ebullitionem in humoribus et febrem [illegible] [illegible]
de membris principalibus et similibus morbis qui consimiliter
ex humorum ebullitione causari [illegible] ante flebo-
thomiam committende sunt [illegible] et vene [illegible]
superfluitatem vaporum attrahendam ad venas et [illegible]
sanguinem. Ideo vene [illegible] per flebothomiam
attrahunt a stomacho et intestinis mediantibus
mesaraycis et alias venas [illegible] [illegible]
et in estate [illegible] fiat flebothomia de capite
[illegible] et [illegible] et hyeme de parte sinistra
[illegible] [illegible] corpore [illegible] pletorico ante [illegible]
materie fiat [illegible] de parte opposita [illegible] [illegible]
ubi est [illegible]. Et si corpus non sit pletoricum [illegible]
[illegible] sit [illegible] maligna fiat flebothomia de eadem
[illegible] [illegible] modo [illegible] si habeat materia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad partem oppositam [illegible]
de actu flebothomie multa consideranda [illegible]

Prima iudicii consideratio circa vene apertionem
tum aperienda est vena cum flebothomo utrisque (?) ter-
cium est causa errare (?) et non frangitur finis intentus
Prima quod sit apertio vene qua libere sanguis exeat
et per eam causa apostematum. Secundo amplius flebo-
thomator hic debet flebothomum manu premendo
impellere sed suaviter blandiendo et sentiendo ut flebo-
bothomi extremitas ad interiora vene perveniat quia
si dentibus compellat flebothomum forte cum flebo-
thomi acuitas (?) in vena occulta rupturam aut re-
fugiet vena cum hoc vulnerabit secundo tertia a sed solum
superiore tunice Et si flebothomator per rapitatem flebo-
bothomi rupturam profundiorem instituerit et flebo-
thomandus cum eo flebothomet augmentabit do-
lorem et apostema Et ergo flebothomator uni-
tas (?) debet et cognoscere qualis flebothomus
congruerit (?) cuique [illegible] cum eo flebothomet cum
[illegible] debet cum secunda [illegible] secunda [illegible]
eius si fuerit [illegible] secunda compressione vel ad
dilatationem foraminis vel ad [illegible] non a
[illegible] si defectus fuerit in istis [illegible] amplius
flebothomator tamen debet ne vena compleat
et sanguinem inflet quia flebothomanda quoniam
prima non inflata nec completa [illegible] fugit a
flebothomo nec [illegible] ab ipso Et [illegible]
[illegible] de impletione et inflatione [illegible] moderata [illegible]
moderata [illegible] ad [illegible] flebothomi
amplius cum vena occulta fuerit [illegible]
sub ligatura non apparuerit debet [illegible]
[illegible] ligari et [illegible] oleo calido dilatativo

et canamillino et urgendo cum, mundo corpore custodiendo
et distendendo donec manifeste. Amplius minutor flen-
bothomum debet impellere sed recta, ne sursum nec nimis
profunde ne perforet venam ex utraque parte et minuendo
vel arteriam aliquam vene suppositam perforet. Et
debet flenbothomum plus impellere quod vena est magis
carnosa et profunda et velud sepulta in carne.
Amplius flenbothomator debet apprehendere flenbo-
thomum cum duobus digitis pollice et medio, et di-
mittat indicem ad palpandum venam. Et debet
apprehendere flenbothomum in medio ferri vel circa
medium ut firmius teneat. Cum non possit simpliciter
cum flenbothomo. Multa vena [illegible] fuerit lateri ad
alterum lateris [illegible] et evadet ictum flenbothomi [illegible]
et debet ligatura [illegible] contrario parte [illegible]. Et si
equaliter prona fuerit lateri ad utrumque latus, non debet
in longum flenbothomari sed [illegible] transversum. Amplius
ligatura debet esse in propinquo loco de quo debet
aperiri vena. Et cum ligatura vena [illegible]
[illegible] ante ligaturam apparuerit ligatura so-
luta [illegible] vena et cum debet [illegible] vena
talis signata debet tamen ne vena [illegible] ligatura
labatur a [illegible] signi. Amplius [illegible]
circa [illegible] flenbothomie fiat ante [illegible]
dato [illegible]
[illegible] ante [illegible] flenbothomie [illegible]
necessitas extrahendi sanguinem et forte [illegible]
[illegible] vel propter ignorantiam medici vel
[illegible] non [illegible] vel non fuit
extractio de sanguine quantum fuisset [illegible]

et tunc valde debet curari ne cum unguibus fleu-
bothomo Nam si aliter aperiretur vena forsan exiret
sanguis bonus et subtilis et exiret malus Item
ista secunda scutella habet bonum et assimilatur quando videmus
sanguinem in secunda scutella secundum sanguinem prime
scutelle et similiter intelligitur de 3a scutella respectu
secunde Considera tamen consuetudinem virtutis quia si
tunc debilis reputatur non est secundum scindendam flebotomia
Et voluerit flebotomiam secundare bonum est incipere
flebotomiam ut longius non ita cito consolidetur. Circa
vero flebotomiam actualem considerandum est quod aliquando
contingit quod vena aperta sanguis non exit Et hoc
potest contingere multis de causis Quarum prima est
multitudo sanguinis quare cumulatur et agregatur
et foramen oppilat et non exit vel exit guttatim
vel videtur hoc: longo cito exit in filo et vel
unus pondus in circuitu cum unguibus Et in tali casu
bonum est fricare et scarare et flebotomatum sinere
spatiolari Secunda causa est grossities sanguinis
et tunc multo adiutorio potest bene exire et fit oz
sanguine subtiliari cum medicinis et cibis subtiliativis
nota Tertia causa est paucitas sanguinis et hoc fit
quia macer et extenuatus et talis indiget cibaria
restrictiva et nutritiva Quarta causa est timor et
pusillanimitas aut quia non sostinuit et tunc
competit micam panis de vino et assisto in aqua
rosata et vino odorifero Quinta confortatoria dimi-
nuit potest hoc contingere et foraminis paucitate
et tunc elargandum est foramen quia aliter sanguis
subtilis exiret et grossus remaneret dimpliciter
confundente sanguine tangendo sanguis quando si

[illegible] inueniatur statim est restringendus sanguis et
similiter si inueniatur calidus et subtilis valde. Item
in utraque causa subitaneitatem est de flebotomia. Et autem
sanguis fuerit calidus et in colore [illegible] vel grossus
et vena rubea et spissa et pulsus plenus et [illegible]
[illegible] est sanguis in copia si particularia conueniunt
[illegible] ponatur una gutta sanguinis in aqua [illegible]
si [illegible] si [illegible] finat et nullo modo consistat
talis sanguis est multum aquosus et est restringendus.
Et si nullo modo finat est nimis grossus et partim est
extrahendus donec fuerit subtiliatus. Et autem
mediocriter se habeat bonitas et mediocritas signi
ficatur et sanguinis potest de eo subtrahi si cetera
particularia conueniant. Et similiter ponatur una
gutta in aqua et si descendat nimia grossities
sanguinis significatur. Et si totaliter supernatet et
diffundatur est nimis aquosus. Et si medio modo se
habeat bonus est. Amplius cum sanguis exit a[illegible]
a vena bonum est quod digitus supponatur volenti [illegible]
parum exire de sanguine. Hec enim digiti suppo
sicio desinit ad unum primo gradum ad hoc ut [illegible]
reducatur in se et non dispergatur nec debilitetur
propter subitam euacuationem. [illegible] digiti
suppositionem detinetur sanguis ad tempus aliquod
[illegible] magis distans a loco flebotomie [illegible]
[illegible] apostema est flebotomia
fit ad [illegible] maxime [illegible] digiti sup
positio. Amplius consideranda sunt que fiunt post fle
botomiam [illegible] quod post flebotomiam [illegible]
non est dormiendum nec ambulandum nec [illegible]
[illegible] nec de loco [illegible] mouendum sed statim
facta flebotomia est loco flebotomato [illegible]

ligato si flebotomia fuerit de brachio vel
brachium flebotomatum elevatum et aliquam partem
appodiatum per aliquod tempus hoc autem fit ne
sanguis decurrat ad locum flebotomatum quia
forte locus apostemaretur et tunc satis cito ponat se
ad quiescendum super lectum de lecto obstineo nec aliquo
modo iaceat super latus unde facta sunt flebo
thomia et teneat oculos clausos et solus maneat
usque ad tempus aliquod in spiritus dispersi et dede
parat buccella panis tosti de vino bono cum satis
cito eam comedat Et si stomachus sit mundus pos
sunt exhiberi duo ova recentia sorbilia cum deinde
comedat cibum suum ordinatum cum illa die sit cibus
eius subtilis et bonus et paucus et potus sit bonum
vinum vel pura aqua Et si tremoris de die flebo
thomie apparuerit potest in potu boni vini quod cibo
In die flebothomie nullo modo exerceat sed ma
neat vel scribit sive in domo vel gaudeo illa vel
die nullo balneet nec aliquo modo coeat nec
dormiat Nam dormire post flebothomiam cau
sat refractionem membrorum et cum ipsa motus super
fluitatum ad interiora versus aliquod membrum nobile
cum quibus de somno retrahitur sanguis et calor et spiritus
ad centrum et sic posset fieri motus inductus per
flebotomiam et fieri retractionem que fit de
somno fieri de humoribus ebullicio et posset fieri
febris et apostema venire et specialiter quia de somno in
natura membra hominis motu deordinato cum deordinato
et vel quibus de somno volunt et revertuntur quod est ea
causa et posset recuperationis venire Sed post
flebotomiam non est dormiendum et specialiter ante nonam

[illegible] circa per duas vel per tres horas puto quod non
est magnum periculum quia in tanto spatio temporis potest
esse sufficienter quietati Et communiter tamen non dormire
vel si dormiat sit valde parum et sit cum bona
custodia propter periculum quod imminere posset Et ideo
supra dicta die vel die flebotomie potest balneari
et quarta die coire et quinta die exercitari
Sic igitur flebotomatus tribus diebus debet esse
sine exercitio notabili et in bono regimine cibi et potus
Et quia flebotomia solet sincopis valde facere
et specialiter in habentibus stomachum colericum et sensus
subtiles bonum est statim facta flebotomia fovere
extrema et reborare faciem aqua rosata aut vino
odorifero et vocare ipsum nomine et aperire os eius
cum ligno et dare brodium galline cum vino et potest
dari diamargariton et pluris cum musto vel
zuccaro rosato hec sufficiant de hiis que fienda
sunt ante flebotomiam et circa Consequenter est
de sanguinis inspectione et de dispositione corporis per
eorum sanguinem cognoscenda breuissime pertranseundum est
Et hora igitur post flebotomiam inspiciendus est
sanguis postquam fuerit coagulatus bonum est autem quod
sanguis extrahatur in pluribus scutellis ut ipsius
substantie diversitas et dispositio possit melius a
medico denotari prima videlicet est circa hoc quod
si primus sanguis sit peior secundo et tertio et secun-
dus peior tertio et sic consequenter tunc ubique est bonus
et notabilis et rationabilis et sufficiens fuit flebo-
tomia Et si sit econtra quod primus sit bonus et
secundus malus non est adeo bonum quia signum est
quod adhuc est flebotomie vel scarificationi vel ventosis

necessitas In flebotomia que fit ad ...
una locus flebotomatis distat a loco infirmo h...
sepe contingit et racionabiliter similiter sanguis est
peior primo Et est sequens effecte dubius Et quod
flebotomia fit ad evacuandum et ex loco in proximo
morbo prope est et cadit pars tunc sanguis est
de deterior secundo et secundus 3o Et si oppositum
contingit ad hunc est flebotomo vel fantasia
est necessitas Et quod corporibus sanis que nunc di
minuunt flebotomia sepe contingit quod sanguis erit
melior secundo et tunc cessanda est flebotomia
satis cito Secunda consideracio est circa substanciam sanguinis
propter quod sciendum est quod sanguinem flebotomie sunt
quatuor substancie melancolia flegma sanguis proprie
et colera et cognoscitur urinalis Melancolia est
sanguinis fex et colore nigra et est in infimo situata
Et quod est minima hinc fiet quantitas non est bona
sequens possunt enim Iudicari tales humores esse terestre
dicendum ... circa timidum ... pustulam ...
debet vero mediocribus melancolia et ...
bonum sanguinem flegma autem est quoddam album ...
[illegible] quod est quasi simile albumini
ovi ... debet esse in sanguine post melanco
liam et hinc non debet esse minima quantitas quod
si sit talis humor minima quantitas possunt tales
Iudicari esse flegmatici vel naturales vel acci
dentales ... sunt ... et inde ... [illegible]
actionis et ... De isto tamen humore
plus debet esse quod de melancolia Deinde sequitur
sanguis ... cuius color debet esse ...
vel rufus vel ... Et hinc humores debet

et maior quantitas cuius humoris si sit magna quantitas
possumus iudicare talem hominem esse sanguineum et liberalem
et amicabilem hylarem audacem et rubei coloris sanus an
dacem atque benignum Secundo si quantitas colerica que est
spuma sanguinis rubei coloris trahentis ad clarum scintil
lantem rubedinem et huius humoris debet esse minor quan
titas quam sanguinis et flegmatis et maior quam melancolie
cuius quantitas sit magna quantitas possumus iudicare
talem hominem esse colericum et per consequens esse hirsutum
fallacem et iracundum et audacem prodigum et ad
actiones promptum et agilem et subtilem Et si
aliquando [illegible] quod corpus de melancolia debet
esse minimum quia est humor minor conformitatis et
secundo de colera et 3° de flegmate et de sanguine
plus quam de aliis Et secundum quandam estimationem uni
tate [illegible] potest esse quod sanguinis est duplum res
pectu flegmatis et flegma duplum respectu coloris
et colera duplum respectu melancolie hec vero sunt
coniecturalia et cum certitudine est valde difficile et
de hoc alias [illegible] apparebit Amplius considerare
debemus serum aquosum que supernatat sanguini co
agulato sicut serum in lacte cum coagulatum est Est
enim sanguinis superfluitas et colamentum sicut serum
lactis et hec est urinalis aquositas et apparet
similis urine et colore et in substantia si [illegible] urinali
Et quando talis aquositas est similis urine hominis sa
ni tunc est sanguis bonus signum et aliter non est
bonum Et quanto aquositas talis a sanguine
segregatur tanto melior est et melior Digestio et de
coctio in [illegible] significativa [illegible] hec enim
aquositas debet esse in sanguine ad subtiliandum
[illegible] sanguinis et liberius et facilius per venas

magnas et venas ad membra principalia [illegible] et vn
de est bonum sanguinem et totaliter contrarium toti aquositati
urinali Nam est hec significativa siccitatis et grossiciei
sanguinis et [illegible] [illegible] et dilatationis
[illegible] aquositas nimia fit et in [illegible] multum
et multum vigilantibus et in hiis qui [illegible] [illegible]
[illegible] declinantibus ad caliditatem et siccitatem [illegible]
qui multum comedunt et sitiunt et similiter in [illegible]
Amplius non est bonum quod nimia huius aquositatis quan
titas sit in sanguine Nam est hoc significativum defectus
digestionis vel [illegible] ciborum et potuum vel [illegible]
[illegible] [illegible] in sanguinem conversionem facere non potentem
Et significativum est nimie humiditatis sanguinis et frig
iditatis et corporis debilitatis unde habentes stomachum
frigidum et epar frigidum et similiter venas et ven
tres frigidos et humidos et multum bibentes et come
dentes et specialiter multum bibentes et parum comedentes
et non multum laborantes nec vigilantes habere solent
talem humidum sanguinem Amplius in sanguine est quedam sub
stantia [illegible] declinans ad albedinem Nam sanguinis digestio
[illegible] in venis quia sanguinis digestio [illegible]
[illegible] in membra [illegible] [illegible] hec digestio
incipit in venis magnis et per venas [illegible] continuatur
finaliter ad membra digestionem recipientia scilicet ad mem
bra [illegible] solida [illegible] [illegible] quasi [illegible]
[illegible] [illegible] in sanguine post eius digestionem [illegible]
[illegible] Et quanto sanguis est pinguior vel hu
midior et aquosior tanto [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et quanto sanguis est grossior [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] pinguis et aquosus

cento plus propter talis sanguinis. Et multa in quibus talis
sanguinis alteratio digestionis in venis significat et
sanguinis obedientia ad conversionem in membra. Et quando
si talis substantia intermediatur tractabilis manebit
nec in ea apparent contenta nigra nec ad tracti-
onem que digiti fricata quasi pulverizat. Et ideo
in sufficiat ad locum dispositio propinqua [illegible]
si de [illegible] sanguinis grossitie vel subtilitate re-
ferens volumus post sanguinis [illegible] in [illegible]
[illegible] subtili tempore [illegible] sanguinem si cum non resistat
sed faciliter incisioni obedit subtilitatis sanguinis significa-
tiva et econverso si difficiliter dividatur et dividatur cum
scissione et viscositatis indicat viscositatis sanguinis non
est sine omnino aliquali humiditate sed grossities potest esse
cum omnino siccitate sanguinis. Ideo grossa sine viscosita-
te non erit glutinosa nec habet potentiam adimere adhe-
rentem sicut potest cathena. Si autem sanguinis nullo
modo sustineat incisionem [illegible] dividatur sed apparet
aqua clara et cetera liquorum que faciliter [illegible]
dividuntur sed non mordentur talis aqua sanguinis est magis
subtilis sed talis subtilitas meo iudicio augmentet dige-
stionem. Et quando sanguinis de facili perforatur [illegible]
remaneat sed non mordet tunc [illegible] sanguinis visco-
et talis sanguinis ut plurimum est inflammatum. Et quando
sanguinis mordet sed cum grandi resistentia tunc utique
sanguini est grossities et non viscosites [illegible]
[illegible] colorem sanguinis [illegible]
[illegible] in scutella si sit aliud et aliud situm scutelle
sanguinis apparuerit alterum et alterum colorem sed
apparet de colore [illegible] significat [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sanguinis ut [illegible] faciliter [illegible] aliud

vt aliud secundum substanciam aliud et aliud colore causa
hoc enim accipit humorum maiorem quantitatem in qualibet
colleccione Et quia tales sunt tres colores sanguinis
Ideo dicimus considerare debemus de colore et scias sanguis
quod color si sit rubeus obscurus domino preeminens
et accipit bonum sanguinem Et si color sit sublucidus
rubicundus accipit eundem coleram Et similiter si sit ce
ruleus et si sit flammosus accipit viscositatem Et si
sit cinericius vel albus vel lividus potest accipi
frigiditas et flegmate eidem et similiter si in hoc
sanguinis fuerit viscositas et coloris accipientia eidem
flegmate per mortificacionem Iste est color quem
primum ex adustione sicut prius dixi ex flegmate et de
fodere ad lepram Color viridis attestatur coleram adus
tam et similiter colere Color niger attestatur me
lancolie vel per viam adustionis vel naturalis Am
plius considerare debemus sanguinis saporem si placet
quod dicit esse dulcem Si igitur sit insipidus ac
cipit eidem flegmate Si sit amarus eidem colere
Si ponticus vel acetosus eidem melancolie vel
flegmate acetoso Et si sapor sit salsus accipit ad
ustionem in humoribus Amplius considerandus est sanguinis
odor Nam si boni odoris et delectabilis est bonum signum
est et bonum sanguinis Et si odor sit fetidus est magna
putrefactio in humoribus Amplius considerare debemus
si sanguis per flebothomiam extractus cito coagu
latur vel tarde Si enim cito coagulatur nimiam
sanguinis grossiciem significat Et si tarde nimiam
subtilitatem et indigestionem significat Et si mediocriter
mediocritatem suam denotat hec sufficiat de con
sideracionibus habendis circa flebothomiam De hiis

ante que sunt ex parte continentis et accidentibus ne-
cessariis loquendo quia sunt videndum omnibus continentibus
omnium et accidentium in hoc negotio ... apponentur

Capitulum ij de ventosis

Quoniam sani [illegible] ventose [illegible] de flebotomia
[illegible] de ventosis [illegible] transferendum. Circa igitur
ventosationem [illegible] tres considerationes. Prima igitur
consideratio est de utilitatibus ventosarum, secunda
est [illegible] modus ventosandi. Unus sine scarifica-
tione sive incisione [illegible] et alius cum incisione
sive scarificatione. Ventosa sine scarificatione
fit interdum ad divertendum sanguinem ab alio loco in contra-
rium [illegible] sicut verbi gratia in [illegible]
fluxum menstruorum apponatur ventosa sub mamillis
ad sanguinem [illegible]. Aliquando fit interdum ad attrahendum
verbi gratia si apostema sit profundum apponatur ventosa
super locum apostematis ut materia apostematis attrahatur
ad exteriora ut medicamini virtus possit melius
ad materiam [illegible]. Aliquando interdum fit ventosa
ut apostematis materia mittatur de loco nobili ad
minus nobile. Aliquando interdum fit sine scarificatione
ut membrum ventosatum calefiat et sanguinem ad ipsum
trahat et [illegible] ventosationis [illegible]. Aliquando
[illegible] fit talis ventosa ut membrum redeat ad suum
naturalem locum a quo fuit remotum sicut fit in ma-
trice pregnantium. Aliquando fit ad sedandum dolorem sicut in
dolore [illegible] et contra ventose fiunt sine scarifica-
tione fiat ante ventose cum scarificatione propter
[illegible] quia ad evacuandum de ventis magnis
[illegible] immediate ventose [illegible] fiunt in
[illegible] et [illegible] ex parte [illegible]
[illegible] talis ventose [illegible] valent [illegible]

anterius et ab intra et exterius cibos et medicinas et ab exte
fricatione et balneum dimpluis tale ventose maxime
sunt ad evacuandum sanguinem subtile qui est prope cute
unde in his in quibus non audemus facere flebothomia
vel propter etatem vel virtutem aut consuetudinem debe
mus facere ventosam et pt fieri talis ventosatio cum
magna scarificatione et cum magna quia ipsa est
ad evacuandum a venis capillaribus et ab aliquo
membro speciali Et quanto sanguis est profundior et
grossior tanto debet esse maior scarpellatio et quan
to subtilior et minus profundior tanto fiat minor
scarpellatio Et sciat quod infans in primo anno nullo
modo debet ventosari sed in secundo vel tercio et sic
deinceps potest ventosari Et dicunt quidam quod post
sexaginta annos non ventoset Dicunt quidam quod ven
tosa non debet fieri in novissimo mensis nec in fine lune
sed luna crescente in magno lumine Et debet fieri
hora secunda vel tercia Et post horam unam ven
tosarum debemus cibus Et quia ventosa est sicut
flebotomia in multis conveniunt et specialiter ventosa
que fit ad evacuandum tunc reducende sunt ad me
moriam omnes considerationes superius dicte de fle
bothomia Ex quo patet propter quas causas fit
ventosa Secunda consideratio circa ventosas est sunt
loca in quibus ventose conveniunt poni consueverunt
Et dicitur quod ventose apponi consueverunt super caput
et in fronte et in mento et in parte posteriori colli
et inter duo cornua in principio nuce et consueverunt
poni sub collo super nucam et retro in parte que opponitur
cordi et stomacho Et consueverunt poni super renes
et in cornubus et in parte anteriori et posteriori

[illegible] et flobotomia Consuetudo est apponi in loco ma-
millarum ad quod ante hoc in loco ventose desiccat
ascendendi et consequenter similiter dicunt quod ventose posite
super caput conferunt amentie et scothomie et ca-
dunt tamen hoc tamen non est uniter verum
pro [illegible] quibusdam corporibus acuitat sensus
et intellectum impediunt sed conferunt egritudinibus
oculorum [illegible] et [illegible] expressionem [illegible]
[illegible] faciunt [illegible] faciunt [illegible]
et oblivionem [illegible] in summitate regimine nullo modo
ventosanda est summitas capitis. Ventosa autem in
fronte posita valde est confert dolori parte posteriori
capitis et ad alias egritudines ad quas valet fle-
botomia vene frontis sed aufert totum intellectum
unde non est in summitate regimine facienda ventosa
sub mento confert contra pustulis que fiunt in ore
et egritudini dentium et gingivarum Et multi
[illegible] [illegible] facere contra capitis
ventosa que ponitur inter cornua capitis valet contra
[illegible] et vacuitate que est in capite et [illegible] et fa-
ciei allevat et doloribus qui sunt in faucibus dentium
et gingivarum amplificat. Et est [illegible] timore
[illegible] valet autem ventose que ponuntur in parte posteriori
et [illegible] debilitat memoriam unde non debet
fieri nisi [illegible] necessitate [illegible] assuescendum
et ad eas ventose que ponuntur inter scapulas valet
egritudinibus pectoris sanguineis et asmati et [illegible]
mo sanguineo Et similiter conferunt humoribus [illegible] san-
guineis sed stomachum debilitat et parit [illegible] tremo-
rem [illegible] sanguinem ventose [illegible] suppo-
site valet apostematibus [illegible] et statim [illegible] et

emorroydibus et podagre et pruritui dorsi et in
tostatibus matricis et vesice ventose et renibus
maxime competunt in sanitatis regimine loco flebotho-
mia maxime replecione humorum cum plus undant
alicubi ventosis. Et tales ventose maxime competunt de
loculis matricis amigrans (?) doloribus renum et vesice
et menstrua provocant et posite de extra anteriori valent
in apostematibus testiculorum et vulneribus corporis cum
cruribus et posite de extra posteriori valent in apostema-
tibus et excoriacionibus que fiunt in natibus ventose
que ponuntur in cavillis pedis competunt ad eadem ad
que competit illarum venarum flebotomia puta cum
prohibicione menstruorum et sciatice et podagre

Capitulum tercium de sanguisugis

Consequenter dicendum de sanguisugis circa quas sunt
quinque consideraciones prima est de earum electione
secunda de earum virtute 3a de ipsarum preparacione
antequam applicentur quarta de ipsarum applicatione quinta
de ipsarum remocione potest addi consideracio sexta
de hiis que fiunt post ipsarum remocionem propter primam
sciendum quod debet eligi sanguisuga de aquis mundis
currentibus et petrosis (?) laudabilibus condicionibus
aquarum bonarum scriptis emendatis (?) in 1° capitulo et x°
et capitulo de balneis et capitulo de regimine infantis
et sunt aque in quibus crescunt rane unde communis
quando affixatur (?) oppositum (?) longius ampliatur (?) sanguisuga
debet esse subtilis sicut cauda muris et in capite
non coloris viridis nec nigra sunt (?) nec albicantis mali co-
loris nec debent supra eas esse signa coloris azuli
et longitudinis (?) ignis (?) quasi coloris epatis vel haben-
tes ventres rubeos et dorsum coloris similis (?) ...

fit ... propter viriditatis et non sit simplex viridis. Et cum
sunt magne et magni meatus et coloris nigri et earum
similium colorum et sunt ex aquis fetidis stantibus quibus
cum sunt aliqua venenosa. Tales enim sunt venenose
et ex eis quandoque contingit sincopis et aposte
mata mala et sanguinis fluxus et febres et mor
bi corum ... et ulcera ... Propter istam
causam sicut ... quod sicut per flebotomiam et ventosas eva
cuatur plenitudo corporis et membra particularia. Et etiam
per sanguisugas. Verum est tamen quod flebotomia magis
evacuat a profundo quam sanguisuga et ventosa et similiter
sanguisuga attrahit sanguinem a magis profundo quam ven
tosa. Nam attractio que fit per ventosam est a calido
et a vacuo. Sed attractio que fit per sanguisugam est
a virtute animali et a tota specie eius et calore et
ideo attractio est fortior. Quia etiam attractio maiorem
habet convenientiam cum attrahente. Maiorem enim conve
nientiam habet sanguis attractus cum sanguisuga quam
cum ventosa. Sed ergo sanguisuga est convenientior ad
evacuandam plenitudinem et similiter a profundo quam vento
sa. Et dicunt aliqui moderni quod quidam dicunt quod sangui
suga attrahit bonum sanguinem et non malum. Et istam
viam non concedunt nisi de sanguine communi
et non in sanguine corrupto. Et hanc opinionem
non sustineo quia experti doctores non concordant. Nam
dicunt enim experimentum quod sanguisuga valet contra morpheam
et impetiginem. Et constat quod nullo modo esset si
attraheret sanguinem bonum et dimitteret malum. Sed etiam
plus noceret quam prodesset ... salvo meliori iudicio
quod sanguisuga potius evacuat bonum quam malum sanguinem cor-

corruptum et attrahit quod bonum propter duo primo quidem
quia natura corporis retinet bonum et dimittit malum
quo non indiget. Secundo quia malus sanguis est
proportionabilior sanguisuge quam bonus. Illo enim est ra
tionabile quod sanguis qui habet similitudinem et propor
tionem in tota specie cum membro nostri corporis habet
ad proportionem et similitudinem cum sanguisuga est
multum distans a corporibus nostris sed rationabilius est
quod malus sanguis et corruptus qui nullam habet
proportionem cum membris corporis nostri vel raram
habeat proportionem cum sanguisuga et sic sanguisuga
attrahit malum sanguinem qui est magis ei proportio
natus et relinquit bonum. In omnibus autem egritudinibus
sibi contrariis que sunt de sanguine corrupto mul
tum valet sanguisuga et plus quam ventosa. Nam ven
tosa attrahit indifferenter bonum et malum sanguinem
et sanguisuga non. Sed eligit malum tamquam sibi
convenientiorem relinquendo bonum propter causam dictam. Est
quod antequam applicentur debet servari per unum diem
et ponitur quod evomat per constrictionem sic quod est
mittitur quod est in eorum ventribus et ponitur sanguis
agni vel anatis, ponatur in vase mundo. Deinde
cavendum concludatur cum spongia vel cum panno asperso re
moveatur propter gravitatem sui. Et quando volumus appli
care sanguisugas a loco ante fricetur locus et fome
tetur in tantum quod rubeat et pori aperiantur et sanguis
subtilietur et deinde ponatur sanguisuga in aqua
dulci et mundetur et loco applicetur. Et si applicari
noluerit ungatur locus cum alignatura sanguinis agni
vel lacte quam agnus est qua moventur cessabunt. Et remittatur
attrahendo sanguinem quousque apparebit bonum plene

fieri gradatim sicut et quod volumus cas [illegible] a medico
cum sunt applicate. Hoc potest fieri cum spongia calida aque aut cum
aceto tepido aut cum aqua salsa aut lignio alcali et
deinde abluatur locus cum vino provocet multum. Et si
necesse est quod apponatur ventosa super locum et si forte
sanguinis fluxus non cessaret aspergatur locus gallis
combustis et mastice et sanguine draconis et similibus.

Capitulum quartum de cauteriis

Quia homines sani raro utuntur cauteriis et tamen utuntur
eis medici propter operis complementum addemus hic
unum capitulum breve de cauteriis quod spectat ad re-
gimen sanitatis. Cum quibus autem et quomodo fiat
cauteria et sectiones non est hic dicendum, hoc enim est ci-
rurgicum opus. Nolumus etiam hic enumerare omnes egri-
tudines de quarum cura competunt cauteria vel sectiones.
Nolumus etiam hic enumerare omnia loca que cauteri-
zari consueverunt. Et solum dicemus generaliter caute-
las et utilitates cauteriorum et que generalia de cau-
teriis observanda. Dico igitur quod multe cauterisationes
valde utiles sunt in exsiccando humores de capite de-
scendentes a remotis et profundo et ad prohibendum ne corpus
[illegible] et ad confortandum membrum cum resolutione
debilem rectificandam et ad resolvendum materias corrup-
tas de membro aliquando et aliquando cauterisatio valet
ad retinendum sanguinis fluxum. Et quod cauterium fit
ad hanc intentionem ultima cauterisatio debet esse
profundior et fortior quam si esset debilis faceret crustam
que postea satis cito caderet et error novissimus
prior [illegible]. Nam sequeretur fluxus sanguinis peior et
irremediabilior priore. Homines vero in latitudine sanitatis
[illegible] qui tamen sunt parati cadere in egritudines propter
[illegible] [illegible] [illegible] humoribus corruptis. De-
bent uti cauteriis sicut verbi gratia parati ad lepram

ut ad guttam rosaceam faciei et velut ad egritudines
deturpantes faciem propter humiditates corruptas in
cerebro detentas que non habent spiraculum vel tales
humiditates descendunt ad faciem et ad totum corpus
et causant lepram talibus ergo ad preservandum et similiter
ad curandum cauterisatio est bene utilis Et si aliqua
materia descenderet cauterisatio fiat in quatuor
quartis capitis quoniam cauterisatio prestat ad
ob causam multum et subtilis et humiditatis corrupte
evitationem habeat et spiraculum est ad extra intra
corpore et similiter ad faciem non declinat sed talis
cauterisatio in qua prestat ad causam multum sub
tilis est fienda in cerebrum ebulliat et sua materia
et omnia ledantur et sic error nimisque peior post
et omnia ista cauteria in capite facta possunt et
curant ab omnibus egritudinibus calide vel causam
possibilibus per viam reumatis descendentis a capite
et sic possunt ab ulcere pulmonis tussi asmate
et sinimatia et velut ab aliis egritudinibus quarum
materia potest esse flemma descendens a capite et spe
cialiter si humores sint valde corrupti in cerebro co
acervati Et sicut dictum est de humoribus corruptis
in cerebro et capite coacervatis quod per cauteria capitis
mundificantur et desiccantur sic suo modo intelligendum
est de aliis membris corporis Nam quando in mem
bro corporis sint tales humores corrupti per talem mem
brorum cauterisationem mundificantur et desiccantur et
membrum illud purificatur Unde si tales humidita
tes corrupte sint coacervate in splene vel epate aut
stomacho vel pectore super membra illis fiat cauteria

et similiter intelligatur si humiditates corrupte fuerint co
adunate in iuncturis fiat una cauteria in circuitu iunc
ture. Sic igitur patet generalis utilitatis cauteriorum.
Nunc restat ponere quasdam regulas observandas in cauteri
is forma quod numquam fiat cauterium nisi corpore prius mundi
ficato per farmaciam vel flembothomiam vel per utrumque isto
rum secundum quod medico videtur expedire. Secunda regula ob
servanda est quod quando cauterium fit ad evacuandum teneatur
cauterium apertum. Sed quando fit ad retinendum sanguinem locus
cauterizatus non teneatur apertus. Tertia regula est quod
cauterium quod fit ad evacuandum ad minus teneatur aper
tum per XL dies et quolibet die mundificetur locus semel
vel bis secundum quod plus vel minus de humore evacuatur secundum
quod materia est plus vel minus corrupta quando caveatur
locus cum decoctione foliorum edere terrestre et ar
boris ut locus cauterizatus non feteat. Quarta re
gula est quod non fiat cauteria in infantibus et valde se
nibus. Quia in infantibus quidem propter membrorum nimiam
mollitiem, in senibus autem propter membrorum nimiam siccita
tem. Quia in hiis etatibus membra sunt debilia non possunt po
tencia bene sustinere cauteria. Quinta regula est non
fiat cauteria in temporibus valde calidis vel frigi
dis vel estate. Sexta regula est quod non fiat super
musculos vel lacertos sed in fine vel principio muscu
lorum. Septima regula quod numquam fiat super membrum
mundans quando super membrum per quod talis per mem
brum mandatur. Verbi gratia si materia congesta in cere
bro reumatisaverit ad oculos per arterias et venas
tymporum antequam materia fluat fiat cauteria super
caput et cum actu fluit fiat cauteria in temporibus
et cum tota materia fluxa fuerit ad partes lacrimales

conuenit fiant in latrinali. Insuper fiant cauteria pro membro ad quod fluit materia. Ubi quia si materia fluat ad faciem potest fieri cauterium sub mento ad mundificandum faciem. Octava regula observanda in cauteriis est quod cauteria que fiunt sub genibus sunt utiliora ad mundificandum totius corporis et humiditatis corruptas a toto corpore unde talia cauteria satis de[...] sunt et utilia contra lepram et morpheam et sic de aliis. Hoc ego sum expertus de uno ex principibus hungarorum mundi.

Capitulum quintum de farmacia

Et intendimus scribere hominibus multum competit de regimine sanitatis et ad preservandum ab egritudinibus materialibus ex humoris corruptione. Est enim possibile quod laxativa aut farmacia medicina corporis mundificet ab humore qui generari posset ex negligentia dietae et ex corporis dispositione vel naturali vel accidentali. Nam quamvis aliquis sit boni complexionis propter intemperantia sumptus sue multiplicabit malos humores et quibus si non mundificatur corpus gravabitur. Et similiter quamvis aliquis fuerit boni regiminis tamen propter malitiam complexionis et debilitatis interiorum et spiritum et virtutum multiplicabuntur in corpore mali humores puta colera flegma vel melancolia ex quibus purgatum preservabitur corpus ab egritudine. Videtis igitur malo regimine et qui sunt male complexionis et hoc sunt infantes magni de capite et habentes stomachum et vesticam fortia habentes quoque corpus magnum et pinguem et sunt gulosi et multum comedunt frequenter et parum exercitantur et hoc multum assellant nec sudant nec coeunt talibus sunt maxime farmacandi et si non evacuantur hoc evadet

in mente de passionibus extrinsecis et horum oppositis coditos
vermedere non sit apta ad medicinam laxativam et secundo
si venter eius sit solubilis et sit apta ad dissinteriam
vel lienteriam Et similiter si eius corpus sit siccum In ta
libus enim medicine laxative siccitatis superflue corporis
debilitant et ethicam et ptisim adducunt Et debilit
nocent quia antequam medicina laxativa sumatur preparatio
de corporis ad eam et humores sint preparati et dirigende
ut humores obediant evacuationi Cum enim ponatur ma
teria indigesta evacuata separatur non evacuatur sed
prima membra debilitat et morbo resistentia Corporis
igitur preparandum est cum incidentibus mollificativis et
ventuosis et venarum aperitivis et purgandum cum cibis Et
ut sit ad similiter dum corpus est emolliendum et humectan
dum cum incidentibus plurimum balneo cum regimine Et similiter si
materia sit grossa et viscosa subtiliandum est cum incide
dum et si sit nimis subtilis et calida alignanda est
ingrossanda Tertio est quia materia continue furiosa sive
sit furiosa ratione debilitatis materie sive ratione
malicie vel ratione membri et loci sive ratione gradualis
qualitatis sive ratione accidentis dolentis pro tali materia non
debet expectari digestio Amplius observandum est ne
generis recipiat medicinam laxativam in temporibus calidis valde
nec frigidis valde sed temperatis ut est vere et autumno
temporis est humidum conveniens est ad medicinam laxa
tivam Multum considerandum est quod luna non sit in leone
et quod leo non sit ascendens et videlicet quod luna non sit in
signo fixo Sit igitur luna in signo mobili et frigido et
humido unde non omnia signa mobilia videtur quod cancer est
conveniens signum ad farmaciam quod dicendum est contra
cum signa non sint fixa sed sint aquatica frigida et
humida Scorpio est signum conveniens quia aquaticum
frigidum et humidum sed est signum fixum Multum etiam co

considerandum quod luna non sit coniuncta Jovi. nec corporaliter nec
per aspectum et quod etiam non sit coniuncta saturno Nam
coniunctio cum Jove debilitat virtutem medicine et forti
ficat virtutem naturalem corporis Medicina autem laxa
tiva evacuat humores nisi superaddo virtutes naturales cor
Amplius coniunctio cum saturno immobilitat humores et sic
impedit operationem farmacie Amplius considerandum est quod
quedam medicine sunt super quibus postquam sumpte sunt, mul
tum est dormiendum sicut fortes medicine que sumuntur in
forma pillulata Alie sunt super quibus non tantum est dormi
endum sed sunt medicine non ita fortes que sumuntur per mo
dum electuarii Et alie sunt super quibus parum vel nichil
est dormiendum cum ignius sunt debiles medicine valde
et que recipiuntur in colatura Medicine igitur que re
cipiuntur in forma pillulata recipiantur de sero et superdor
miatur tota nocte Multum autem considerandum est quod pil
lule non sint indurate et petrificate nec etiam sint
nimis molles sed sint formate de novo Medicine autem
que sumuntur per modum electuarii recipi debent in media
nocte et super dormiatur usque ad diem Et que recipiuntur
in colatura recipi debent in aurora et parum vel
nichil est super dormiendum nec statim est ambulandum sed quies
cendum quia statim quod medicina sumpta sit debilis
non operatur in humores in principio naturam eam egerit
reducendo de potentia ad actum Et ideo quiescendum
est super eam sumptam quousque appropinquet hora operationis
et tunc movendum est corpore hinc inde non laboriose
nec in loco valde calido nec frigido valde Si enim
vis durum ellebori movere corpus nec dormiatur ali
quo modo donec medicina sua perfecerit operationem
quia somnus retinet fortes evacuationes. Similiter me
dicina sumpta nichil est comedendum nec bibendum donec
medicina compleverit suam operationem Cum tamen quod

virtutis naturae et cavere postquam desiderat quia non potest esse sine
cibo quoniam medicina statim inferat operationem et ideo debet
ante haustum medicinae comedere aliquid subtile levis faci-
lis digestionis et talis etiam postquam medicina incipit
operari potest comedere aliquid subtile scilicet panem quod sto-
machum confortat et medicinam ad inferiora deponat Sed
si necessitas non cogat cibum et potum totaliter dimit-
tat tunc quoniam medicina inferret operationem Cognoscitur autem
medicinam statim incepisse operationem ex eo quod videmus
mutationem in egestionibus ad humorem cum medicina
exhibita non est apparata tunc enim signum est quod medicina
inferret operationem suam et tunc potest farmacatus cibari
amplius est aliud signum scilicet quod medicina exhibita ap-
pareret in egestionibus Nam postquam medicina sufficienter
est operata natura eam emittit et tunc farmacatus come-
dit bibit et quiescat Certum signum est sitis quae
sitis non evenit nisi ex acuitate medicinae nisi
humoris nisi ex tollerabilitate stomachi Sed si medicina non
sit acuta nec etiam humores in corpore qui debent
evacuari sunt multum calidi nisi etiam farmacus sit
naturaliter sitibundus tunc quando sitis post farmacandi operatio-
nem unde signum est prolongationis sufficientis Sed postquam ex-
perimento farmacandi appropinquat ad operationis finem
in bonum est quod farmacatus bibat aliquid lubricativum
lavativum et sitis sedativum et medicinae repressivum
et expulsivum et huius est aqua ordei calidissima
habet enim esse lavativa et medicinae repressiva et lubri-
ca Et post horam unam comedat cibum subtilem facilis
digestionis et vinum limphatum bibat calidum nichil enim
suscipiat actu frigidum et dimittat illa die omnes
fructus et specialiter frigidos et humidos laxativos et
specialiter ante cibum et propter crudos debilitantes sto-
machum Et si medicina fuerit multum acuta et farmacatus

multum cephalicorum calide et tepidis calidum melius, mout
bibatur vinum sed loco vini bibatur mellicratum vel aqua
de zuccarata vel bibatur aqua cocta cum vino paucissimo
et debilissimo alterata Et ideo diligenter notandum quod si
quibus fuerit farmaciatis vehementer purgatis et forte tamen
aliquando ultiore purgationis, melius bibendum est mellicratum
vel aqua zuccarata, vel similia que ventrem lenire
possunt sed bibi debet sicut stomacum confortantia per decoc
tionem cum aqua ferrata vel aliquod simile Interdum
vero contingit quod medicina exhibita non evacuat
vel quia medicina est debilis vel quia corporis est
debile vel quia ventositas grossa est in stomacho
que sublevat corporis medicine vel quia vie intes
tinorum sunt opilate. Si igitur videamus medicinam
non operari quia vires sunt debiles confortande cum
cibo subtili lenitivo et postea exhibeatur aqua non mul
tum frigida Si autem medicina sit debilis damus
aquam frigidam non nimis frigore et deinde dabimus
aliquam competentia pontica sicut cytonia et proba
bit eam medicinam ad inferiora deponit Si autem
ventositas sit in causa vel constipatio intestinorum clis
teria sint competentia medicina et dissolventia ven
tositatem Si autem medicina exhibita non operatur
et declinet ad superiora et generat morsum cordis et
angustiam et estuationem et perforationem et motum
spasmosum generationis cum vomitu Et si videmus quod
declinat ad inferiora, non prohibetur clisteria forma
attractiva amplius talium medicinarum materia cor
rigit potibus aque vehementer frigide cum balneo cum ea
propter hoc quod frangit acuitatem medicine et inflammationem
et removet prostrationem medicine Item ad hoc con
ferunt trociscos (?) quia tales, medicine sunt de ge
nere venenosorum sed super omnia que medicina non

evacuat confidenter clistericum beneficium. Et autem cum hic co
tus medicina scripta non fuerit a corpore expulsa et accidit
mala multiplicari. Et medicina et materia mota ad
superius fienda est flebotomia de sophena et post de basili
ca vomitus autem magis providendus sunt quod medicina ge
nerat cordis morsum et morsum et facit syncopim et
suffocationem. Nec tamen contemnenda est clisteria In hoc
eius remedio confessor sum verum ad mea et bonum effectum
ducam. Secundum est contingit quod medicina solutiva ex
hibita evacuat plus quam oportet. Et tunc studendum est primo ut
medicina a corpore expellatur. Amplius ut clisteria confor
tativa ad retinendum. 3o studendum est ut virtus indebite
evacuato et toti corpori et specialiter cor et cetera mem
bra principalia confortetur. Evacuato corpore casu forti exhi
benda sunt stupefacientia et media soporifera. Dico
igitur primo quod si videamus medicinam superfluam adhuc
in corpore manere et corporalis e contra virtualis exhibeatur
alagina [illegible] lapatina [illegible] medicinae debilitanda
et corporis medicinae a corpore expellenda. quarta bona
et optima est aqua ordei [illegible] cum [illegible]
[illegible] vel stomachum a potu exhibita habet enim facere [illegible]
medicinam debilitare et ipsam a corpore expellere
et ita intelligitur in actio. Hoc autem remedium est bonum
si videamus tale evacuationem superfluam esse a virtute
medicinae fortitudine. Amplius dico quod tunc tibi continua
[illegible] stomachum esse tale casu confortanda possibile est cum tali
superflua evacuatio est non propter medicinae fortitudinem
sed propter retentivum stomachi debilitatem. Continua
autem stomachum et intestinum conforta cum [illegible] et
ab intra et ab extra. Ab intra autem cum [illegible] stomachum
aromatizata vel non aromatizata et ab extra cum
oleo rosato vel mastichino vel mirtino. Amplius dico
3o quod est studendum in divisione materie ubi generata

possibile est quod materia ad intestina fluat ab om-
nibus et tunc fricationes et balnea multum confe-
runt ad educendum materiam ne moveatur ad intestina
Et ex eadem causa multum competunt diuretica quia etiam
competit vomitus hic etiam cum educunt materiam ab
intestinis Amplius quia multum medicina laxativa etiam
erat ultima debilitare [illegible] virtutes corporis et
vitales et naturales multum studendum est in tali casu
in virtutis conservatione Et quia somnifera et stu-
pefactiva retinent evacuationes fortes multa
te magna necessitate sed non est malum dare aliqua
opiata ad immobilitatem materie et ad stupefacien-
dum [illegible] virtutes hoc tamen faciendum est cum mag-
na cautela

Capitulum sextum de vomitu

Vomitus hominis sani simpliciter et a tempore suo indi-
gerant vomitu tamen homines quorum stomachus
multiplicatur flegma et colera per vomitum ab ex-
tremitatibus [illegible] quod ipsa sanitate [illegible]
humidi hominis vomitum utatur sicut quod [illegible] eorum
stomachus a superfluitatibus mundificatur et digestio me-
lior efficitur et corpus [illegible] caput etiam et
sensus alleviatur et visus acuitur quod si vomitus immo-
derate fiat et ubi non oportet corpus debilitat
operat et pectori nervis oculis et pulmoni [illegible]
[illegible] venas quorum [illegible] et [illegible] ex quo [illegible]
[illegible] accidit [illegible] debet enim fieri vomitus
ad plus bis in mense in regimine sanitatis [illegible]
[illegible] debet tali vomitus in regimine
sanitatis sicut stomacho vacuo [illegible] vomitus
[illegible] et nimis [illegible] post cibum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

et etiam quodammodo intestina virtute. Non debet vo-
mitus fieri frequenter nec stomachus corrumpatur et virtus
eius destruatur. Nec debet observari certus numerus de-
cem nec vini vomitum et alium habentes ante colla
longa et pectus strictum et sine carne et humeros
elevatos ad modum alarum et tonsa tortuosa talis
non vtantur vomitu ad conservandum sanitatem com.
Et quia omnes multum laudant a vomitu. Ideo si
aliquis vomere voluerit duos pannulos in sole
estate circumvolvat et super oculos ponat. Et in
alio panno lato optime ligetur nec inde auferatur
donec vomitus sit completus. Et postquam erit perfectus
faciat aqua rosata os abluendo. In estate quidem in
aqua rosarum simplici. In hyeme vero ponatur de cinnamomo ali-
quantulum ligni aloes et os abluendo et in ydromelle
vel sirupo acetoso et non statim est comedendum sed tar-
de et comestionem donec fames sit fortis. Et si contingat
vomitus stare sedata cum sitim in sirupo citoniorum et
non in iulep nec in sirupo acetoso quia ista duo irri-
tant ad vomitum. Et qui vomunt comedant carnes pullo-
rum faciles digestionis in gelatina vel galantina. Hec de
vomitu sufficiat ut reperitur in regimine sanitatis. De
vomitu cum laborioso qui fit stomacho ieiuno et in
fortibus medicinis non est hic determinandum quia non
competit sanis corporibus. Et si inde forte competeret
ad preservandum ab aliquibus malis consuetudinibus. Et
eadem ratio est de eo quod de medicina laxativa. Unde
ex eis que dicta sunt supra de medicina laxa-
tiva et ex hiis que dicentur de vomitu cum isto satis
patet quid sit faciendum et observandum in vomitu laborioso
qui fit cum medicina. po. ta

Capitulum septimum de clisteribus

Via homines sani sepe et sepius clisteribus uti conue-
nerunt et similiter suppositoriis de hiis est breuiter de-
terminandum quantum sufficiat ad regimen sanitatis. Dicendum
igitur quod homines in quorum intestinis feces indurari
consueuerunt propter quam induracionem et colica pas-
sio proueniunt similiter in quorum visceribus ven-
tositates multiplicari consueuerunt vel flegma
ninsbillaguiosum vel ad quorum intestina pauca
colera demandatur. mittantur ex propinquissima talibus clisteri
indigent in sanitatis regimine clisteribus vel emol-
litiuis contra fecum induracionem vel ventositatem
dissolutiuis contra ventositatem vel flegmatis eua-
cuatiuis et similiter intelligendum de aliis humoribus
vel aliqualiter mordicatiuis contra defectum mordicationis
propter colere transmissionem ad intestina paucitatem.
Inde dicitur quod clisteria mundificatiua visceribus et con-
solidatiua et restrictiua et attractiua a renibus
et impugnatiua. Et quia hiis non est innixum in re-
gimine sanitatis de hiis penitus nulla fienda est mentio
in isto casu. Et est diligenter notandum quod circa exhi-
bitionem clisteriorum multe regule sunt obseruande. prima
regula quod clisteria maxime fiunt ad euacuacionem
intestinorum et ad consumptionem ventositatum intus et
similiter in renibus unde suspicio de colica passione
et dolore renum et specialiter ventose magis uti
debet clisteribus. Unde clisteria diuiduntur eua-
cuat ab intestinis inferioribus et renibus. Et
consequenter a partibus superioribus. Euacuat ergo ab
inferioribus et euacuatis a superioribus ex quadam colli-
gancia inferiorum ad superiora. Secunda regula est
quod clisteria fortia non debent fieri nisi materia

...ingesta. Nona regula est quod clisteria nullo modo fienda sunt cibo existente in stomacho ad hunc indigesto quia attraherent cibus indigestus ad intestina et ad epar. Quarta regula est quod clisteria non sunt nimis augmentanda frequentanda ne natura debilitetur. Quinta regula quod exhibetur clistere propter renum clisterizandus debet iacere supinus et si propter intestina pronus. Sexta regula quod non debet fieri clistere in tempore calido nec in hora calida sed debet eligi hora aliqua tenuiter frigida. Septima regula quod non debet fieri balneum ante clistere ne in corpore fiat motus agitatiuus. Octaua regula quod hii sunt suffocati de emoroydibus et similibus passionibus non debent uti clisteribus. Nona regula si quis timeat ne clistere retineatur primo debet in corpore cum aqua calefacta vel miluo calefacto. Cum autem sunt materie clisterorum predictorum sumptum ex libris simplicium

Capitulum octauum de suppositoriis

Consequenter dicendum de suppositoriis quibus sermo dicendum utitur. Sunt autem suppositoria quedam leuia non acuta puta facta ex melle cum sale in vomonalibus vel ex sapone gallico vel ex fusto caulis et similia. Et sunt alia huius forciora ut suppositoria ex melle acuata cum scamonea vel cum euforbio vel cum colloquintida et similibus. Prima quedam suppositoria ordinantur ad ventrem remolliendum. Et secunda ordinantur ad extrahendum materiam a remotis et fortius a partibus superioribus. Prima quedam suppositoria magis competunt in regimine sanitatis quam secunda

Capitulum nonum de cessione

De cessione autem est sciendum quod sicut sunt huius

ad intestina superposteriora et clisteria sic pessaria
ad matricem. Item unde ante sunt pessaria ad men-
strua provocanda et ad matricem mundificandam. Item
ad restringendum menstrua. Item sunt ad confortandum
matricem et ut disponatur ad conceptum. Horum
autem pessariorum materia sumitur ex libris practice.
Et de isto memini me dixisse supra in capitulo de
regimine aggravato sexui feminino in tractatu quem feci
de regimine sterilitatis. In hiis enim locis
dictum est de forma et quantitate pessariorum et
de modo immittendi pessaria. Et ideo hic pertrans-
eo et huic operi finem impono cum dei laude cuius
intuitu summo recepit gratiam et doctrina perfectionem

Regimen sanitatis Magnini Mediolanensis
medici expertissimi opus equidem non parum
utile omni cum diligencia in hoc volumine
redactum feliciter explicit. Scriptum per
Magnum makcullogh in villa de leith

Pro nobili et prepotenti domino dno de
Borthwik etc. Anno dni m iiij lxxvijmo

Census 29 (513)